C n A
116 - a - 34

North Library.

Press mark, 116. a. 34

Entd. in Catalogue,

(1860)

SILII ITALICI DE BELLO PV=
NICO SECVNDO XVII LI-
BRI NVPER DILIGEN=
TISSIME CASTI=
GATI.

AL DVS

FRANCISCVS ASVLANVS ILLVSTRISSIMO· D· DOMINO INNOCENTIO CIBO, ET CARDINALI REVERENDISSIMO· S. P. D.

CVm uiderem me quamplurimum eſſe uoluptatis ſtudioſis allaturum, atq; emolumenti, ſi Silij Italici poëma noſtris typis excuſſum proferrem, quoad eius fieri potuit, operã dedi, ut in manus hominum quàm emendatiſſimum ueniret. Itaq́; multa mutauimus, nonnulla reſtituimus, & in principio octaui libri quattuor & octuaginta uerſus, qui in alijs omnibus deſiderabantur, inſeruimus. Qui quidem Silius ſub tuo nomine Innocenti Clariſſime legetur, cum meo in te amore uirtutum tuarum admirabilium fama excitato, tum Bernardini Sandri peſcienſis opera, & ſingulari illius animi grati in te uoluntate. Nam is cum ſua natura eſt omnium gratiſſimus, tum humanitate tua ita ſe tibi obligatum putat, ut in tota reliqua uita tibi, tuiſq; ſtudium omne, mentemq́;, ac ſe totum dicarit. Itaq; tibi ego hoc confirmo, atq; recipio, Bernardinum non ſolum operam daturum, ut dignus familiaritate iudicetur tua, ſed ſtudio etiam & fidelitate effecturum, ut maiorem in dies tuæ in ipſum benignitatis fructum, & uoluptatem capias. Et hoc tempore ita à me Silium accipito, ut hoc totum quicquid eſt, ab eodem pro-

Ex libris Josaphatti Adriany C. L. Belgh.

fectum arbitreris. ſed pro tua humanitate, animiq; magnitudine par eſt, te non tam rem ipſam, quàm uoluntatem hominis metiri. nec enim ille hac una rè ſtudet, ullam tuorum in ſe meritorum partem aſſequi, aut omnino parem uirtuti exiſtimat tuæ. cum tu is ſis qui, & maiorum dignitate, & probitate tua longe inter cæteros chriſtianæ reip. principes excellas. Sed de ſingularibus uirtutibus tuis non nunc dicendi eſt locus. tu ſi aliquando Silium in manus ſumpſeris, incredibilem uoluptatem ex lectione illius percipies, & ſtudij fructum non mediocrem. complexus eſt enim decem & ſeptem libris belli punici ſecundi hiſtoriã, quo Annibal per ſexdecim annos Italiam igni, ferroq; uaſtauit. & cum nominis romani dignitatem, & amplitudinem ſummis laudibus ad cœlum fert, tum uero ita uniuerſam Italiam, regiones, ac cæteras ferè totius orbis terrarum partes celebrat, ut in hac una re ingenij laudem quæsiſſe uideatur. Quæ cum ita ſint, non uereor, ne tu operam ſis, & diligentiam probaturus noſtram, & ut tuo dignum otio libenter accepturus.

Vale, & Bernardinum commendatum habeas.

VITA SILII ITALICI PETRO CRINITO AVTHORE.

Silius Italicus Heroicus ex Hiſpania oriundus traditur, deducto genere ab Italica urbe nobili, unde cognomen reportauit. ſed Romæ natus eſt (ut creditur) atq; etiam educatus, neq; obſcura fama eſt. principio adoleſcentiæ præ ſe tuliſſe optimam indolem capiendis literis, cumq; ſtudio, & diligentia uehementer præſtaret, breui conſecutus eſt, ut Romæ haberetur inter præcipuos oratores. nam magna ſolertia, & incredibili cura conatus eſt exprimere M. Tullij eloquentiam, quem præ cæteris omnibus ſibi propoſuerat imitandum. ſub Imperatore Nerone dicitur famam ſuam læſiſſe accuſatis atq; inſimulatis nonnullis apud ſæuiſſimum principem. cum Vitellio geſſit ſe prudenter, & egregia uitæ honeſtate. mox factus eſt Aſiæ proconſul, in quo manifeſto apparuit, quanta modeſtia præſtaret, ut qui eam dignitatem geſſerit ſingulari continentia, & integritate maxima, Domitiano Auguſto gratiſſimus fuit, eoq; authore perductus eſt ad tertium conſulatum honeſtiſſimis ſuffragijs. de quo leguntur adhuc uerſiculi poëtæ Martialis, quibus uenerationem ſuam profitetur.

Auguſto pia thura, uictimaſq;
Pro noſtro date Silio Camœnæ.
Biſſenos iubet en redire faſces
Nato conſule, nobiliq; uirga

V atis Caſtalidm domum ſonare
R erum prima ſalus, & una Cæſar.
G audenti ſupereſt adhuc, quod optet
F elix purpura, tertiusq; conſul.

C. Plinius permulta refert de poëta Silio in epiſtolis, quare minime alienum fuerit particulam ſubijcere, quo facilius atq; cumulatius percipiatur, quam eleganti ingenio fuerit, atq; ſtudio in proſequendis optimis exemplis. plures uillas inquit poſſidebat, adamatisq; nouis priores negligebat. multum ubiq; librorum, multum ſtatuarum, multum imaginum, quas non habebat modo, uerumetiam uenerabatur. Vergilij ante omnes, cuius natalem religioſius, q̃ ſuum celebrabat, maximeq; Neapolim, ubi monumentum eius adire, ut templum ſolebat. opus compoſuit libris. XVII. de bello punico ſecundo non uulgari, neq; abſurdo carmine, & ſi illud maiore cura (ut traditur) q̃ ingenio perfecit. præcipue Maronem imitatus eſt, cuius ingenium, atq; feliciſſimam maieſtatem admirabatur in deſcribendis carminibus. de hoc poëmate Silij Martialis ſic refert.

S ili caſtalidum decus ſororum
Q ui periuria barbari furoris
I ngenti premis ore, perfidosq;
F aſtus Annibalis, leuesq; Pœnos
M agnis cedere cogis Africanis,
N oſtris ocia commoda camœnis.

C omplura leguntur apud eundem Martialem de laude ingenij, atq; optimæ eruditionis Silij. quæ hoc loco prætermittimus. In agro Neapolitano prædiũ habuit, in

quo

quo cum frequenter ſecederet, maxima animi uolupta-
te conſueuit ſuum otium tranſire. neq; dubium eſt eun
dem ad extremam penè ſenectutem deueniſſe, ut qui
maior ſeptuagenario uitam finierit. nam morbo de-
tentus inſanabilis claui ſingulari conſtantia obitum
præpoſuit. felix propemodum, & beatus uſq; ad ex-
tremum diem, ut copioſe relatum eſt à Plinio in epi-
ſtolis.

SILII ITALICI DE BELLO PV-
NICO SECVNDO LIBER
PRIMVS.

Rdior arma, quibus cælo ſe gloria tollit
Aeneadum, patiturq́; ferox œnotria iura
Carthago. da muſa decus memorare laborum
Antiquæ Heſperiæ, quantosq́; ad bella crearit,
Et quot Roma uiros, ſacri cum perfida pacti
Gens cadmæa ſuper regno certamina mouit.
Quæſitumq́; diu qua tandem poneret arcē
Terrarum fortuna caput. ter marte ſiniſtro
Iuratumq́; Ioui fœdus, conuentaq́; patrum
Sidonij fregere duces, atq; impius enſis
Ter placidam ſuaſit temerando rumpere pacem.
Sed medio finem bello, excidiumq́; uiciſſim
Molitæ gentes, propiusq́; fuere periclo
Queis ſuperare datum. reſerauit Dardanus arces
Ductor agenoreas. obſeſſa palatia uallo
Pœnorum, ac muris defendit Roma ſalutem.
Tantarum cauſas irarum, odiumq́; perenni
Seruatum ſtudio, & mandata nepotibus arma
Fas aperire mihi, ſuperasq́; recludere mentes.
Iamq́; adeo magni repetam primordia motus.
Pygmalioneis quondam per cærula terris
Pollutum fugiens fraterno crimine regnum

F atali Dido Libyes appellitur oræ.
T um pretio mercata ſolum, noua mœnia ponit,
C ingere qua ſecto permiſſum littora tauro.
H ic Iuno ante Argos (ſic credidit alta uetuſtas)
A nte agamemnoniam, gratiſſima tecta, Mycænen
O ptauit profugis æternam condere ſedem.
V erum ubi magnanimis Romam caput urbibus alte
E xerere, ac miſſas etiam trans æquora claſſes,
T otum ſigna uidet uictricia ferre per orbem,
I am propius metuens, bellandi corda furore
P hœnicum extimulat. ſed enim conamine primo
C ontuſo pugnæ, fractiſq; in gurgite cœptis
S icanio libycis, iterum inſtaurata capeſſens
A rma remolitur. dux agmina ſufficit unus
T urbanti terras, pontumq; mouere paranti.
I amq; Deæ cunctas ſibi belliger induit iras
A nnibal. hunc audet ſolum componere fatis.
S anguineo cum læta uiro, atq; in regna Latini
T urbine mox ſæuo uenientum neſcia cladum,
I ntulerit Latio ſpreta me Troius inquit
E xul dardaniam, & bis nomina capta, penates,
S ceptraq; fundarit uictor lauinia Teucris,
D um romana tuæ Ticine cadauera ripæ
N on capiant, ſimiliſq; mihi per celtica rura
S anguine pergameo Trebia, & ſtipantibus armis,
C orporibuſq; uirum retro fluat, ac ſua largo
S tagna reformidet Thraſimenus turbida tabo.
D um Cannas tumulum Heſperiæ, campumq; cruore
A uſonio merſum ſublimis Iapyga cernam.
T eq; uadi dubium coeuntibus Aufide ripis,

Per clypeos, galeaſq́; uirûm, cæſoſq́; per artus
Vix inter adriaci rumpentem ad littora ponti.
Hæc ait, ac iuuenem facta ad mauortia flammat.
Ingenio motus auidus, fideiq́; ſiniſter
Is fuit, exuberans aſtu, ſed deuius æqui.
Armato nullus diuûm pudor. improba uirtus,
Et pacis deſpectus honos, penitusq́; medullis
Sanguinis humani flagrat ſitis. his ſuper æui
Flore uirens, auet Egates abolere parentum
Dedecus, ac ſiculo demergere fœdera ponto.
Dat mentem Iuno, ac laudum ſpe corda fatigat.
Iamq́; aut nocturno penetrat capitolia uiſu,
Aut rapidis fertur per ſummas paſſibus alpes.
Sæpe etiam famuli turbato ad lumina ſomno,
Expauere trucem per uaſta ſilentia uocem,
Ac largo ſudore uirum inuenere, futuras
Miſcentem pugnas, & inania bella gerentem.
Hanc rabiem in fines Italûm, ſaturniaq́; arua
Addiderat quondam puero patrius furor. ortus
Sarrana priſci Barcæ de gente uetuſtos
A Belo numerabat auos. nanq; orba marito
Cum fugeret Dido famulis Tyron, impia diri
Belides iuuenis uitauerat arma tyranni,
Et ſe participem caſus ſociarat in omnes.
Nobilis hoc ortu, & dextra ſpectatus Hamilcar
Vt fari, primamq́; datum diſtinguere lingua
Annibali uocem, ſolers nutrire furores
Romanum ſæuit puerili in pectore bellum.
Vrbe fuit media ſacrum genitricis Eliſæ
Manibus, & patria Tyrijs formidine cultum,

Q uod taxi circum, & piceæ ſqualentibus umbris
A bdiderant, cœliq; arcebant lumine templum.
H oc ſeſe (ut perhibent) curis mortalibus olim
E xuerat regina loco. ſtant marmore mœſtæ
E ffigies, Beluſq; parens, omniſq; nepotum
A Belo ſeries. ſtat gloria gentis, Agenor,
E t qui longa dedit terris cognomina Phœnix.
I pſa ſedet. tandem æternum coniuncta Sychæo.
A nte pedes enſis phrygius iacet. ordine centum
S tant aræ, cœliq; deis, Hereboq; potenti.
H ic crine effuſo, atq; aetneæ numina diuæ
A tq; Acheronta uocat, ſtygia cum ueſte ſacerdos.
I mmugit tellus, rumpitq; horrenda per umbras
S ibila, & accenſi flagrant altaribus ignes.
T unc magico uolitant cantu per inania, manes
E xciti, uultuſq; in marmore ſudat Eliſæ.
A nnibal hæc patrio iuſſu ad penetralia fertur,
I ngreſſiq; habitus, atq; ora explorat Hamilcar.
N on ille Euantis maſſylæ expalluit iras,
N on diros templi ritus, aſperſaq; tabo
L imina, & audito ſurgentes carmine flammas.
O lli permulcens genitor caput, oſcula libat,
A ttollitq; animos hortando, & talibus implet.
G ens recidiua Phrygum cadmeæ ſtirpis alumnos
F œderibus non æqua premit, ſi fata negarint
D edecus id patriæ noſtra depellere dextra,
H æc tua ſit laus, nate uelis. age, concipe bella
L atura exitium Laurentibus. horreat ortus
I am pubes Tyrrhena tuos, partuſq; recuſent
T e ſurgente puer latiæ producere matres.

His acuit ſtimulis, ſubicitq; haud mollia dictu.
Romanos terra, atq; undis ubi conſeret ætas
Ferro, igniq; ſequar, rhetæáq; fata reuoluam.
Non Superi mihi, non Martem cohibentia pacta,
Non celſæ abſtulerint alpes, tarpeiáq; ſaxa,
Hanc mentem. iuro noſtri per numina Martis,
Per manes Regina tuos. tum nigra triformi
Hoſtia mactatur Diuæ, raptimq; recludit
Spirantes artus, poſcens reſponſa ſacerdos,
Ac fugientem animam properatis conſulit extis.
Aſt ubi quæſitas artis de more uetuſto
Intrauit mentes ſuperûm, ſic deinde profatur.
Aetolos late conſterni milite campos,
Idæóq; lacus flagrantes ſanguine cerno.
Quanta procul moles ſcopulis ad ſydera tendit,
Cuius in aërio pendent tua uertice caſtra?
Iamq; iugis agmen rapitur. trepidantia fumant
Mœnia, & heſperio tellus porrecta ſub axe
Sidonijs lucet flammis. fluit ecce cruentus
Eridanus. iacet ore truci ſuper arma, uiroſq;,
Tertia qui tulerat ſublimis opima Tonanti.
Heu quæ nam ſubitis horreſcit turbida nimbis
Tempeſtas? ruptóq; polo micat igneus æther?
Magna parant ſuperi. tonat alti regia cœli,
Bellantemq; Iouem cerno. uenientia fata
Scire ultra uetuit Iuno, fibræq; repente
Conticuere. latent caſus, longíq; labores.
Sic clauſum linquens arcano pectore bellum,
Atq; hominum fines Gades, Calpenq; ſecutus,
Dum fert herculeis Garamantica ſigna columnis,

Occumbit ſæuo tyrius certamine ductor.
Interea rerum Haſdrubali traduntur habenæ.
Occidui qui ſolis opes, & uulgus Iberûm,
Beticolasq́; uiros, ſpatijs agitabat iniquis.
Triſtia corda ducis, ſimul immedicabilis ira,
Et fructus regni feritas. erat aſper amore
Sanguinis, & metui demens credebat honorem.
Nec nota docilis pœna ſatiare furores.
Ore excellentem, & ſpectatum fortibus auſis
Antiqua de ſtirpe Tagum, ſuperûmq́;, hominumq́;
Immemor, erecto ſuffixum robore, mœſtis
Oſtentabat ouans populis, ſine funere regem.
Auriferi Tagus adſcito cognomine fontis,
Perq́; antra, & ripas, nymphis ululatus iberis.
Mæonium non ille uadum, non Lydia mallet
Stagna ſibi, nec qui riguo perfunditur auro
Campum, atq; illatis Hermì flaueſcit arenis.
Primus inire manu, poſtremus ponere martem,
Cum rapidum effuſis ageret ſublimis habenis
Quadrupedem. non enſe uirum, non eminus haſta
Siſtere erat. uolitabat ouans, acieſq́; per ambas
Iam Tagus auratis agnoſcebatur in armis.
Quem poſtq̃ diro ſuſpenſum robore uidit
Deformem, lacerum famulus clàm corripit enſem,
Dilectus domino, pernixq́; irrumpit in aulam,
Atq; immite ferit geminato uulnere pectus.
At Pœni, ſuccenſa ira, turbataq; luctu,
Et ſæuis gens læta ruunt, tormentaq́; portant.
Non ignes, candensq́; chalybs, non uerbera paſſim
Ictibus innumeris lacerum ſcindentia corpus,

Carnificæ'ue manus, penitus'ue infuſa medullis
Peſtis, & in medio lucentes uulnere flammæ
Ceſſauere, ferum uiſu, dictuq; per artem
Sæuitiæ, extenti quantum tormenta ſinebant,
Creuerunt artus, atq; omni ſanguine rupto
Oſſa liquefactis fumarunt tabida neruis.
Mens intacta manet. ſuperat, ridetq; dolores
Spectanti ſimilis, feſſosq; labore miniſtros
Increpitat, dominiq; crucem clamore repoſcit.
Hæc inter ſpretæ miſeranda piacula pœnæ
Erepto trepidus ductore, exercitus una
Annibalem, uoce, atq; alacri certamine poſcit.
Huic ſtudia accendit patriæ uirtutis imago.
Huic fama in populos iurati dedita belli.
Huic uirides auſis anni, feruorq; decorus
Atq; armata dolis mens, & uis inſita fandi.
Primi ductorem Libyci clamore ſalutant.
Mox & Pyrenes populi, & bellator Iberus.
Continuoq; ferox oritur fiducia menti,
Ceſſiſſe imperio tantum terræq; marisq;.
Aeolijs candens auſtris, & lampade Phœbi,
Aeſtifero Libye torquetur ſubdita cancro,
Aut ingens Aſiæ latus, aut pars tertia terris.
Terminus huic roſeos amnis Lageus ad ortus
Septeno impellens tumefactum gurgite pontum.
At qua diuerſas clementior aſpicit arctos,
Herculeo dirimente freto, diducta propinquis
Europes uidet arma iugis. ultra obſidet æquor.
Nec patitur nomen proferri longius Atlas.
Atlas ſubducto tracturus uertice cœlum,

Sydera nubiferum fulcit caput, ætheriaſq;
Erigit æternum compages ardua ceruix.
Canet barba gelu, frontemq; immanibus umbris
Pinea ſylua premit. uaſtant caua tempora uenti,
Nimboſoq; ruunt ſpumantia flumina rictu.
Tum geminæ laterum fauces maria alta fatigant,
Atq; ubi feſſus equos titan immerſit anhelos,
Flammiferum condunt fumanti gurgite currum.
Sed qua ſe campis ſqualentibus Africa tendit,
Serpentum largo coquitur fœcunda ueneno.
Felix qua pingues mitis plaga temperat agros,
Nec cerere ætnea, phario nec uicta colono.
Hic paſſim exultant Numidæ gens inſcia freni.
Queis inter geminas per ludum mobilis aures,
Quadrupedem flectit non cedens uirga lupatis.
Altrix bellorum, bellatorumq; uirorum
Tellus, nec fidens nudo ſine fraudibus enſe.
Altera complebant hiſpanæ caſtra cohortes,
Auxilia Europæ genitoris parta tropheis.
Martius huic ſonipes campos hinnitibus implet,
Huic iuga cornipedes erecti bellica raptant.
Non eleus eat campo feruentior axis.
Prodiga gens animæ, & properare facillima mortem.
Namq; ubi tranſcendit florentes uiribus annos,
Impatiens æui ſpernit nouiſſe ſenectam.
Et fati modus in dextra eſt. hic omne metallum
Electri, & gremio pallent de ſemine uenæ.
germino Atq; atros Chalybis fœtus humus horrida nutrit.
Sed ſcelerum cauſas operit deus. Aſtur auarus
Viſceribus laceræ telluris mergitur imis.

Et redit

Et redit infelix effoſſo concolor auro.
Hinc certant Pactole tibi Duriusq́;, Tagusq́;,
Quiq́; ſuper grauios lucentes uoluit arenas,
Infernæ populis referens obliuia Lethes.
Nec cereri terra indocilis, nec inhoſpita baccho,
Nullaq́; palladia ſeſe magis arbore tollit.
Hæ poſtquam Tyrio gentes ceſſere tyranno,
Vtq́; dati rerum freni. nunc arte paterna
Conciliare uiros, armis conſulta ſenatus
Vertere nunc donis, primus ſumpſiſſe laborem.
Primus iter carpſiſſe pedes, partemq́; ſubire,
Si ualli feſtinet opus. nec cætera ſegnis
Quæcunq; ad laudem ſtimulant, ſomnumq́; negabat
Naturæ, noctemq́; uigil ducebat in armis.
Interdum proiectus humi, turbæq́; libyſſæ.
Inſignis ſagulo duris certare maniplis,
Celſus ac in magno præcedens agmine ductor.
Imperium perferre ſuum. tum uertice nudo
Excipere inſanos imbres, cœliq́; ruinas.
Spectarunt Pœni, tremuitq́; exercitus Aſtur;
Torquentem cum tela Iouem, permiſtaq́; nimbis
Fulmina, & excuſſos uentorum ex flatibus ignes;
Turbato tranſiret equo, nec puluere feſſum
Agminis ardenti labefecit ſyrius aſtro,
Flammiferis tellus radijs cum exuſta dehiſcit,
Candentiq; globo medius coquit æthera feruor,
Feminneum putat inuenta iacuiſſe ſub umbra,
Exercetq́; ſitim, & ſpectato fonte recedit.
Idem correptus ſternacem ad prælia frenis
Frangere equum, & famam letalis amare lacerti,

I gnotiq; amnis tranare ſonantia ſaxa.
G audet & aduerſa populos arceſſere ripa.
I dem expugnati primus ſtetit aggere muri,
E t quoties campo rapidus fera prælia miſcet,
Q ua ſparſit ferrum, lato rubet æquore limes.
E rgo inſtat fatis, & rumpere fœdera certus
Q ua datur. interea Romam comprendere bello
G audet, & extremis pulſat capitolia terris.
P rima ſaguntinas turbarunt claſſica portas,
B ellaq; ſumpta uiro, belli maioris amore.
H aud procul herculei tollunt ſe littore muri.
C lementer creſcente iugo, queis nobile nomen
C onditus excelſo ſacrauit colle Zacynthus.
H ic comes Alcidæ remeabat in agmine Thebas,
G erione extincto, cœloq; ea fata ferebat.
T ris animas nanq; id monſtrum, tris corpore dextras
A rmarat, ternaq; caput ceruice gerebat.
H aud alium uidit tellus, cui ponere finem
N on poſſet mors una uiro, duræq; ſorores.
T ertia bis rupto torquerent ſtamina filo.
H ic ſpolia oſtentabat ouans, captiuaq; uictor
A rmenta, ad fontes medio feruore uocabat.
C um tumidas fauces accenſis ſole uenenis
C alcatus rupit letali uulnere ſerpens,
I nachiumq; uirum terris proſtrauit ibêris.
M ox profugi ducente noto aduertere coloni,
I nſula quos genuit graio circunflua ponto,
A tq; auxit quondam laertia regna Zacinthos.
F irmauit tenues ortus mox daunia pubes
S edis inops. miſit largo quam diues alumno

Magnanimis

Magnanimis regnata uiris, nunc Ardea nomen.
Libertas populis pacto ſeruata, decusq;
Maiorum, & Pœnis poſtquam imperitare negatum.
Admouet abrupto flagrantia fœdere ductor
Sidonius caſtra, & latas mouet agmine cauſas.
Ipſe caput quaſſans circunluſtrauit anhelo
Muros ſæuus equo, menſusq́; pauentia tecta
Pandere iamdudum portas, & cedere uallo
Imperat, & longe clauſis ſua fœdera, longe
Auſoniam fore, nec ueniæ ſpem marte ſubactis.
Sacra patrum, & leges, & iura, fidemq́;, deosq;
In dextra nunc eſſe ſua. uerba ocius acer
Intorto ſancit iaculo, figitq́; per arma
Stantem pro muro, & monſtrantem tela Naicum.
Concidit iniecto medius per uiſcera telo,
Effuſisq́; ſimul prærupto ex aggere membris,
Victori moriens tepefactam rettulit haſtam.
At multo ducis exemplum clamore ſecuti,
Inuoluunt atra telorum mœnia nube
Clara, nec in numero uirtus latet. obuia quisq;
Ora duci portans, ceu ſolus bella capeſſat.
Hic crebram fundit baleari uerbere glandem,
Terq́; leui ducta circum caput altus habena,
Permiſſum uentis abſcondit in aëre telum.
Hic ualido librat ſtridentia ſaxa lacerto.
Huic impulſa leui torquetur lancea nodo.
Ante omnis ductor patrijs inſignis in armis,
Nunc picea iactat fumantem lampada flamma,
Nunc ſude, nunc iaculo, nunc ſaxis impiger inſtat.
Aut hydro imbutas bis noxia tela ſagittas

Contendit neruo, atq; inſultat fraude pharetræ.
Dacus ut armiferis Geticæ telluris in oris
Spicula quæ patrio gaudens acuiſſe ueneno
Fundit apud ripas inopina binominis Hiſtri.
Cura ſubit collem turrita cingere fronte,
Caſtelloq; urbem circumuallare frequenti.
Heu priſcis numen populis, ac nomine ſolo
In terris iam nota fides. ſtat dura iuuentus,
Ereptamq; fugam, & claudi uidet aggere muros.
Sed dignam Auſonia mortem putat eſſe Saguntum
Seruata cecidiſſe fide. iam acrius omnes
Intendunt uires. adductis ſtridula neruis
Phocais effundit uaſtos baliſta molares.
Atq; eadem ingentis mutato pondere teli
Ferratam excutiens ornum, media agmina rumpit.
Alternus reſonat clangor, certamine tanto
Conſeruere acies. ueluti circundata uallo
Roma foret, clamatq; ſuper tot milia, gentes
Inter tela ſatæ iam capto ſtamus in hoſte?
An'ne pudet cœpti? pudet omnis? en bona uirtus,
Primitiæq; ducis. tali'ne implere paramus
Italiam fama? tales præmittere pugnas?
Accenſæ exultant mentes, hauſtusq; medullis
Annibal exagitat, ſtimulatq; ſequentia bella.
Inuadunt manibus uallum, cæſasq; relinquunt
Deiecti muris dextras, ſubit arduus agger,
Imponitq; globos pugnantum deſuper urbi.
Armauit clauſos, ac portis arcuit hoſtem.
Librari multa conſueta falarica dextra
Horrendum uiſu robur, celſisq; niuoſæ

Pyrenes

P yrenes trabs lecta iugis, cui plurima cuſpis.
V ix muris toleranda lues, ſed cætera pingui
V ncta pice, atq; atro circunlita ſulfure fumant.
F ulminis hæc ritu ſummis e` mœnibus arcis
I ncita, ſulcatum tremula ſecat aëra flamma.
Q ualis ſanguineo præſtringit lumina crine,
A d terram cœlo decurrens ignea lampas.
H æc ictu rapido pugnantum ſæpe per auras,
A ttonito ductore tulit fumantia membra.
H æc uaſtæ lateri turris, ceu turbine fixa,
D um penitus pluteis Vulcanum exercet aduſtis,
A rma, uiroſq; ſimul preſſit flagrante ruina.
T andem condenſis actæ teſtudinis armis
S ubducto Pœni uallo, cæcáq; latebra
P andunt prolapſam ſuffoſſis mœnibus urbem.
T erribilem in ſonitum procumbens aggere uicto
H erculeus labor, atq; immania ſaxa reuoluens.
M ugitum ingentem caſu dedit. alpibus altis
A ëriæ rupes ſcopulorum mole reuulſa,
H aud aliter ſcindunt reſonanti fragmine montem:
S urgebat cumulo certantum prorutus agger,
O bſtabatq; iacens uallum, ne protinus inſtent.
H inc atq; hinc acies, media pugnare ruina.
E micat ante omneis primæuo flore iuuentæ
I nſignis rutulo Murrus de ſanguine, & idem
M atre ſaguntina Graius, geminóq; parente
D ulichios Italis miſcebat prole nepotes.
H ic magno ſocios Haidum clamore uocantem,
Q ua corpus loricam inter, galeamq; pateſcit
C unctantis motus ſpeculatus, cuſpide ſiſtit,

P roſtratumq́; premens telo, uoce inſuper urget.
F allax Pœne iaces. certe capitolia primus
S candebas uictor. quæ tanta licentia uoti?
N unc ſtygio fer bella Ioui. tunc feruidus haſtam
A duerſi torquens defigit in inguine Ibêri,
O ráq́; dum calcat iam ſingultantia leto.
H ac iter eſt, inquit, uobis ad mœnia Romæ.
Ò metuenda manus, ſic quo properatis, eundum.
M ox inſtaurantis pugnam circunſilit arma,
E t rapto nudum clypeo latus haurit Ibêri.
D iues agri, diues pecoris, famæq́; negatus,
B ella feris arcu, iaculóq́; agitabat Ibêrus.
F elix heu nemorum, & uitæ laudandus opacæ,
S i ſua per patrios tenuiſſet ſpicula ſaltus.
H unc miſeratus adeſt infeſto uulnere Ladmus.
C ui ſæuum arridens, narrabis Hamilcaris umbris,
H anc inquit dextram, quæ iam poſt uulnera uulgi
A nnibalem uobis comitem dabit, & ferit alte
I nſurgens gladio criſtatæ caſſidis æra,
P erq́; ipſum tegmen crepitantia diſſipat oſſa.
T um Maſulus, crudáq́; uirens ad bella ſenecta
H arcalo non pauidus feras mulcere leenas.
I ntonſamq́; crines frontem uibrante capillo
S eptus, & horrentes effingens crine galeros,
F lumineáq́; urna cęlatus Bragada parmam,
E t uaſtæ Naſamon ſyrtis populator Hyempſal,
A udax in fluctu laceras raptare carinas.
V na omnes dextráq́; cadunt, iráq́; perempti.
N ec non ſerpentes diro exarmare ueneno
D octus Atyr, tactúq́; graues ſopire chelidros,

A c dubiam

A e dubiam admoto ſobolem explorare ceraſte.
T u quoq; fatidicis Garamanticus accola lucis,
I nſignis flexo galeam per tempora cornu.
H eu fruſtra reditum ſortes tibi ſæpe locutas,
M entitumq́; Iouem increpitans occumbis Hyarba.
E t iam corporibus cumulatus creuerat agger,
C onfuſæq; atra feruebat cæde ruinæ,
T um ductorem auido clamore in prælia poſcit.
F ulmineus ceu ſpartanis latratibus actus
C um ſyluam occurſu uenantum perdidit, hyrto
H orreſcit ſæuus dorſo, & poſtrema capeſſit
P rælia, feruentem mandens aper ore cruorem,
I amq́; gemens geminum contra uenabula torquet.
A t parte ex alia, qua ſe inſperata iuuentus
E xpulerat portis, ceu ſpicula nulla, manusq;
V im ferre, exitium'ue queant, permiſtus utriſq;
A nnibal agminibus paſſim furit, & quatit enſem.
C antato ſuper ſenior quem fecerat igni
L ittore ab Heſperidûm Rhemiſus. q carmine pollens
F idebat magica ferrum crudeſcere lingua.
Q uantus biſtonijs late Gradiuus in oris
B elligero rapitur curru, telumq́; coruſcans
T itanum quo pulſa cohors, flagrantia bella
C ornipedum afflatu domat, & ſtridoribus axis.
I amq́; Hoſcum, rutilumq́; Pholũ, ingentemq́; Metiſcũ,
I am Lygdum, Dyriumq́; ſimul, flauumq́; Galeſum,
E t geminos Chronum, atq; Gyam demiſerat umbris.
D aunum etiam grata quo non ſpectatior alter
V oce mouere fora, atq; orando fingere mentes,
N ec legum cuſtos ſolertior, aſpera telis

Dicta admiſcentem. quo nam te pœnæ paternæ
Huc adigunt furiæ? non hæc ſidonia tecta
Fœminea fabricata manu, precio'ue parata,
Exulibus'ue datum dimenſis littus arenis.
Fundamenta deûm, romana'q; fœdera cernis.
Aſt illum toto iactantem talia campo
Ingenti raptum niſu, medio'q; uirorum
Amu ſum inter tela globo, & poſt terga reuinctum,
Hannibal ad pœnam lentæ mandauerat iræ,
Increpitans'q; ſuos inferri ſigna iubebat.
Per'q; ipſos cædis cumulos, ſtragem'q; iacentum
Monſtrabat furibundus iter, cunctos'q; ciebat
Nomine, & in præda ſtantem dabat improbus urbē.
Sed poſtquam à trepidis allatum, feruere partem
Diuerſam marte infauſto, Murro'q; ſecundos
Hunc ſuperos tribuiſſe diem, ruit ocius amens
Lymphato curſu, atq; ingentes deſerit actus.
Letiferæ'q; micant fulgentes uertice criſtæ.
Crine ut flammifero terret fera regna cometes,
Sanguineum ſpargens ignem. uomit atra rubentes
Fax cœlo radios, & ſæua luce coruſcum
Scintillat ſydus, terris'q; extrema minatur.
Præcipiti dant tela uiam, dant ſigna, uiriq;
Atq; ambæ trepidant acies. iacit igneus haſtæ
Dirum lumen apex, ac late fulgurat umbo.
Qualis ubi ægeo ſurgente ad ſydera ponto,
Per longum uaſto chori cum murmure fluctus
Suſpenſum in terras portat mare. frigida nautis
Corda tremunt, ſonat ille procul, flatu'q; tumeſcens
Curuatis pauidas tranſmittit Cycladas undis.

Non

Non cuncta è muris unum inceſſentia tela,
Fumanteſq́; ante ora faces, non ſaxa per artem
Tormentis excuſſa tenent, ut tegmina primum
Fulgentis galeæ conſpexit, & arma cruento
Inter ſolem auro rutilantia, turbidus infit.
En qui res libycas, incœptaq́; tanta retardet.
Romani Murrus belli mora, fœdera ſaxo
Iam noſcas quid uana queant, & ueſter Iberus.
Ferto æquum, caſtamq́; fidem, ſeruataq́; iura,
Deceptos tibi linque deos. cui talia Murrus.
Exoptatus ades, mens olim prælia poſcit,
Speq́; tui flagrat capitis. fer debita fraudum
Præmia, & Italiam tellure inquire ſub ima,
Longum in dardanios fines iter, atq; niualem
Pyrenen, alpeſq́; tibi mea dextera donat.
Hæc inter cernens ſubeuntem comminus hoſtem,
Præruptumq́; loci, fidum ſibi corripit ingens
Aggere conuulſo ſaxum, & nitentis in ora
Deuoluit, pronoq́; ſilex ruit incitus ictu.
Subſedit duro concuſſus fragmine muri.
Tum pudor accendit mentem, nec conſcia fallit
Virtus preſſa loco. frendens luctatur, & ægro
Scandit in aduerſum per ſaxa minantia nixu.
Sed poſtquam propius uicino lumine fulſit,
Et tota ſe mole tulit, uelut incita clauſum
Agmina Pœnorum cingant, & cuncta pauentem
Caſtra premant, lato Murrus caligat in hoſte.
Mille ſimul dextræ, denſuſq́; micare uidetur
Enſis, & innumeræ nutare in caſſide criſtæ.
Conclamant utrinq; acies, ceu tota Saguntos

Igne micat. trahit inſtanti languentia leto
Membra pauens Murrus, ſupremaq́; uota capeſſit.
Conditor Alcide, cuius ueſtigia ſacra
Incolimus, terra minitantem auerte procellam,
Si tua non ſegni defenſo mœnia dextra.
Dumq́; orat, cœloq́; attollit lumina ſupplex,
Cerne ait, an noſtris longe Tyrinthius auſis
Iuſtius aſſuerit. ni diſplicet æmula uirtus.
Haud me diſſimilem Alcide primoribus annis
Agnoſces inuicte tuis. fer numen amicum,
Et Troiæ quondam primis memorate ruinis,
Dexter ades Phrygiæ delenti ſtirpis alumnos.
Sic Pœnus, preſſumq́; ira ſimul exigit enſem.
Quoad capuli ſtatuere moræ, teloq́; relato
Horrida labenti perfunditur arma cruore.
Ilicet ingenti caſu turbata iuuentus
Procurrit. nota arma uiri, corpusq́; ſuperbo
Victori ſpoliare negant. coit aucta uiciſſim
Hortando manus, & glomeratæ mole feruntur.
Hinc ſaxis galea, hinc clypeus ſonat æreus haſtis.
Inceſſunt ſudibus, librataq́; pondera plumbi
Certatim iaciunt. deciſæ in uertice criſtæ,
Direptumq́; decus nutantum in cæde iubarum.
Iamq́; agitur largus per membra fluentia ſudor,
Et ſtant loricæ ſquamis horrentia tela,
Nec requies, tegmen'ue datur mutare ſub ictu.
Genua labant, feſſiq́; humeri geſtamina laxant.
Tum creber, penitusq́; trahens ſuſpiria ſicco
Fumat ab ore uapor, niſuq́; eliſus anhelo
Auditur gemitus, fractumq́; in caſſide murmur,

Mente aduerſa domat, ſuadetq́; niteſcere duris
Virtutem, & decoris precio diſcrimina penſat.
Hic ſubitus ſciſſo denſa inter nubila cælo
Erupit quatiens terram fragor, & ſuper ipſas
Bis Pater intonuit geminato fulmine pugnas.
Inde inter nubes uentorum turbine cæco,
Vltrix iniuſti uibrauit lancea belli.
Ac femore aduerſo librata cuſpide ſedit.
Tarpeiæ rupes, ſuperisq́; habitabile ſaxum,
Et uos uirginea lucentes ſemper in ara,
Laomedonteæ troiana altaria flammæ.
Heu quantum uobis fallacis imagine teli
Promiſere Dei, propius ſi preſſa furenti
Haſta foret. clauſæ ſtarent mortalibus alpes.
Nec Traſimene tuis, nunc Allia cederet undis.
Sed Iuno aſpectans Pyrenes uertice celſæ
Vana rudimenta, & primos in marte calores,
Inualidam duris euellit ab oſſibus haſtam.
Ille tegit clypeo fuſum per membra cruorem,
Tardaq́; paulatim, & dubio ueſtigia niſu
Alternata trahens, auerſus ab aggere cedit.
Nox tandem optatis terras, pontumq́; tenebris
Condidit, & pugnas erepta luce diremit.
At duræ inuigilant mentes, molemq́; reponunt
Noctis opus. clauſos acuunt extrema pericli,
Et fractis rebus uiolentior ultima uirtus.
Hinc pueri, inualidiq́; ſenes, hinc fœmina ferre
Certat opem. in dubijs miſerando uana labori,
Saxaq́; mananti ſubuectat uulnere miles.
Iam patribus, clarisq́; ſenum ſua munia curæ

Concurrunt, lectoſq; uiros hortantur, & orant.
Defeſſis ſubeant rebus, reuocentq; Sagunto
Sidonias flammas. nunc ite, impellite puppim,
Saucia dum caſtris clauſa eſt fera. tempore Martis
Vtendum eſt rupto, et graſſandum ad clara periclis.
Ite citi, deflete fidem, murosq; ruentes,
Antiquaq; domo meliora accerſite fata.
Mandati ſumma eſt, dum ſtat, remeate, Saguntos.
Aſt illi celerant qua proxima littora greſſum,
Et fugiunt tumido per ſpumea cærula uelo.
Pellebat ſomnos Tithoni roſcida coniux,
At rutilus primis ſonipes hinnitibus altos
Afflarat montes, roſeasq; mouebat arenas.
Iam ceſſa è muris extructa mole iuuentus,
Clauſam nocturnis oſtentat turribus urbem.
Rerum omnes pendent actus, & milite mœſto
Laxata obſidio, ac pugnandi ſubſiſtit ardor,
Inq; ducem uerſant tanto in diſcrimine curæ.
Interea Rutilis longinqua per æquora uectis
Herculei ponto cœpere exiſtere colles,
Et nebuloſa iugis attollere ſaxa Meneci.
Thracius hos boreas ſcopulos, immitia regna
Solus habet, ſemperq; rigens nunc littora pulſat,
Nunc ipſas alis tangit ſtridentibus alpes.
Atq; ubi ſe terris glaciali fundit ab arcto,
Haud ulli contra fiducia ſurgere uento,
Vorticibus torquet rapidis mare, fractaq; anhelant
Aequora, & iniecto conduntur gurgite montes.
Iamq; uolans Rhenum, Rhodanumq; in nubila tollit.
Hunc poſtquam boreæ dirum euaſere furorem,

A lternos mœſti caſus belliq;, mariſq;,
E t dubium rerum euentum, ſermone uolutant.
O patria, ò fidei domus inclyta. quo tua nunc ſunt
F ata loco? ſacræ'ne manent in collibus arces?
A n cinis heu ſuperi tanto de nomine reſtat?
F erte leues auras, flatuſq; ciete ſecundos,
S i nondum inſultat templorum protinus ignis
C ulminibus, latiæq; ualent ſuccurrere claſſes.
T alibus illachrymant noctemq;, diemq; querelis.
D onec laurentes puppis deſertur ad oras,
Q ua pater acceptis Anienis ditior undis
I n pontum flauo deſcendit gurgite Tybris.
H inc conſanguineæ ſubeunt iam mœnia Romæ.
C oncilium uocat Auguſtum, caſtaq; beatos
P aupertate patres, ac nomina parta triumphis
C onſul, & æquantem ſuperos uirtute ſenatum.
F acta animoſa uiros, & recti ſacra Cupido
A ttollunt, hirtæq; comæ, neglectaq; menſa,
D exteraq; à curuis capulo non ſegnis aratris.
E xiguo faciles, & opum non indiga corda,
A d paruos curru remeabant ſæpe penates.
I n foribus ſacris, primoq; in limine templi
C aptiui currus, belli decus, armaq; rapta
P ugnantum ducibus, ſæuæq; in marte ſecures.
P erfoſſi clypei, & ſeruantia tela cruorem,
C lauſtraq; portarum. pendent hic punica bella.
E gatis cernas, fuſaq; per æquora claſſe
E xactam ponto Libyen teſtantia roſtra.
H ic galeæ Senonum, penſatiq; improbus auri
A rbiter enſis ineſt, Galliſq; ex arce fugatis,

Arma reuertentis pompa geſtata Camilli.
Hic ſpolia Aeacidæ, hic epyrotica ſigna,
Et Ligurũm horrentesq́; comæ, parmæq́; relatæ
Hiſpana de gente rudes, alpinaq́; geſa.
Sed poſtquam clades patefecit, & horrida bella.
Orantum ſqualor, præſensq́; aſtare Sagunti
Ante oculos uiſa eſt extrema precantis imago.
Tum ſenior mœſto Sycoris ſic incipit ore.
Sacrata gens clara fide, quam rite fatentur
Marte ſatam populi ferro parere coacti.
Ne crede emenſos leuia ob diſcrimina pontum.
Vidimus obſeſſam patriam, murosq́; trementes,
Et quem inſana freta, aut cœtus genuere ferarum,
Vidimus Annibalem. procul his à mœnibus oro
Arcete ò ſuperi, noſtroq́; in marte tenete
Fatiferæ iuuenem dextræ. qua mole ſonantes
Conijcit ille trabes? & quantus creſcit in armis?
Trans iuga Pyrenes medium indignatus Ibêrum,
Exciuit Calpen, & merſos Syrtis arenis
Molitur populos, maioraq́; mœnia quærit.
Spumeus hic medio qui ſurgit ab æquore fluctus
Si prohibere piget, ueſtras effringet in urbes.
An tanti precium motus, ruptiq́; per enſes
Fœderis, hoc iuueni iurata in bella ruenti
Creditis, ut ſtatuat ſuperata iura Sagunto?
Ocius ite uiri, & naſcentem extinguite flammam,
Ne feræ redeant poſt aucta pericula curæ.
Quanquam ò ſi nullus terror, non obruta iam nunc
Semina fumarent belli, ueſtræ'ue Sagunto
Spernendum conſanguineam protendere dextram.

O mnis Iber rapidis, omnis fera Gallia turmis,
O mnis ab æſtifero ſitiens Libys immunet axe.
V os per culta diu rutulæ primordia gentis,
L aurentem'q; larem, & genitricis pignora Troiæ
C onſeruate pios, qui permutare coacti
A cryſioneis tirynthia culmina muris.
V os etiam tandem ſiculi contra arma tyranni
I uiſſe egregium, uos & Campana tueri
M œnia, depulſo Samnitum robore, dignum
S igeis duxiſtis aquis, uetus incola Dauni
T eſtor uos fontes, & ſtagna arcana Numici,
C um felix nimium dimitteret Ardea pubem
S acra, domum'q; ferens, & aui penetralia Turni
V ltra pyrenen laurentia numina uexit.
C ur ut deciſa, atq; auulſa è corpore membra
D eſpiciat? ueſter'q; luat cur fœdera ſanguis?
T andem ut finitæ uoces, miſerabile uiſu,
A ffigunt proni ſqualentia corpora terræ.
I nde agitant conſulta patres, curas'q; fatigant.
L entulus ut cernens accenſæ tecta Sagunti,
P oſcendum pœnæ iuuenem, celeri'q; negantis
E xuri bello Carthaginis arua iubebat.
A ſt Fabius cauta ſpeculator mente futuri,
N ec lætus dubijs, paruis'q; laceſſere Martem,
E t melior clauſo bellum producere ferro,
P rima ſuper tantis rebus penſanda, ducis'ne
C eperit arma furor, patres an ſigna moueri
C enſuerint, mitti'q; uiros qui exacta reportent.
P rouidus hæc ritu uatis, fundebat ab alto
P ectore, præmeditans Fabius ſurgentia bella.

V t ſæpe è celſa grandæuus puppe magiſter,
P roſpiciens ſignis uenturum in ca baſa chorum:
S ummo iam dudum ſubſtringit lintea malo.
S ed lachrymæ, atq; ira miſtus dolor impulit omnis,
P ræcipitare latens fatum, lectiq; ſenatu,
Q ui ductorem adeant, ſi perſtet ſurdus in armis
P actorum, uertant inde ad Carthaginis arces.
N ec diuûm oblitis indicere bella morentur.

SILLII ITALICI LIBER II.

c

A eruleis prouecta uadis iam dardana puppis,
T riſtia magnanimi portabat iuſſa ſenatus,
P rimoresq; patrum. Fabius tirynthia proles
T er centum memorabat auos, quos turbine Martis
A bſtulit una dies, cum fors non æqua labori,
P atritio Cremeræ maculauit ſanguine ripas.
H uic comes æquato ſociauit munere curas
P ublicola ingentis Voleſis ſpartana propago.
I s cultam referens inſigni nomine plebem
A uſonios atauo ducebat conſule faſces.
H os ut depoſitis portum contingere uelis
A llatum Annibali, conſultaq; ferre ſenatus,
I am medio ſeram bello poſcentia pacem.
D uctorisq; ſimul conceptas fœdere pœnas,
O cius armatas paſſim per littora turmas
O ſtentare iubet minitantia ſigna, recensq;

Perfuſos clypeos, & tela rubentia cæde.
Haud dictis nunc eſſe locum. ſtrepere omnia clamat
Tyrrhenæ clangore tubæ, gemituq́; cadentum.
Dum detur, relegant pontum. neu ſe addere clauſis
Feſtinent. notum, quid cæde calentibus armis
Quantum ire liceat, motus'ue quid audeat enſis.
Sic ducis affatu per inhoſpita littora pulſi
Conuerſo Tyrios petierunt remige patres.
Hic alto Pœnus fundentem uela carinam
Inſequitur, uerbis acuens trepidantia caſtra.
Noſtrum ferre caput parat illa per æquora puppis.
Heu cæcæ mentes, tumefactaq́; corda ſecundis,
Armatum Annibalem pœnæ petit impia tellus.
Ne depoſce, adero, dabitur tibi copia noſtri.
Ante expectatum, portisq́;, focisq́; timebis,
Quæ nunc externos defendis Roma penates.
Tarpeios iterum ſcopulos, præruptaq́; ſaxa
Scandatis licet, & celſam migretis in arcem.
Nullo iam capti uitam penſabitis auro.
Incenſi dictis animi, & furor additus armis,
Conditur extemplo telorum nubibus æther,
Et denſa reſonant ſaxorum grandine turres.
Ardor agit, prouecta queat dum cernere muros,
Inq́; oculis profugæ martem exercere carinæ.
Ipſe autem incenſas promiſſa piacula turmas
Flagitat inſignis nudato uulnere ductor.
Ac repetens quæſtus furibundo perſonat ore.
Poſcimur ò ſocij, Fabiusq́; è puppe cathenas
Oſtentat, dominiq́; uocat nos ira ſenatus.
Si tedet cœpti, culpanda'ue nouimus arma.

A uſoniam ponto propere reuocate carinam.
N il moror. en uincta lacerandum tradite dextra.
N am cur eoi deductus origine belli
T ot Libyæ populis, tot circunfuſus Ibêris
S eruitium præferre negem? Rheteius immo
I mperet æternum, & populis, ſedisq; propaget
S igna ferox, nos iuſſa uirûm, nutusq; tremamus.
E ffundunt gemitus, atq; omnia triſtia uertunt
I n ſtirpem Aeneadum, ac ſtimulat clamoribus iras.
D iſcinctos inter Libycos, populosq; bilingues,
M armaricas audax in bella œnotria ſignis,
V enerat Haſbyte proles garamantis Hyarbæ.
A mmone hic genitus Phorcinidos antra Meduſæ;
C ynyphiumq; Macem, & iniquo ſole calentis
B attiadas, late imperio ſceptrisq; regebat.
C ui patrius Naſamon, æternumq; arrida Barce;
C ui nemora Autololûm, atq; infidæ littora ſyrtis
P arebant, nullaq; leuis Getulûs habena.
A tq; is fundarat Thalamos Trytonide nympha,
V nde genus, proauumq; Iouem regina ferebat,
E t ſua fatidico repetebat nomina luco.
H æc ignara uiri, uacuoq; aſſueta cubili,
V enatu, & ſyluis primos aſſueuerat annos.
N on calathis molita manus, operata'ue fuſo
D ictynnam, at ſaltus, & anhelum impellere planta
C ornipedem, at ſtrauiſſe feras immitis amabat.
Q uales Threiciæ Rhodopen, pangeaq; luſtrant
S axoſis nemora alta iugis, curſuq; fatigant
E brum, innupta manus, ſpreti Ciconesq;, Getæq;,
E t Rheſi domus, & lunatis Biſtones armis.

Ergo

Ergo habitu inſignis patrio religata fluentem
Heſperidum crinem dono, dextrumq́; feroci
Nuda latus Marti, ac fulgenti tegmine leuum,
Thermodoontiaca munita in prælia pelta,
Fumantem rapidis quatiebat curſibus axem.
Pars comitum biiugo curru, pars cætera dorſo
Fertur equi, necnon Veneris iam fœdera paſſæ
Reginam cingunt, ſed uirgine denſior ala eſt.
Ipſa autem gregibus per longa mapalia lectos
Ante aciem oſtentabat equos, tumuloq́; propinquo
Dum ſequitur gyris campum uibrata per auras,
Spicula contorquens, ſumma ponebat in arce.
Hanc haſta toties intrantem mœnia Mopſus
Non tulit, & celſis ſenior cortynia muris
Tela ſonante fugat neruo, liquidasq́; per auras
Dirigit aligero letalia uulnera ferro.
Cres erat æriſonis Curetum aduectus ab antris,
Dictæos agitare puer leuioribus annis
Pennata ſaltus aſſuetus arundine Mopſus.
Ille uagam cœlo demiſit ſæpe uolucrem.
Ille procul campo linquentem retia ceruum
Vulnere ſiſtebat, rueretq́; inopina ſub ictu
Ante fera incauto, quàm ſibilia poneret arcus.
Nec ſe tum pharetra iactauit iuſtius ulla,
Eois quanquam certet Cortyna ſagittis.
Verum ut opum leuior uenatu extendere uitam
Abnuit, atq; arctæ res exegere per æquor,
Coniuge cum Meroe, natisq́; inglorius hoſpes
Intrarat miſeram fato ducente Saguntum.
Coriti fratrum ex humeris, calamiq́; paterni

Pendebant, uolucerq́; chalybs minoia tela.
Hic medius iuuenum Maſſylæ gentis in agmen
Crebra cydoneo fundebat ſpicula cornu.
Iam Grauium, audacemq́; Tyrum, pariterq́; ruentes
Giſgonem, leuemq́; Bagam, indignumq́; ſagittæ
Impubem malas tam certæ occurrere Liſum
Fuderat, & plena tractabat bella pharetra.
Tum uultum intendens, telumq́; in uirginis ora,
Deſertum non grata Iouem per uota uocabat.
Nanq; ut fatiferos conuerti proſpicit arcus,
Oppoſito procul inſidijs Naſamonia ſarpe
Corpore præripuit letum, calamumq́; uolantem
Dum clamat, patulo excipiens tranſmiſit hiatu.
Et primæ ferrum à tergo uidere ſorores.
At comitis caſum frendens labentia uirgo
Membra leuat, paruaq́; oculos iam luce natantes
Irrorat lachrymis, totisq́; annixa doloris
Viribus, intorquet letalem in mœnia cornum.
Illa uolans humerum rapido tranſuerberat ictu
Conantis Dorilæ. iunctis iam cornibus arcus,
Et ducti ſpacium nerui complente ſagitta,
Excutere in uentos reſoluto pollice ferrum.
Tum ſubitum in uulnus præceps deuoluitur altis
Aggeribus muri, iuxtaq́; cadentia membra
Effuſi uerſa calami fulſere pharetra.
Exclamat paribus frater uicinus in armis
Icarus, ulciſciq́; parat lachrymabile fatum,
Atq; illum raptim promentem in prælia telum
Annibal excuſſi præuertit turbine ſaxi.
Labuntur gelido torpentia frigore membra,

Deficiensq́;

D eficiensq́; manus pharetræ ſua tela remiſit.
A t pater in gemino natorum funere Mopſus,
C orreptos arcus ter mœſta mouit ab ira,
T er cecidit dextra, & notas dolor abſtulit artes.
P œnitet heu ſero dulcis liquiſſe penates,
A rreptoq́; auide, quo concidis Icare ſaxo.
P oſtquam æuum ſenior, percuſſaq́; pectora fruſtra
S entit, & ut tantos compeſcat morte dolores,
N il opis in dextra, uaſtæ ſe culmine turris
P ræcipitem iacit, & delapſus pondere prono
M embra ſuper nati moribundos explicat artus.
D um cadit externo cortynius aduena bello,
I am noua molitus ſtimulato milite Teron,
A lcidæ templi cuſtos, araeq́; ſacerdos,
N on expectatum Tyriis effuderat agmen,
E t fera miſcebat reſerata prælia porta.
A tq; illi non haſta manu, non uertice caſſis,
S ed fiſus latis humeris, & mole iuuentæ,
A gmina uaſtabat claua, nihil indigus enſis.
E xuuiæ capiti impoſitæ, tegmenq́; leonis
T erribilem attollunt excelſo uertice rictum.
C entum angues idem cælatum inſigne gerebat
I n clypeo, & ſectis geminam ſerpentibus hydram.
I lle Iubam, Tapſumq́; patrem, clarumq́; Micipſam
N omine aui, Maurumq́; Sacen à mœnibus actos,
P alantesq́; fuga, præceps ad littora curſu
E gerat, atq; una ſpumabant æquora dextra.
N ec contentus Idi leto, letoq́; Cothonis
M armaridæ, nec cæde Rothi, nec cæde Iugurthæ,
H aſbytes currum, & radiantis tegmina leuæ

Poſcebat uotis, gemmatáq; lumina peltæ,
Atq; in belligera uerſabat uirgine mentem.
Quem ruere ut telo uidit regina cruento,
Obliquos detorquet equos, leuumq; per orbem
Fallaci gyro campum ſecat. ac uelut ales
Auerſo rapitur ſinuata per æquora curru.
Dumq; ea ſe ex oculis aufert, atq; ocius euro
Incita puluercam campo trahit ungula nubem;
Aduerſum late ſtridens rota proterit agmen.
Ingerit & crebras uirgo trepidantibus haſtas,
Hic cecidere Lycus, Thamyriſq;, & nobile nomen
Eurydamas, clari deductum ſtirpe parentis.
Qui thalamos auſus quondam ſperare ſuperbos,
Heu demens Ithaciq; torum, ſed enim arte pudica
Fallacis toties reuoluto ſtamine telæ
Deceptus, merſum pelago iactarat Vlyſſem.
Aſt Ithacus uero ficta pro morte loquacem
Afficit leto, tedæq; ad funera uerſæ.
Gens extrema uiri, campis deletur Ibêris
Eurydamas. Nomados dextra ſuper inſtrepit acer,
Et ſeruat curſum perfractis oſſibus axis.
Iamq; aderat remeans uirgo inter prælia, poſtquam
Diſtringi Terona uidet, ſæuamq; bipennem
Perlibrans mediæ fronti, ſpolium inde ſuperbum
Herculeaſq; tibi exuuias Dictynna uouebat.
Nec ſegnis Teron tantæ ſpe laudis, in ipſos
Aduerſus conſurgit equos, uilloſáq; fului
Ingerit obiectans trepidantibus ora leonis.
Attoniti terrore nouo, rictúq; minaci
Quadrupedes, iactant reſupino pondere currum.

T um ſaltu Haſbyten conantem linquere pugnas
O ccupat, incuſſá gemina inter tempora claua;
F eruentisq́; rotas, turbataq́; frena pauore
D iſiecto ſparſit colliſa per oſſa cerebro.
A t rapta properans cædem oſtentare bipenni,
A mputat è curru reuolutæ uirginis ora.
N ec dum iræ poſitæ. celſa nam figitur haſta
S pectandum caput. id geſtent ante agmina pœnum
I mperat, & propere currus ad mœnia uertunt.
H æc cæcus fati, diuûmq́; abeunte fauore
V iano Teron edebat prælia leto.
N anq; aderat toto ore ferens irasq́;, minasq;
A nnibal, & cæſam Haſbytem, fixiq́; tropheum
I nfandum capitis furiata mente dolebat.
A t ſimul ærati radiauit luminis umbo,
E t concuſſa procul membris uelocibus arma
L etiferum intonuere, fugam percuſſa repente
A d muros trepido conuertunt agmina curſu.
S icut agit leuibus per ſera crepuſcula pennis,
E t paſtu uolucres ad nota cubilia ueſper.
A ut ubi Cecropius formidine nubis aquoſæ
S parſa ſuper flores examina tollit Hymetos.
A t dulcis ceras, & odori corticis antra,
M ellis apes grauidæ properant, denſóq́; uolatu
R aucum connexæ glomerant ad limina murmur.
P ræcipitat metus attonitos, cæciq́; feruntur.
H eu blandum cœli lumen, tanto'ne cauetur
M ors reditura metu? naſcentiq́; addita fata?
A uxilium clamant. portis atq; aggere tuto
E rupiſſe gemunt. retinet uix agmina Teron.

I nterdumq́; manu, interdum clamore, minisq;
S tate uiri. meus ille hoſtis. mihi gloria magnæ
S tate, uenit, pugnæ. muro, tectisq́; Sagunti
H ac abigam Pœnos dextra. ſpectacula tantum
E ſte uiri, uel ſi cunctos metus acer in urbem,
(Heu deforme) rapit, ſoli mihi claudite portas.
A t Pœnus rapido præceps ad mœnia curſu,
D um pauitant trepidi rerum, feſſiq́; ſalutis,
T endebat. ſtat primum, urbem, murosq́; patentes
P oſtpoſita cæde, & dilata inuadere pugna.
I d poſtquam herculeæ cuſtos uidet impiger aræ,
E micat, & uelox formidine præuenit hoſtem.
G liſcit eliſæo uiolentior ira tyranno.
T u ſolue interea nobis bone Ianitor urbis
S upplicium, ut pandas, inquit, tua mœnia leto.
N ec plura effari ſinit ira, rotatq́; coruſcum
M ucronem, ſed contortum prior impete uaſto
D aunius huic robur iuuenis iacet, arma fragore
I cta graui raucum gemuere, alteq́; reſultant
A ere illiſa cauo nodoſæ pondera clauæ.
A t uiduus teli, fruſtrato proditus ictu,
P ernici uelox curſu rapit incita membra,
E t celeri fugiens perluſtrat mœnia planta.
I nſtat atrox, terga increpitans fugientia uictor.
C onclamant matres, celſoq́; è culmine muri
L amentis uox miſta ſonat. nunc nomine noto
A ppellant. ſeras feſſo nunc pandere portas
P oſſe uolunt. quatit hortantum præcordia terror,
N e ſimul accipiant ingentem mœnibus hoſtem.
I ncutit umbonem feſſo, aſſultatq́; ruenti

Pœnus,

Pœnus; & obteſtans ſpectantem è mœnibus urbem,
I, miſeram Hasbyten leto ſolare propinquo.
Hæc dicens, iugulo optantis dimittere uitam,
Infeſtum condit mucronem, ac regia lætus
Quadrupedes ſpolia abreptos è mœnibus ipſis;
Queis aditum portæ trepidantum ſepſerat agmen,
Victor agit, curruq; uolat per ouantia caſtra.
At Nomadũ furibunda cohors, miſerabile humandi
Deproperat munus, tumuliq; adiungit honorem,
Et rapto cineres ter circum corpore luſtrat.
Hinc letale uiri robur, tegmenq; tremendum
In flammas iaciunt, ambuſtoq; ore, genisq;
Deforme alitibus liquere cadauer ibêris.
Pœnorum interea, quis rerum ſumma poteſtas,
Conſultant bello ſuper, & quæ dicta ferantur
Auſoniæ populis, oratorumq; minaci
Aduentu trepidant. monet hinc fœdusq;, fidesq;,
Et teſtes ſuperi, iurataq; pacta parentum.
Hinc popularis amor captantis magna iuuentæ,
Et ſperare iuuat belli meliora, ſed olim
Ductorem infeſtans odijs gentilibus Hannõ,
Sic adeo increpitat ſtudia, incautumq; fauorem.
Cuncta quidem patres (neq; enim cohibere minantũ
Iræ ſe ualuere) premunt formidine uocem.
Haud tamen abſtiterim, mortem licet arma propin-
Teſtabor ſuperos, & cœlo uota relinquam, (quent,
Quæ poſtrema ſalus rerum, patriæq; repoſcit.
Nec nunc obſeſſa demum, & fumante Sagunto
Hæc ſerus uates Hanno canit. anxia rupi
Pectora, ne caſtris inutriretur, & armis,

E xitiale caput monui, & dum uita, monebo;
I ngenitum noſcens uirus, flatusq; paternos.
V t qui ſtelligero ſpeculantur ſydera cœlo,
V enturam pelagi rabiem, chauriq; futura
P rædicit miſeris, haud uanus flamina nautis.
C onſedit ſolio rerumq; inuaſit habenas.
E rgo armis fœdus, fasq; omne abrumpitur armis.
O ppida quaſſantur, longeq; in mœnia noſtra
A eneadum arrectæ mentes, diſiectaq; pax eſt.
E xagitant manes iuuenem, furiæq; paternæ,
A c funeſta ſacra, & conuerſi fœdere rupto
I n caput infidum Superi, maſſillaq; uates
A nnuit. ille noui cæcus caligine regni
E xternas arces quatit, aut tirynthia tecta.
S ic propria luat hæc pœna, nec miſceat urbis
F ata ſuis. inquam, hoc, inquam, nunc tempore muros
O ppugnat Carthago tuos, teq; obſidet armis.
L auimus ætneas animoſo ſanguine ualles,
E t uix conducto produximus arma Lacone.
N os ratibus laceris ſcyllæa repleuimus antra.
C laſſibus & refluo ſpectauimus æquore raptis,
C ontorta e fundo reuomentem tranſtra Charybdim.
R eſpice, proh demens, proh pectus inane deorum
E gates, Libyæq; procul fluitantia membra.
Q uo ruis? & patriæ exitio tibi nomina quæris?
S ubſident alpes. ſubſidet mole niuali
A lpibus æquatum attollens caput Appenninus,
S ed campos fac uane dari. num gentibus iſtis
M ortales animi? aut ferro, flammaq; fatiſcunt?
H aud tibi Neritia cernes cum prole laborem.

P ubeſcit caſtris miles, galeaq́; teruntur
N ondum ſignatæ flaua lanugine malæ.
N ec requies æui nota, exanguesq́; merendo
S tant prima inter ſigna ſenes, letumq́; laceſſunt.
I pſe ego romanas perfoſſo corpore turmas
T ela intorquentes, correpta è uulnere uidi.
V idi animos, morteſq́; uirûm, decoriſq́; furorem.
S i bello abſiſtis, nec te uictoribus offers,
Q uantum heu Carthago donat tibi ſanguinis Hãno?
G eſtar ad hæc. nanq; impatiens, aſperq́; coquebat
I amdudum immites iras, mediamq́; loquentis
B is conatus erat turbando abrumpere uocem.
C oncilio, ne inquit Libyæ ô Tyrioq́; ſenatu
P roh ſuperi auſonius miles ſedet? armaq́; tantum
H aud dum ſumpta uiro, nam cætera non latet hoſtis.
N unc geminas alpes, Appeninumq́; minatur.
N unc freta Siciliæ, & ſcyllæi littoris undas.
N ec procul eſt quin iam manes, umbraſq́; paueſcat
D ardanias, tanta accumulat præconia leto,
V ulneribuſq́; uirûm, tollitq́; ad ſydera gentem.
M ortalem, mihi crede, licet formidine turpi
F rigida corda tremant, mortalem ſumimus hoſtem.
V idi ego cum geminas arctus poſt terga cathenis
S ucinctus palmas uulgo traheretur ouante,
C arceris in tenebras ſpes, & fiducia gentis
R egulus Hectoreæ. uidi cum robore pendens
H eſperiam cruce ſublimis ſpectaret ab alta.
N ec uero terrent puerilia protinus ora
S ub galea, & præſſæ properata caſſide malæ.
I ndole non adeo ſegni ſumus, aſpice turmæ,

Quot Libycæ certant annos ante ire labore.
Et nudis bellantur equis. ipſe aſpice ductor
Cum primam tenero uocem proferret ab ore,
Iam bella, & lituos, ac flammis urere gentem
Iurabat phrygiã, atq; animo patria arma mouebat.
Vltor erit cædis, iam te ſpectante, propinquæ.
Proinde polo creſcant alpes, altuſq; coruſcos
Appenninus agat ſcopulos, per ſaxa, niueſq;,
Dicam etenim, ut ſtimulent atram uel inania mentem,
Per cœlum eſt qui pandat iter. pudet Hercule tritas
Deſperare uias, laudemq; timere ſecundam.
Sed Libyæ clades, & primi incendia belli
Aggerat, atq; iterum pro libertate labores
Hanno ferre uetat. ponat formidinis æſtus,
Parietibuſq; domus imbellis fœmina ſeruet
Singultantem animam. nos, nos contra ibimus hoſtem,
Queis procul à tyria dominos depellere Byrſa,
Vel Ioue non æquo fixum eſt. ſin fata repugnant,
Et iam damnata ceſſit Carthagine Maurus,
Occumbam potius. nec te patria inclyta dudum
Aeternum famulam, liberq; Acheronta uidebo.
Nam quæ, proh ſuperi, Fabius iubet, ocius arma,
Exuite, & capta deſcendite ab arce Sagunti.
Tum delecta manus ſcutorum incendat aceruos,
Vranturq; rates, ac toto abſiſtite ponto
Dij procul. ò merita eſt ſi nunquam talia plecti
Carthago. prohibete nefas, noſtriq; ſolutas
Ductoris ſeruate manus. tum deinde reſedit,
Factaq; cenſendi patrum de more poteſtas.
Hic Hanno, reddi propere certamine rapta

Inſtat, & authorem uiolati fœderis addit.
Tum uero attoniti, ceu templo irrumperet hoſtis
Exiluere patres, Latioq; id uerteret omen,
Orauere deum. at poſtquam diſcordia ſentit
Pectora, & infidas ad Martem uergere mentes,
Non ultra patiens Fabius texiſſe dolorem,
Concilium expoſcit propere, patribusq; uocatis,
Bellum ſe geſtare ſinu, pacemq; profatus,
Quid ſedeat legere. ambiguis neu fallere dictis,
Imperat, ac ſæuo neutrum renuente ſenatu,
Ceu clauſas acies, gremioq; effunderet arma,
Accipite infauſtum Libyæ, euentuq; priori
Par inquit bellum, & laxos effudit amictus.
Tum patrias repetit pugnandi nuncius arces:
Atq; ea dum profugæ regnis agitantur Eliſæ,
Accitis uelox populis, queis ægra lababat
Ambiguo ſub Marte fides, prædaq; grauatus.
Ad muros Pœnus reuocauerat arma Sagunti.
Ecce autem clypeum ſæuo fulgore micantem
Oceani gentes ductori dona ferebant
Callaicæ telluris opus, galeamq; coruſcis
Subnixam criſtis. uibrant cui uertice coni
Albentes niueæ tremulo nutamine pennæ.
Enſem unum, ac multis fatalem milibus haſtam,
Præterea textam nodis, auroq; trilicem
Loricam, & nulli tegmen penetrabile telo.
Hæc ære, & duri calybis, perfectaq; metallo
Atq; opibus perfuſa Tagi, per ſingula lætus
Luſtrat ouans oculis, gaudetq; in origine regni.
Condebat primæ Dido Carthaginis arces.

I nſtabatq; operi ſubducta claſſe iuuentus;
M olibus hi claudunt portus. his tecta, domusq;
P artiris iuſtæ Bitia uenerande ſenectæ.
O ſtentant caput effoſſa tellure repertum
B ellatoris equi, atq; omen clamore ſalutant.
H as inter ſpecies, orbatum claſſe, ſuisq;,
A eneam pulſum pelago, dextráq; precantem
C ernere erat. fronte hunc auide Regina ſerena
I nfelix, ac iam uultu ſpectabat amico.
H inc & ſpeluncam, furtiuáq; fœdera amantum
C allaicæ fecere manus. it clamor ad auras,
L atratusq; canum, ſubitóq; exterrita nimbo
O ccultant alæ uenantum corpora ſyluis.
N ec procul Aeneadum uacuo iam littore claſſis
A equora, nequicquam reuocante petebat Eliſa.
I pſa pyram ſuper ingentem ſtans ſaucia Dido;
M andabat Tyriis ultricia bella futuris,
A rdentemq; rogum. media ſpectabat ab unda
D ardanus, & magnis pandebat carbaſa fatis.
P arte alia ſupplex infernis Annibal aris
A rcanum ſtygia libat cum uate cruorem,
E t primo bella Aeneadum iurabat ab æuo.
A t ſenior ſiculis exultat Hamilcar in aruis.
S pirantem credas certamina anhela mouere.
A rdor ineſt oculis, toruumq; minatur imago.
N ec non & leuum clypei latus, aſpera ſignis
I mplebat Spartana cohors. hanc ducit ouantem
L edæis ueniens uictor Xanthippus Amyclis.
I uxta triſte decus pendet ſub imagine pœnæ
R egulus, & fidei dat magna exempla Sagunto.

L ætior at circa facies. agitata ferarum
A gmina uenatu, & cælata mapalia fulgent.
N ec procul uſta cutem nigri ſoror horrida Mauri
A ſſuetas patrio mulcet ſermone leænas.
I t liber campis paſtor. cui fine ſine ullo
I n uetitum ſaltus penetrat pecus. omnia pœnum
A rmenti uigilem patrio de more ſequuntur.
G eſaq́; latratorq́; Cydon, tectumq́;, ſociq́;
I n ſilicis uenis, & fiſtula nota uiuentis.
E minet excelſo conſurgens colle ſaguntos,
Q uam circum immenſi populi, condenſaq́; cingunt
A gmina certantum, pulſantq́; trementibus haſtis.
E xtrema clypei ſtagnabat Ibêrus in ora,
C uruatis claudens ingentem flexibus orbem.
A nnibal abrupto tranſgreſſus fœdere ripas,
P enorum populos romana in bella uocabat.
T ali ſublimis dono, noua tegmina latis
A ptat concutiens humeris, celſusq́; profatur.
H eu quantum auſonio ſudabitis arma cruore!
Q uas belli uindex pœnas mihi curia pendes.
I amq́; ſeneſcebat uallatis mœnibus hoſtis.
C arpebatq́; dies urbem, dum ſigna, manusq́;
E xpectant feſſi ſocias, tandem æquore uano
A uertunt oculos, fruſtrataq́; littora ponunt,
E t propius ſuprema uident. ſedet acta medullis
I amdudum, atq; inopes penitus coquit intima peſtis.
E ſt furtim lento miſeris durantia tabo
V iſcera, & exurit ſiccatas ſanguine uenas
P er longum celata fames. iam lumina retro,
E xeſis fugere genis. iam lurida ſola

Tecta cute, & uenis male iuncta trementibus oſſa,
Extant conſumptis uiſu deformia neruis.
Humentis rores noctis, terramq́; madentem,
Solamen fecere mali, caſſoq́; labore,
Et ſicco fruſtra preſſerunt robore ſuccos.
Nil temerare piget. rabidi ieiunia uentris
Inſolitis adigunt ueſci, reſolutaq́; nudos
Linquentes clypeos, armorum tegmina mandunt.
Deſuper hæc cœlo ſpectans Tirynthius alto,
Illachrymat fractæ nequicquam caſibus urbis:
Nanq; metus, magniq́; tenent præcepta parentis,
Ne ſæuæ tendat contra decreta nouercæ.
Sic igitur cœpta occultans, ad limina ſanctæ
Contendit fidei, ſecretaq́; pectora tentat.
Arcanis Dea læta, polo tum forte remoto,
Cœlicolum magnas uoluebat conſcia curas.
Quam tamen alloquitur ueniæ pacator honoræ.
Ante Iouem generata, decus diuûmq́; hominumq́;,
Qua ſine non tellus pacem, non æquora norunt,
Iuſtitiæ conſors, tacitumq́; in pectore numen,
Exitium'ne tuæ dirum ſpectare Sagunti?
Et tot pendentem pro te dea cernere pœnas
Vrbem lenta potes? moritur tibi uulgus, & unæ
Te matres, uincente fame. te mœſta uirorum
Ora uocant, primaq́; ſonant te uoce minores.
Fer cœlo auxilium, & feſſis da ſurgere rebus.
Hæc ſatus Alcmena. contra cui talia uirgo.
Cerno equidem, nec pro nihilo eſt mihi fœdera rũpi,
Statq́; dies auſis olim tam triſtibus ultor.
Sed me pollutas properantem linquere terras,

Sedibus

S edibus his, tectiſq́; Iouis ſuccedere adegit.
F œcundum in fraudes hominum genus impia liqui,
E t quantum terrent, tantum metuentia regna.
E t furias auri, nec uilia præmia fraudum.
E t ſuper hæc, ritu horrificos, ac more ferarum
V iuentis rapto populos, luxóq́; ſolutum
O mne decus, multáq́; oppreſſum nocte pudorem.
V is colitur, iuriſq́; locum ſibi uendicat enſis,
E t probris ceſſit uirtus. en aſpice gentes.
N emo inſons. pacem ſeruant commercia culpæ.
S ed ſecura tua fundata ut mœnia dextra,
D ignum te ſeruent, memorando fine, uigorem,
D edita nec feſſi tranſmittant corpora Pœno.
Q uod ſolum nunc fata ſinunt ſeriemq́; futuri.
E xtendam leti decus, atq; in ſecula mittam.
I pſáq́; laudatas ad manes proſequar umbras.
I nde ſeuera Ioui, decurrens æthera uirgo
L uctantem fatis petit inflammata Saguntum.
I nuadit mentes, & pectora nota pererrat,
I mmittitq́; animis numen. tum fuſa medullis
I mplicat, atq; ſui flagrantem inſpirat amorem.
A rma uolunt, tentantq́; ægros ad prælia niſus.
I nſperatus adeſt uigor, interiuſq́; recurſat
D ulcis honos diuæ, & ſacrum pro uirgine letum,
E t tacitus feſſis per ouantia pectora ſenſus.
V el leto grauiora pati, ſæuaſq́; ferarum
A ttentare dapes, & menſis addere crimen.
S ed prohibet culpa pollutam extendere lucem
C aſta fides, paribuſq́; famem compeſcere membris.
Q uam ſimul inuiſæ gentis proſpexit in arce,

F orte ferens ſeſe libycis ſaturnia caſtris.
V irgineum increpitat miſcentem bella furorem
A tq; ita turbata gradum, ciet ocius atram
T iſiphonen imos agitantem uerbere manes,
E t palmas tendens. hos inquit noctis alumna,
H os muros, impelle manu. populumq́; ferocem
D extris ſterne tuis. Iuno iubet. ipſa propinqua
E ffectus, ſtudiumq́; tuum, quo comprimit ora
C erberus, ac miſto quæ ſpumant felle uenena.
E t quicquid ſcelerum, pœnarum quicquid, & iræ
P ectore fœcundo coquitur tibi. congere præceps
I n Rutulos, totamq́; Erebo demitte Saguntum.
H ac mercede fides conſtet. delapſa per auras,
S ic uoce inſtimulans. dextra Dea concita ſæuam
E umenida incuſſit muris, tremuitq́; repente
M ons circum, & grauior ſonuit per littora fluctus.
S ibilat inſurgens capiti, & turgentia circum
M ultus colla micat ſquamoſo pectore ſerpens.
M ors graditur uaſto pandens caua guttura rictu.
P ectora circundant planctus, mœrorq́;, dolorq́;.
A tq; omnes adſunt pœnæ, formaq́; triſauci
P erſonat inſomnis lachrymoſæ ianitor aulæ.
P rotinus aſſimulat faciem mutabile monſtrum
T yburnæ, greſſumq́; ſimul, ſonitumq́; loquentis.
H æc bello uacuos, & ſæui turbine Martis,
L ugebat thalamos Murro ſpoliata marito,
C lara genus, clarumq́; trahens à ſanguine nomen.
C ui uultus induta pares, diſiectaq́; crinem,
E umenis in medios irrumpit turbida cœtus,
E t mœſtas lacerata genas. quis terminus inquit

S tat fidei, proauisq́; datus? uidi ipſa cruentum,
I pſa meum, uidi lacerato uulnere noſtras
T errentem Murum noctes, & dira ſonantem.
E ripe te coniux miſerandæ caſibus urbis,
E t fuge, ſi terras adimit uictoria Pœni
A d manes Tyburna meos. accidere penates.
O ccidimus Rutuli. tenet omnia punicus enſis.
M ens horret, nec adhuc oculis abſiſtit imago.
N ulla'ne iam poſthac tua tecta Sagunte uidebo?
F elix Murre necis, patriaq́; ſuperſtite felix.
A t nos Sydonijs famulatum matribus actas,
P oſt belli caſus, uaſtiq́; pericula ponti,
C arthago aſpiciet uictrix, tandemq́; ſupremum
M orte obita Libyæ gremio captiua iacebo?
S ed uos ò iuuenes uetuit quos conſcia uirtus
P oſſe capi, queis telum ingens contra aſpera mors eſt,
V eſtris ſeruitio manibus ſubducite matres.
A rdua uirtutem profert uia. pergite primi,
N ec facilem populis, nec notam inuadere laudem.
H is ubi turbatas hortatibus impulit aures,
I nde petit tumulum. ſummo quem uertice montis
A mphitryoniades ſpectandum ex æquore nautis
S truxerat, & grato cineres decorarat honore.
E xcitus ſede horrendum prorupit ab ima
C æruleus maculis auro ſqualentibus anguis.
I gnea ſanguinea radiabant lumina flamma,
O raq́; uibranti ſtridebant ſibila lingua,
I ſq́; inter trepidos cœtus, mediamq́; per urbem,
V oluitur, & muris propere delabitur altis.
A c ſimilis profugo uicina ad littora tendit,

S pumantiſq; freti præceps immergitur undis.
T um uero excuſſi amentes, ceu prodita tecta
E xpulſi fugiant manes, umbræq; recuſent
C aptiuo latuiſſe ſolo. ſperare saluti
P ertæſum. damnant cibos. agit abdita Erinnys.
H aud grauior duris diuûm inclementia rebus.
Q uàm leti proferre moras, abrumpere uitam
O cius attoniti quærunt, lucemq; grauantur.
C ertatim ſtructus ſurrectæ molis ad aſtra,
I n media ſtetit urbe rogus, portantq; trahuntq;
L ongas pacis opes, quæſitaq; præmia dextris.
C allaico ueſtis diſtinctas matribus auro,
A rmaq; dulichia proauis portata Zacintho,
E t priſca aduectos Rutulorum ex urbe penates,
H uc quicquid ſupereſt captis, clypeosq; ſimulq;
I nfauſtos iaciunt enſes, & condita bello
E ffodiunt penitus terræ, gaudentq; ſuperbi
V ictoris prædam flammis donare ſupremis.
Q uæ poſtquam congeſta uidet feralis Erinnys,
L ãpada flammiferis tractã phlegethontis ab undis
Q uaſſat, & inferna ſuperos caligine condit.
I nde opus aggreſſi, toto quod nobile mundo
A eternum inuictis infelix gloria ſeruat.
P rinceps Tyſiphone lentum indignata parentum
P reſſit ouans capulum, cunctantemq; impulit enſem,
E t dirum inſonuit ſtygio bis, terq; flagello.
I nuitas maculant cognato ſanguine dextras.
M iranturq; nefas aduerſa mente peractum.
E t facto ſceleri illachrymant. hic turbidus ira
E t rabie cladum, perpeſſæq; ultima uitæ,

Obliquos

O bliquos uerſat materna per ubera uiſus.
H ic raptam librans dilectæ in colla ſecurim
C oniugis increpitat ſeſe, mediumq; furorem
P roiecta damnat ſtupefactus membra bipenni.
N ec tamen euaſiſſe datur. nam uerbera Erinnys
I ncutit, atq; atros inſibilat ore timores.
S ic thalami fugit omnis amor, dulcesq; marito
E ffluxere tori, & ſubiere obliuia tedæ.
I lle iacit totis conixum uiribus ægrum
I n flammas corpus, denſum qua turbine nigro
E xundat fumans piceus caligine uertex.
A t medios inter cœtus pietate ſiniſtra,
I nfelix Tymbrene furis, Penoq; parentis
D um properas auferre necem, redolentia formam
O ra tuam laceras, temerasq; ſimillima membra.
V os etiam primo gemini cecidiſtis in æuo,
E urymedon fratrem, & fratrē mentite Lycorma,
C uncta pares, dulcisq; labor ſua nomina natis
R eddere, & in uultu genitrici hærere ſuorum.
I am fixus iugulo culpa te ſoluerat enſis
E urymedon, inter miſeræ lamenta ſenectæ,
D umq; malis turbata parens, deceptaq; uiſis
Q uò ruis? huc ferrum clamat conuerte Lycorma.
E cce ſimul iugulum perfoderat enſe Lycormas.
S ed magno quonam Eurymedon furor iſte? ſonabat
C um planctu, geminæq; notis decepta figuræ,
N omine mutato reuocabat funera mater.
D onec tranſacto tremebunda per ubera ferro
C eſſit, & ambiguos cecidit ſuper inſcia natos.
Q uis diros urbis caſus? laudandaq; monſtra,

Et fidei pœnas, & triſtia facta piorum
Temperet euoluens lachrymis? uix punica fletu
Ceſſaſſent caſtra, ac miſereſcere neſcius hoſtis.
Vrbs habitata diu fidei, cœloq; parentem
Murorum repetens, ruit inter perfida gentis
Sidoniæ tela, atq; immania facta ſuorum,
Iniuſtis neglecta deis. furit enſis, & ignis.
Quiq; caret flamma ſcelerum eſt locus. erigit atro
Nigrantem fumo rogus alta adſydera nubem.
Ardet in excelſa proceri uertice montis
Arx intacta prius bellis. hinc punica caſtra,
Littoraq;, & totam ſoliti ſpectare Saguntum.
Ardent tecta deûm. reſpondet imagine flammæ
Aequor, & in tremulo uibrant incendia ponto.
Ecce inter medios cædum Tyburna furores,
Fulgenti dextram mucrone armata mariti,
Et læua infelix ardentem lampada quaſſans,
Squalentemq; erecta comam, ac liuentia planctu
Pectora, nudatis oſtendens ſæua lacertis,
Ad tumulum Murri ſuper ipſa cadauera fertur.
Qualis ubi inferni dirum tonat aula parentis,
Iraq; turbatos exercet regia manes,
Alecto ſolium ante dei, ſedemq; tremendam
Tartareo eſt operata Ioui, pœnasq; miniſtrat.
Arma uiri multo nuper defenſa cruore
Imponit tumulo illachrymans, manesq; precata,
Acciperent ſeſe flagrantem lampada ſubdit.
Tunc rapiens letum, tibi ego hæc ait optime coniux
Ad manes en ipſa fero. ſic enſe recepto
Arma ſuper ruit, & flammas inuadit hiatu.

Semiambuſta

S emiambuſta iacet nullo diſcrimine paſſim,
I nfelix obitus, præmiſſo funere, turba.
C eu ſtimulante fame cum uictor ouilia tandem
F aucibus inuadit ſiccis leo. mandit hianti
O re fremens imbelle pecus, patuloq́; redundat
G utture ructatus large cruor. incubat atris
S emeſæ ſtragis cumulis, aut murmure anhelo,
I nfrendens laceros inter ſpaciatur aceruos.
L ate fuſa iacent, pecudes, cuſtosq́; Moloſſus,
P aſtorumq́; cohors, ſtabuliq́;, gregisq́; magiſter,
T otaq́; uaſtatis diſiecta Mapalia tectis.
I rrumpunt uacuam Pœni tot cladibus arcem.
T um demum ad manes perfecto munere Erinnys
I unoni laudata redit, magnamq́; ſuperba
E xultat rapiens ſecum ſub Tartara turbam.
A t uos ſydereæ, quas nulla æquauerit ætas,
I te decus terrarum animæ. uenerabile uulgus
E lyſium, & caſtas ſedes decorate piorum.
Q ueis uero non æqua dedit uictoria nomen.
A udite ò gentes. neu rumpite fœdera pacis,
N ec regnis poſt ferte fidem. uagus exul in orbe
E rrabit toto patrijs proiectus ab oris,
T ergaq́; uertentem trepidans Carthago uidebit,
S æpe Saguntinis ſomnos exterritus umbris,
O ptabat cecidiſſe manu, ferroq́; negato,
I nuictus quondam ſtygias bellator ad undas,
D eformata feret liuenti membra ueneno.

O ſtquam rupta fides Tyrijs,& mœ-
nia caſtæ
N on æquo ſuperûm genitore euerſa
Sagunti,
E xtemplo poſitos finiti cardine mun-
di
V ictor adit populos, cognataq́; limina
Gades.
N ec uatum menteis agitare,& præſcia corda
C eſſatum ſuper imperio. citus æquore Boſtar
V ela dare,& rerum prænoſcere fata iubetur.
P riſca fides adytis longo ſeruatur ab æuo,
Q ua ſublime ſedens Cyrrheis æmulus antris
I nter anhelantis Garamantas corniger Hammon
F atidico pandit uenientia ſæcula luco.
H inc omen cœptis,& caſus ſcire futuros
A nte diem, belliq́; uices nouiſſe petebat.
E xin corni geri ueneratus numinis aras
C aptiuis onerat donis. quæ nuper ab arce
V ictor fumantis rapuit ſemuſta Saguntí.
V ulgatum, nec caſſa fides, ab origine fani
I mpoſitas durare trabes, ſolasq́; per æuum
C ondentum nouiſſe manus. hic credere gaudent
C onſediſſe deum, ſeniumq́; repellere templis.
T um queis fas,& honos adyti penetralia noſſe,
F œmineos prohibent greſſus, ac limine curant
S etigeros arcere ſues, ne diſcolor ulli
A nte aras cultus. uelantur corpora lino,

Ex peluſiaco

Ex peluſiaco præfulget ſtamine uertex.
Diſcinctis mox thura dare, atq; è lege parentum
Sacrificam lato ueſtem diſtinguere clauo.
Pes nudus, tonſæq́; comæ, caſtumq́; cubile,
Inreſtincta focis ſeruant altaria flammæ.
Sed nulla effigies, ſimulacráue nota deorum,
Maieſtate locum, & ſacro impleuere timore.
In foribus labor Alcidæ, lernæa reciſis
Anguibus hydra iacet, nexuq́; eliſa leonis
Ora cleonei, patulo celantur hiatu.
Aſt ſtygius ſæuis terrens latratibus umbras
Ianitor, æterno tum primum tractus ab antro
Vincla indignatur, metuitq́; Megæra catenas.
Iuxta Thraces equi, peſtisq́; Erymanthia, & altos
Aeripedis ramos ſuperantia cornua ceruæ.
Nec leuior uinci libycæ telluris alumnus
Matre ſuper, ſtratiq́; genus deforme bimembres
Centauri, frontemq́; timet minor omnis Acarnan.
Inter quæ fulget ſacratis ignibus Oeta
Ingentemq́; animam rapiunt ad ſydera flammæ.
Poſtquam oculos uaria impleuit uirtutis imago.
Mira dehinc cernit ſurgentis mole profundi
Iniectum terris ſubitum mare, nullaq́; circa
Littora, & infuſo ſtagnantis æquore campos.
Nam qua cæruleis Nereus euoluitur antris,
Atq; imo freta contorquet neptunia fundo,
Præruptum exundat pelagus, cæcoſq́; relaxans
Oceani fontis torrentibus ingruit undis.
Tum uada ceu ſæuo penitus permota tridenti
Luctantur, terris tumefactum imponere pontum.

M ox remeat gurges,tractóq; relabitur æſtu.
A c ratis erepto campis deſerta profundo.
E ffuſi tranſiris expectant æquora nautæ.
C ymothoes ea regna uagæ,pelagíq; labores
L una mouet.luna immiſſis per cærula bigis
F ertq;,refertq; fretum, ſequiturq; reciproca Thetis.
H æc propere ſpectata duci.nam multa fatigant
P ondera curarum,primum ſubducere bello
C onſortem thalami,paruumq; ſub ubere natum
V irgineis iuuenem tedis,primóq; hymenæo
I mbuerat coniux,memoríq; tenebat amore.
A t puer obſeſſæ generatus ad ora Sagunti,
B iſſenos lunæ nondum compleuerat orbes.
Q uos ut ſeponi ſtetit,& ſecernere ab armis,
A ffatur ductor.ſpes ò Carthaginis altæ
N ate,nec Aeneadum leuior metus,amplior ore
S is patrio decore,& factis tibi nomina condas.
Q ui ſuperes bellator auum,iamq; ægra timoris
R oma tuos numeret lachrymandos matribus annos.
N i præſaga meos ludunt præcordia ſenſus,
I ngens hic terris creſcit labor.ora parentis
A gnoſco,toruáq; oculos ſub fronte minaces,
V agitumq; grauem,atq; irarum elementa mearum.
S iquis forte deûm tantos inciderit actus,
V t noſtro abrumpat leto primordia rerum,
H oc pignus belli coniux ſeruare labora,
C umq; datum fari.duc per cunabula noſtra,
T angat elyſeas palmis puerilibus aras,
E t cineri iuret patrio Laurentia bella.
I nde ubi flore nouo pubeſcet firmior ætas,

E micet in Martem,& calcato fœdere uictor
I n capitolina tumulum mihi uendicet arce.
T u uero,tanti felix quam gloria partus
E xpectat ueneranda fide,diſcede periclis
I ncerti Martis,duroſq; relinque labores.
N os clauſæ niuibus rupes,ſuppoſtaq; cœlo
S axa manent.nos Alcidæ mirante nouerca
S udatus labor,& bellis labor acrior alpes.
Q uod ſi promiſſum uertat fortuna fauorem,
L æuaq; ſit cœptis,te longa ſtare ſenecta
E uumq; extendiſſe uelim.tua iuſtior ætas,
V ltra me,improperæ ducant cui fila ſorores.
S ic ille.at contra cyrrhei ſanguis Imilce
C aſtalij,cui materno de nomine dicta
C aſtulo phœbei ſeruat cognomina uatis,
A tq; ex ſacrata repetebat ſtirpe parentes.
T empore quo bacchus populos domitabat Ibêros,
C oncutiens tyrſo,atq; armata menade Calpen,
L aſciuo genitus ſatyro,nymphaq; Myrice
M ilicus indigenis late regnarat in oris.
C ornigeram attollens genitoris imagine frontem,
H inc patriam,clarumq; genus referebat Imilce,
B arbarica paulum uitiato nomine lingua.
Q uæ tunc ſic lachrymis ſenſim manantibus infit.
M e'ne oblite tua noſtram pendere ſalutem,
A bnuis incœptis comitem? ſic fœdera nota
P rimitiæq; tori? gelidos'ne ſcandere tecum
D eficiam montes coniux tua? crede uigori
F œmineo.caſtum haud ſuperat labor ullus amorem.
S in ſolo aſpicimur ſexu,ſexumq; relinquis

C edo equidem. nec fata moror. deus annuat oro.
I fœlix, i numinibus, uotiſq; ſecundis
A tq; acies inter, flagrantiaq; arma relictæ
C oniugis, & nati curam ſeruare memento.
Q uippe nec Auſonios tantum, nec tela, nec ignis,
Q uantum te metuo. ruis ipſos acer in enſes,
O biectaſq; caput telis, nec te ulla ſecundo
E uentu ſatiat uirtus. tibi gloria ſoli
F ine caret, crediſq; uiris ignobile letum
B elligeris in pace mori. tremor implicat artus:
N ec quenquam horreſco, qui ſe tibi conferat unus.
S ed tu bellorum genitor miſerere, nefasq;
A uerte, & ſerua caput inuiolabile Teucris.
I amq; adeo egreſſi ſteterant in littore primo,
E t promota ratis pendentibus arbore nautis,
A ptabat ſenſim pulſante carbaſa uento,
C um lenire metus properans, ægramq; leuare
A ttonitis mentem curis, ſic Annibal orſus.
O mnibus parce, & lachrymis fidiſſima coniux,
E t pace, & bello cunctis ſtat terminus æui,
E xtremumq; diem primus tulit ille per ora.
N omen in æternum paucis mens ignea donat,
Q uos pater ætherijs cœleſtum deſtinat oris.
A n romana iuga, & famulas Carthaginis arces
P erpetiar? ſtimulant manes, noctiſq; per umbras
I ncrepitans genitor. ſtant aræ, atq; horrida ſacra
A nte oculos, breuitaſq; uetat mutabilis horæ
P rolatare diem. ſedeam ne? ut nouerit una
M e tantum Carthago, & qui ſim neſciat omnis
G ens hominum. letiq; metu decora alta relinquam?

Quantum etenim diſtant à morte ſilentia uitæ?
Ne tamen incautos laudum exhorreſce furores,
Et nobis eſt lucis honos, gaudetq; ſenectæ
Gloria, cum longo titulis celebratur in æuo.
Te quoq; magna manet ſuſcepti præmia belli.
Dent modo ſe ſuperi, Tybris tibi ſeruiet omnis,
Iliacæ nurus, & diues Dardanus auri.
Dumq; ea permiſtis inter ſe fletibus orant,
Confiſus pelago celſa de puppe magiſter
Cunctantem ciet. abripitur diuulſa marito.
Hærent intenti uultus, & littora ſeruant.
Donec iter liquidum uolucri rapiente carina
Conſumpſit uiſus. tellus, pontusq; receſſit.
At Pœnus belli curis auertere amorem
Apparat, & repetit properato mœnia greſſu.
Quæ dum perluſtrat, crebroq; obit omnia uiſu,
Tandem ſollicito ceſſit uis dura labori,
Belligeramq; datur ſomno componere mentem.
Tum pater omnipotens gentem exercere periclis
Dardaniam, & fama ſæuorum tollere ad aſtra
Bellorum meditans, priſcosq; referre labores,
Præcipitat conſulta uiri, ſegnemq; quietem
Terret, & immiſſa rumpit formidine ſomnos.
Iamq; per humentem noctis Cyllenius umbram
Aligero lapſu portabat iuſſa parentis.
Nec mora. mulcentem ſecuro membra ſopore
Aggreditur iuuenem, monitisq; inceſſit amaris.
Turpe duci totam ſomno conſumere noctem,
O' rector Libyæ. uigili ſtant bella magiſtro.
Iam maria effuſas cernes turbare carinas,

E t latiam toto pubem uolitare profundo.
D um lentus cœpti terra cuntaris Ibēra.
S cilicet id ſatis eſt decoris, memorandáq; uirtus,
Q uod tanto cecidit molimine graia Saguntos.
E n age, ſi quid ineſt animo, par fortibus auſis
F er greſſus agiles mecum, & comitare uocantem.
R eſpexiſſe ueto. monet hoc pater ille deorum.
V ictorem ante altæ ſtatuam te mœnia Romæ.
I amq; uidebatur dextram iniectare, graduq;
L ætantem trahere in ſaturnia regna citato.
C um ſubitus circa fragor, & uibrata per auras
E xterrent ſæuis à tergo ſibila linguis,
I ngentiq; metu diuûm præcepta pauenti
E ffluxere uiro, & turbatus lumina flectit.
E cce iugis rapiens ſyluas, ac robora uaſto
C ontorta amplexu, tractasq; per inuia rupes
A ter letifero ſtridebat turbine ſerpens.
Q uantus non æquas perluſtrat flexibus arctos,
E t geminum lapſu ſydus circunligat anguis,
I mmani tantus fauces diducit hiatu,
A ttollensq; caput, nimboſis montibus æquat.
C ongeminat ſonitus rapti uiolentia cœli,
H ymbriferamq; hyemē permiſtam grãdine torquet.
H oc trepidus monſtro, (neq; enim ſopor ille, nec altæ
V is aderat noctis, uirgaq; fugante tenebras
M iſcuerat lucem ſomno Deus, ardua quæ ſit,
S citatur peſtis). terrasq; urgentia membra
Q uò ferat, & quos nam populos depoſcat hiatu.
C ui gelidis almæ Cyllenes editus antris.
B ella uides optata tibi. te maxima bella,

Te ſtrages nemorum, te toto turbida cœlo
Tempeſtas, cædeſq́; uirûm, magnæq́; ruinæ
Idei generis, lachrymoſaq́; fata ſequuntur.
Quantus per campos populatis montibus actas
Contorquet ſyluas ſqualenti tergore ſerpens,
Et late humectat terras ſpumante ueneno,
Tantus perdomitis decurres alpibus, atro
Inuoluens bello Italiam, tantoq́; fragore
Eruta conuulſis proſternes oppida muris.
His ægrum ſtimulis liquere deusq́;, ſoporq́;.
It membris gelidus ſudor, lætoq́; pauore
Promiſſa euoluit ſomni, noctemq́; retractat.
Iamq́; deûm regi, Martiq́; ſub omine fauſto
Inſtauratus honos, niueoq́; ante omnia tauro
Placatur meritis monitor Cillenius aris.
Extemplo edicit conuellere ſigna, repensq́;
Caſtra quatit clamor permiſtis diſſona linguis.
Prodito Calliope famæ, quos horrida cœpta
Excierint populos, tulerintq́; in regna Latini,
Et quas indomitis urbes armarit Ibêris,
Quaſq́; Paretonio glomerarit littore turmas,
Auſa ſibi Libye rerum depoſcere frenos,
Et terris mutare iugum non ulla nec unquam
Sæuior it trucibus tempeſtas acta procellis.
Nec bellum raptis tam dirum mille carinis
Acrius infremuit, trepidumq́; exterruit orbem.
Princeps ſigna tulit tyria Carthagine pubes,
Membra leuis, celſiq́; decus fraudata ſuperbum
Corporis, ac docilis fallendi, & nectere tectos
Nunquam tarda dolos. rudis his tunc parma, breuiq́;

B ellabant enſe. ac ueſtigia nuda, ſinusq;
C ingere in aſſuetum, & rubræ uelamine ueſtis.
A rs erat in pugna fuſum occuluiſſe cruorem.
H is rector fulgens oſtro ſuper altior omnes
G ermanus nitet Annibalis, gratóq; tumultu
M ago quatit currus, & fratrem ſpirat in armis.
P roxima ſydonijs Vtica eſt effuſa maniplis,
P riſca ſitu, ueterisq; ante arces condita Byrſæ.
T unc quæ ſicanio percinxit littora muro,
I n clypei ſpeciem curuatis turribus Aſpis.
S ed dux in ſeſe conuerterat ora Sycheus
A ſdrubalis proles. cui uano corda tumore
M aternum implebat genus, & reſonare ſuperbo
A nnibal haud unquam ceſſabat auunculus ore.
A ffuit undoſa cretus Berenicide miles,
N ec tereti dextras in pugnam armata dolone
D eſtituit Barce ſitientibus arida uenis.
N ecnon Cyrene Pelopæi ſtirpe nepotis
B attiadas prauos fidei ſtimulauit in arma.
Q uos trahit antiquo laudatus Amilcare quondam
C onſilio uiridis, ſed bello ſerus Ilertes.
S abrata tum Tyrium uulgus, ſarranaq; Leptis,
E áq; trinacrios Afris permiſta colonos,
E t Tingin rapido mittebat ab æquore Lixus,
T um Vaga, & antiquis dilectus regibus Hippo,
Q uæq; procul cernit non æquos Ruſpina fluctus.
E t Zama, & uberior Rutulorum ſanguine Tapſus.
D ucit tot populos ingens & corpore, & armis
H erculeam factis ſeruans à nomine famam
A ntheus, celſumq; caput ſuper agmina tollit.

Venere

V enere Aethyopes gens haud incognita Nilo.
Qui Magneta ſecant. ſolis honor ille metalli
I ntactum chalyben uicino ducere ſaxo.
H is ſimul immitem teſtantes corpore ſolem
E xuſto uenere Mybæ. non ærea caſſis
N ec lorica riget ferro, nec tenditur arcus.
T empora multiplici mos eſt defendere lino,
E t lino munire latus, ſceleratáq; ſuccis
S picula dirigere, & ferrum infamare ueneno.
T um primum caſtris, Phœnicum tendere ritu
C ynyphij didicere macæ. ſqualentia barba
O ra uiris, humerosq; tegunt uelamina capri
S etigeri. panda manus eſt armata cateia.
V eriſicolor contra cetra, & falcatus ab arte
E nſis Adyrmachidæ, ac leuo tegmina crure.
S ed menſis aſper populus, uictúq; maligno.
N am calida triſtes epulæ torrentur arena.
Quin & Maſsyli fulgentia ſigna tulere,
H eſperidum ueniens lucis domus ultima terræ.
P ræfuit intortos demiſſus uertice crines
B occhus atrox. qui ſacratas in littore ſyluas,
A tq; inter frondes reuireſcere uiderat aurum.
V os quoq; deſertis in caſtra mapalibus itis
M iſceri gregibus Getuli aſſueta ferarum,
I ndomitisq; loqui, & ſedare leonibus iras.
N ulla domus. plauſtris habitant. migrare per arua
M os, atq; errantes circumuectare penates.
H is mille alipedes turmæ. uelocior euris
E t doctus uirgæ ſonipes in caſtra ruebat.
C eu pernix cum denſa uagis latratibus implet

Venator dumeta Lacon, aut exigit Vmber
Nare ſagax è calle feras. perterrita late
Agmina præcipitant uolucres formidine cerui.
Hos agit haud læto uultu, nec fronte ſerena
Haſbytes nuper cæſæ germanus Acheras.
Marmaridæ medicum uulgus ſtrepuere cateruis,
Ad quorum cantus ſerpens oblita ueneni.
Ad quorum cantus mites iacuere ceraſtæ.
Tum calybis pauper Bamuræ cruda iuuentus;
Contenti parca duraſſe haſtilia flamma.
Miſcebant auidi trucibus fera murmura linguis.
Nec non Autololes, leuibus gens ignea plantis.
Cui ſonipes curſu, cui ceſſerit incitus amnis,
Tanta fuga eſt. certant pennæ, campumq́; uolatu
Cum rapuere, pedum fruſtra ueſtigia quæras.
Spectati caſtris, quó ſucco nobilis arbor,
Et dulci paſcit lotos nimis hoſpita bacca.
Quiq; atro rapidas efferueſcente ueneno
Dypſadas immenſis horrent Garamantes arenis.
Fama docet cæſæ rapuit cum Gorgonis ora
Perſeus, in Libya dirum fluxiſſe cruorem.
Inde meduſeis terram exundaſſe chelydris.
Milibus his ductor ſpectatus Marte Coaſpes
Neritia meninge ſatus. cui tragula ſemper
Fulmineam armabat celebratum miſſile dextram.
Hinc coit æquoreus Naſamon inuadere fluctu,
Audax naufragia, & prædas auellere ponto.
Hinc qui ſtagna colunt Tritonidos alta paludis,
Qua uirgo ut fama eſt bellatrix edita lympha
Inuento primam Libyen perfudit oliuo.

Nec

N ec non totus adeſt ueſper, populiq́; repoſti.
C antaber ante omnis hyemisq́;, æſtusq́;, famisq;
I nuictus, palmamq́; ex omni ferre labore.
M irus amor populo, cum pigra incanuit ætas
I mbelles iamdudum annos præuertere ſaxo.
N ec uitam ſine Marte pati. quippe omnis in armis
L ucis cauſa ſita, & damnatum uiuere paci.
V enit & auroræ lachrymis perfuſus in orbem
D iuerſum, patrias fugit cum deuius oras
A rmiger eoi non felix Memnonis Aſtyr.
H is paruus ſonipes, nec Marti notus. at idem
A ut inconcuſſo glomerat ueſtigia dorſo,
A ut molli pacata celer trahit eſſeda collo.
H erdus agit, iuga pyrenes uenatibus acer
M etiri, iaculoúe extendere prælia Mauro.
V enere & Celtæ ſociati nomen Iberis.
H is pugna cecidiſſe decus, corpusq́; cremari.
T ale nefas cœlo credunt, ſuperisq́; referri.
I mpaſtus carpat ſi membra iacentia uultur.
F ibrarum, & pennæ, diuinarumq́; ſagacem
F lammarum miſit diues Gallecia pubem,
B arbara nunc patrijs ululantem carmina linguis,
N unc pedis alterno percuſſa uerbere terra
A d numerum reſonas gaudentem plaudere cetras.
H æc requies, ludusq́; uiris, ea ſacra uoluptas.
C ætera fœmineus peragit labor. addere ſulco
S emina, & impreſſo tellurem uertere aratro.
S egne uiris quicquid duro ſine marte gerendum eſt,
C allaici coniux obit irrequieta mariti.
H os Viriatthus agit, Luſitanumq́; remotis

Extractum luſtris.primo Viriathus in æuo
Nomen,romanis factum mox nobile damnis.
Nec Ceretani quondam tirynthia caſtra,
Aut Vaſco inſuetus galeæ ferre arma morati.
Nec quæ Dardanios poſt uidit Ilerda furores,
Nec qui Maſſageten monſtrans feritate parentem
Cornipedis fuſa ſatiaris concaue uena.
Iãq; Ebuſus Phœniſſa mouet.mouet Artabrus arma,
Aclide uel tenui pugnax inſtare ueruto.
Iam cui Tlepolemus ſator,& cui Lyndus origo
Feruida bella ferens balearis,& alite plumbo.
Et quos nunc Grauios uiolato nomine Graiũm
Oeneæ miſere domus,ætoláq; Tyde.
Dat Carthago uiros Teucro fundata uetuſto.
Phocaicæ dant Emporiæ.dat Tarraco pubem
Vitifera,& latio tantum ceſſura lyeo.
Hos inter clara thoracis luce nitebat
Sedentana cohors,quam Sucro rigentibus undis,
Atq; altrix celſa mittebat Setabis arce,
Setabis,& telas Arabũm ſpreuiſſe ſuperbas;
Et pleuſiaco filum componere lino.
Mandonius populis,domitórq; inſignis equorum
Imperitat Cæſo,& ſocio ſtant caſtra labore.
At Vetonum alas Balarus probat æquore aperto.
Hic adeo cum uer placidum,flatúsq; tepeſcit
Concubitus ſeruans tacitos grex proſtat equarum,
Et uenerem occultam genitali concipit aura.
Sed non multa dies generi,properatq; ſenectus,
Septimáq; his ſtabulis longiſſima ducitur ætas.
At non Sarmaticos attollens Euſana muros,

Tam

Tam leuibus perſultat equis. hinc uenit in arma
Haud æui fragilis ſonipes, crudoq; uigore
Aſper frena pati, aut iuſſis parere magiſtris.
Rindacus his ductor, telum ſparus, ore ferarum,
Et rictu horrificant galeas. uenatibus æuum
Tranſigitur, uel more patrum uis, raptaq; paſcunt.
Fulget præcipuis parnaſia Caſtulo ſignis,
Et celebre oceano, atq; alternis æſtibus Hiſpal.
Ac Nebriſſa dionyſeis conſcia thyrſis.
Quam Satyri coluere leues, redimitaq; ſacra
Nebryde, & Hortano Menas nocturna lyeo.
Argantoniacos armat Carteia nepotes,
Rex proauis fuit humani ditiſſimus æui
Ter denos decies emenſus belliger annos.
Armat Tarteſſos ſtabulanti conſcia Phœbo,
Et Munda emathios Italis paritura labores.
Nec decus auriferæ ceſſauit Corduba terræ.
Hos duxere uiros flauenti uertice Phorcis,
Spiciferisq; grauis bellator Aranthicus oris,
Equales æui genuit quos ubere ripa
Palladio Betes umbratus cornua ramo.
Talia ſydonius per campos agmina ductor
Puluere nigrantes raptat, luſtratq; ſub armis.
Qua uiſu comprendere erat fulgentia ſigna?
Ibat ouans, longaq; umbram tellure trahebat.
Non aliter, quoties perlabitur æquora curſu,
Extremamq; petit phœbea cubilia Tethyn
Frenatis Neptunus equis. fluit omnis ab antris
Nereidum chorus, & ſueto certamine nandi,
Candida perſpicuo conuertunt brachia ponto.

At pyrenei frondoſa cacumina montis
Turbata Pœnus terrarum pace petebat.
Pyrene celſa nymboſi uerticis arce,
Diuiſos celtis alte proſpectat Ibêros.
Atq; æterna tenet magnis diuortia terris.
Nomen bebrycia duxere à uirgine colles,
Hoſpitis Alcide crimen. qui ſorte laborum
Gerionis peteret cum longa tricorporis arua,
Poſſeſſus baccho ſæua Bebrycis in aula.
Lugendum formæ ſine uirginitate reliquit
Pyrenen, lætiq; deus (ſi credere fas eſt)
Cauſa fuit læti miſeræ, deus edidit aluo,
Nanq; ut ſerpentem, patrias exhorruit iras,
Confeſtim dulces liquit turbata penates,
Tum noctem Alcidæ ſolis plangebat in antris,
Et promiſſa uiri ſyluis narrabat opacis.
Donec mœrentem ingratos raptoris amores,
Tendentemq́; manus, atq; hoſpitis arma uocantem
Diripuere feræ. laceros Tirynthius artus
Dum remeat uictor, lachrymis perfudit, & amens
Palluit inuento dilectæ uirginis ore.
Ac uoce herculea percuſſa cacumina montis
Intremuere iugis. mœſto clamore ciebat
Pyrenen, ſcopuliq́; omnes, ac luſtra ferarum
Pyrenen reboant. tumulo tum membra reponit
Supremum illachrymans, nec honos intercidet æuo,
Defletumq́; tenent montes per ſæcula nomen.
Iamq́; per & colles, & denſos abiete lucos
Bebryciæ Pœnus fines tranſcenderat aulæ.
Inde ferox quæſitum armis per inhoſpita rura

Volcarum

V olcarum populatur iter, tumidiq; minaces
A cædit Rhodani feſtino milite ripas.
A ggeribus caput alpinis, & rupe niuali
P roſilit in Celtas, ingentemq́; extrahit amnem
S pumanti Rhodanus proſcindens gurgite campos.
A c propere in pontum lato ruit incitus alueo.
A uget opes ſtanti ſimilis, tacitoq́; liquore
M iſtus Arar, quem gurgitibus complexus anhelis
C unctantem immergit pelago, raptumq́; per arua
F erre uetat patrium uicina ad littora nomen.
I nuadunt alacres inimicum pontibus amnem,
N unc cælſo capite, & cæruicibus arma tenentur.
N unc ualidis gurges cærtatim frangitur ulnis.
F luminea ſonipes religatus ducitur alno,
B elua nec retinet tardante libyſſa timore.
N am trabibus uada & iniecta tellure repertum,
C onnexas operire trabes, ac ducære in altum
P aulatim ripæ reſolutis aggere uinclis.
A t gregis allapſu fremebundo territus acris
E xpauit moles Rhodanus, ſtagnisq́; refuſis
T orſit arenoſo minitantia murmura fundo.
I amq́; Tricaſtinis incædit finibus agmen.
I am faciles campos, iam rura Vocuncia carpit.
T urbidus hic truncis, ſaxisq; Druentia lætum
D uctoris uaſtauit iter. nanq; alpibus ortus
A uulſas ornos, & adeſi fragmina montis
C um ſonitu uoluens, fertur latrantibus undis,
A c uada translato mutat fallacia curſu.
N on pediti fidus, patulis non puppibus æquus,
E t tunc hymbre recæns fuſo, correpta ſub armis

C orpora multa uirûm ſpumanti uertice torquens,
I mmerſit fundo laceris deformia membris.
S ed iam præteritos ultra meminiſſe labores
C onſpectæ propius dempſere pauentibus alpes.
C uncta gelu, canáq; æternum grandine tecta,
A tq; æui glaciem cohibent. riget ardua montis
A etherij facies, ſurgentiq; obuia Phœbo
D uratas neſcit flammis mollire pruinas.
Q uantum tartareus regni pallentis hiatus
A d manes imos, atq; atræ ſtagna paludis
A ſupera tellure patet, tam longa per auras
E rigitur tellus, & cœlum intercipit umbra.
N ullum uer uſquam, nulliq; æſtatis honores.
S ola iugis habitat diris, ſedesq; tuetur
P erpetuas deformis hyems. illa undiq; nubes
H uc atras agit, & mixtos cum grandine nimbos.
I am cuncti flatus, uentiq; furentia regna
A lpina poſuere domo. caligat in altis
O btutus ſaxis, abeuntq; in nubila montes.
M iſtus Athos Tauro, Rhodopeq; adiuncta minanti
O ſſáq; cum Pelio, cumq; Hemo ceſſerit Othrys.
P rimus inexpertas adijt Tirynthius arces,
S cindentem nubes, frangentemq; ardua montis
S pectarunt ſuperi, longisq; ab origine ſæclis
I ntemerata gradu, magna ui ſaxa domantem.
A t miles dubio tardat ueſtigia greſſu,
I mpia ceu ſacros in fines arma per orbem,
N atura prohibente, ferant, diuisq; repugnent.
C ontra quæ ductor non alpibus ille, nec ullo
T urbatus terrore loci, ſed languida monſtris

Corda

Corda uirûm fouet hortando, reuocatq́; uigorem.
Non pudet obſequio ſuperûm, feſſosq́; ſecundis
Poſt belli decus, atq; acies, dare terga niuoſis
Montibus? & ſegnes ſubmittere rupibus arma?
Nunc o, nunc ſocij dominantis mœnia Romæ
Credite uos, ſummumq́; Iouis conſcendere culmen.
Hic labor Auſoniam dabit. hic in uincula Tybrim.
Nec mora, commotum promiſſis ditibus agmen
Erigit in collem, & ueſtigia linquere nota
Herculis edicit magni, crudisq́; locorum
Ferre pedem, ac proprio turmas euadere calle.
Rumpit inacceſſos aditus, atq; ardua primus
Exuperat, ſummaq́; uocat de rupe cohortes.
Tum qua durati concreto frigore collis,
Lubrica fruſtratur canenti ſemita cliuo,
Luctantem ferro glaciem premit. haurit hiatu
Nix reſoluta uiros, altoq́; à culmine præceps
Viuentis turmas operit delapſa ruina.
Interdum aduerſo glomeratas turbine chorus,
In media ora niues fuſcis agit horridus alis.
Aut rurſum immani ſtridens auulſa procella,
Audacis rapit arma uiri, uoluensq́; per orbem
Contorto rotat in nubes ſublimia flatu.
Quoq́; magis ſubire iugo, atq; euadere niſi
Erexere gradum. creſcit labor, ardua ſupra
Seſe aperit feſſis, & naſcitur altera moles.
Vnde nec edomitos, exudatosq́; labores
Reſpexiſſe libet. tanta formidine plena
Exterrent repetita oculis, atq; una pruinæ,
Canentis, quacunq; datur permittere uiſus,

Ingeritur facies, medio ſic nauita ponto
Cum dulcis liquit terras, & inania nullos
Inueniunt uentos, ſecuro carbaſa malo,
Immenſas proſpectat aquas, ac uita profundis
Aequoribus, feſſus renouat ſua lumina cœlo.
Iamq́; ſuper clades, atq; importuna locorum,
Illuuie rigidǽq; comæ ſqualore perenni
Horrida ſemiferi promunt è rupibus ora,
Atq; euulſa cauis exeſi pumicis antris
Alpina inuadit manus, aſſuetóq; uigore
Per dumos, notáſq; niues, atq; inuia pernix
Clauſum montiuagis infeſtat curſibus hoſtem.
Mutatur iam forma locis. hic ſanguine multo
Infectæ rubuere niues. hic neſcia uinci
Paulatim glacies cedit tepefacta cruore,
Dumq́; premit ſonipes duro ueſtigia cornu,
Vngula perfoſſis hæſit compreſſa pruinis.
Nec peſtis lapſus ſimplex, abſciſſa relinquunt
Membra gelu, fractóſq; aſper rigor amputat artus.
Biſſenos ſoles, totidem per uulnera ſæuas
Emenſi noctes, optato uertice ſidunt,
Caſtráq; præruptis ſuſpendunt ardua ſaxis.
At Venus ancipiti mentem labefacta timore,
Affatur genitorem, & rumpit mœſta querelas.
Quis pœnæ modus, aut pereundi terminus, oro
Aeneadis erit? & quando terráſq;, fretumq;
Emenſis ſediſſe dabis? cur pellere noſtros
A te conceſſa Pœnus parat urbe nepotes?
Alpibus impoſuit Libyen, finémq; minatur
Imperio. caſus metuit iam Roma Sagunti.

Quo Troiæ extremos cineres, ſacramq; ruinam,
Aſſaracíq; larem, & Veſtæ ſecreta feramus?
Da ſedem genitor, tutisq; iacere. parum'ne eſt
Exilia errantes totum quæſiſſe per orbem?
An'ne iterum capta repetentur Pergama Roma?
His Venus, & contra genitor ſic deinde profatur.
Pelle metus, neu te Tyriæ conamina gentis
Turbarint Cytherea, tenet, longumq; tenebit
Tarpeias arces ſanguis tuus. hac ego martis
Mole uiros ſpectare paro, atq; expendere bello.
Gens ferri patiens, ac læta domare labores
Paulatim antiquo patrum deſueſcit honori.
Atq; ille haud unquam parcus pro laude cruoris,
Et ſemper famæ ſitiens, obſcura ſedendo
Tempora agit, mutum uoluens inglorius æuum,
Sanguine de noſtro populus, blandoq; ueneno
Deſidiæ, uirtus paulatim euicta ſeneſcit.
Magnæ molis opus, multoq; labore parandum,
Tot populos inter, ſoli ſibi poſcere regna.
Iamq; tibi ueniet tempus, quo maxima rerum
Nobilior ſit Roma malis. hinc nomina noſtro
Non indigna polo referet labor. hinc tibi Paulus,
Hinc Fabius, gratusq; mihi marcellus opimis.
Hi tantum parient Latio per uulnera regnum,
Quod luxu, & multum mutata mente nepotes,
Non tamen euertiſſe queant, iamq; ipſe creatus
Qui Pœnum reuocet patriæ, Latioq; repulſum
Ante ſuæ muros Carthaginis exuat armis.
Hinc Cytherea tuis longo regnabitur æuo.
Exin ſecuribus uirtus cæleſtis ad aſtra

E fficiet, & ſacris augebit nomen Iuli
B ellatrix gens bacifero nutrita Sabino.
H inc pater ignotam donabit uincere Thulen,
I nq́; caledonios primus trahet agmina lucos.
C ompeſcet ripis Rhenum. reget impiger Afros,
P almiferamq́; ſenex bello domitabit Idumen.
N ec ſtygis ille lacus, uiduataq́; lumine regna,
S ed ſuperûm ſedes, noſtrosq́; tenebit honores.
T um iuuenis magno præcellens robore mentis,
E xcipiet patriam molem, celſusq́; feretur
A equatum imperio tollens caput. hic fera gentis
B ella paleſtinæ primo delebit in æuo.
A t tu tranſcendens Germanice facta tuorum,
I am puer auricomo performidate Batauo,
N ec te terruerint tarpei culminis ignes,
S acrilegas inter flammas ſeruabere terris.
N am te longa manent noſtri conſortia mundi.
H ic laxos arcus olim Gangetica pubes
S ubmittet, uacuasq́; oſtendet Bactra pharetras.
H ic & ab arctoo currus aget axe per urbem,
D ucet & eoos Baccho cedente triumphos.
I dem indignantem tranſmittere dardana ſigna,
S armaticis uictor compeſcet ſedibus Iſtrum.
Q uin & romuleos ſuperabit uoce nepotes,
Q ueis erit eloquio partum decus. huic ſua muſæ
S acra ferent, meliorq́; lyra. cui ſubſtitit Ebrus,
E t uenit Rhodope. Phœbo miranda loquetur.
I lla etiam qua priſca fides ſtat regia nobis
A urea tarpeia ponet capitolia rupe,
E t iunget noſtro templorum culmina cœlo.

Tunc ò nate deum, diuosq́; dature beatas
Imperio terras patrio rege. tarda ſenectam
Hoſpitia excipient cœli, ſolioq́; Quirinus
Concedet, mediumq́; parens fraterq́; locabunt.
Siderei iuxta radiabunt tempora nati.
Dum pandit ſeriem uenturi Iuppiter æui,
Ductor agenoreus tumulis delatus iniquis,
Lapſantem dubio deuexa per inuia niſu
Firmabat greſſum, atq; humentia ſaxa premebat.
Non acies, hoſtiſue tenet, ſed prona ruinæ
Prærupto turbat, & cautibus obuia rupes.
Stant clauſi, mœrentq́; moras, & dura uiarum.
Nec refouere datur torpentia membra quiete,
Noctem operi iungunt, & robora ferre coactis
Approperant humeris, ac raptas collibus ornos,
Iamq́; ubi nudarunt ſylua, denſiſſima montis
Aggeſſere trabes, rapidusq́; accenſus in orbem
Excoquitur flammis ſcopulus. mox proruta ferro
Dat gemitum patiens reſoluto pondere moles,
Atq; aperit feſſis antiqui regna Latini.
His tandem ignotas tranſgreſſus caſibus alpes
Taurinis ductor ſtatuit tentoria campis.
Interea uoces Iouis, atq; oracula portans
E menſis aderat Garamantum lætus arenis
Boſtar, & ut uiſo ſtimulabat corda tonante.
Maxime Belidæ, patrijs qui à mœnibus arces
Seruitium dextra, libycas penetrauimus oras.
Nos tulit ad ſuperos perfundens ſydera Syrtis,
Nos Pœne æquoribus tellus uiolentior hauſit,
Ad finem cœli medio tenduntur ab ore

Squalentes campi. tumulum natura negauit
Immenſis ſpatijs, niſi quem caua nubila torquens
Conſtruxit turbo, impacta glomeratus arena.
Vel ſi perfracto populatus carcere terras
Africus, aut pontum ſpargens ſuper æthera chorus
Inuaſere truces capientem prælia campum,
Inq; uicem ingeſto cumularunt puluere montis.
Has obſeruatis ualles enauimus aſtris,
Nanq; dies confundit iter, peditemq́; profundo
Errantem campo, & ſemper media arua uidentem
Sidonijs cynoſura regit fidiſſima nautis.
Verum ubi defeſſi lucos, nemoroſáq; regna
Cornigeri Iouis, & fulgentia templa columnis
Aduenimus magnis, quam læta fronte ſacerdos
Exceptos, hoſpes tectis inducit Ariſbas.
Stat fano uicina nouum & memorabile, lympha,
Quæ naſcente die, quæ deficiente tepeſcit,
Quæq; riget, medium cum ſol accendit Olympum,
Atq; eadem rurſus nocturnis feruet in umbris,
Tum loca plena deo, dites ſine uomere glebas
Oſtentat ſenior, lætúq; ita mente profatur.
Has umbras nemorum, & connexa cacumina cœlo,
Calcatosq́; Ioui lucos, prece Boſtar adora.
Nam cui dona Iouis non diuulgata per orbem
In gremio Thebes geminas ſediſſe columbas?
Quarum chaonias pennis quæ contigit oras,
Implet fatidico dodonida munere quercum.
At quæ Carpathium ſuper æquor uecta, per auras
In Libyen niueis tranauit concolor alis,
Hanc ſedem primo Cythereia condidit ales.

Hic ubi nunc aras, lucosq́; uidetis opacos,
Ductore electo gregis (admirabile dictu)
Lanigeri capitis media inter cornua perſtans,
Marmaricis ales populis reſponſa canebat.
Mox ſubitum nemus, atq; annoſo robore lucus
Exiluit, qualesq́; premunt nunc ſydera quercus
A prima uenere die. priſco inde fauore
Arbor numen habet, coliturq́; tepentibus alis.
Dumq́; ea miramur, ſubito ſtridore tremendum
Impulſæ patuere fores, maiorq́; repente
Lux oculos ferit. ante aras ſtat ueſte ſacerdos
Effulgens niuea, & populi concurrere certant.
Inde ubi mandatas effudi pectore uoces,
Ecce intrat ſubitus uatem deus, alta ſonoro
Colliſis trabibus uoluuntur murmura luco,
Ac maior nota iam uox prorumpit in auras.
Tenditis in latium, belloq́; agitare paratis
Aſſaraci prolem Libyes cœpta aſpera cerno,
Gradiuumq́; trucem, currus iam ſcandere, & atram
In latus heſperium flammam expirare, furentis
Cornipedes, multoq́; fluentia ſanguine lora.
Tu qui pugnarum euentus, extremaq́; fati
Depoſcis, claroq́; ferox das uela labori,
Inuade ætoli ductoris Iapiga campum.
Sidonios augebis auos, nulliq́; relinques
Altius Auſoniæ penetrare in uiſcera gentis.
Donec uicta tibi trepidabunt dardana regna,
Nec ponet pubes unquam Saturnia curam,
Dum carpet ſuperas in terris Annibal auras.
Talia portabat lætis oracula Boſtar,
Impleratq́; uiros pugnæ propioris amore.

A ma per Auſoniæ turbatas ſpargi-
tur urbes,
N ubiferos montes, & ſaxa minantia
cœlo,
A ccepiſſe iugum, Pœnosq́; per inuia
uictos,
A emulaq́; Herculei iactatur fama laboris,
D eſcendiſſe ducem. diros canit improba motus,
E t gliſcit greſſu, uolucriq́; citatior euro.
T errificis quatit attonitas rumoribus arces,
A ſtruit auditis docilis per inania rerum
P aſcere rumorem uulgi pauor. itur in acres
B ellorum raptim curas, ſubitusq́; per omnem
A uſoniam Mauors ſtrepit, & ciet arma, uirosq́.
P ila nouant, ac deterſa rubigine ſæuus
I nduitur ferro ſplendor, iuuenumq́; repoſtæ
I nſtaurant galeæ coni decus. haſta iuuatur
A mento, renouantq́; noua fornace bipennes.
C onſeritur tegmen laterum impenetrabile, multas
P aſſurus dextras, atq; irrita uulnera thorax.
P ars arcu inuigilant. domitat pars uerbere anhelum
C ornipedem in gyros, ſaxoq́; exaſperat enſem.
N ec uero muris, quibus eſt luctata uetuſtas,
F erre morantur opem. ſubuectant ſaxa, cauasq́;
R etractant turres, edit quas longior ætas.
H inc tela accipiunt arces, & robora portis,
E t fidos certant obices accerſere ſylua.
C ircundant foſſas. haud ſegnis cuncta magiſter

Præcipitat

Præcipitat timor, ac uaſtis trepidatur in aruis.
Deſeruere larem. portant ceruicibus ægras
Attoniti matres, ducenteſq; ultima fila.
Grandæuos rapuere ſenes. tum crine ſoluto
Ante agitur coniux. dextra, leuaq; trahuntur
Parui, non æquo comitantes ordine nati.
Sic uulgus, traduntq; metus, nec poſcitur author.
At patres, quanquam exterrent immania cœpta,
Inq; ſinu bellum, atq; alpes, & peruia ſaxa
Decepere, tamen crudam contra aſpera mentem,
Et magnos tollunt animos. iuuat ire periclis
Ad decus, & dextra memorandum condere nomen.
Quale dedit nunquam rebus fortuna ſecundis.
Sed Libyæ ductor tuto fouet agmina uallo
Feſſa gradum, multoq; gelu torpentia neruos,
Solandiq; genus, lætis oſtentat ad urbem
Per campos ſupereſſe uiam, Romamq; ſub ictu.
At non & rerum curas, conſultaq; belli
Stare probat, ſoluſq; nequit perferre quietem.
Armiferæ quondam priſca inter tempora gentes
Auſonium inuaſere latus, ſedeſq; beatas,
Et metui peperere manu. mox impia bella,
Tarpeius pater, & capti ſenſere Quirites.
Hic dum ſollicitat donis, & inania corda,
Ac fluxam morum gentem fouet, armaq; iungit,
Iam conſul uolucri peruectus littora claſſe
Scipio, phocaicis ſeſe referebat ab oris.
Ingenteſq; duces, pelagi, terræq; laborem
Diuerſum emenſos, propiora pericula uallo
Iungebant, magnæq; aderant primordia cladis.

N anq; ut collatis admoto conſule caſtris
S uſtulerat fortuna moras, ſignum'q; furoris
A ccenſæ uiſo poſcebant hoſte cohortes.
D ebellata procul, quæcunq; uocantur Ibêris
I ngenti Tyrius nemoroſa per agmina ductor
V oce ſonat, non Pyrenen, Rhodanum'ue furentem,
I uſſa aſpernatos, rutulam fumaſſe Saguntum.
R aptum per Celtas iter, & qua ponere greſſum,
A mphitryoniadæ fuerit labor, iſſe ſub armis
P œnorum turmas, equitem'q; per ardua uectum
I nſultaſſe iugo, & fremuiſſe hinnitibus alpis.
C ontra pulchra ſuos uocat ad diſcrimina conſul.
H oſtem miles habes fractum, ambuſtum'q; niuoſis
C autibus, atq; ægre torpentia membra trahentem.
E n age, qui ſacros monteis, rupes'q; profundas,
T ranſiluit, diſcat quanto ſtat celſius arce
H erculea uallum, & maius ſit ſcandere collis.
A n noſtros rupiſſe globos, det inania famæ.
D um magna fuſo pugna, retro'q; ruenti
Q ua uentum eſt, obſtent alpes. ſuper ardua ductum
H uc egere dei, latios ut ſanguine fines
I mbueret, tellus'q; hoſtilis conderet oſſa.
S cire libet, noua nunc nobis, atq; altera bellum
C arthago, an'ne eadem mittat, quæ merſa ſub æquor
E gates inter uaſto iacet obruta ponto.
H æc ait, atq; agmen Ticini flectit ad undas.
C æruleas Ticinus aquas, & ſtagna uadoſo
P erſpicuus ſeruat turbari neſcia fundo,
A c nitidum uiridi lente trahit amne liquorem.
V ix credas labi, ripis tam mitis opacas
Argutos

A rgutos inter uolucrum certamina cantus,
S omniferam ducit lucenti gurgite lympham.
I amq́; ſub extremum noctis fulgentibus umbris
L ux aderat, ſomnusq́; ſuas confecerat horas.
E xplorare locos conſul, collisq́; propinqui
I ngenium, & campis quæ ſit natura parabat.
P ar ſtudium Pœno, ſimilesq́; in pectore curæ.
E rgo aderant rapidis equitum comitantibus alis.
V erum ubi commoto docuerunt puluere nubes
H oſtem ferre gradum, & propius, propiusq́; ſonoro
Q uadrupedum cornu tellus gemit, ac ſimul acer
V incentum lituos hinnitus ſæuit equorum.
A rma uiri, rapite arma uiri, dux inſtat uterq;.
A mbobus uelox uirtus, geminusq́; cupido
L audis, & ad pugnas, martemq́; inſania concors.
H aud mora iam tantum campi dirimebat ab ictu,
Q uantum impulſa ualet comprendere lancea nodo,
C um ſubitum liquida, non ullis nubibus æthra
A ugurium mentes, oculosq́; ad ſydera uertit.
A ccipiter medio tendens à limite ſolis,
D ilectas Veneri, notasq́; in honore Diones
T urbabat uiolentus aues, atq; unguibus idem,
I dem nunc roſtro, duris nunc ictibus alæ
T er quinas dederat ſæua inter uulnera leto.
N ec finis, ſaties'ue noui ſed ſanguinis ardor
G liſcere, & urgebat trepidam iam cæde priorum,
I ncertamq́; fugæ pluma labente columbam.
D onec phœbeo ueniens Iouis ales ab ortu,
I n tenuis tandem nubes dare terga coëgit.
T um uictrix lætos ſigna ad romana uolatus

Conuertit, proleſq́; ducis, qua parte decora
Scipio quaſſabat puerilibus arma lacertis,
Clangorem bis, terq́; dedit, roſtroq́; coruſcæ
Perſtringens conum galeæ ſe reddidit aſtris.
Exclamat Liger, huic ſuperos ſentire monentes
Ars fuit, ac penna monſtrare futura magiſtra.
Pœne bis octonos Italis in finibus annos
Audaci ſimilis uolucri, ſectabere pubem
Auſoniam, multamq́; feres cum ſanguine prædam:
Sed compeſce minas, renuit tibi daunia regna
Armiger ecce Iouis. noſco te ſumme deorum.
Adſis ô, firmesq́; tuæ pater alitis omen,
Nam tibi ſeruantur, ni uano caſſa uolatu
Mentitur ſuperos præpes, poſtrema ſubactæ
Fata puer Libyæ, & maius Carthagine nomen.
Contra læta Bogus Tyrio canit omnia regi,
Et fauſtum accipitrem, cæſasq́; in nube uolucres,
Aeneadis cladem, & Veneris portendere genti.
Tum dictis comitem contorquet primus in hoſtes
Ceu ſuadente deo, & fatorum conſcius haſtam.
Illa uolans patuli longe per inania campi,
Letum perdiderat ſpacio, ni fuſus habenas,
Dum primæ decus affectat decerpere pugnæ,
Obuia quadrupedis præceps Catus ora tuliſſet.
Sic elangueſcens, & iam caſura petitum
Inuenit uulnus, cædemq́; recepit ab hoſte
Cornus, & oblatæ ſtetit inter tempora frontis.
Incurrunt acies, magnoq́; fragore per æquor
Suſpendunt cuncti frenis ſublime reductos
Cornipedes, ultroq́; ferunt, erectus in auras

It ſonipes,

I tſonipes,rapidáq; uolans per aperta procella
T enuia uix ſummo ueſtigia puluere ſignat.
B oiorum ante alias Chryxo duce mobilis ala,
A rietat in primos,obijcitq; immania membra.
I pſe tumens atauí Brenni ſe ſtirpe ferebat
C hryxus,& in titulos capitolia capta trahebat.
T arpeioq; iugo demens,& uertice ſacro
P enſanteis aurum Celtas umbone ferebat.
C olla uiri fuluo radiabant lactea torque.
A uro uirgatæ ueſtes,manicæq; rigebant
E x auro,& ſimili uibrabat criſta metallo.
S ternitur impulſu uaſto perculſa Camertum
P rima phalanx,ſpiſſæq; ruunt conferta per arma
V nde Boiorum,ſociata examina denſent.
I nfandi Senones,colliſáq; quadrupedantum,
P ectoribus toto uoluuntur corpora campo.
A rua natant,altusq; uirûm cruor,altus equorum
L ubrica belligeræ ſorbet ueſtigia turmæ.
S eminecum letum peragit grauis ungula pulſu,
E t circumuolitans tetros è ſanguine rores
S pargit humo,miſeriſq; ſuo lauit ora cruore.
S picula prima puer tumidi Tyrrhene Pelori
P urpureo moriens uictricia ſanguine tingis.
N am tibi cum ſtimulas cornu,atq; in prælia mentes
A ccendis,renouasq; uiros ad uulnera cantu,
H æſit barbaricum ſub anhelo gutture telum,
E t clauſit raucum letali uulnere murmur.
A t ſonus extremo morientis fuſus ab ore,
F eſſa pererrauit mutis iam cornua labris.
C hryxus Picentem,Laurumq;,nec eminus ambo,

S ed gladio Laurum, Picenti raſilis haſtæ
R ipis lecta padi letum tulit. auia nanq;
D um petit, ac leuo meditatur fallere gyro,
H aſta uiri fœmur, & pariter per anhela uolantis
I lia ſedit equi, geminam dedit horrida mortem.
I dem ſanguinea Venuli ceruice reuellens,
S ternit præcipitem trepido te Farfare telo,
E t te ſub gelido nutritum Tulle uelino.
E gregium Auſoniæ decus, ac memorabile nomen
S i dent fata moras, aut ſeruent fœdera Pœni.
T um Remulũ, atq; olim celeberrima nomina bello,
T iburtas magnos Hiſpellatem'q;, Metaurum'q;,
E t Damum dubia meditatus cuſpide uulnus.
N ec locus eſt Tyrijs belli, pugnæ'ue, ſed omnem
C elticus impleuit campum furor. irrita nulli
S picula torquentur, ſtat'q; omne in corpore ferrum.
H ic inter trepidos immane Quirinius audens,
C ui fugere ignotum, atq; inuicta mente placebat
R ebus in aduerſis, exceptum pectore letum
C uſpide flammat equum, ac diſpergit geſa lacerto.
S i reſerare uiam atq; ad regem rumpere ferro
D etur iter, certus'q; necis. petit omnibus auſis
Q uod nequeat ſentire decus, cadit inguine foſſo
T eutalus, & uaſto quatitur ſub pondere tellus.
O ccumbit Sarmens, flauam qui ponere uictor
C æſariem, crinem'q; tibi Gradiue uouebat,
A uro certantem, & rutulum ſub uertice nodum.
S ed Parcæ intonſa non exaudita uouentem
A d manes traxere coma. per candida membra
I t fumans cruor, & tellus perfuſa rubeſcit.

At non

At non tardatus iaculo occurrente Lycaunus
Irruit, aduerſumq́; uiro rotat obuius enſem,
Et ferit inſurgens, humero qua brachia lenti
Annectunt nerui, deciſaq́; uulnere læua
Laxatis paulum moribunda pependit habenis.
Dumq́; micans tremulo conatu lora retentat,
Flectentem aſſuetos imitatur neſcia frenos.
Demetit Auerſi Veſagus, tum colla, iubaq;
Suſpenſam portans galeam, atq; incluſa perempti
Ora uiri, patrio diuos clamore ſalutat.
Dumq́; ea Gallorum populi dant funera campo
Acitus propere caſtris in prælia conſul
Raptabat turmas, primusq́; ruebat in hoſtem
Candenti ſublimis equo. trahit undiq; lectum
Diuitis Auſoniæ iuuenem, Marſosq́;, Coramq;,
Laurentumq́; decus, iaculatoremq́; Sabellum,
Et gradiuicolam celſo de colle Tudertem,
Indutosq́; ſimul gentilia lina Faliſcos,
Quosq́; ſub herculeis taciturno flumine muris
Pomifera arua creant, aniænicolæq́; Cathylli,
Quosq́; in prægelidis duratos Hernica riuis
Mittebant ſaxa & nebuloſi rura Caſini.
Ibant in martem terræ dominantis alumni
Damnati ſuperis, nec iam reditura iuuentus.
Scipio, qua medius pugnæ uorat agmina uortex,
Infert cornipedem, atq; inſtinctus ſtrage ſuorum
Inferias cæſis mactat Labarumq́;, Padumq́;,
Et Camum, & multo uix fuſum uulnere Brennum,
Gorgoneoq́; Larum torquentem lumina uultu
Occidit, triſti pugnas Leopontice fato.

Nam dum frena ferox obiecto corpore prenſas,
Atq; æquas celſus reſidentis conſulis ora,
Ipſe pedes frontem in mediam grauis incidit enſis,
Et diuiſum humeris iacuit caput Abbatus amens,
Qui luctatur equo, parmaq́; incurſibus obſtat,
Ictu quadrupedis fulua porrectus arena,
Eliſa incuſſis amiſit calcibus ora.
Perfurit Auſonius turbata per æquora ductor.
Ceu gelidus Boreas totum cum ſubſtulit imo
Icarium fundo uictor mare. nauita uaſto
Iactatur ſparſus lacerata claſſe profundo,
Cunctaq́; canenti perfunditur æquore Cyclas.
Chryxus ut in tenui ſpes, exiguumq́; ſalutis
Iam uidet eſſe ſuæ, mortemq́; aſtare propinquam,
Armat contemptu mentem necis. horrida barba
Sanguinea rutilat ſpuma, rictusq́; furentis
Albet, & effuſo ſqualent à puluere crines.
Inuadit Tarium uicino conſule pugnas
Miſcentem, ſæuisq́; uirum circuntonat armis.
Voluitur ille ſolo, nam pronum effundit in armos.
Fata extrema ferens abies, rapiturq́; pauore
Tractus equi, uinctis connexa ad cingula membris,
Longa cruor ſparſo liquit ueſtigia campo;
Et tremulos cuſpis ductus in puluere ſignat.
Laudabat leti iuuenem, egregiosq́; parabat
Vlaſci conſul manes, cum dira per auras
Vox uenit, & Chryxum ferri clamoribus audit.
Haud notum uultu, ſurgit uiolentior ira
Comminus, atq; oculos optato in corpore figit.
Tum ſtimulans grato plauſæ ceruicis honore

Cornipedem

Cornipedem alloquitur. uulgum, martemq́; minorem
Hactenus, & leto dedimus ſine nomine gentem
Nos Gargane uocant ſuperi ad maiora. uides'ne
Quantus eat Chryxus, iam nunc tibi præmia pono.
Illum ſidonio fulgentem ardore tapeta,
Barbaricum decus, & fuluis donabere frænis.
Sic fatus, magno Chryxum clamore ciebat
In pugnam, ac uacuo poſcebat prælia campo.
Nec detrectantem par ira accenderat hoſtem.
Vt iuſſæ ceſſere retro, ſpaciumq́; dederunt
Hinc atq; hinc alæ. medio ſtetit æquore pugna.
Quantus phlegreis telluris alumnus in aruis
Mouit ſigna minax, & cœlum exterruit armis,
Tantus ſemifero Chryxus ſub pectore murmur
Torquet, & horriſonis ululatibus erigit iras.
Nemo ne incenſæ, captæq; ſuperfuit urbi?
Vt tibi quas Brenni populus ferremus in arma
Narraret dextras? diſce en nunc inquit, & una,
Contorquet nodis, & obuſto robore diram
Vel portas quaſſaſſe trabem. ſonat illa tremendum,
Ac nimio iactu ſeruaſſe improuida campi
Diſtantis ſpacium, propiorem tranſuolat hoſtem.
Cui conſul. ferre hoc umbris, proauoq́; memento
Quam procul occumbas tarpeia à ſede, tibiq;
Haud licitum ſacri capitolia cernere montis.
Tum nodo, curſuq́; leui ſimul adiuuat haſtam
Dignam mole uiri nixus. fugit illa per ora
Multiplices lini, ſub tectaq́; tegmina neruis,
Atq; altum tota metitur cuſpide pectus.
Procumbit lata porrectus in arma ruina,

E t percuſſa gemit tellus ingentibus armis.
H aud aliter ſtructo tyrrhena ad littora ſaxo
P ugnatura fretis, ſubter cæcisq; procellis
P ila immane ſonans impingitur ardua ponto.
I mmugit Neræus, diuiſaq; cærula pulſu
I lliſum accipiunt irata ſub æquora montem.
D uctore amiſſo pedibus ſe credere Celtæ
V na ſpes animæ, tantusq; pependerat ardor.
A c ueluti ſummo uenator denſa Piceno
C um luſtra exagitat, ſpiſſisq; cubilibus atram
I mmitit paſſim dumoſa per inuia peſtem.
D um tacitas uires, & flammam colligit ignis,
N igranti piceus ſenſim caligine uertex
V oluitur, & pingui contorquet nubila fumo.
M ox ſubita in toto lucent incendia monte,
F it ſonitus, fugere feræ, fugere uolucres.
A tq; una longæ trepidant in ualle iuuencæ.
A t Mago ut uertiſſe globos, primumq; laborem,
Q ui ſolus genti eſt, caſſum uidet, arma ſuorum,
A c primum in pugnas equitem uocat. undiq; nudi
A ſſiliunt frenis, infrenatiq; manipli.
N unc itali in tergum uerſis referuntur habenis,
N unc rurſus Tyrias retro pauor aduehit alas.
A ut illi dextros lunatis flexibus orbes,
A ut illi læuos ſinuant in cornua gyros.
T exunt alterno glomerata uolumina curſu.
A c cædem refugam, cædentes arte reſoluunt.
H ac pontum uice (ubi exercet diſcordia uentos)
F ert Boreas, Eurusq; refert, molemq; profundi
N unc huc alterno, nunc illuc flamine geſtant.

A duolat aurato perfulgens murice ductor
S idonius, circaq́; metus, terrorq́;, furorq́;.
I ſq́; ubi Callaici radiantem tegminis orbem
E xtulit, & magno percuſſit lumine campos,
S pes uirtusq́; cadunt, trepidaq́; à mente recedit
V ertere terga pudor, nec leti cura decori,
S ed fugere infixum eſt, terræq́; optantur hiatus.
S ic, ubi caucaſeis tygris ſe protulit antris,
L inquuntur campi, & tutas petit omne latebras
T urbatum inſano uultu pecus, illa pererrat
D iſiectas uictrix ualles, iamq́; ora reducto
P aulatim nudat rictu, ut præſentia mandat
C orpora, & immani ſtragem meditatur hiatu.
N on illum Metabus, non illum celſior Vfens
E uaſere tamen. quamuis hic alite planta,
H ic ope cornipedis totis ferretur habenis.
N am Metabum ad manes demiſit cuſpide fulgens
F raxinus Vfentem collapſum poplite flexo
E nſis obit, laudemq́; pedum cum ſanguine ademit.
I amq́; dedit leto Stemium, Laurumq́;, domoq́;
C ollinum gelida, uitreo quem fucinus antro
N utrierat, dederatq́; lacum tranſmittere nando.
F it ſocius leti coniecta Maſſicus haſta
V itiferi ſacro generatus uertice montis,
E t lyris nutritus aquis. qui fonte quieto
D iſſimulat curſum, ac nullo mutabilis imbri
P erſtringit tacitas gemmanti gurgite ripas.
E xoritur rabies cædum, ac uix tela furori
S ufficiunt. teritur iunctis umbonibus umbo,
P esq́; pedem premit, & nutantes caſſide criſtæ

H oſtilem tremulo pulſant conamine frontem.
T ergemini primam ante aciem fera prælia fratres
M iſcebant. quos lædæo ſidonia Barce
X antippo felix uteri inter bella crearat.
R es Graiæ, ductorq; parens, ac nobile Amycle
N omen, & iniectus ſpartanis colla cathenis
R egulus inſtabant ueteri præcordia fama,
M arte probare genus, factiſq; Lacona parentem
A rdebant, gelidoſq; dehinc inuiſere montes
T aigeta, & tandem bellis innare ſubactis
E urotam patrium, ritusq; uidere Lycurgi.
S ed Spartam penetrare deus, fratreſq; negabant
A uſonij totidem numero, quos miſerat altis
E geriæ genitos immitis Aricia lucis.
A etatis, mentiſq; pares. at non dabat ultra
C loto dura lacus, aramq; uidere Dianæ.
N anq; ut in aduerſos impacti turbine pugnæ
E umachus, & Clytias, & lætus nomine patris
X antippus iunxere gradus, ceu bella leones
I nter ſe furibunda mouent, & murmure anhelo
S qualentis campos, & longa mapalia complent.
O mnis in occultas rupes, atq; auia pernix
M aurus ſaxa fugit, coniuxq; libyſſa profuſo
V agitum cohibens ſuſpendit ab ubere natos.
I lli dira fremunt, perfractaq; in ore cruento
O ſſa ſonant, pugnantq; feris ſub dentibus artus.
H aud ſecus Aegeriæ pubes. hinc Virbius acer,
H inc Capys aſſiliunt, paribuſq; Albanus in armis.
S ubſidens paulum perfoſſa proruit aluo
A lbanum Clytias. aſt illi cuncta repente

I mplerunt clypeum miſerando uiſcera lapſu.
E umachus inde Capyn, ſed trita mole tenebat
C eu fixum membris tegmen, tamen improbus enſis
A dnexam parmæ decidit uulnere leuam.
I nq; ſuo preſſa eſt non reddens tegmina niſu
I nfelix manus, atq; hæſit labentibus armis.
V ltima reſtabat fuſis iam palma duobus
V irbius. huic trepidos ſimulanti ducere greſſus
X antippus gladio, rigida cadit Eumachus haſta,
E t tandem æquatæ geminato funere pugnæ,
I nde alterna uiris tranſegit pectora mucro,
I nq; uicem erepta poſuerunt prælia uita.
F elices leti pietas, quos addidit umbris.
O ptabunt ſimiles uenientia ſæcula fratres;
E xtremumq; decus memori celebrabitur æuo:
S i modo ferre diem, miſeroſq; uidere nepotes
C armina noſtra ualent, nec famam inuidit Apollo.
A t conſul toto palantes æquore turmas
V oce tenet, dum uoce uiget. quo ſigna refertis?
Q uis uos heu uobis pauor abſtulit? horrida primũ
S i ſors uiſa loci, pugnæq; laceſſere frontem
P oſt me ſtate uiri, & pulſa formidine tantum
A ſpicite has dextras. capti genuere parentes
Q uos fugitis. quæ ſpes uictis? alpeſne petemus
I pſam turrigero portantem uertice muros?
C redite ſubmiſſas Romam nunc tendere palmas.
N atorum paſſim raptus, cædemue parentum,
V eſtaleſq; focos extingui ſanguine cerno.
H oc arcete nefas. poſtquam inter talia crebro
C lamore obtuſæ, craſſoq; à puluere fauces

Hinc læua frenos, hinc dextra corripit arma,
Et latum obiectat pectus, ſtrictumq; minatur
Nunc ſibi, nunc trepidis ni reſtent comminus, enſem.
Quas acies alto genitor dum ſpectat olympo,
Conſulis egregij mouere pericula mentem,
Gradiuum uocat, & patrio ſic ore profatur.
Magnanimi me nate uiri, ni bella capeſſis,
Haud dubie extremus terret labor. eripe pugnæ
Ardentem, oblitumq; ſui dulcedine cædum
Siſte ducem Libyæ. nam plus petit improbus uno
Conſulis exitio, tota q̃ ſtrage cadentum.
Præterea cernis teneræ qui prælia dextræ
Iam credit puer, atq; annos tranſcendere factis
Molitur, longumq; putat pubeſcere bello.
Te duce primitias pugnæ, te magna magiſtro
Audeat, & primum hoc uincat ſeruaſſe parentem.
Hæc rerum ſator. at Mauors in prælia currus
Odryſia tellure uocat, tum fulminis atri
Spargentem flammas clypeum, galeamq; deorum
Haud illi facilem, multoq; labore cyclopum
Sudatum thoraca capit, quaſſatq; per auras
Titanum bello ſatiatam ſanguinis haſtam,
Atq; implet curru campos. exercitus una
Irarum, Eumenideſq; ſimul, letiq; cruenti,
Innumeræ facies, freniſq; operata regendis
Quadriiugos atro ſtimulat Bellona flagello.
Fertur ab immenſo tempeſtas horrida cœlo,
Nigranteſq; globos, & turbida nubila torquens
Inuoluit terras. quatitur ſaturnia ſedes
Ingreſſu tremefacta dei, ripaſq; relinquit

A udito curru, fontiq; relabitur amnis.
D uctorem auſonium telis garamantica pubes
C inxerat, & Tyrio regi noua dona parabat,
A rmorum ſpolium, & rorantia conſulis ora.
S tabat fortunæ non cedere certus, & acri
M ole retorquebat crudeſcens cædibus haſtas.
I amq; ſuo, iamq; hoſtili perfuſa cruore
M embra madent. cadere iubæ, gyroq; per orbem
A rctato Garamas iaculis propioribus inſtat.
E t librat ſæua coniectum cuſpid ,errum.
H ic puer ut patrio defixum corpore telum
C onſpexit, maduere genæ, ſubitoq; trementem
C orripuit pallor, gemitumq; ad ſydera rupit.
B is conatus erat præcurrere fata parentis
C onuerſa in ſemet dextra, bis tranſtulit iras
I n pœnos Mauors, fertur per tela, per hoſteis
I ntrepidus puer, & Gradiuum paſſibus æquat.
C ontinuo ceſſere globi, latusq; repente
A pparet campo limes. metit agmina tectus
C œleſti clypeo, & ſternit ſuper arma iacentum
C orpora, & authorem teli, multasq; paternos
A nte oculos, animas, optata piacula mactat.
T unc rapta propere duris ex oſſibus haſta
I nnixum ceruice ferens, humeroq; parentem,
E micat, attonitæ tanta ad ſpectacula turmæ.
T ela tenent, ceditq; loco Libys aſper, & omnis
L ate cedit Iber, pietasq; inſignis, & ætas
B elligeris fecit miranda ſilentia campis.
T um celſo è curru Mauors Carthaginis arces
E xcindes inquit, tyriosq; ad fœdera coges.

N ulla tamen longo tanta exorietur in æuo
L ux tibi care puer, macte, o macte indole ſacra.
V era Iouis proles, & adhuc maiora ſuperſunt.
S ed nequeunt meliora dari. tum nubila Mauors
A etheráq; , emenſo terras iam ſole capeſſit.
E t feſſas acies, caſtris clauſere tenebræ.
C ondebat noctem deuexo Cynthia curru
F raternis afflata rotis, & ab æquore eoo
S urgebant roſeæ media inter cærula flammæ.
A t conſul triſtis campos, Pœnisq; ſecundam
P lanitiem metuens, Trebiam, colleſq; petebat.
I amq; dies rapti curſu, uarioq; labore
E t medio abruptus fluitabat in amne ſolutis
P ons uinclis. qui dardanium tranſuexerat agmen.
E ridani rapidas aderat cum Pœnus ad undas.
D umq; uada, & molles aditus, per deuia flexo
C ircuitu petit, & ſtagni languentia quærit.
I nterdum rapta uicinis ſaltibus alno
F lumineam texit qua tranſuehat agmina, claſſem.
E cce aderat Trebiæq; ſimul uicina tenebat
T rinacrio acitus per cærula longa Peloro
G racchorum proles conſul. gens inclyta, magno
A tq; animoſa uiro, multuſq; in imagine claris
P erfulgebat auus titulis, belliq;, domiq;.
N ec Pœni poſitis trans amnem in gramine caſtris
D eerant, nanq; animos ſtimulabant proſpera rerum;
I ncrepitanſq; ſuper ductor. quis tertius urbi
I am ſupereſt conſul? quæ nã altera reſtat in armis
S icania? en omnes Latiæ, Dauniq; nepotum
C onuenere manus. feriant nunc fœdera mecum

Ductores

Ductores Italûm, ac leges & pacta repoſcant.
At tu donata tela inter martia luce
Infelix animæ, ſic ſic uiuasq́; tuoq;
Des iterum hanc laudem nato, nec fine ſub æui
Oppetere in bello detur, cum fata uocabunt.
Pugnantem cecidiſſe meum eſt. hæc perſonat ardens.
Inde leui iaculo, Maſſylumq́; impiger alis
Caſtra ſub ipſa datis irritat, & elicit hoſtem.
Nec latius uallo miles debere ſalutem
Fas putat, aut clauſas pulſari cuſpide portas.
Erumpunt, cunctisq́; prior uolat aggere aperto.
Degener haud Gracchus conſul, quatit aura comantes
Caſſidis auricomæ criſtas, humeroq́; refulget
Sanguinei patrium ſaguli decus. agmina magno
Reſpectans clamore uocat, quaq́; obuia denſos
Arctat turba globos, rumpens iter, æquore fertur.
Vt torrens celſi præceps è uertice Pindi,
Cum ſonitu ruit in campos, magnoq́; fragore
Auulſum montis uoluit latus. obuia paſſim
Armenta, immanesq́; feræ, ſyluæq́; trahuntur.
Spumea ſaxoſis clamat conuallibus unda.
Non mihi Meoniæ redeat ſi gloria linguæ,
Centenasq́; pater det Phœbus rumpere uoces,
Tot cædes proferre queam, quot dextera magni
Conſulis, aut contra tyriæ furor edidit iræ.
Murranum ductor Libyæ, ductorq́; Phalantum
Auſonius gnaros belli, ueteresq́; laborum.
Alter in alterius fuderunt comminus ore.
Monte procelloſo Murranum miſerat Anxur
Tritonis niueo te ſacra Phalante profundo.

V t primum inſigni fulſit uelamine conſul,
Q uanquam orbus partem uiſus,unoq́; Cupentus
L umine ſufficiens bellis,citat improbus haſtam,
E t ſummæ figit tremebundam margine parmæ.
C ui conſul,nanq; ira coquit.pone improbe quicquid
R eſtat in ore fero,& truncata fronte relucet.
S ic ait intorquens directo turbine robur.
E t dirum tota tranſmittit cuſpide lumen.
N ec leuior dextra generatus Hamilcare ſæuit.
H uic cadit infelix niueis Varrenus in armis.
M euanus Varrenus,arat cui diuitis uber
C ampi fulginea,& patulis Clitumnus in aruis.
C andentis gelido profundit flumine tauros.
S ed triſtes ſuperi,atq; ingrata maxima cura
V ictima tarpeio fruſtra nutrita tonanti.
I nſtat Iber leuis,& leuior diſcurrere Maurus.
H inc pila,hinc libycæ certant ſubtexere cornus.
D enſa nube polum,quantumq́; interiacet æqui
A d ripas campi,tantum uibrantia condunt
T ela,nec arctatis locus eſt in morte cadendi.
A llius Argyripa,Dauniq́; prouectus ab aruis
V enator rudibus iaculis,& iapige campum
P erſultabat equo,mediosq́; inuectus in hoſtes,
A ppula non uana torquebat ſpicula dextra.
H inc horret thorax ſamnitis pellibus urſæ,
E t galea annoſi uallatur dentibus apri.
V erum ubi turbantem,ſolo ceu luſtra pererret,
I n nemore,aut agitet gargano terga ferarum.
H inc Mago,hinc ſæuus pariter uidere Maharbal.
V t ſubigente fame diuerſis rupibus urſi.

Inuadunt

I nuadunt trepidum gemina inter prælia taurum,
N ec partem prædæ patitur furor, haud ſecus acer
H inc, atq; hinc iaculo deuoluitur Allius acto.
I t ſtridens per utrunq; latus Mauruſia taxus,
O buia tum medio ſonuerunt ſpicula corde,
I ncertumq; fuit letum, cui cæderet haſtæ.
E t iam diſperſis Romana per agmina ſignis
P alantes agit ad ripas (miſerabile) Pœnus
I mpellens trepidos, fluuioq; immergere certat,
T um Trebia infauſto noua prælia gurgite feſſis
I nchoat, & precibus Iunonis ſuſcitat undas.
H aurit ſubſidens fugientum corpora tellus.
I nfidaq; ſoli fruſtrata uoragine ſorbet.
N ec niti, lentoq; datur conuellere limo
M erſa pedum penitus ueſtigia, labe tenaci
H ærent deuincti greſſus, reſolutaq; ripa
I mplicat, aut cæca proſternit fraude paludis.
I amq; alius ſuper, atq; alius per lubrica ſurgens,
D um ſibi quiſq; uiam per inexplicabile littus
P ræripit, & putri luctatur ceſpite, lapſi
O ccumbunt, ſeſeq; ſua preſſere ruina.
I lle celer nandi, iam, iamq; apprendere tuta
D um parat, & celſo connixus corpore prenſat
G ramina ſumma manu, liquidisq; emergit ab undis,
C ontorta ripæ pedens affigitur haſta.
H ic hoſtem orbatus telo complectitur ulnis.
V ndantemq; uado permiſta morte coheret.
M ille ſimul leti facies Ligus occidit aruis,
S ed proiecta uiri lymphis fluuialibus ora
S anguineum hauſerunt longis ſingultibus amnem.

E nabat tandem medio uix gurgite pulcher
H irpinus, ſociumq́; manus clamore uocabat,
C um rapidis illatus aquis, & uulnere multo
I mpulit aſper equus, feſſusq́; ſub æquora merſit.
A ccumulat clades ſubito conſpecta per undas
V is elephantorum turrito concita dorſo.
N anq; uadis rapitur præceps, ceu proruta cautes
A uulſi montis. Trebiamq́; inſueta trementem
P ræ ſe pectore agit, ſpumantiq́; incubat alueo.
E xplorant aduerſa uiros, perq́; aſpera duro
N ititur ad laudem uirtus interrita cliuo.
N anq; inhonoratam Fibrenus cernere mortem,
E t famæ mundam impatiens, ſpectabimur inquit,
N ec fortuna meum condes ſub gurgite letum.
E xperiar, ſit'ne in terris domitare quod enſis
N on queat auſonius, tyrrhenaq́; pernecet haſta.
T um iacit aſſurgens, dextroq́; in lumine ſiſtit
S picula ſæua feræ, telumq́; in lumine liquit.
S tridore horriſono penetrantem cuſpidis ictum.
B elua proſequitur, laceramq́; cruore profuſo
A ttollit frontem, & lapſo dat terga magiſtro.
T um uero inuadunt iaculis, crebraq́; ſagitta.
A uſi iam ſperare necem, immenſosq́; per armos,
E t laterum extenſus uenit atra cuſpide uulnus.
S tat multa in tergo, & migranti lancea dorſo,
A c ſyluam ingentem concuſſo corpore uibrat,
D onec conſumptis longo certamine telis
C oncidit, & clauſit magna depreſſa ruina.
E cce per aduerſum quanquam tardata morantur
V ulnere membra uirum, ſubit implacabilis amnem

Scipio,

S cipio, & innumeris infeſtat cædibus hoſtem.
C orporibus, clypeiſq; ſimul, galeiſq; cadentum
C ontegitur Trebia, & uix cernere linquitur undas.
M ezeus iaculo, Geſtar proſternitur enſe.
T um Pelopeus auis cyrenis, incola Telgon.
H inc torquet rapido correptum è gurgite pilum,
E t quantum longo ferri tenuata rigore
P rocedit cuſpis, per hiantia tranſigit ora,
P ulſati ligno ſonuere in uulnere dentes.
N ec iacto quæſita quies, turgentia membra
E ridano Trebia, Eridanus dedit æquoris undis.
T u quoq; lapſe cadis tumulo poſt fata negato,
Q uid domus Heſperidûm, aut lucę iuuere dearum
F uluos aurifera ſeruantes arbore ramos?
I ntumuit Trebia, & ſtagnis ſe ſuſtulit imis.
I amq; ferox totum propellit gurgite fontem,
A tq; omneis torquet uires. furit unda ſonoris
V orticibus, ſequiturq; nouus cum murmure torrens.
S enſit, & accenſa ductor uiolentius ira
M agnas ò Trebia, & meritas imperfide pœnas
E xolues inquit, lacerum per gallica riuis
D iſpergam rura, atq; amnis tibi nomina demam.
Q uóq; aperis te fonte premam, nec tangere ripas
I llabiq; Pado dabitur. quænam iſta repente
S ydonium infelix rabies te reddidit amnem.
T alia iactantem conſurgens aggere aquarum
I mpulit, atq; humeros curuato gurgite preſſit.
A rduus aduerſa mole irrumpentibus undis
S tat ductor, clypeoq; ruentem ſuſtulit amnem.
N ec non à tergo fluctus ſtridente procella,

S pumeus irrorat ſummas aſpergine criſtas.
I re uadis, ſtabilemq; uetat defigere greſſum
S ubducta tellure deus, percuſſaq; longe
R aucum ſaxa ſonant, undæq; ad bella patentes
E xcitare pugnant, & ripas perdidit amnis.
T um madidos crines, & glauca fronde reuinctum
A ttollit cum uoce caput, pœnasq; ſuperbas
I nſuper, & nomen Trebiæ delere minaris.
O regnis inimice meis. tot corpora porto
D extra fuſa tua, clypeis, galeisq; uirorum,
Q uos mactas, arctatus iter, curſumq; reliqui
C æde uides. ſtagna alta rubent, retroq; feruntur.
A dde modũ dextræ, aut campis incumbe propinquis.
H æc Venere adiuncta, tumulo ſpectabat ab alto
M ulciber, obſcuræ tectus caligine nubis.
I ngrauat ad cœlum ſublatis Scipio palmis.
D ij patrij, quorum auſpicijs ſtat dardana Roma
T alin' me leto tanta inter prælia nuper
S eruaſtis? fortunæ animam hanc excindere dextra
I ndignum eſt uiſum? redde ô me nate periclis,
R edde hoſti. liceat bellanti arceſſere mortem.
Q uam patriæ, fratriq; probem. cum percita dictis
I ngemuit Venus, & rapidas detruſit in amnem,
C oniugis inuicti uires. agit undiq; flammam
D iſperſus ripis ignis, multosq; per annos
N utritas fluuio populatur feruidus undas.
V ritur omne nemus, lucosq; effuſus in altos
I mmiſſis crepitat uictor Vulcanus habenis.
I amq; ambuſta comas abies, iam pinus, & alni,
I am ſolo reſtans trunco, dimiſit in altum

Populus,

Populus, aſſuetas ramis habitare uolucres.
Flamma uorax imo penitus de gurgite tractos
Abſorbet latices, ſæuoq; urgente uapore
Siccus inareſcit ripis cruor. horrida late
Scinditur in rimas, & hiatu rupta dehiſcit
Tellus, ac ſtagnis altæ ſedere fauillæ.
Miratur pater æternos ceſſare repente
Eridanus curſus, nympharumq; intima mœſtus
Impleuit chorus, attonitis ululatibus antra.
Ter caput ambuſtum conantem attollere, iacta
Lampade Vulcanus merſit fumantibus undis.
Ter correpta dei crines nudauit harundo.
Tum demum amiſſæ uires, & uoce precantis,
Orantiq; datum ripas ſeruare priores.
Ac tandem à Trebia reuocauit Scipio feſſas
Munitum in collem Graccho comitante cohortes.
At Pœnus multo fluuium ueneratus honore,
Gramineas undis ſtrauit ſocialibus aras.
Neſcius heu quanto ſuperi maiora mouerent,
Et quos Auſoniæ luctus Thraſimene parares.
Boiorum nuper populos turbauerat armis,
Flaminius, facilisq; uiro tum gloria belli
Corde leuem, atq; aſtus inopem contundere gentem.
Sed labor haut idem tyrio certaſſe tyranno.
Hunc læuis urbi genitum ad fatalia damna
Omnibus, parat imperio Saturnia feſſo
Ductorem, dignumq; uirum ueniente ruina.
Inde ubi prima dies iuris, clauumq; regendæ
Inuaſit patriæ, & ſub nutu caſtra fuere,
Vt pelagi rudis, & pontum tractare per artem

Neſcius, accepit miſeræ ſi iura carinæ.
Ventorum tenet ipſe uicem, cunctisq́; procellis
Dat iactare ratem. fertur uaga gurgite puppis
Ipſius in ſcopulos dextra impellente magiſtri.
Ergo agitur raptis præceps exercitus armis
Lydorum in populos, ſedemq́; ab origine priſci
Sacratam Corithi, iunctosq́; à ſanguine auorum
Meonios Italis permiſta ſtirpe colonos.
Nec regem Afrorum naſcenda ad cœpta moratur
Laude ſuper tanta monitor deus, omnia ſomni
Condiderant, ægrisq́; dabant obliuia curis.
Cum Iuno in ſtagni iuuenem conuerſa propinqui,
Et madidæ frontis crines circundata fronde
Populea, ſtimulat ſubitis præcordia curis,
Acrumpit ducis haud ſpernenda uoce quietem.
O' felix famæ, & Latio lachrymabile nomen
Annibal, Auſonia ſi te fortuna creaſſet
Ad magnos uenture deos, cum fata tenemus,
Pelle moras. breuis eſt magni fortuna fauoris.
Quantum uouiſti, cum dardana bella parenti
Iurares, fluet auſonio tibi corpore tantum
Sanguinis, & patrias ſatiabis cædibus umbras.
Nobis perſolues merito ſecurus honores.
Nanq; ego ſum cælſis, quem cinctum montibus ambit
Tmolo miſſa manus, ſtagnis Thraſimenus opacis.
His agitur monitis, & lætam numine pubem
Protinus aërij præceps rapit aggere montis.
Horrebat glacie ſaxa inter lubrica ſummo
Piniferum cœlo miſcens caput Appenninus.
Condiderat nix alta trabes, & uertice celſo

Canus

C anus apex ſtricta ſurgebat ad aſtra pruina.
I re iubet, prior extingui, labiq́; uidetur
G loria poſt alpes, ſi ſtetur montibus ullis.
S candunt prærupti nimboſa cacumina ſaxi,
N ec ſuperaſſe iugum finit, mulcetq́; laborem.
P lana natant, putriq́; gelu, liquentibus undis
I nuida limoſa reſtagnant arua palude.
I amq́; ducis nudus tanta inter inhoſpita uertex
S æuitia quatitur cœli, manante per ora
P erq́; genas, oculo facilis ſpreuiſſe medentes.
O ptatum bene credit emi quocunq; periclo
B ellandi tempus, non frontis parcit honori.
D um ne perdat iter, non cætera membra moratur
I n pretium belli dare, ſi uictoria poſcat,
S tatq́;, putat lucis capitolia cernere uictor,
Q ua petat, atq; italum feriat qua comminus hoſtem.
T alia perpeſſi tandem inter ſæua locorum,
O ptatos uenere lacus, ubi deinde per arma
S umeret amiſſi numeroſa piacula uiſus.
E cce autem patres aderant Carthagine miſſi,
C auſa uiæ non parua uiris, nec læta ferebant.
M os fuit in populis, quos condidit aduena Dido
P oſcere cæde deos ueniam, ac flagrantibus aris.
I nfandum dictu, paruos imponere natos.
V rna reducebat miſerandos annua caſus.
S acra thoanteæ, ritusq́; imitata Dianæ.
C ui fato ſortiq́; deûm de more petebat
A nnibalis prolem, diſcors antiquitus Hanno.
S ed propior metus armati ductoris ab ira,
E t magna ante oculos ſtabat redeuntis imago

Aſpar. ad hæc fœdata genas, laceratáq; crines,
Atq; urbem complet mœſti clamoris Imilcæ.
Edonis ut pangæa ſuper Trieteride motu
It iuga, & incluſum ſuſpirat pectore bacchum.
Ergo inter tyrias facibus ceu ſubdita matres,
Clamat io coniux. quocunq; in cardine mundi
Bella moues, huc ſigna refer, uiolentior hic eſt.
Hic hoſtis propior. tu nunc fortaſſe ſub ipſis
Vrbis Dardaniæ muris uibrantia tela
Excipis intrepidus clypeo, ſæuamq; coruſcans
Lampada, tarpeis infers incendia tectis.
Interea tibi prima domus, atq; unica proles
Heu gremio patriæ ſtygias raptatur ad aras.
I nunc auſonios ferro populare penates,
Et uetitas molire uias, i pacta reſigna
Per cunctos iurata deos. ſic præmia reddit
Carthago, & tales iam nunc tibi uouit honores.
Quæ porro hæc pietas, delubra aſpergere tabo?
Heu primæ ſcelerum cauſæ, mortalibus ægris
Naturam neſcire deum. iuſta ite precari
Thure pio, cædumq; feros auertite ritus.
Mite & cognatum eſt homini deus. hactenus oro
Sit ſatis ante aras cæſos uidiſſe iuuencos,
Aut ſi uelle nefas ſuperos, fixumq;, ſedetq;
Me, me, quæ genui, ueſtris aſſumite uotis.
Cur ſpoliare iuuat libycas hac indole terras?
An flendæ magis Egates? & merſa profundo
Punica regna forent olim, ſi forte cruenta
Eſſet tanta mei uirtus prærepta mariti?
Hæc dubios uario diuûmq;, hominumq; timore

A d cauta illexere patres, ipſiq́; relictum
A bnueret ſortem, an ſuperûm pareret honori.
T um uero trepidare metu, uix compos Imilce
M agnanimi metuens immitia corda mariti.
H is auide auditis ductor, ſic deinde profatur.
Q uid tibi pro tanto non impar munere ſoluat
A nnibal æquatus ſuperis? quæ præmia digna
I nueniam Carthago parens, noctemq́;, diemq;?
A rma feram, templisq́; tuis hinc plurima faxo
H oſtia ab auſonio ueniat generoſa Quirino.
A t puer armorum, & belli ſeruabitur hæres,
S pes ò nate meæ, tyriarumq́; unica rerum.
H eſperia minitante ſalus, terráq;, fretoq;
C ertare Aeneadis, dum ſtabit uita, memento.
P erge, patent alpes, noſtroq́; incumbe labori.
V os quoq; dij patrij, quorum delubra piantur
C ædibus, atq; coli gaudent formidine matrum.
H uc lætos uultus, totasq́; aduertite mentes
N anq; paro ſacra, & meliores melior aras.
T u Mago aduerſi conſide in uertice montis.
T u læuos propior colles accede Choaſpe,
A d clauſtra, & fauces ducat per opaca Sicheus.
A ſt ego te Thraſimene uago cum milite præceps
L uſtrabo, & ſuperis quæram libamina belli.
N anq; haud parua deus promiſſis ſpondet apertis,
Q uæ ſpectata uiri patriam referatis in urbem.

A eperat Hetruſcos occulto milite colles
e S idonius ductor, perq́; alta ſilen-tia noctis
S yluarum anfractus cæcis inſederat armis.
A t parte è læua reſtagnans gurgite uaſto
E ffigiem in pelagi lacus humectabat inerti,
E t late multo fœdabat proxima limo,
Q uæ uada faunigena regnata antiquitus anno
N unc uoluente die Thraſimeni nomina ſeruant.
L ydius huic genitor, Tmoli decus, æquore longe
M eoniam quondam in latias aduexerat oras
T yrrhenus pubem, dederatq́; uocabula terris.
I ſq́; inſueta tuba monſtrauit murmura primus
G entibus, & bellis ignaua ſilentia rupit,
N ec modicus uoti, natum ad maiora fouebat.
V erum ardens puero, caſtumq́; exuta pudorem
(Nam forma certare deis Thraſimene ualeres).
L ittore correptum, ſtagnis demiſit Agylle
F lore capi iuuenum, primæuo lubrica mentem
N ympha, nec Idalia lenta incaluiſſe ſagitta.
S ollicitæ uiridi penitus fouere ſub antro
N aiades, amplexus undoſáq; regna trementem.
H uic dotale lacus nomen, lateq́; hymenæo
C onſcia laſciuo Thraſimenus dicitur, unda.
E t iam curriculo nigram nox roſcida metam
S tringebat, nec ſe thalamis Titonia coniux

P rotulerat,ſtabatq́; nitens in limine primo.
C um minus annuerit noctem deſiſſe uiator,
Q uam cœpiſſe diem,conſul carpebat iniquas
P rægrediens ſigna ipſa uias,omnisq́; ruebat
M iſtus eques,nec diſcretis leuia arma maniplis,
I nſertiq́; globo pedites,& inutile Marti
L ixarum uulgus,præſago cuncta tumultu
I mplere,& pugnam fugientum more petebant.
T um ſuper ipſe lacus denſam caligine cæca
E xhalans nebulam,late corruperat omnem
P roſpectum miſeris,atq; atræ noctis amictu
S quallebat preſſum picea inter nubila cœlum.
N ec Pœnum liquere doli. ſedet enſe repoſto
A bditis,& nullis properantem occurſibus arcet
I ncuſtoditum mox irremeabile littus.
N anq; ſub anguſtas arctato limite fauces
I n fraudem ducebat iter,geminumq́; receptis
E xitium hinc rupes,hinc undæ clauſtra premebant.
A t contra umbroſo ſeruabant uertice montis
H oſtilem ingreſſum,refuges habitura ſub ictu.
H aud ſecus ac uitreas ſolens piſcator ad undas,
O re leuem patulo texens de uimine naſſam,
C autius interiora ligat,mediamq́; per aluum
S enſim faſtigans compreſſa cacumina nectit.
A c fraude arctati remeare foraminis arcet
I ntroitu facilem,quem traxit ab æquore piſcem.
O cius interea propelli ſigna iubebat
E xcuſſus conſul fatorum turbine mentem.
D onec flammiferum tollentes æquore currum
S olis equi ſparſere diem,iamq́; orbe renato,

Diluerat nebulas Titan, ſenſimq́; fluebat
Caligo in terras nitido reſoluta ſereno.
Tunc ales, priſcum populis de more latinis
Auſpicium, cum bella parant, menteſq́; deorum
Explorant ſuper euentu, ceu præſcia luctus
Damnauit veſci, planctuq́; alimenta refugit.
Nec rauco taurus ceſſauit (flebile) ad aras
Immugire ſono, preſſamq́; ad colla bipennem
Incerta ceruice ferens, altaria liquit.
Signa etiam effuſa certant dum uellere mole
Teter humo lacera, nitentum erupit in ora
Exultans cruor, & cædis documenta futuræ
Ipſa parens miſeris gremio dedit atra cruento.
Ac ſuper hæc diuûm genitor, terraſq́; fretumq́;
Concutiens tonitru, Cyclopum rapta caminis
Fulmina, thyrrenas Thraſimeni torſit in undas.
Littus & ætheria per ſtagna patentia flamma
Fumauit lacus, atq; arſerunt fluctibus ignes.
Heu uani monitus, fruſtráq; morantia parcas
Prodigia, heu fatis ſuperi certaſſe minores.
Atq; hic egregius linguæ, nomenq́; ſuperbum
Coruinus, phœbea ſedet cui caſſide fulua
Oſtentans ales, proauitæ inſignia pugnæ,
Plenus & ipſe deûm, ſocium terrente pauore
Immiſcet precibus monita, atq; his uocibus infit.
Illiacas te per flammas, tarpeiáq; ſaxa
Per patrios conſul muros, ſuſpenſáq; noſtræ
Euentu pugnæ natorum pignora, cædas
Oramus ſuperis, tempusq́; ad prælia dextrum
Opperiare. dabunt ijdem tempusq́;, diemq́;

Pugnandi, tantum'ne dedignare ſecundos
Expectare deos, cum fulſerit hora cruentam
Quæ ſtragem Libyæ poſcet, tunc ſigna ſequentur
Nulla uiſa manu, ueſci'q; interritus ales
Gaudebit, nullos'q; uomet pia terra cruores.
Ante præſtantem bellis fugit, improba quantum
Hoc poſſit fortuna loco. ſedet obuius hoſtis
Aduerſa fronte, ac circa nemoroſa minantur
Inſidias iuga, nec leua ſtagnantibus undis
Effugium patet, & tenui ſtant tramite fauces.
Sit certare dolis, & bellum ducere cordi.
Interea rapidis aderit Seruilius armis,
Cui par imperium, & uires legionibus æquæ.
Bellandum eſt aſtu. leuior laus indice dextræ.
Talia Coruinus, primores'q; addere paſſim
Orantum uerba, & diuiſus quiſq; timori
Nunc ſuperos de Flaminio, nunc deinde precari
Flaminium, ne cœlicolis contendere perſtet.
Acrius hoc accenſa ducis ſurrexerat ira,
Audito'q; furens ſocias non deforе uires.
Sicine nos inquit Boiorum in bella ruentes
Spectaſtis, cum tanta lues, uulgus'q; tremendum
Ingrueret? rupes'q; iterum tarpeia paueret?
Quas ego tunc animas, dextra quæ corpora fudi
Irata tellure ſata? & uix uulnere uitam
Reddentes imo, iacuere ingentia membra
Per campos, magnis'q; premunt nunc oſſibus arua.
Scilicet has fera ad laudes Seruilius arma
Adiungat, niſi diuiſo uiciſſe triumpho
Vt nequeam, & decoris contentus parte quieſcam,

Quippe monent ſuperi. ſimules'ne fingite uobis
C laſſica qui tremitis diuos, ſat magnus in hoſtem
A ugur adeſt enſis, pulchrumq́;, & milite dignum
A uſpicium Latio, quod in armis dextera præſtat.
A n Coruine ſedet, clauſum ſe conſul inerti
V t teneat uallo, Pœnus nunc occupet altos
A rreti muros? Corithi nunc diruat arcem?
H inc Cluſina petat, poſtremo ad mœnia Romæ
I llæſus contendat iter deforme ſub armis.
V ana ſuperſtitio. dea ſola in pectore uirtus
B ellantum uiget. umbrarum me noctibus atris
A gmina circunſtant Trebiæ qui gurgite, quiq́;
E ridani uoluuntur aquis inhumata iuuentus.
N ec mora, iam medio cœtu ſignisq́; ſub ipſis
P oſtrema aptabat nulli exorabilis arma.
A ere, atq; æquorei tergo flauente iuuenci.
C aſſis erat munita uiro, cui uertice ſurgens
T riplex criſta, iubas effundit crine ſueuo
S cylla ſuper fracti contorquens pondera remi
I nſtabat, ſæuosq́; canum pandebat hiatus.
N obile Gargeni ſpolium, quod rege ſuperbus
B oiorum cæſo capiti illacerabile uictor
A ptarat, pugnasq́; decus portabat in omnes.
L oricam induitur, tortos huic nexilis hamos
F erro ſquama rudi, permiſtoq́; aſperat auro.
T um clypeum quatit, aſperſum quem cædibus olim
C elticus ornarat cruor, humentiq́; ſub antro
C eu fœtum lupa permulcens puerilia membra,
I ngentem Aſſaraci cœlo nutribat alumnum.
H inc enſem lateri, dextræq́; accommodat haſtam.

S tat ſonipes, uexatq́; ferox humentia frena,
C aucaſeam inſtratus uirgato corpore tigrim.
I nde exceptus equo, qua dant anguſta uiarum
N unc hos, nunc illos adit, atq; hortatibus implet.
V eſtrum opus eſt, ueſtrū́q; decus ſuffixa per urbem
P œni ferre ducis ſpectanda parentibus ora.
V num hoc pro cunctis ſat erit caput. aſpera quiſq;
H ortamenta ſibi referat, meus heu, meus acris
T icini frater ripis iacet, ac meus alta
M etitur ſtagna Eridani ſine funere natus.
H æc ſibi quiſq;, ſed eſt ueſtrum cui nulla doloris
P riuati rabies, is uero ingentia ſumat
E' medio, fodiant quæ magnas pectus in iras.
P erfractas alpes, paſſaḿq; infanda Saguntum,
Q uoſq́; nefas, uetiti tranſcendere nomen ibĕri,
T angere iam Tybrin. nam dum uos augur, & extis
Q uæſitæ fibræ, uanusq́; moratur aruſpex,
S olum iam ſupereſt tarpeio imponere caſtra.
T urbidus hæc, uiſóq; arctis in milibus, atras
B ellatore iubas aptante. eſt Orphite munus
E ſt, ait hoc certare tuum. quis opima uolenti
D ona Ioui portet feretro ſuſpenſa cruento?
N am cur hæc alia pariatur gloria dextra?
H inc prouectus equo, poſtquam inter prælia, notam
A ccepit uocem, procul hinc te martius inquit
M urrane oſtendit clamor, uideóq; furentem
I am tyria te cæde, uenit laus quanta, ſed oro
H æc anguſta loci, ferro patefacta relaxa.
T um Soracte ſatum præſtantem corpore, & armis
A equanum noſcens, patrio cui ritus in aruo

C um pius arcitenens accenſis gaudet aceruis.
E xta ter innocuos late portare per ignes
S ic in apollinea ſemper ueſtigia pruna
I nuiolata teras, uictor'q; uaporis ad aras
D ona ſerenato referas ſolennia Phœbo,
C oncipe ait dignum factis Aequane furorem,
V ulneribus'q; tuis. ſocio te cædis, & iræ,
N on ego Marmaridûm mediam penetrare phalangē,
C ynyphiæ'q; globos dubitarem irrumpere turmæ,
N ec iam ultra monitus, & uerba morantia Martem
F erre ualet, longo Aeneadis quod flebitur æuo.
I ncrepuere ſimul feralia claſſica ſignum.
A c tuba terrificis fregit ſtridoribus auras.
H eu dolor, heu lachrymæ, nec tot poſt ſæcula feræ
H orreſco, ut pendente malo ceu ductor ad arma
E xcitet tyrius latebroſis collibus Aſtur,
E t Libys, & torta Balearis ſæuus habena.
E rumpunt multus'q; Maces, Garamas'q;, Nomas'q;,
T um quo non alius uenalem in prælia dextram
O cior attulerit, conducta'q; bella probarit,
C antaber, & galeæ contempto tegmine Vaſco.
H inc pariter rupes, lacus hinc, hinc arma, ſimulq;
C onſona uox urget, ſignum clamore uiciſſim
P er colles tyria circunfundente corona.
A uertêre dei uultus, fato'q; dederunt
M aiori non ſponte locum. timet ipſe tyranni
F ortunam libyci Mauors, diſiecta'q; crinem
I llachrymat Venus, & Delum peruectus Apollo
T riſtem mœrenti ſolatur pectine luctum.
S ola Appennini reſidens in uertice duras

Expectat

Expectat cædes inimico pectore Iuno.
At uelut erepto metuendi libera cœlo,
Manibus ipſa ſuis præſumpta piacula mittens,
Inferias mactat bellis accenſa iuuentus.
Primæ Picentum, è rupto ceu turbine fuſa
Agmina, & Annibalem ruere ut uidere cohortes,
Inuadunt ultro, & pœnas pro morte futura
Turbato uictore petunt, martemq; repoſcunt.
Funditur unanimo niſu, & concordibus auſis
Pilorum in Pœnos nimbus, fixosq; repulſi
Submittunt clypeos curuato pondere teli.
Acrius hoc rurſum Libys, & præſentia ſæui
Extimulat ducis, hortantes ſe quisq; uiciſſim
Incumbunt, preſſoq; impellunt pectore pectus.
Ipſa facem quatiens, ac flauam ſanguine multo
Sparſa comam, medias acies Bellona pererrat.
Stridit tartareæ nigro ſub pectore diuæ
Letiferum murmur, feraliq; horrida cantu
Buccina, lymphatas agit in certamina mentes.
His iras aduerſa fouent, crudusq; ruente
Fortuna ſtimulus, ſpem proieciſſe ſalutis.
Hos dexter deus, & læto uictoria uultu
Arridens acuit, martisq; fauore fruuntur.
Arreptus pulchro cædum Lateranus amore
Dum ſequitur dextrã, in medios penetrauerat hoſtes.
Quem poſtquam florens æquali Lentulus æuo
Conſpexit nimium pugnæ, nimiumq; cruoris
Infeſtas inter non æquo marte cateruas,
Fata irritantem, niſu ſe concitat acri,
Immitemq; Bagam, qui iam uicina ferebat

V ulnera, pugnantis tergo'uelocior haſtæ
O ccupat, & ſocium duris ſe caſibus addit.
T unc alacres arma agglomerant, geminaq; coruſci
F ronte micant, paribus fulgent capita ardua criſtis.
A ctus in aduerſos caſu (nanq; obuia ferre
A rma quis auderet? niſi quem deus ima colentum
D amnaſſet ſtygiæ nocti) perfracta gerebat
S yrticus excelſo decurrens robora monte,
E t quatiens acer nodoſi pondera rami.
F lagrabat geminæ nequicquam cædis amore.
N on hic Egates, inſidaq; littora nautis
O' iuuenes, motumq; nouis ſine marte procellis
F ortunam bello pelagus dabit æquoris olim
V ictores, media ſit qualis diſcite terra
B ellator Libys, & meliori cedite regno.
A c ſimul infeſto Lateranum uulnere truncæ
A rboris urgebat iungens conuitia pugnæ.
L entulus hic frendens ira, Thraſimenus in altos
A ſcendet citius collis, quàm ſanguine roret
I ſte pio ramus, ſubſidens ilia niſu
C onantis ſuſpenſa fodit. tum feruidus atro
P ulmone exundat per hiantia uiſcera ſanguis:
N ec minus accenſis in mutua funera dextris
P arte alia campi ſæuit furor altus hiantem
O btruncat Nerium Rullo. ditiſſimus agri
O ccumbis generoſe Volunx, nec clauſa repoſtis
P ondera theſauris, patrio nec regia quondam
P ræfulgens ebore, & poſſeſſa mapalia ſoli
P rofuerint. quid rapta iuuant? quid gentibus auri
N unquam extincta ſitis? modo quem fortuna fouēdo
Congeſtis

Congeſtis opibus, doniſq; referſit opimis.
Nudum tartarea portauit nauita cymba.
Iuxta bellator iuuenilibus Appius auſis
Pandebat campum cædæ, atq; ubi plurima uirtus,
Nulliq; aſpirare uigor, decus inde petebat.
Obuius huic Atlas à ſanguine clarus Ibêro.
Nequicquam extremæ longinquus cultor arenæ
Impetit os haſta, leuiter è corpore ſummo
Deguſtat cuſpis generoſum extrema cruorem.
Intoruere minæ, uiolentaq; lumina flammis
Exarſere nouis, furit, & diffulminat omnem
Obſtantum turbam, & clauſum ſub caſſide uulnus.
Martia commendat mananti ſanguine membra.
Tum uero aſpiciens pauitantem, & condere ſemet
Nitentem ſocijs iuuenem, ceu tigride cerua
Hircana cum preſſa tremit, uel territa pennas
Colligit accipitrem cernens, in nube columba,
Aut dumis ſubit albenti ſi ſenſit in æthra
Librantem uiſus aquilam lepus ore citato.
Enſe ferit tum colla uiri, dextramq; micantem
Demetit, ac mutat ſucceſſu ſæuior hoſtem.
Stabat fulgentem portans in bella bipennem
Cynyphius, ſoceriq; miſer Magonis inire
Optabat pugnam ante oculos, ſpe laudis Iſalces.
Sidonia tumidus ſponſa, uanoq; ſuperbus
Fœdere promiſſæ poſt dardana prælia tedæ.
Huic immittit ouans uiolentas Appius iras,
Conantiq; grauem fronti librare ſecurim,
Altior inſurgens, galeam ſuper exigit ictum,
Et fragilis ualido conamine ſoluitur enſis

Aere in cynyphio, nec diſpar fortis Iſalces
Vmbonem incerto deterſit futilis ictu.
Tum quod humo haud unquã ualuiſſet uellere ſaxũ,
Ni uires trux ira daret, torquebat anhelans
Appius, & lapſu reſupina in terga cadentem
Mole premit ſcopuli, perfractisq́; oſſibus urget,
Vidit coniuncto miſcens certamina campo
Labentem ſocer, & lachrymæ ſub caſſide fuſæ
Cum gemitu, rapidusq́; ruit. data fœdera nuper
Accendunt animos, expectatiq́; nepotes.
Iamq́; aderat, clypeũq́; uiri, atq; immania membra
Luſtrabat uiſu, propiorq́; à fronte coruſcæ
Lux galeæ ſæuas paulum tardauerat iras.
Haud ſecus è ſpecula præceps delatus opaca
Subſidens campo, ſummiſſos contrahit artus.
Cum uicina trucis conſpexit cornua tauri,
Quamuis longa fames ſtimulet leo, nunc ferus alta
Surgentes ceruice toros, nunc torua ſub hirta
Lumina miratur fronte, ac iam ſigna mouentem,
Et ſparſa pugnas meditantem ſpectat arena.
Hic prior intorquens telum ſic Appius infit.
Siqua tibi pietas ictum ne deſere fœdus.
Et generum comitare ſocer, per tegmina uelox
Tunc æris q́; moras leuo ſtetit haſta lacerto.
At contra non dicto Libys, ſed feruidus haſtam,
Perlibrat, magni donum memorabile fratris,
Cæſo quam uictor ſub mœnibus ille Sagunti
Abſtulerat Durio, ac ſpectatæ nobile pugnæ
Germano dederat portare in prælia pignus
Telum ingens, perq́; arma uiri, perq́; ora doloris

A diutum niſu, letalem protulit ictum,
E xanguesq́; uiri conantis uellere ferrum
I n uulnus cecidere manus. iacet æquore nomen
C larum mœonio, atq; italæ pars magna ruinæ
A ppius. intremuere lacus, corpusq́; refugit
C ontractis Thraſimenus aquis. telum ore cruento
E xpirans premit, atq; admorſæ immurmurat haſtæ.
N ec fati melior Mamercus, corpore toto
E xoluit pœnas, nulli non ſaucius hoſti.
N anq; per aduerſos, qua luſitana ciebat
P ugnas dira manus, raptum cum ſanguine teli
S igniferi, magna uexillum mole ferebat,
E t trepida infelix reuocabat ſigna ſuorum.
S ed furiata cohors, auſisq́; accenſa ſuperbis
Q uodcunq; ipſa manu geſtabat. miſſile quicquid
P ræbebat tellus, ſparſis uix peruia telis,
I niecit pariter, pluresq́; in corpore nullo.
A duolat interea fraterni uulneris ira
T urbatus Libyæ ductor, uiſoq́; cruore.
N um lateri cuſpis, num toto pondere telum
S ediſſet, fremitq́; amens, ſociosq́; rogabat.
V tq́; metum leti procul, & leuiora pauore
C ognouit, proprio tectum geſtamine præceps
E x acie rapit, & tutis à turbine pugnæ
C onſtituit caſtris. medicas hinc ocius artes,
E t ſenioris opem Synali uocat. ungere uulnus
H erbarum hic ſuccis, ferrumq́; è corpore cantu
E xigere, & ſomnum toto miſiſſe chelydro
A nteibat cunctos, nomenq́; erat inde per urbes,
P erq; parethoniæ celebratum littora ſyrtis.

Ipſe olim antiquo primum garamanticus Hammon
Scire pater dederat Sinalo, morſusq; ferarum
Telorumq; graues ictus ſedare medendo,
Atq; is deinde ſuo moriens cœleſtia dona
Monſtrarat nato, natusq; hæredis honori
Tranſmiſit patrias artes. quem deinde ſecutus
Haud leuior fama Sinaſus, garamantica ſolers
Monſtrata augebat ſtudio, multaq; uetuſtum
Hammonis comitem numerabat imagine patrem.
Tum proauita ferens leni medicamina dextra,
Ocius intortos de more aſtrictus amictus,
Mulcebat lympha purgatum ſanguine uulnus.
At mago exuuias ſecum, cæſiq; uolutans
Hoſtis mente necem, fraternas pectore curas
Pellebat dictis, & caſum laude leuabat.
Parce metu germane, meis medicamina nulla
Aduerſis maiora feres. iacet Appius haſta
Ad manes pulſus noſtra, ſi uita relinquat,
Sat nobis actũ eſt, ſequar hoſtem lætus ad umbras.
Quæ, dum turbatos auertunt æquore campi
Ductores, galloq; tenent ex agmine Pœnum,
Cedentem conſul tumulo ſpeculatus ab alto,
Atq; atram belli caſtris ſe condere nubem,
Turbidus extemplo trepidantis milite mœſto
Inuadit cuneos, ſubitoq; pauore relaxat
Iam rareſcentis acies. tum uoce feroci,
Poſcit equum, ac mediæ ruit in certamina uallis.
Sic ubi torrentem crepitanti grandine nimbum
Illidit terris molitus Iupiter, altas
Fulmine nunc alpes, nunc mœſta Ceraunia cœlo:

Intremuere

Intremuere ſimul tellus, & pontus, & æther,
Ipſáq; commoto quatiuntur tartara mundo.
Incidit attonitis inopino turbine Pœnis
Haud ſecus improuiſa lues, gelidúſq; ſub oſſa
Peruaſit miſeris conſpectus conſulis horror.
It medius, ferróq; ruens denſiſſima latum.
Pandit iter. clamor uario diſcrimine uocum
Fert belli rabiem ad ſuperos, & ſydera pulſat.
Ceu pater oceanus cum ſæuior æthere Calpen
Herculeam ferit, & exeſa in uiſcera montis
Contortum pelagus latrantibus ingerit undis:
Dant gemitum ſcopuli, fractáſq; in rupibus undas
Audit Tarteſſos latis diſtermina terris.
Audit non paruo diuiſus gurgite lixus.
Ante omnes iaculo tacitas fallente per auras
Occumbit Bogus. infauſtum qui primus ad amnem
Ticini rapidam in Rutulos contorſerat haſtam.
Ille ſibi longam Cloto, turbámq; nepotum
Crediderat uanis deceptus in alite ſignis.
Sed non augurio parcarum impellere metas
Conceſſum cuiquam. ruit inter tela cruentis
Suſpiciens oculis cœlum, ſuperóſq; repoſcit
Tempora promiſſæ media iam morte ſenectæ.
Nec Baſago exultare datur, ne impune relictum,
Conſulis ante oculos uictum ſpoliaſſe Libonem.
Laurigeris decus illud auis, uanáq; iuuenta
Florebat, ſed Maſylus ſucciderat enſis
Pubeſcente caput mala, properóq; uirentes
Delerat leto bellator Barbarus annos.
Flaminium imploraſſe tamen iam morte ſuprema,

H aud fruſtra fuit, auulſa eſt nam protinus hoſti
O re ſimul ceruix. iuuit punire feroci
V ictorem exemplo monſtratum reddere letum.
Q uis deus o muſæ paribus tot funera uerbis
E uoluet? tantisq; umbris in carmine digna
Q uis lamenta ferat? certantes laude cadendi
P rimæuos iuuenes, mortisq; in limine crudæ.
F acta uirûm, & fixis rabiem ſub pectore telis.
S ternitur alternus uaſtis concurſibus hoſtis,
N ec ſpoliare uacat, prædæq; aduertere mentem.
V rget amor cædum, clauſis dum detinet hoſtem
F raternum caſtris uulnus, funditq;, ruitq;
N unc iaculis, nunc enſem, modo inter milia conſul
B ellantum conſpectus equo. modo marte feroci
A nte aquilas, & ſigna pedes. fluit impia riuis
S anguineis uallis, tumuliq;, & concaua ſaxa
A rmorum ſonitus, flatusq; imitantur equorum.
M iſcebat campum membrorum in prælia portans
C elſius humano robur, uiſaq; pauentes,
M ole gigantei uertebat corporis alas
O thrys marmarides. lati ſuper agmen utrunq;
I ngens tollebat humeri caput, hirtaq; toruæ
F rontis cæſaries, & crinibus æmula barba
V mbrabat rictus. ſqualore huic hiſpida diro
E t uilloſa feris horrebant pectora ſetis.
A ſpirare uiro, propioremq; addere martem,
H aud uiſum cuiquam. laxo ceu belua campo
I nceſſebatur cunctis ex agmine telis.
T andem ueſanos palantum in terga ferenti.
C um fremitu uultus, tacita per nubila penna

I ntrauit toruum Cortynia lumen harundo,
A uertitq; uirum, fugientis ad agmina conſul
I ntorquet tergo iaculum. quod tegmine nudas
I rrumpit coſtas, hirtoq; a pectore primum
M ucronem oſtentat. rapidus conuellere tentat
Q ua naſci ferrum fulgenti cupide cernit.
D onec abundanter defuſo ſanguine, late
P rocubuit moriens, & telum uulnere preſſit.
S piritus exundans uicinum puluere moto
P erflauit campum, & nubem diſperſit in auras.
N ec minor interea tumulis, ſyluisq; fremebat
D iuerſus Mauors, uariaq; per ardua pugna,
E t ſaxa & dumi rorantes cæde nitebant.
E xitum trepidis, letiq; & ſtragis acerbæ
C auſa Sicheus erat. Murranum ille eminus haſta
P erculerat. quo non alius, cum bella ſilerent
D ulcius œagrios pulſabat pectine neruos.
O ccubuit ſylua in magna, patriosq; ſub ipſo
Q uæſiuit montes leto, ac felicia baccho
A equana, & Zephyro ſurrentum molle ſalubri.
A ddiderat miſero comitem, pugnæq; ferocis
G audebat triſti uictor nouitate Sicheus.
P allanteis nan dum ſequitur, peruaſerat altam
I n ſyluam, & priſcæ recliuis ab ictibus ulmi
T erga tuebatur trunco, fruſtraq; relictos
T auranus comites ſuprema uoce ciebat.
T ranſegit iuuenem, ac perfoſſis incita membris
H æſit in oppoſito cuſpis ſidonia ligno.
Q uid uobis? quæ nam ira deûm? uel mente ſiniſtra
Q uæ ſedit formido uiri? qui marte relicto

R amorum quæſiſtis opem? non æquus in arctis
N imirum rebus ſuaſor metus, arguit aſper
E xitus euentu praui conſulta timoris.
A nnoſa excelſos tendebat ad æthera ramos
E ſculus, umbroſum magnas ſuper ardua ſyluas
N ubibus inſertans altis caput, inſtar aperto
S i ſtaret campo nemoris, lateq; tenebat
F rondoſi nigram tellurem roboris umbra,
P ar iuxta quercus longum munita per æuum
V ertice canenti proferre ſub aſtra cacumen.
D iffuſas patulo laxabat ſtipite frondes.
V mbrabatq; coma ſummi faſtigia montis.
H uc ætnea cohors, triquetris quam miſerat oris
R ex Arethuſa tuus, defendere neſcia morte
D edecus, & mentem nimio mutata pauore.
C ertatim ſeſe tulit, aſcendensq; uiciſſim
P reſſit nutantes incerto pondere ramos
M oxq; alius ſuper, atq; alius, conſiſtere tuto
D um certant, pars excuſſi. nam fragmine putri
R amorum, & ſenio malefida fefellerat arbor.
P ars trepidi celſo inter tela cacumine pendent.
T urbatos ima properans conſumere peſte
C orripit æratam iamdudum in colla bipennem,
D epoſito clypeo mutatus tela Sicheus.
I ncumbunt ſociæ dextræ, magnoq; fragore,
P ulſa gemit crebris ſuccumbens ictibus arbos.
F luctuat infelix concuſſo ſtipite turba.
C eu Zephyrus quatit antiquos ubi flamine lucos,
F ronde ſuper tremuli uix tota cacuminis hærens
L uctatur, nido pariter luctante uolucris.

Procubuit tandem multa deuicta ſecuri
Suffugium infelix miſeris, & inhoſpita quercus,
Eliſit'q; uiros ſpatioſa magna ruina.
Inde aliæ cladum facies, contermina cædis
Collucet, rapido'q; inuoluitur Eſculus igni.
Iam'q; inter frondes arenti robore gliſcens
Verticibus ſæuis torquet Vulcanus auhelos
Cum feruore globos flammarum, & culmina torret.
Nec tela interea ceſſant ſemiuſta gementum,
Atq; amplexa cadunt ardentes corpora ramos,
Hæc inter miſeranda uirûm certamina, conſul
Hæc aderat uoluens iram, exitium'q; Sicheo.
At iuuenis ſubito tantæ diſcrimine pugnæ
Occupat euentum telo temptare priorem.
Cui medio leuiter clypeo ſtetit æris in ora
Cuſpis, & oppoſitas uetita eſt tranſmittere crates.
Sed non & conſul miſſo concredere telo
Fortunam optare cædis parat, ac latus enſe
Haurit, nec crudæ tardarunt tegmina parmæ.
Labitur infelix, atq; oppetit ore cruento
Tellurem expirans. tum diffundente per artus
Frigore ſe ſtygio, manantem in uiſcera mortem
Accipit, & longo componit lumina ſomno.
Atq; ea dum uarijs permiſtus triſtia Mauors
Caſibus alternat, iam caſtris mago relictis,
Iam Libyæ ductor properantia ſigna, citato
Raptabat curſu, & ceſſata reponere auebant
Tempora cæde uirûm, ac multo penſare cruore.
It globus intorquens nigranti turbine nubem
Pulueris, & ſurgit ſublatis campus arenis.

Quaq; ferens greſſum flectit ueſtigia ductor,
Vndanti circum tempeſtas acta procella,
Voluitur, atq; altos operit caligine monteis.
Occubuere ſimul Fontanus, Butta canorum
Transfixi guttur, preſſoq; è uulnere cuſpis
Proſpexit terga. hunc triſtes miſere Fregellæ
Multiplicem prouis. hunc mater Anagnia fleuit.
Haud diſpar fortuna tibi Leuine, ſed auſo
Non eadem, neq; enim tyrio concurrere regi
Temptas, ſed lectus par ad certamen Hiremon
Autololum moderator erat. quem poplite cæſo
Dum ſpoliat, grauis immiti cum turbine coſtas
Fraxinus irrumpit, collapſaq; membra ſub ictu
Hoſte ſuperfuſo ſubita cecidere ruina.
Nec Sidicina cohors deſit. uiridaſius armat
Mille uiros, nulli melius uel ponere caſtra,
Vel iunxiſſe ratem, duroq; reſoluere muros
Ariete, & in turrim ſubitos immittere pontes.
Quem poſtquam Libyæ ductor uirtute feroci
Exultare uidet, nanq; illi uulnere præceps
Terga dabat leuibus diffiſus Auaricus armis,
Acrius hoc pulchro mauorte accenſus in iram,
Et dignum ſeſe ratus in certamine ſæuo
Comminus ire uiro referenti è corpore telum,
Aduolat, & fodiens pectus, laudande laborum,
Quiſquis es, haud alia decuit te occumbere dextra.
Ad manes leti perfer decus. itala gentis
Ni tibi origo foret, uita donatus abires.
Hinc Fadum petit, & ueterem bellare Labicum.
Cui ſiculis quondam terris congreſſus Hamilcar,

Clarum ſpectato dederat certamine nomen,
Immemor annorum, ſeniumq́; oblitus, in arma
Ille quidem cruda mente, & uiridiſſimus iræ
Ibat, ſed uani frigentem in marte ſenectam
Prodebant ictus, ſtipula crepitabat inani
Ignis iners, craſſamq́; dabat ſine robore flammam.
Quem poſtquam accepit patrio monſtrante ſuperbus
Armigero Pœnum ductor, certamina primæ
Hic lue, nunc inquit pugnæ. te notus Hamilcar
Hac trahit ad manes dextra. tum librat ab aure
Intorquens iaculum, & uerſantem in uulnere ſeſe
Tranſigit, extracta fœdauit cuſpide ſanguis
Canitiem, & longos finiuit morte labores.
Nec minus Herminium primis obtruncat in armis,
Aſſuetum Thraſimene tuos prædantibus hamis
Exhaurire lacus, patriæq́; alimenta ſenectæ
Ducere ſuſpenſo per ſtagna latentia lino.
Interea exanimem mœſti ſuper arma Sicheum
Portabant Pœni, corpusq́; in caſtra ferebant.
Quos ubi conſpexit triſti clamore ruentis
Ductor, præſago percuſſus pectora luctu,
Qui nam inquit dolor ò ſocij? quæ'ue ira deorum,
Eripuit nobis? num te dulcedine laudis
Flagrantem, & nimio primi mauortis amore,
Atra Sichee dies properato funere carpſit?
Atq; dato gemitu, lachrymæ aſſenſere ferentum;
Et dictus pariter cædis mœrentibus author,
Cerno ait aduerſo pulchrum ſub pectore uulnus
Cuſpidis iliacæ. dignus Carthagine, dignus
Haſdrubale ad manes ibis. nec te optima mater

Diſſimilem lugebit auis, ſtygia'ue ſub umbra
Degenerem cernens noſter uitabit Hamlcar.
At mihi Flaminius tam mœſti cauſa doloris
Morte ſua minuet luctus. hæc pompa ſequetur
Exequias, ſeroq́; emptum uolet impia Roma,
Non uiolaſſe mei corpus mucrone Sichei.
Sic memorans torquet fumantem ex ore uaporem,
Iráq; anhelatum perturbat pectore murmur.
Vt multo accenſis feruore exuberat undis
Clauſus ubi exuſto liquor indignatur aheno.
Tum præceps ruit medium, cœlumq́; fatigat
Flaminium inceſſens. nec dicto ſegnius ille
Bella capeſſebat, propiorq́; inſurgere mauors
Cœperat, & campo iunctus iam ſtabat uterq;,
Cum ſubitus per ſaxa fragor, motiq́; repente
(Horrendum) colles, & ſumma cacumina totis
Intremuere iugis. nutant in uertice ſyluæ
Pinifero, fractæq; ruunt ſuper agmina rupes.
Immugit penitus conuulſis ima cauernis
Diſſiliens tellus, nec paruos rumpit hiatus,
Atq; umbras late ſtygias immenſa uorago
Faucibus oſtendit patulis, manesq; profundi
Antiquum expauere diem. lacus ater in altos
Sublatus montes, & ſede excuſſus auita
Lauit tyrrhenas ignota aſpergine ſyluas.
Iamq; eadem populos, magnorumq́; oppida regum
Tempeſtas, & dira lues, ſtrauitq́;, tulitq;.
Ac ſuper hæc reflui pugnarunt montibus amnes,
Et retro fluctus torſit mare, monte relicto
Appenninicolæ fugere ad littora Fauni.

Pugnabat

P ugnabat tamen (heu) belli uecordia, miles
I actatus titubante ſolo, tremebundaq́; tela
S ubducta tellure ruens, torquebat in hoſtem.
D onec pulſa uagos curſus ad littora uertit
M entis inops, ſtagniſq́; latebat daunia pubes.
Q uis conſul terga increpitans, nam turbine motæ
A blatis terræ inciderat. quid deinde, quid oro
R eſtat io profugis? uos en ad mœnia Romæ
D ucitis Annibalem? uos in tarpeia tonantis
T ecta, faces, ferrumq́; datis. ſta miles, & acris
D iſce ex me pugnas, uel ſi pugnare negatum
D iſce mori. dabit exemplum non uile futuris
F laminius, ne terga Libys, ne Cantaber unquam
C onſulis aſpiciat; ſolus. ſi tanta libido
E ſt uobis, rabieſq́; fugæ, tela omnia ſolus
P ectore conſumã, & moriens fugiente per auras
H ac anima, ueſtras reuocabo ad prælia dextras.
D umq́; ea commemorat, denſoſq́; obit obuius hoſteis,
A duolat ora ferus, mentemq́; Ducarius, acri
N omen erat gentile uiro, fuſiſq́; cateruis
B oiorum quondam patrijs, antiqua gerebat
V ulnera barbaricæ mentis, noſcenſq́; ſuperbi
V ictoris uultus, tu'ne inquit maximus ille
B oiorum terror? libet hoc cognoſcere telo
C orporis an tanti manet de uulnere ſanguis?
N ec uos pœniteat populares fortibus umbris
H oc mactare caput. noſtros hic curribus egit
I nſiſtens uictos alta ad capitolia patres.
V ltrix hora uocat, pariter tunc undiq; fuſis
O bruitur telis, nimboq́; ruente per auras

C ontectus, nulli dextra iactare reliquit
F laminium cecidiſſe ſua, nec pugna perempto
V lterior ductore fuit. nanq; agmine denſo
P rimores iuuenum ſæua ad diſcrimina martis
I nfenſi ſuperis, dextriſq; & cernere Pœnum
V ictorem plus morte rati, ſuper ocius omnes
M embra ducis, ſtratoſq; artus certamine magno
T eláq;, corporáq;, & non fauſto marte cruentas
I niecere manus. ſic denſi cædis aceruo
C eu tumulo texere uirum. tum ſtrage per undas,
P er ſyluas ſparſa, perq; altam ſanguine uallem.
I n medias fratre inuectas comitante cateruas
C æſorum iuuenum Pœnus. quæ uulnera cernis?
Q uas mortes inquit? premit omnis dextera ferrum,
A rmatuſq; iacet ſeruans certamina miles,
H os en, hos obitus, noſtræ ſpectare cohortes,
F ronte minæ durant, & ſtant in uultibus iræ.
E t uereor ne quæ tanta creat indole tellus
M agnanimos fœcunda uiros. huic fata dicarint
I mperium, atq; ipſis deuincat cladibus orbem.
S ic fatus ceſſit nocti, finemq; dedere
C ædibus infuſæ ſubducto ſole tenebræ.

A m tarteſſiaco quos ſoluerat æquore Titan
I n noctem diffuſus equos, iungebat eois
L ittoribus, primiq; nouo Phaëtonte retecti,
S eres lanigeris repetebant uellera lucis,
E t fœda ante oculos ſtrages, propiusq; patebat
I nſani mauortis opus. ſimul arma, uiriq;,
A c mistus ſonipes, dextræq; in uulnere, cæſi
H ærentes haſtis paſſim clypeiq;, tubæq;.
A tq; artus trunci capitum, fractusq; iacebat
O ſſibus in duris enſis. nec cernere deerat
F ruſtra femineum quærentia lumina cœlum.
T um ſpumans ſanie lacus, & fluitantia ſummo
A eternum tumulis orbata cadauera ponto.
N ec tamen aduerſis fuerat fracta itala uirtus,
B rutius ingenti miſerandæ cædis aceruo,
N on æquum oſtentans confoſſo corpore martem,
E xtulerat uix triſte caput, truncosq; trahebat
P er ſtragem neruis interlabentibus artus.
T enuis opum, non patre nitens, linguáue, ſed aſper
E nſe. nec è uolſca quiſquam uir gente redemit
P lus æui, nec magnanima puer abdere ſeſe
P ubeſcente gena caſtris optarat, & acer
F laminio ſpectatus erat, cum celtica uictor
O brueret bello diuis melioribus arma.
I nde honor, ac ſacræ cuſtodia marte ſub omni

A litis, hinc cauſam nutriuit gloria leti.
N anq; necis certus, captæ prohibere nequiret
C um Pœnos aquilæ, poſtquam ſubſidere fata
V iderat, & magna pugnam inclinare ruina,
O cculere interdum, & terræ mandare parabat.
S ed ſubitis uictus telis, labentia membra
P roſtrauit ſuper, atq; illecta morte tegebat.
V erum ubi lux nocte è ſtygia, miſeroq́; ſopore
R eddita, uicini de ſtrage cadaueris haſta
E rigitur, ſoloq́; ingens conamine late.
S tagnantem cæde, & facilem diſcedere terram
E nſe fodit, clauſamq́; aquilæ infelicis adorans
E ffigiem, palmis languentibus æquat arenas.
S upremus feſſi tenuis tum ceſſit in auras
H alitus, & magnam miſit ſub tartara mentem.
I uxta cernere erat, merito ſibi poſcere carmen
V irtutis ſacram rabiem, Leuinus ab alto
P riuerno, uitis latiæ perſignis honore
E xanimum Naſamona Tyren ſuper ipſe iacebat
E xanimis. non haſta uiro, non enſis in arctis
A bſtulerat ſors arma. tamen certamine nudo
I nuenit marti telum dolor, ore cruento
P ugnatum, ferriq́; uicem dens præbuit iræ.
I am laceræ nares, fœdataq́; lumina morſu,
I am truncum raptis caput auribus, ipſaq́; diris
F rons depaſta modis, & ſanguine abundat hiatus.
N ec ſaties, donec mandentia linqueret ora
S piritus, & plenos rictus mors atra teneret.
T alia dum præbet triſtis miracula uirtus,
D iuerſo interea fugientis ſaucia turba

Iactantur

I actantur caſu, ſyluiſq; per auia cæcis
A blati, furtim multo cum uulnere, ſolos
P er noctem metantur agros. ſonus omnis, & aura
E xterrent, pennáq; leui commota uolucris.
N on ſopor, aut menti requies, agit aſper acerba
N unc Mago attonitos, nunc arduus Annibal haſta.
S eranus, clarum nomen tua Regule proles,
Q ui longum ſemper fama gliſcente, per æuum,
I nfidis ſeruaſſe fidem memorabere Pœnis.
F lore nitens primo, patrijs heu punica bella
A uſpicijs ingreſſus erat, miſerámq; parentem.
E t dulcis triſti repetebat ſorte penates
S aucius, haud illi comitum ſuper ullus, & atris
V ulneribus qui ferret opem, per deuia fractæ
I nnitens haſtæ, furtóq; ereptus opacæ
N octis, iter tacitum peruſta ferebat in arua.
H ic feſſus, parui quæcunq; hic fata darentur
L imina pulſabat tecti. tum membra cubili
E uoluens non tarda Marus, uetus ille parentis
M iles, & haud ſurda tractarat prælia fama.
P rocedit renouata focis, & paupere ueſte
L umina prætendens, utq; ora agnouit, & ægrum
V ulneribus duris, ac lamentabile uiſu
L apſantis fultum truncata cuſpide greſſus
F uneſti rumore mali, iam ſaucius aures,
Q uod ſcelus ò nimium uitæ, nimiúmq; ferendis
A duerſis genitus cerno? te maxime uidi
D uctorum, cum captiuo Carthaginis arcem
T erreres uultu. crimen, culpámq; tonantis
O ccidere, atq; hauſi, quem non ſidonia tecta

E xpulerint euerſa meo de corde, dolorem.
E ſtis ubi en iterum Superi? dat pectora ferro
R egulus? an ſtirpem tantæ periura recidit
S urgentem Carthago domus. inde ægra reponit
M embra toro, nec ferre rudis medicamina quippe
C allebat bellis. nunc purgat uulnera lympha.
N unc mulcet ſuccis. ligat inde, ac uellera molli
C ircundat tactu, & torpentes mitigat artus.
E xin cura ſeni, triſtem depellere feſſo
O re ſitim, & parca uires arceſſere menſa.
Quæ poſtquam properata, ſopor ſua munera tandē
A pplicat, & mitem fundit per membra quietem.
N ec dum exorta dies, Marus inſtat uulneris æſtus
E xpertis medicare modis, gratumq; teporem
E xutus ſenium, trepida pietate miniſtrat.
H ic iuuenis mœſtos tollens ad ſydera uultus
C um gemitu, lachrymisq; ſimul, ſi culmina nondum
T arpeia exoſus damnaſti ſceptra Quirini,
E xtremas Italûm res, Auſoniamq; ruentem
A ſpice ait genitor, tandemq; aduerte procellis
A equos iliacis oculos amiſimus alpes,
N ec deinde aduerſis modus eſt Ticinus, & ater
S tragibus Eridanus, tuq; inſignite tropheis
S idonijs Trebia, & tellus lachrymabilis Hanni.
S ed quid ego hæc? grauior quanto uis ecce malorum,
V idi creſcentis Thraſimeni cædibus undas,
P roſtrataq; uirum mole. inter tela cadentem
V idi Flaminium. teſtor mea numina, manes,
D ignam me pœnæ tum nobilitate paternæ
S trage hoſtis quæſiſſe necem. ni triſtia letum

Vt quondam

V t quondam patri nobis quoq; fata negaſſent.
C ætera acerbantem quæſtu lenire laborans
E ffatur ſenior. patrio fortiſſime ritu
Q uicquid adeſt duri, & rerum inclinata feramus,
T alis lege deûm cliuoſo tramite uitæ
P er uarios præceps caſus rota uoluitur æui.
S at tibi ſat magna, & totum uulgata per orbem
S tant documenta domus. ſacer ille, & numine nullo
I nferior tuus ille parens, decora alta parauit,
R eſtando aduerſis, nec uirtutem exuit ullam,
A nte reluctantes liquit quam ſpiritus artus.
V ix puerile mihi tempus confecerat ætas,
C um primo malas ſignabat Regulus æuo,
A cceſſi comes, atq; omnes ſociauimus annos.
D onec dijs Italæ uiſum eſt extinguere lumen
G entis, in egregio cuius ſibi pectore ſedem
C æperat alma fides, mentemq; amplexa tenebat.
I lle enſem nobis magnorum en inſtar honorum
V irtutisq; ergo dedit, & ſordentia fumo
Q uæ cernis nunc frena, ſed eſt argenteus ollis
F ulgor, nec cuiquam Marus eſt poſt talia dona,
N on prælatus eques. uerum ſuperauit honores
O mnis haſta meos. cui me libare lyei
Q uod cernis latices. dignum eſt cognoſcere cauſam,
T urbidus arentes lento pede ſulcat arenas
B ragada, non ullo libycis in finibus amne
V ictus limoſas extendere latius undas,
E t ſtagnante uado patulos inuoluere campos.
H ic ſtudio laticum, quorum eſt haud prodiga tellus,
P er ripas læti ſæuis conſedimus aruis.

L ucus iners iuxta ſtygum pallentibus umbris,
S eruabat ſine ſole nemus, craſſus'q; per auras
H alitus erumpens tetrum expirabat odorem.
I ntus dira domus, curuo'q; immanis in antro
S ub terras ſpecus, & triſtes ſine luce tenebræ.
H orror mente redit, monſtrum exitiabile, & ira
T elluris genitum, cui par uix uiderat ætas
V lla uirum, ſerpens centum porrectus in ulnas,
L etalem ripam, & lucos habitabat auernos.
I ngluuiem immenſi uentris, grauidam'q; uenenis
A luum deprenſi ſatiabant fonte leones.
A ut acta ad fluuium torrenti lampade ſolis
A rmenta, & tractæ fœda grauitate per auras.
A c tabe afflatus, uolucres, ſemeſa iacebant
O ſſa ſolo informi, late'q; repletus, & aſper
V aſtatis gregibus, nigro ructabat in antro.
I s'q; ubi feruenti concepta incendia paſtu
G urgite mulcebat rapido, & ſpumantibus undis,
N ondum etiam toto demerſus corpore in amnem,
I am caput aduerſæ ponebat margine ripæ.
I mprudens tantæ peſtis gradiebar Aquino
A ppenninicola, atq; umbro comitatus Hauente.
S cire nemus, pacem'q; loci explorare libebat.
I am'q; propinquantum tacitus penetrauit in artus
H orror, & occulto riguerunt frigore membra.
I ntramus tamen, & nymphas, numen'q; precamur
G urgitis ignoti, trepidos'q;, & multa pauentes
A rcano greſſus audemus credere luco.
E cce è ueſtibulo, primus'q; è faucibus antri
T artareus turbo, atq; inſano ſæuior euro

Spiritus

Spiritus erumpit, uaſtoq́; e gurgite fuſa
Tempeſtas oritur, miſtam ſtridore procellam
Cerbereo intorquens· pauefacti clade uiciſſim
Aſpicimus reſonare ſolum, tellusq́; moueri
Atq; antrum ruere, & uiſi procedere manes.
Quantis armati cœlum petiere gigantes
Anguibus, aut quantus lernæ laſſauit in undis.
Amphitrioniadem ſerpens, qualisq́; comantes
Auro ſeruauit ramos iunonius anguis.
Tantus diſiecta tellure ſub aſtra coruſcum
Extulit aſſurgens caput, atq; in nubila primam
Diſperſit ſaniem, & cœlum fœdauit hiatu.
Diffugimus tamen, atq; metu conamur anheli
Tollere clamorem fruſtra· nam ſibila totum
Implebant nemus, ac ſubita formidine cæcus
Et facti damnandus Hauens, ſed fata trahebant;
Antiquæ quercus ingenti robore ſeſe
Occulit, infandum ſi poſſet fallere monſtrum.
Vix egomet credo ſpiris ingentibus, arctæ
Arboris abſtraxit molem, penitusq́; reuulſam
Euertit fundo, & radicibus eruit imis.
Tum trepidum, ac ſocios extrema uoce cientem
Corripit, atq; hauſtu ſorbens, & faucibus atris
Vidi reſpiciens obſcœna condidit aluo.
Infelix fluuio ſeſe, & torrentibus undis
Crediderat, celeriq́; fuga iam nabat. Aquinus
Hunc medio inuaſit fluctu, ripæq́; relatus
(Heu genus infandum leti) depaſcitur artus.
Sic dirum nobis, & lamentabile monſtrum
Effugiſſe datur, quantum mens ægra ſinebat,

A ppropero greſſum, & ductori ſingula pando:
I ngemuit, caſus iuuenum miſeratus acerbos.
V tq; erat in pugna, et martem, et prælia, & hoſtem
I gneus, & magno audendi flagrabat amore,
O cius arma rapi, & ſpectatum marte ſub omni
I re iubet campis equitem. ruit ipſe citatum
Q uadrupedem planta fodiens, ſcutataq; raptim
O bſequitur iuſſu manus, & muralia portat
B aliſtas tormenta grauis, ſuetamq; mouere
E xcelſas turres immenſæ cuſpidis haſtam.
I amq; ubi feralem ſtrepitu circumtonat aulam
C ornea gramineum perſultans ungula campum,
P ercitus immani ſerpens euoluitur antro,
E t ſtygios æſtus fumanti exibilat ore.
T erribilis gemino de lumine fulgurat ignis.
A t nemus arrectæ, & procera cacumina ſaltus,
E xuperant criſtæ, trifido uibrata per auras
L ingua micat motu, atq; aſſultans æthera lambit.
V t uero ſtrepuere tubæ, conterritus alte
I mmenſum attollit corpus, tergoq; reſidens,
C ætera ſinuatis glomerat ſub pectore gyris.
D ira dehinc in bella ruit, rapideq; reſoluens
C ontortos orbes, directo corpore totam
E xtendit molem, ſubitoq; propinquus in ora
L ato diſtantum ſpatio uenit. omnis anhelans,
A ttonitus ſerpente & equus, frenoq; teneri
I mpatiens, crebros expirat naribus ignes.
A rduus ille ſuper tumidis ceruicibus altum
M otat utroq; caput. trepidos inde incitus ira
N unc ſublime rapit, nunc uaſto pondere gaudet

E liſiſſe premens, nunc fractis oſſibus atram
A bſorbet ſaniem, & tabo manante per ora
M utat hians hoſtem, ſemeſáq; membra relinquit.
C edebant iam ſigna retro, uictásq; cateruas
L ongius auectas afflatus peſte premebat,
C um ductor propere reuocatam in prælia turmam
V ocibus impellens, ſerpenti'ne itala pubes
T erga damus, libycásq; parem non eſſe fatemur
A nguibus Auſoniam, ſi debellauit inertes
H alitus, ac uiſo mens ægra effluxit hiatu,
I bo alacer, ſolúsq; manus componere monſtro
S ufficiam, clamans hæc, atq; interritus haſtam
F ulmineo uolucrem torquet, primámq; lacerto,
V enit in aduerſam non uano turbine frontem
C uſpis, & haud paulum uires adiuta ruentis.
C ontra ardore feræ capiti tremebunda reſedit,
C lamor ad aſtra datus, uocésq; repente profuſæ
A etherias adiere domos. furit ilicet ira
T errigena impatiens dare terga, nouúsq; dolori,
E t chalybem longo tum primum paſſus in æuo.
N ec fruſtra rapido ſtimulante dolore fuiſſet
I mpetus alato·ni Regulus arte regendi
I nſtantem eluſiſſet equo, curſúq; ſecutum
C ornipedis gyros, flexi curuamine tergi,
D etortis læua celer effudiſſet habenis.
A t non ſpectator Marus, inter talia ſegni
T orpebat dextra, mea tanto in corpore monſtri
H aſta ſecunda fuit. iam, iamq; extrema triſulcis
L ambebat lingua, feſſi certamine terga
Q uadrupedis torſi telum, atq; ingentia uelox

In memet ſæui ſerpentis prælia uerto.
Hinc imitata cohors, certatim ſpicula dextris
Congerit, alternaſq; ferum diducit in iras.
Donec murali baliſta coercuit ictu,
Tum fractus demum uires, nec amplius ægra
Conſuetum ad niſus ſpina præſtante uigorem,
Et ſolitum in nubes tolli caput acrius inſtat.
Iamq; aluo penitus demerſa phalarica ſedit,
Et geminum uolucres lumen rapuere ſagittæ.
Iam patulis uaſto ſub uulnere faucibus aer
Tabificam expirat ſaniem ſpecus ultima, iamq;
Ingenti cauda, & iaculis, & pondere conti
Hæret humi, laxoq; tamen minatur hiatu.
Donec tormentis ſtridens, magnoq; fragore
Diſcuſſit trabs acta caput, longoq; reſoluens
Aggere ſe ripæ, tandem exhalauit in auras
Liuentem nebulam fugientem ab ore ueneni.
Erupit triſti fluuio mugitus, & imis
Murmura fuſa uadis, ſubitoq; & lucus, & antrum
Et reſonæ ſyluis ulularunt flebile ripæ.
Heu quantis luimus mox triſtia prælia damnis?
Quantaq; ſupplicia, & quales exhauſimus iras?
Nec tacuere pij uates, famulumq; ſororum
Naiadum tepida quas Bragada nutrit in unda.
Nos uiolaſſe manu ſeris monuere periclis.
Hæc tunc haſta decus nobis, pretiumq; ſecundi
Vulneris, à ueſtro Serrane tributa parente,
Princeps quæ ſacro bibit è ſerpente cruorem.
Iam dudum uultus lachrymis, atq; ora rigabat
Serranus, medioq; uiri ſermone profatur.

Hic ſi uita duci, noſtrum duraſſet in æuum
Non Trebia infauſtas ſuperaſſet ſanguine ripas,
Nec Thraſimene tuus premeret tot nomina gurges.
Tunc ſenior magnas inquit de ſanguine pœnas
Præcepit Tyrio, & præſumpta piacula mortis.
Nam defecta uiris, & opes attrita ſupinas
Africa tenebat palmas, cum ſydere diro
Miſit agenoreis ductorem animoſa Therapne.
Nulla uiro ſpecies, decoris'q; & frontis egenum
Corpus, at exiguis uigor (admirabile) membris.
Viuidus, & niſu magnos qui uinceret artus,
Iam martem ciere, atq; aſtus adiungere ferro,
Et duris facilem per inoſpita ducere uitam.
Haud iſti, quem nunc penes eſt ſolertia belli
Cederet Annibali. uellem hunc ò triſtia nobis
Taigeta, hunc unum non duraſſetis opacis
Eurotæ ripis. uidiſſem mœnia flammis
Phœniſſæ ruere, aut certe non horrida fata
Fleuiſſem ducis, & nulla quos morte, nec igni
Exutos, ſeruans portabo in tartara luctus.
Conſertæ campis acies, multus'q; per arua
Feruebat Mauors, nec mens erat ulla ſine ira.
Hinc inter medios memorandis Regulus auſis
Laxabat ferro, campo'q; pericla ruebat,
Nec repetenda dabat letali uulnera dextra.
Sicubi nigrantem torquens ſtridentibus auſtris
Portat turbo globum, picea'q; è nube ruinam
Pendentem terris pariter, ponto'q; minatur.
Omnis & agricola, & nemoroſo uertice paſtor
Et pelago trepidat ſubductis nauita uelis.

At fraudem nectens, ſocios ubi concaua ſaxa
Claudebant linquens, ſubito in certamine gyris
Vertit equum, ſimulatq; fugam grauiora ruina.
Et dat terga celer ficta formidine ductor.
Haud ſecus, & ſtabulis procurans ocia paſtor
In foueam parco tectam uelamine frondis
Ducit nocte lupos. poſitæ balatibus agnæ,
Arripuit, traxitq; uirum fax mentis honeſtæ
Gloria, & incerti fallax fiducia martis.
Non ſocios, comitumue manus, non arma ſequentem
Reſpicere, inſano pugnæ tendebat amore.
Iam ſolus, nubes ſubito cum denſa Laconum
Saxoſis latebris intendens prælia circum
Funditur, & pœnæ inſurgit uis ſæua uirorum.
O diram Latio lucem, faſtisq; notandam,
Dedecus ò Gradiue tuum. tibi dextera, & urbi
Nata tuæ, triſti damnatur ſorte cathenæ.
Haud unquam abſiſtam gemitu, te Regule uidit
Sydonius carcer, tuq; huic ſat magna triumpho
Viſa es Carthago ſuperis. quæ pœna ſequetur,
Digna ſatis tali pollutos marte Laconas?
At noua eliſei iurato fœdera patres
Conſultant mandare duci, pacisq; ſequeſtrem
Mittere, poſcentes uictam inter prælia pubem,
Captiuamq; manum, ductore rependere noſtro.
Nec mora, iam ſtabat primis in littoris undis
Nauali propulſa ratis. iam nautica pubes,
Aut ſyluis ſtringunt remos, aut abiete ſecta
Tranſtra nouant. his intortos aptare rudentes,
His ſtudium erecto componere carbaſa malo.

V nca locant prora curuati pondera ferri.
A nte omnis doctus pelagi, rectorq; carinæ
P uppim aptat, clauumq; Cothon. micat æreus alte
F ulgor aqua, triſidi ſplendentis in æquore roſtri.
T ela ſimul, uariamq; ferunt contra aſpera ponti
R erum ad tempus opem. mediæ ſtat margine puppis
Q ui uoce alternos nautarum temperet ictus,
E t remis dictet ſonitum, pariterq; relatis
A d numerum plaudat reſonantia cærula tonſis.
P oſtquam confectum nautis opus, horaq; curſus
A tq; armata ratis, uentiq; dedere profundum,
O mnis turba ruit, matres, pueriq;, ſenesq;,
P er medios cœtus trahit, atq; inimica per ora
S pectandum fortuna ducem. fert lumina contra
P acatus frontem. qualis cum littora primum
A ttigit appulſa rector ſydonia claſſe.
A cceſſi comes haud ipſo renuente, ratiq;
I mpoſitus, mœſtis ſocium me caſſibus addo
I lluuiem, atq; inopes menſas, durumq; cubile
E t certare malis urgentibus. hoſte putabam
D euicto maius, nec tam fugiſſe cauendo
A duerſa egregium, quàm perdomuiſſe ferendo.
S pes tamen una mihi, quanq̃ bene cognita, & olim
A trox illa fides, urbem murosq;, domumq;
T angere ſi miſeris licuiſſet, corda moueri
P oſſe uiro, & ueſtro certe miteſcere fletu.
C laudebam ſub corde metus, lachrymasq; putabam
E ſſe uiro, & noſtræ ſimilem inter triſtia mentem.
C um tandem patriæ tyberino allabimur amni.
S eruabam uultus ducis, & prodentia ſenſum

L umina, & obtutu perſtabam intentus eodem.
S i qua fides, unum puer inter mille labores,
V num etiam in patria, ſæuáq; in agenoris urbe,
A tq; unum uidi pœnæ quoq; tempore uultum.
O buia captiuo cunctis ſimul urbibus ibat
A uſonia, & campum turba uincente, propinqui
I mplentur colles. ſtrepit altis Albula ripis.
I pſi Pœnorum proceres, immitia corda
A d patrios certant cultus reuocare, togæq;
A ddebatur honos. ſtetit illachrymante ſenatu,
E t matrum turba, iuuenumq́; dolore profuſo.
I nter tot gemitus immobilis aggere conſul.
T endebat dextram, & patria ueſtigia primus
P onentem terra, occurſu celebrabat amico.
C ollegit greſſum, monitusq́; recedere conſul
N ec ſummum uiolare decus. cingente ſuperba
P œnorum turba, captiuoq́; agmine ſeptus
I bat, & inuidiam cœlo, diuisq́; ferebat.
E cce trahens geminum natorum martia pignus
I nfelix nimia magni uirtute mariti,
S qualentem crinem, & triſtis lacerabat amictus,
A gnoſcis ne diem? an teneris non hæſit in annis?
A tq; ea poſtquam habitu iuxta, & uelamina Pœno
D eformem aſpexit, fuſis ululatibus ægra
L abitur, & gelidos mortis color occupat artus.
S i qua deis pietas, tales Carthago uidere
D ent tibi ſydonias matres. me uoce quieta
A ffatus, iubet & ueſtros, & coniugis unà
A rcere amplexus, patet impenetrabilis ille
L uctibus, & nunquam ſubmiſſus colla dolori.
Hic alto

Hic alto iuuenis gemitu, lachrymiſq; cohortis,
Magne parens inquit, quo maius numine nobis
Tarpeia nec in arce ſedet? ſi iura querelis
Sunt conceſſa pijs, cur hoc matriq;, mihiq;
Solamen? uel cur decus hoc o dure negaſti
Tangere ſacratos uultus, atq; oſcula ab ore
Libauiſſe tuo? dextram mihi prendere dextra
Non licitum? leuiora forent hæc uulnera, quantum
Si ferre ad manes infixos mente daretur
Amplexus uenerande tuos, ſed uana recordor
Ni male, nam primo tunc hærebamus in æuo.
Humana maior ſpecies erat. horrida cano
Vertice deſcendens ingentia colla tegebat
Cæſaries, frontiq; coma ſqualente ſedebat
Terribilis decor, atq; animi uenerabile pondus.
Nil poſthac oculis ſimile incidit. excipit inde
Iam Marus, atq; inhibens co͂uellere uulnera queſtu,
Quid cum præteritis inuiſa penatibus inquit
Hoſpitia? & ſedes Pœnorum intrauit acerbas?
Affixi clypei, curruſq;, & ſpicula nota
Aedibus in paruis, magni monumenta triumphi
Pulſabant oculos, coniuxq; in limine primo
Clamabat. quo fers greſſus? non punicus hic eſt
Regule quem fugias carcer, ueſtigia noſtri
Caſta tori, domus & patrium ſine crimine ſeruat
Inuiolata larem. ſemel hic, iterumq;, quid oro
Pollutum eſt nobis? prolem gratante ſenatu
Et patria ſum enixa tibi, tua, reſpice, ſedes
Hæc eſt, unde ingens humeris fulgentibus oſtro
Vidiſti latios conſul præcedere faſces.

K

Vnde ire in martem, quo capta referre ſolebas
Et uictor mecum ſuſpendere poſtibus arma.
Non ego complexus, & ſanctæ fœdera tedæ,
Coniugium'ue peto, patrios damnare penates
Abſiſte, ac natis fas duc concedere noctem.
Hos inter fletus iunctus ueſtigia Pœnis
Limne ſe duxit Tyrio, queſtusq; reliquit.
Vix dum clara dies ſumma luſtrabat in eta
Herculei monumenta rogi, cum conſul adire
Acciriq; iubet libycos. tum limina templi
Vidimus intrantem, quæ conſultata ſenatus,
Quas'ue uiri uoces extremum curia mœrens
Audierit placido nobis ipſe edidit ore.
Intulit ut greſſus, certatim uoce, manuq;
Ad ſolitam ſedem, & ueſtigia nota uocabat.
Abnuit, antiquumq; loci aſpernatus honorem eſt.
At circunfuſi non ſecius undiq; dextram
Prenſare, ac patriæ ductorem nomine tanto
Redderet, orabant. captiua poſſe redemptum
Penſari turba, ac tyrias tum iuſtius arces
Arſuras dextra, fuerit quæ uincta cathenis.
Tum palmas ſimul attollens, ac lumina cœlo.
Iuſtitiæ, rectiq; dator, qui cuncta gubernas,
Nec leuior mihi diua fides, ſarranaq; Iuno
Quos reditus teſtes iurata mente uocaui,
Sit mihi fas me digna loqui, latiosq; tueri
Voce focos. ibo ad Tyrios non ſegnior inquit
Stante fide reditus, & ſaluo fœdere pœnæ.
Sic nobis rerum exitio deſiſtite honorem
Tendere, tot bellis, totq; annis fregimus æuum.

Nunc etiam uinclis, & longo carcere torpent
Captiuo in ſenio uires. fuit ille, nec unquam
Dum fuit à duro ceſſauit munere martis
Regulus, exangui ſpectatis corpore nomen.
At non Carthago fraudum domus, inſcia quantum
È nobis reſtet, iuuenes parat aſpera ferro
Pectora captiuos noſtra penſare ſenecta.
Ite dolos contra, gensq; aſtu fallere læta
Diſcat me capto, quantum tibi Roma ſuperſit.
Nec uero placeat, niſi quæ de morte parentum
Pax erit. expoſcunt Libyci, nobisq; dedere
Hæc referenda, pari libeat ſi pendere bellum
Fœdere, & ex æquo geminas conſcribere leges.
Sed mihi ſit ſtygios ante intrauiſſe penates,
Talia quàm uideam ferienteis pacta latinos.
Hæc fatus tyriæ ſeſe iam reddidit iræ,
Nec monitus ſpernente graues, fidosq; ſenatu,
Pœnorum dimiſſa cohors, quæ mœſta repulſa
Ac minitans capto, patrias properabat ad oras.
Proſequitur uulgus patres, ac planctibus ingens
Perſonat, & luctu campis reuocare libebat
Interdum, & iuſto raptum retinere dolore.
At trepida, & ſubito ceu ſtans in funere coniux,
Vt uidit puppim properantem intrare, tremendum
Vociferans, celerem greſſum referebat ad undas.
Tollite me Libyci comitem, pœnæq;, necisq;
Hoc unum coniux uteri per pignora noſtri
Vnum oro liceat tecum quoſcunq; ferentem
Terrarum, pelagiq; pati, cœliq; labores.
Non ego Amycleum ductorem in prælia miſi,

Nec noſtris tua ſunt circundata colla cathenis,
Cur usq; ad pœnas miſeram fugis? accipe mecum
Hanc prolem, forſan duras Carthaginis iras
Flectemus lachrymis, aut ſi præcluſerit aures
Vrbs inimica ſuas, eadem tunc hora manebit.
Teq;, tuosq; ſimul, uel ſi ſtat rumpere uitam
In patria moriamur. adeſt comes ultima fati.
Has inter uoces uinclis reſoluta moueri
Paulatim, & ripa cœpit decedere puppis.
Tum uero infelix mentem furiata dolore
Exclamat, ſciſſas tendens ad ſydera palmas.
En qui ſe iactat Libyæ, populisq; nefandis
Atq; hoſti ſeruare fidem? data fœdera nobis
Ac promiſſa fides thalamis ubi perfide nunc eſt?
Vltima uox duras hæc tunc penetrauit ad aures.
Cætera percuſſi uetuerunt noſcere remi.
Tum fluuio raptum ad pelagi deuoluimur oras,
Ac legimus pontum, pinuq; iuuante cauata,
Aequor, & immenſas curua trabe findimus undas.
Ludibrium necis horreſcens, uis aſpera ponti
Obrueret, ſcopulisq; ratem furor improbus euri
Frangeret, optabam. moderato flamine lenes
Vexerunt Zephyri, tyrioq; dedere furori.
Infelix uidi, patriamq; remiſſus in urbem
Narrator pœnæ dura mercede reuerti.
Nec tibi nunc ritus imitantem, irasq; ferarum
Pygmaleoneam tamptarem expromere gentem.
Si maius quicquam toto uidiſſet in orbe,
Gens hominum, quàm quod ueſtri ueneranda parentis
Edidit exemplum uirtus. pudet addere queſtus
Suppliciis

Supplicijs, quæ ſpectaui placado ore ferentem.
Tu quoq; chare puer dignum te ſanguine tanto
Fingere ne ceſſa, atq; humenteis comprime fletus.
Præfixo paribus ligno mucronibus omnes
Armantur laterum crates, denſusq; per artem
Texitur erecti, ſtantisq; ex ordine ferri
Infelix ſtimulus, ſomnisq; hac fraude negatis,
Quoſcunq; in flexus producto tempore tortor
Inclinauit iners, fodiunt ad uiſcera corpus.
Abſiſte ô iuuenis lachrymis. patientia cunctos
Hos ſuperat caſus. longo reuireſcet in æuo
Gloria, dum cœli ſedem, terrasq; tenebit
Caſta fides. dum uirtutis uenerabile nomen
Viuet, eritq; dies, tua quo dux inclyte fata
Audire horrebunt à te calcata minores.
Hæc Marus, & mœſta refouebat uulnera cura.
Interea rapidas perfuſa cruoribus alas
Sicut ſanguinea Thraſimeni tinxerat unda,
Vera, ac ficta ſimul ſpargebat fama per urbem.
Allia, & infandi Senones, captæq; recurſat
Attonitis arcis facies. excuſſit habenas
Luctificus pauor, & tempeſtas aucta timendo.
Hic raptim ruit in muros. uox horrida fertur,
Hoſtis adeſt. iaciunt ſudes & inania tela.
Aſt aliæ laceris canentes crinibus alta
Verrunt tecta deûm, & ſeris poſt fata ſuorum
Sollicitant precibus, requiem tenebræq; diesq;
Admiſere. iacent portis ululante dolore
Diſperſum uulgus, remeantumq; ordine longo
Seruat turba gradus. pendent ex ore loquentum,

Nec lætis ſat certa fides, iterumq́; morantur
Orando, & uultu interdum ſine uoce precati
Quod rogitant, audire pauent. hic fletus, ubi aures
Percuſſæ grauiore malo. metus inde negatum
Si ſcire, & dubius reſponſi nuncius hæſit.
Iamq́; ubi conſpectu redeuntis uiſa propinquo
Corpora, ſollicitæ leti funduntur, & ipſis
Oſcula uulneribus figunt, ſuperosq́; fatigant.
Hic inter trepidos curæ uenerandus agebat
Serranum Marus, atq; olim poſt fata mariti
Non egreſſa domum uitato martia cœtu,
Et lucem cauſa natorum paſſa, ruebat
In luctum ſimilem antiquo turbata repente.
Agnoſcensq́; Marum, fidei comes inclyte magnæ
Nunc certe mihi reddis ait leue uulnus, an alte
Vſq; ad noſtra ferus penetrauit uiſcera mucro?
Quicquid adeſt, dum nó uinctum Carthago cathenis
Abripiat, pœnæq́; inſtauret monſtra paternæ.
Gratum eſt ò ſuperi. quoties heu nate petebam
Ne patrias iras, animosq́; in prælia ferres,
Nec te belligeri ſtimularet in arma parentis,
Triſte decus, nimium uiuacis dura ſenectæ
Supplicia expendi. quæſo iam parcite ſiqua
Numina pugnaſtis nobis. hac cladis acerbæ
Diſcuſſa ceu nube patres conquirere feſſis
Iam rebus meditantur opem, atq; ad munera belli
Certatur, pulſusq́; dolor grauiore periclo.
Maxima curarum rectorem ponere caſtris
Cui Latium, & moles rerum quaſſata recumbat,
Spectante occaſum patria Iouis illa ruenti

Auſoniæ;

Auſoniæ, atq; Italis tempus protendere regnis
Cura fuit. nam Tyrrhenos, Pœnumq́; ſecundis
Albana ſurgens reſpexerat arce tumentem,
Qui ferre in muros uictricia ſigna parabat.
Tunc quaſſans caput haud unq̃ tibi Iupiter, inquit
O iuuenis dederit portas tranſcendere Romæ,
Atq; inferre pedem. tyrrhenas ſternere ualles
Cædibus, & ripas fluuiorum exire latino
Sanguine fas fuerit. tarpeium aſcendere collem,
Muriſq́; aſpirare ueto. quater inde coruſcum
Contorſit dextra fulmen, quo tota reluxit
Mœonidum tellus, atramq́; per æthera uoluens
Abrupto fregit cœlo ſuper agmina nubem.
Nec Pœnum auertiſſe ſatis, dat numine magno
Aeneadis mentem, gremio deponere tuto
Romuleam tandem, Fabioq́; ſalutis habenas
Credere ductori. cui poſtquam tradita belli
Iura uidet, non hunc, inquit, ſuperauerit unquam
Inuidia, aut libyco popularis gloria fuco.
Non aſtus fallax, non præda, aliuſue cupido
Bellandi uetus, ac laudum, cladumq́; quieta
Mente capax. par ingenium, caſtriſq́;, togæq;.
Sic genitor diuûm, recipitq́; ad ſydera greſſum.
Hic circunſpectus nulli deprenſus in armis,
Laudatuſq́; Ioui Fabius, mirabile tantum
Gaudebat reducem patriæ adnumerare reuerſus,
Duxerat egrediens quam ſecum in prælia pubem.
Nec membris quiſquam natoue pepercit amato
Acrius, aut uidit ſocium per bella cruorem
Triſtior, atq; idem perfuſus ſanguine uictor

H oſtili, plenis repetebat mœnia caſtris.
S tirpe genus clarum, cœloq; affinis origo.
N am remeans longis olim Tirynthius oris,
E t triplicis monſtri famam, & ſpectacula captus
M ira boues, hac qua fulgent nunc mœnia Romæ
E git ouans. tunc Arcadius (ſic fama) locabat
I nter deſertos fundata palatia dumos
P aupere ſub populo ductor, cum regia uirgo
H oſpite uicta ſacro Fabium de crimine læta
P rocreat, & magni commiſcet ſeminis ortus
A rcas in herculeos mater uentura nepotes.
T ercentum domus hæc Fabios armauit in hoſtem
L imine progreſſos uno, pulcherrima quorum
C unctando Fabius ſuperauit facta, ducemq;
A nnibalem æquando. tantus nunc Pœne fuiſti.
D um ſe perculſi renouant in bella Latini,
T urbatus Ioue, & exuta ſpe mœnia Romæ
P ulſandi, colles umbros, atq; arua petebat
A nnibal, excelſo, ſummum qua uertice montis
D euexum lateri pendet Tuder, atq; ubi latis
P roiecta in campis nebulas exhalat inertes.
E t ſedet ingentem paſcens Meuania taurum,
D ona Ioui. tum palladios ſe fundit in agros
P icænum cupidus prædæ, atq; errantibus armis.
Q uo ſpolia ut mutet transfert populantia ſigna.
D onec peſtiferos mutis Campania curſus
T ardauit, bellumq; ſinu indefenſa recepit.
H ic dum ſtagnoſi ſpectat templumq;, domosq;
L interni ductor, uaria ſplendentia cernit
P ictura, belli patribus monumenta prioris

Exhauſti,

E xhauſti, nam porticibus ſignata manebant.
Quis inerat longus rerum, & ſpectabilis ordo,
P rimus bella truci ſuadebat regulus ore.
B ella neganda uiro, ſi noſcere fata daretur.
A t princeps Pœnis indictæ more parentum
A ppius aſtabat pugnæ, lauroq; reuinctus.
I uſtum ſarrana ducebat cæde triumphum.
A equoreum iuxta decus, & nauale tropheum
R oſtra gerens, niuea ſurgebat mole columna,
E xuuias marti donum, quæ Duilius alto
A nte omnes merſa Pœnorum claſſe dicabat.
C ui nocturnus honos, funalia clara, ſacerq;
P oſt epulas tibicen adeſt, caſtosq; penates
I nſignis læti repetebat murmure cantus.
C ernit & extremos defuncti cuuis honores,
S cipio ductoris celebrabat funera Pœni,
S ardoa uictor terra. uidet inde ruentem
L ittoribus libycis diſperſa per agmina pubem,
I nſtabat criſta fulgens, & terga premebat
R egulus, Autololes, nomadesq;, et Maurus, et Hammō,
E t Garamas, poſitis debebant oppida telis.
L entus arenoſo ſpumabat Bragada campo.
V iperea ſanie, turmis minitantibus ultro
P ugnabat ſerpens, & cum duce bella gerebat.
N ec non proiectum puppi, fruſtraq; uocantem
N umina, amyclæum mergebat perfida ponto
X antippum manus, & ſeras tibi Regule pœnas
X antippus digni pendebat in æquore leti.
A ddiderant geminas medio conſurgere fluctu
E gates, lacertæ circum fragmenta uideres

Claſſis, & effuſos fluitare in gurgite Pœnos.
Poſſeſſor pelagi, prona Luctatius aura
Captiuas puppes ad littora uictor agebat.
Hæc inter, iuncto legatus in ordine Hamilcar
Ductoris genitor, cunctarum ab imagine rerum
Totius in ſeſe uulgi conuerterat ora.
Sed pacis facies, & pollutas fœderis aras,
Deceptumq́; Iouem, ac dictantes iura Latinos
Cernere erat. ſtrictas trepida ceruice ſecures.
Horrebat Lybis, ac ſubmiſſis ordine palmis
Orantes ueniam iurabant irrita pacta.
Hæc Eryce è ſummo ſpectabat læta Dione,
Quæ poſtquam infeſto percenſuit omnia uultu,
Arridens Pœnus, lenta proclamat ab ira.
Non leuiora dabis noſtris inſcribere tectis?
Acta meæ dextræ, captam Carthago Saguntum
Da ſpectare ſimul flamma, ferroq́; ruentem.
Perfodiant patres natorum membra, nec alpes
Exiguus domitas capiat locus, ardua celſis
Perſultet iuga uictor equis, Garamasq́;, Nomasq́;,
Adde etiam Ticini ſpumantes ſanguine ripas,
Et noſtrum Trebiam, & Thraſimeni littora thuſcis
Clauſa cadaueribus. ruat ingens corpore, & armis
Flaminius. fugiat conſul manante cruore
Scipio, & ad ſocios nati ceruice uehatur.
Hæc mitte in populos, & adhuc maiora dabuntur.
Flagrantem effingens facibus Carthago libyſſis
Romam, & deiectum tarpeia rupe tonantem.
Interea uos (ut dignum eſt) iſta ocius ite
O' iuuenes. quorum dextris mihi tanta geruntur,
In cineres monumenta date, atq; inuoluite flammis.

Nterea trepidis Fabius ſpes uni-
ca rebus
i Ille quidem ſocios, atq; ægram uul-
nere præceps
Auſoniam armabat, uiridi'q; ad
dura laborum
B ellabor ſenio, iam caſtra mouebat in hoſtem.
S ed mens humana maior, nec tela, nec enſes,
N ec fortes ſpectabat equos. tot milia contra
P œnorum, inuictum'q; ducem tot in agmina ſolus
I bat, & in ſeſe cuncta arma, uiros'q; gerebat.
A c ni ſacra ſeni uis, impreſſum'q; fuiſſet
S iſtere cuntando fortunam aduerſa fouentem,
V ltima dardanij tranſiſſet nominis ætas.
I lle modum ſuperis in punica caſtra fauoris
A ddidit, & Libyæ finem inter proſpera bella
V incendi ſtatuit. tumefactum cladibus ille
H eſperijs lento Pœnum moderamine luſit.
S umme ducum, qui regna iterum labentia Troiæ,
E t fluxas Latij res, maiorum'q; labores,
Q ui Carmentis opes, & regna euandria ſeruas,
S urge age, & emerito ſacrum caput inſere cœlo.
A t Libyæ ductor poſtquam noua nomina lecto
D ictatore uigent, raptim mutata Latinis
I mperia haud fruſtra reputans, cognoſcere auebat
Q uæ fortuna uiro, quod nam decus, ultima feſſis
A ncora cur Fabius, quem poſt tot Roma procellas
A nnibali putat eſſe parem. feruore calentes

Angebant anni, fraudiq; inaperta ſenectus.
Ocius accitum captiuo ex agmine poſcit
Progeniem, ritusq́; ducis, dextræq́; labores.
Cilinus arreti tyrrhenis ortus in oris
Clarum nomen erat, ſed læua adduxerat hora
Ticinij iuuenem ripis, fuſusq́; ruentis
Vulnere equi, libycis præbebat colla cathenis.
Hic ardens extrema malis, & rumpere uitam.
Non cum Flaminio tibi res, nec feruida Gracchi
In manibus conſulta inquit. tirynthia gens eſt
Quam ſi fata tuis genuiſſent Anibal oris,
Terrarum imperium Carthaginis arce uideres.
Non ego te longa ſerie per ſingula ducam,
Hoc ſat erit. noſces Fabios certamine ab uno.
Veientum populi uiolata pace negabant
Acceptare iugum, ac uicino marte furebant.
Ad portas bellum, conſulq́; ciebat ad arma,
Delectus uetiti, priuataq́; caſtra penates
Herculei impleuere, domo, mirabile, ab una
Patritius iunctis exercitus ibat in armis.
Tercentum exiliere duces, quocunq; liberet
Vno non pauidus rexiſſes bella magiſtro.
Sed dirum egreſſis omen, ſcelerata minaci
Stridentis ſonitu tremuerunt limina portæ,
Maximaq́; herculei mugiuit numinis ara.
Inuaſere hoſtem, numeriq́; aſpera uirtus
Haud eſt paſſa uiros, & plures milite cædes,
Sæpe globo denſi, ſæpe & per deuia paſſim
Diſperſi ſubiere uices, meritiq; labore
Aequato, nulli quiſquam uirtute ſecundus

D ucere tercentum tarpeia ad templa triumphos.
S pes heu fallaces, oblitaq́; corda caducum
M ortali quodcunq; datur. grex ille uirorum
Q ui fabia gente incolumi deforme putabat
P ublica bella geri, pariter cecidere deorum
I nuidia, ſubitis circumuenientibus armis.
N ec tamen occiſos eſt cur lætere, ſuperſunt
Q uot tibi ſit, Libyæq; ſatis. certauerit unus
T ercentum dextris, tam uiuida membra, laborq;
P rouidus, & cauta ſollertia tecta quiete.
N ec uero calidi nunc tu cui ſanguinis ætas,
F oderis in pugna uelocius ilia planta
B ellatoris equi, frenisq́; momorderis ora.
Q uem cernens auidum leti poſt talia Pœnus.
N equicquam noſtras demens ait elicis iras,
E t captiua paras moriendo euadere uincla.
V iuendum eſt, arcta ſeruentur colla cathena.
H æc iuuenis, diuisq́; tumens, auſisq́; ſecundis.
A t patres, latiasq́; nurus, raptabat ad aras
C ura deûm, mœſto ſuffuſæ lumina uultu
F œmineus, matres graditur chorus, ordine longo
I unoni pallam, conceptaq́; uota dicabant.
H uc ades ô regina deûm gens caſta precamur,
E t ferimus, digno quæcunq; eſt nomine turba
A uſonidum, pulchrumq́;, & acu ſubtegmine fuluo
Q uod noſtræ neuere manus, uenerabile donum.
A t dum decreſcit matrum metus, hoc tibi diua
I nterea uelamen erit, ſi pellere noſtris
M armaricam terris nubem dabis. omnis in auro
P reſſa tibi uaria fulgebit gemma corona.

Necnon & proprio uenerantur Pallada dono,
Phœbumq́;, armigerumq́; deum, primamq́; Dionem.
Tanta adeo cum res trepidæ reuerentia diuûm
Naſcitur, & raræ fumant felicibus aræ.
Dum Roma antiquos templis indicit honores,
Iam Fabius cauto præcedens agmine, & arte,
Bellandi, lento ſimilis præcluſerat omnis
Fortunæq́;, hoſtiq́; uias. diſcedere ſignis
Haud licitum, ſummumq́; decus quo tollis ad aſtra
Imperij romane caput, parere docebat.
Verum ubi prima ſatis conſpecta in montibus altis
Signa procul, fulſitq́; nouis exercitus armis,
Arrectæ ſpes ſidoniæ, feruetq́; ſecundis
Fortunæ iuuenis, uincendi ſola uidetur
Quod nondum ſteterit acies mora, pergite clamat
Ite citi. ruite ad portas. propellite uallum
Pectoribus, quantum campi diſtamus, ad umbras
Tantum hoſti ſupereſt. reſides ad bella uocantur
Queis pudeat certare ſenes. quodcunq́; uidetis
Hoc reliquum eſt. primo damnatum, & inutile bello.
Heu ubi nunc Gracchi? aut ubi ſunt nũc fulmina gẽtis
Scipiadæ? pulſi Auſonia non ante pauentes
Dimiſere fugam, quam terror ad ultima mundi
Oceanumq́; tulit. profugus nunc errat uterq́;
Nomina noſtra tremens, & ripas ſeruat Ibêri.
Eſt etiam cur Flaminio mihi gloria cæſo
Creuerit, & titulis libeat cur figere noſtris
Crudum marte uiri nomen. quot demere noſter
Hinc annos Fabio gladius ualet? & tamen audet.
Audeat, haud ultra ſaxo ſpectetur in armis.

T alia uociferans uolucri rapit agmina curſu;
A c præuectus equo, nunc dextra prouocat hoſtem,
N unc uoce increpitat, miſſa nunc eminus haſta
F ertur ouans, pugnæq; agitat ſimulacra futuræ.
V t Thetidis proles phrygijs uulcania campis
A rma tulit, clypeo amplexus terramq;, polumq;,
M aternumq; fretum, totumq; in imagine mundum.
C aſſarum ſedet irarum ſpectator, & alti
C elſus colle iugi, domat exultantia corda,
I nfractasq; minas dilato marte fatigat.
S ollers cunctandi Fabius. ceu nocte ſub atra
M unitis paſtor ſtabulis per ouilia clauſum
I mpauidus ſomni ſeruat pecus, effera ſæuit,
A tq; impaſta truces ululatus turba luporum
E xercet, morſuq; quatit reſtantia clauſtra.
I rritus incœpti mouet inde, atq; Apula tardo
A rua libys paſſu legit, ac nunc ualle reſedit
C onditus occulta, ſi præcipitare ſequentem,
A tq; inopinata detur circundare fraude.
N unc nocturna parat cæcæ celantibus umbris
F urta uiæ, retroq; aditum, fictosq; timores
A ſſimulat. nunc caſtra citus deſerta, relicta
O ſtentat præda, atq; inuitat prodigus hoſtem.
Q ualis mœonia paſſim Meandrus in ora,
C um ſibi gurgitibus flexis reuolutus oberrat.
N ulla uacant incœpta dolis, ſimul omnia uerſat,
M iſcetq; exacuens uaria ad conamina mentem.
S icut aquæ ſplendor radiatus lampade ſolis,
D iſſultat per tecta, uaga ſub imagine uibrans,
L uminis, & tremula laquearia uerberat umbra.

Iamq́; dolore furens ita ſecum immurmurat ire.
Obuia ſi primus nobis hic tela tuliſſet,
Nulla eſſent Trebiæ, & Thraſimeni nomina nullis
Ingererent titulis, nunquam phaëtontius amnis
Sanguinea pontum turbaſſet decolor unda.
Inuentum dum ſe cohibet, terimurq; ſedendo
Vincendi genus. quoties uelut obuius iret,
Diſtinxit ratione dolos, fraudesq́; reſoluit.
Hæc ſecum mediam ſomni cum bucina noctem
Diuideret, iamq́; excubias ſortitus iniquas
Tertius abrupta uigil iret ad arma quiete.
Vertit iter, Dauniq́; retro tellure relicta
Campanas remeat notus populator in oras.
Hic uero, intrauit poſtquam uberis arua Phalerni,
Diues ea, & nunquam tellus mentita colono,
Addunt frugiferis inimica incendia ramis.
Haud fas Bacche tuos, tacitum tranſmittere honores
Quãquam magna incœpta uocant. memorabere ſacri
Largitor laticis. grauidæ cui nectare uites
Nulli dant prælis nomen præferre Falernis.
Maſſica ſulcabat meliore Falernus in æuo
Enſibus ignotis. ſenior iuga; pampinus umbras
Nondum uua uirides nudo texebat in aruo,
Pocula nec norant ſuccis mulcere lyei.
Fonte ſitim, & pura ſoliti defendere lympha.
Attulit hoſpitio pergentem ad littora Calpes,
Extremumq; diem pes dexter, & hora Lyeum.
Nec pigitum paruosq́; lares, humilisq́; ſubire
Limina cœlicolam tecti. cæpere uolentem
Fumoſi poſtes, & ritu pauperis æui

Ante

A nte focos menſæ. lætus nec ſenſerat hoſpes
A duenisſe deum, ſed enim de more parentum
G rato curſabat ſtudio, inſtabatq́; ſenectæ.
D onec opes feſtas puris nunc cornu caniſtris
C ompoſuit. nunc irriguis citus extulit hortis
R orantes humore dapes. tum lacte, fauisq;
D iſtinxit dulces epulas, nulloq́; cruore
P olluta caſtus menſa cerealia dona
A ttulit, ac primum Veſtæ deterſit honorem
V ndiq;, & in mediam iecit libamina flammam.
D eeſſe tuos latices hac ſedulitate ſenili
C aptus Iacche uetas. ſubito (mirabile dictu)
F agina pampineo ſpumarunt pocula ſucco.
P auperis hoſpitij pretium, uilisq́; rubenti
F luxit mulctra mero, & quercu in cratera cauata
D ulcis odoratis humor ſudauit ab uuis.
E n cape Bacchus ait, nondum tibi nota, ſed olim
V iticolæ nomen peruulgatura Falerni
M unera, & haud ultra latuit deus inde nitentem
L umine purpureo frontem cinxere corymbi,
E t fuſæ per colla comæ, dextraq́; pependit
C antharus, ac uitis thyrſo delapſa uirenti
F eſtas niſeo redimiuit palmite menſas.
N ec facilis læto certaſſe Falerne ſapori
P oſtquam iterata tibi ſunt pocula. iam pede riſum,
I am lingua titubante moues. patrioq́; lyeo
T empora quaſſatus, grates, & præmia digna
V ix intellectis conaris reddere uerbis.
D onec compoſuit luctantia lumina ſomnus,
S omnus Bacche tibi comes additus. hinc ubi primo

Vngula diſperſit rores phaëtontia Phœbo;
Vitiferis late florebat maſſicus aruis,
Miratus nemora, & fulgentes ſole racemos
It montis decus, atq; ex illo tempore diues
Tmolus, & Ambroſijs aruiſia pocula ſuccis.
Ac Methymna ferax latijs ceſſere phalernis.
Hæc tum uaſta dabat, terrisq; infeſtus agebat
Annibal, & ſicci ſtimulabant ſanguinis enſes
Ludificante ducem Fabio. iamq; improba caſtris
Auſonijs uota, & pugnandi praua libido
Gliſcebat. proni decurrere monte parabant.
Da famæ, da muſa uirum, cui uincere bina
Conceſſum caſtra, & geminos domitare furores.
Feruida ſi nobis corda, abruptumq; putaſſent
Ingenium patres, & ſi clamoribus inquit,
Turbari facilem mentem, non ultima rerum
Et deplorati mandaſſent Martis habenas.
Stat penſata diu belli ſententia. uincam
Seruando inuitos, urgentesq; ultima fata.
Nulli per Fabium è uobis cecidiſſe licebit.
Si lucis piget, & ſupremus eſſe cupido eſt
Nominis auſonij, tædetq; in tempore tali
Nullum clade noua, claræq; fragore ruinæ
Inſignem feciſſe locum. reuocandus ab atris
Flaminius uobis eſt ſedibus. ille ruendi
Iandudum properans ſignum, auſpiciumq; dediſſet.
An nondum præceps, uicinaq; fata uidetis?
Vna ut debellet ſatis eſt uictoria Pœno.
State uiri, & ſentite ducem. cum optabile tempus
Depoſcet dextras, tunc iſta ferocia dicta

Aequentur factis. non eſt mihi (credite) non eſt
Arduus in pugnas ferri labor. una recluſis
Omnes iam portis in campum effuderit hora.
Magnum illud ſoliſq; datum, quos mitis euntes
Iuppiter aſpexit. magnum eſt ex hoſte reuerti.
Fortunæ Libys incumbit, flatúq; ſecundo
Figit agens puppim, dum deſinat aura, ſinusq;
Deſtituat tumidos ſubducto flamine uentus.
In rem cunctari fuerit. non ulla perenni
Amplexu fortuna fouet. iam copia quanto
Arctior eſt nullo Tyrijs certamine? quantum
Detritum eſt famæ? quin inter cætera, noſtra
Haud laude abſuerit, modo qui, ſed parcere dictis
Sit melius. iam uos acies, & prælia, & hoſtem
Poſcitis? o maneat Superi fiducia talis.
Interea excluſa maioris ſorte pericli,
Me ſolum, quæſo toti me opponite bello.
His dictis fractus furor, & rapida arma quierunt.
Vt cum turbatis placidum caput extulit undis,
Neptunus, totúmq; uidet, totóq; uidetur
Regnator ponto. ſæui fera murmura uenti
Dimittunt, nullaſq; mouent in frontibus alas.
Tunc ſenſim infuſa tranquilla per æquora pace
Languentes tacito lucent in littore fluctus.
Senſit cura ſagax Pœni, fraudiſq; ueneno
Aggreditur mentes pauca, atq; hæc ruris auiti
Iugera, nec multis Fabius uertebat aratris.
Maſſicus uuiferis addebat nomina glebis.
Hinc peſtem placidam moliri, & ſpargere cauſas
In caſtra ambiguas. ferro, flammiſq; pepercit,

Suſpectamq́; loco pacem dedit arte maligna;
Ceu clandeſtino traheretur fœdere bellum.
Intellectus erat Fabio, Tyriosq́; uidebat
Dictator ſæuire dolos. at non uacat ægre
Inuidiam gladios inter, lituosq́; timere,
Et dubia morſus famæ depellere pugna.
Donec reptantem, & nequicquam ſæpe trahendo
Huc, illuc caſtra, & ſcrutantem prælia Pœnum,
Qua nemoroſa iuga, & ſcopuloſi uertice colles
Exurgunt, clauſit ſparſa ad diuortia turma.
Hinc leſtrigoniæ ſaxoſo monte premebant
A tergo rupes, undeſis ſqualida terris
Hinc Linterna palus, nec ferri, aut militis uſum
Poſcebat regio, ſeptos ſed fraude locorum
Arcta fames, pœnas miſere exactura Sagunti
Vrgebat, finisq́; aderat Carthaginis armis.
Omnia per terras, & lati ſtagna profundi
Condiderat ſomnus, poſitoq́; labore dierum
Pacem nocte datam mortalibus orbis agebat.
At non ſidonium curis flagrantia corda
Ductorem, uigilesq́; metus haurire ſinebant
Dona ſoporiferæ noctis. iam membra cubili
Erigit, & fului circundat pelle leonis,
Qua ſuper inſtratos proiectus gramine campi
Preſſerat ante toros. tunc ad tentoria fratris
Fert greſſus uicina citos. nec degener ille
Belligeri ritus taurino membra iacebat
Effultus tergo, & mulcebat triſtia ſomno.
Haud procul haſta uiri terræ defixa propinquæ,
Et diraè ſumma pendebat cuſpide caſſis,

Et clypeus

Et clypeus, circa loricaq́;, & enſis, & arcus,
Et telum baleare, ſimul tellure quieſcunt.
Iuxta lecta manus, iuuenes in marte probati,
Et ſonipes ſtrato carpebat gramina dorſo.
Vt pepulere leuem intrantis ueſtigia ſomnum,
Heus inquit (paritérq; manus ad tela ferebat)
Quæ te cura uigil feſſum germane fatigat?
Ac iam conſtiterat, ſociosq́; in ceſpite fuſos,
Incuſſa reuocat caſtrorum ad munera planta.
Tum Libyæ ductor. Fabius me noctibus ægrum
In curas Fabius nos excitat. illa ſenectus
Heu fatis quæ ſola meis currentibus obſtat.
Cernis, ut armata circunfundare corona,
Et uallet clauſos collectus miles in orbem.
Verum age (nunc quoniam res arctæ) percipe porro
Quæ meditata mihi, latos correpta per agros
Armenta aſſueto belli de more ſequuntur,
Cornibus arentes edicam innectere ramos,
Sarmentiq́; leues fronti religare maniplos,
Admotus cum feruorem diſperſerit ignis,
Vt paſſim exultent ſtimulante dolore iuuenci,
Et uaga per colles ceruice incendia iactent.
Tum terrore nouo trepidus laxabit iniquas
Cuſtos excubias, maioráq; nocte timebit.
Si cordi, conſulta moras extrema recuſant,
Accingamur ait. gemino tentoria greſſu
Inde petunt. ingens clypeo ceruice repoſta
Inter equos, interq́; uiros, interq́; iacebat
Capta manu ſpolia, & rorantia cæde Maraxes.
Ac dirum in ſomno, ceu bella capeſſeret amens,

C lamorem tum forte dabat, dextraq́; tremente,
A rma toro, & notum quærebat feruidus enſem.
H uic Mago. inuerſa quatiens ut diſpulit haſta
B ellantis ſomnum, tenebris fortiſſime ductor
I ras compeſce, atq; in lucem prælia differ.
A d fraudem, occultamq́; fugam, tutusq́; receptus
N unc nocte utendum eſt. arentes nectere frondes
C ornibus, & latis accenſa immittere ſyluis
A rmenta, oppoſiti reſerent quo clauſtra manipli,
G ermanus parat, atq; obſeſſa euellere caſtra.
E mergamus, & hic Fabio perſuadeat aſtus.
N os certare dolis. nihil hic cunctante, ſed acris
I ncepti læto iuuene, ad tentoria Acherræ
F eſtinant. cui parca quies, minimumq́; ſoporis.
N ec notum ſomno noctes æquare, feroci
P eruigil inſeruibat equo, feſſumq́; leuabat
T ractando, & frenis ora exagitata fouebat.
A t ſocij renouant tela, arentemq́; cruorem
F erro detergunt, & dant mucronibus iras.
Q uid fortuna loci poſcat, quod tempus, & ipſi
Q uæ nam agitent, pandunt, & cœptis ire miniſtrum
H aud ſegnem hortantur. diſcurrit teſſera caſtris,
I ntentiq́; docent, quæ ſint properanda, monentq;
Q uisq; ſuos. inſtant trepidi, ſtimulatq́; ruentes
N auus abire timor, dum cæca ſilentia, dumq;
M aiores umbræ, rapida iam ſubdita peſte
V irgulta, atq; altis ſurgunt è cornibus ignes.
H ic uero ut gliſcente malo, & quaſſantibus ægra
A rmentis capita, adiutæ pingueſcere flammæ
C œpere, & uincens fumos erumpere uertex,

Per colles, dumoſq; lues agit atra, per altos
Saxoſi ſcopulos montis, lymphata feruntur
Corpora anhela boum, atq; obſeſſis naribus igni
Luctantur fruſtra rabidi mugire iuuenci.
Per iuga, per ualles errat uulcania peſtis,
Nuſquam ſtante malo, uicinaq; littora fulgent.
Quam multa intentus cœlo ſub nocte ſerena
Fluctibus è medijs ſulcator nauita ponti
Aſtra uidet. quam multa uidet feruoribus atris
Quò calabros urunt ad pinguia pabula ſaltus,
Vertice Gargani reſidens incendia paſtor.
Hac facie ſubita uolitantum in montibus altis
Flammarum, queis tunc cæcidit cuſtodia ſorti
Horrere, atq; ipſos nullo ſpargente uagari
Credere, & indomitos paſci ſub collibus ignes.
Cœlo'ne exciderint, & magna fulmina dextra
Torſerit Omnipotens, an cæcis terra cauernis
Fuderit ægeſtas accenſo ſulfure flammas,
Infelix tellus tantis damnata ruinis.
Iamq; fugam Rutuli media in formidine quærunt,
Atq; abeunt, fauceſq; uiæ citus occupat armis
Pœnus, & in patulos exultans emicat agros.
Huc tamen uſq; uigil proceſſerat arte regendi
Dictator Trebiam, & thuſci poſt ſtagna profundi
Eſſet ut Annibali Fabium, romanaq; tela
Euaſiſſe ſatis. quin & ueſtigia pulſi,
Et greſſus premeret caſtris, ni ſacra uocarent
Ad patrios ueneranda deos. tum uerſus ad urbem
Alloquitur iuuenem. cui mos tranſmittere ſigna
Et belli ſummam, primaſq; iubebat habenas.

Atq; his præformat dictis, fingítq; monendo.
Si factis nondum Minuti te cauta probare
Erudijt fortuna meis, nec ducere uerba
Ad uerum decus, ac prauis arcere ualebunt,
Vidiſti clauſum Annibalem. nil miles, & alæ
Iuuere, aut denſis legio conferta maniplis.
Teſtor te ſolus clauſi, nec deinde morabor
Dijs ſine me libare dapem, & ſolennia ferre.
Nunc iterum, atq; iterum uictum uel montibus altis,
Amnibus aut rapidis (modo pugna abſiſtite) tradam.
Interea crede experto, non fallimur ægris
Nil mouiſſe ſalus rebus. ſit gloria multis,
Et placeat. quippe egregium proſternere ferro
Hoſtem, ſed Fabio ſit uos ſeruare triumphus.
Plena tibi caſtra, atq; intactus uulnere miles
Creditur, hos nobis (erit hæc tibi gloria) redde.
Iam cernes libycum huic uallo aſſultare leonem,
Iam prædas offerre tibi, iam uertere terga,
Reſpectantem adeo, atq; iras cum fraude coquentem.
Claude oro caſtra, & cunctas ſpes eripe pugnæ.
Hæc monuiſſe ſatis. ſed ſi compeſcere corda
Non datur oranti, magno te iure, pioq;
Dictator capere arma ueto. ſic caſtra relinquens
Vallarat monitis, ac ſe referebat ad urbem.
Ecce autem flatù claſſis phœniſſa ſecundo
Littora Caietæ, leſtrigonioſq; receſſus
Sulcabat roſtris, portuſq; intrabat apertos,
Ac totus multo ſpumabat remige pontus,
Cum trepidæ fremitu, uitreis è ſedibus antri
Aequoreæ pelago ſimul emerſere ſorores,

Ac poſſeſſa

Ac poſſeſſa uident infeſtis littora proris.
Tum magno percuſſa metu nereia turba,
Attonitæ propere refluunt ad littora notæ,
Theleboi medio ſurgunt qua regna profundo,
Pumiceæq́; procul ſedes. immanis in antro
Conditur abrupto Protheus, ac ſpumea late
Cautibus obiectis reiectat cærula uates.
Is poſtquam (ſat gnarus enim rerumq́; metusq́;)
Per uarias luſit formas, & terruit atri
Serpentis ſquamis, horrendaq́; ſibila torſit,
Aut fremuit toruo mutatus membra leone,
Dicite ait, quæ cauſa uiæ? quis'ue ora repente
Peruaſit pallor? cur ſcire futura libido?
Ad quem Cymodoce nympharum maxima natu
Italidum, noſti noſtros præſage timores.
Quid tyriæ claſſes, ereptaq́; littora nobis
Portendunt? num migrantur rheteia regna
In Libyam ſuperis? aut hos Sarranus habebit
Nauita iam portus? patria num ſede fugatæ
Atlantem, & Calpen, extrema habitabimus antra?
Tum ſic inuoluens repetita exordia retro
Incipit ambiguus uates, reſeratq́; futura.
Laomedonteus phrygia cum ſedit in Ida
Paſtor, & errantes dumoſa per auia tauros
Arguta reuocans ad roſcida paſcua canna,
Audiuit ſacræ lentus certamina formæ,
Tum matris currus niueos agitabat olores
Tempora ſollicitus litis ſeruaſſe Cupido.
Paruulus ex humero corytus, & aureus arcus
Fulgebat, nutuq́; uetans trepidare parentem,

Monſtrabat grauidam telis ſe ferre pharetram:
Aſt alius niuea comebat fronte capillos
Purpureos, alius ueſtis religabat amictus,
Cum ſic ſuſpirans roſeo Venus ore, decoros
Alloquitur natos. teſtis certiſſima ueſtræ
Ecce dies pietatis adeſt. quis credere ſaluis
Hoc auſit uobis? de forma atq; ore quid ultra
Iam ſupereſt rerum? certat Venus. omnia paruis
Si mea tela dedi blando medicata ueneno,
Si ueſter, cœlo ac terris qui fœdera ſancit,
Stat ſupplex cum uultis auus. uictoria noſtra
Cypron idumeas referat de Pallade palmas,
Et Iunone. Paphos centum mihi fumet in aris.
Dumq; hæc aligeris inſtat Cytherea, ſonabat
Omne nemus gradiente dea. iam bellica uirgo
Aegide depoſita, atq; aſſuetum caſſide crinem
Inuoluit tum compta tamen, pacemq; ſerenis
Conniuens oculis ibat, lucoq; ferebat
Prædicto ſacræ ueſtigia concita plantæ.
Parte alia intrabat iuſſas Saturnia ſyluas,
Iudicium Phrygis, & faſtus paſtoris, & Idam,
Poſt fratris latura toros. poſtrema nitenti
Affulſit uultu ridens Venus. omnia circa,
Et nemora, & penitus frondoſis rupibus antra
Spirantem ſacro traxerunt uertice odorem.
Nec iudex ſediſſe ualet, feſſiq; nitoris
Luce cadunt oculi. metuit dubitaſſe uideri,
Sed uictæ fera bella deæ uexere per æquor,
Atq; exciſa ſuo pariter cum iudice Troia eſt.
Tum pius Aeneas terris iactatus, & undis,

D ardanios itala poſuit tellure penates.
D um cœte innabunt ponto, dum ſydera cœlo
L ucebunt, dum ſol indo ſe littore tollet,
H ic regna, & nullæ regnis per ſecula metæ.
A t uos ò natæ, currit dum immobile filum,
A driaci fugite infauſtas Saſſonis arenas,
S anguineis tumidus ponto miſcebitur undis
A ufidus, & rubros impellet in æquore fluctus.
D amnatoq; deûm quondam per carmina campo,
A etolæ rurſus Teucris pugnabitis umbræ.
P unicæ romuleos quatient mox ſpicula muros.
M ulta quoq; Aſdrubalis fulgebit ſtrage Metaurus.
H inc ille è furto genitus, patruiq; piabit
I dem ultor, patriſq; necem. tum littus Eliſæ
I mplebit flammis, auelletq; itala Pœnum
V iſcera torrentem, & proprijs ſuperabit in oris.
H uic Carthago armis, huic Africa nomine cedet.
H ic dabit ex ſeſe, qui tertia bella fatiget,
E t cinerem Libyæ ferat in capitolia uictor.
Q uæ dum arcana deûm uates euoluit in antro,
I am monita, & Fabium, belliq;, equitumq; magiſter
E xuerat mentem, ac præceps tendebat in hoſtem.
P aſcere nec Pœnus prauum, ac nutrire fauorem
D eerat, & ut paruo maiora ad prælia damno
E liceret, dabat interdum ſimulantia terga.
N on aliter, quàm qui ſparſa per ſtagna profundi
E uocat è liquidis piſcem penetralibus eſca.
C umq; leuem ſumma uidit iam nare ſub unda,
D ucit captiui ſinuato ad littora lino.
F ama furit. uerſos hoſtes, Pœnumq; ſalutem

I nueniſſe fuga, liceat ſi uincere, finem
P romitti cladum, ſed enim ditione carere
V irtutem, & pœnas uincentibus eſſe repoſtas.
C lauſurum iam caſtra ducem, rurſusq́; referri
V agina iuſſurum enſes. reddatur in armis
V t ratio, purget miles cur uicerit hoſtem.
H æc uulgus, nec non patrum Saturnia mentes
I nuidiæ ſtimulo fodit, & popularibus auris.
T unc indigna fide cenſent, optandáq; Pœno,
Q uæ mox haud paruo luerent damnata periclo.
D iuiditur miles, Fabioq́;, equitumq́; magiſtro,
I mperia æquantur. penitus cernebat, & expers
I rarum ſenior, magnas ne penderet alti
E rroris pœnas patria inconſulta timebat.
A c tum multa putans ſecum, ut remeauit ab urbe
P artitus ſocias uires, uicina propinquis
S igna iugis locat, & ſpecula ſublimis ab alta
N on romana minus ſeruat, quam punica caſtra.
N ec mora, diſiecto Minuti uecordia uallo
P erdendi ſimul, & pereundi ardebat amore.
Q uem poſtquam rapidum uidit procedere caſtris,
H inc Libys, hinc Fabius ſimul accendere ſagaceis
I n ſubitum curas. propere capere arma maniplis
E dicit, nulloq́; tenet munimine turmas
A uſonius. torquet totas in prælia uires
P œnorum ductor, propellitq́; agmina uoce
D um dictator abeſt. rape miles tempora pugnæ
N on ſperata diu, plano certamina campo
O ffert ecce deus, quoniam data copia, longum
D etergete ſitum ferri, multoq́; cruore

Exſaciate uiri plenos rubiginis enſes.
Atq; ea cunctator penſabat ab aggere ualli,
Perluſtrans campos oculis, tantoq; periclo
Diſcere quis nam eſſet Fabius te Roma dolebat.
Cui natus, iũcta arma ferẽs, dabit improbus, inquit,
Quas dignum pœnas, qui per ſuffragia cæca
Inuaſit noſtros hæc ad diſcrimina faſces.
Inſanæ ſpectate tribus pro lubrica roſtra,
Et uanis fora læta uiris. nunc munera martis
Aequent imperio, & ſolem concedere nocti
Sciſcant imbelles. magna mercede piabunt
Erroris rabiem, & noſtrum uiolaſſe parentem.
Tum ſenior quatiens haſtam, lachrymiſq; coortis.
Sanguine Pœnorum iuuenis tam triſtia dicta
Sunt abolenda tibi. patiar'ne ante ora, manusq;
Ciuem deleri noſtras? aut uincere Pœnum
Me ſpectante ſinam? nos æquauiſſe minori
Soluetur culpa, ſi ſint mihi talia corda.
Iamq; hoc ne dubites longæui nate parentis
Accipe, & æterno fixum ſub pectore ſerua.
Succenſere nefas patriæ, nec fœdior ulla
Culpa ſub extremas fertur mortalibus umbras.
Sic docuere ſenes. quantus, qualiſq; fuiſti
Cum pulſus lare, & extorris, capitolia curru
Intrares exul, tibi corpora Cæſa Camille
Damnata quot ſunt dextra? pacata fuiſſent,
Ni conſulta uiro, menſq; impenetrabilis iræ,
Mutaſſentq; ſolum ſceptris æneia regna,
Nullaq; nunc ſtares terrarum uertice Roma.
Pone iras o nate meas. ſocia arma feramus.

A ccelerémus opem, iamq́; immiſſa ſonabant
C laſſica concurſusq́; uiros colliſerat acer,
P rimus clauſtra manu portæ dictator, & altos
D iſiecit poſtes, rupitq́; in prælia curſum.
N on grauiore mouent uenti certamina mole
O dryſius boreas, & ſyrtim tollere pollens
A fricus, obnixi cum bella furentia torquent.
D iſtraxere fretum, ac diuerſa ad littora uoluunt
A equor quiſq; ſuum. ſequitur ſtridente procella
N unc huc, nunc illuc raptim mare, & intonat undis.
H aud tantum daret ullus honos, telluſq́; ſubacta
P hœnicum, & Carthago ruens, iniuria quantum
O rta ex inuidia decoris tulit. omnia nanq;
D ura ſimul deuicta uiro. metus, Annibal, iræ,
I nuidia, atq; unà fama, & fortuna ſubactæ.
P œnus ab excelſo rapidos decurrere uallo
V t uidit, tremuere iræ, cecidítq́; repente
C um gemitu ſpes, haud dubiæ præſumpta ruinæ.
Q uippe aciem denſo circumuallauerat orbe,
H auſturus clauſos coniectis undiq; telis.
A tq; hic dardanius prauo certamine ductor
I am ſtyga, & æternas intrarat mente tenebras.
N am Fabium, auxiliumq́; uiri, ſperare pudebat,
C um ſenior gemino complexus prælia cornu,
V lteriore ligat Pœnorum terga corona.
E t modo claudentes aciem, nunc extima cingens,
C lauſos ipſe tenet. maiorem ſurgere in arma,
M aioremq́; dedit cerni Tirynthius. altæ
S cintillant criſtæ, & (mirum) uelocibus ingens
P er ſubitum membris uenit uigor. ingerit haſtas,

Aduerſumq́; premit telorum nubibus hoſtem.
Qualis poſt iuuenem, nondum ſubeunte ſenecta
Rector erat Pylius bellis ætate ſecunda.
Inde ruens Turin, & Buten, & Marin, & Arſen
Dat leto, fiſumq́; manus conferre Maleon.
Cui decus inſigne, & quæſitum cuſpide nomen.
Tum Garadũ, Largumq́; comæ conſternit Adherben,
Et geminas acies ſuperantem uertice Tylin.
Qui ſummas alto prenſabat in aggere pinnas.
Eminus hos, gladio Sapharum, gladioq́; Moneſum,
Et Morinum pugnas æris ſtridore cientem.
Dexteriore gena ſedit cui letifer ictus,
Perq́; tubam fixæ decurrens uulnere malæ,
Extremo fluxit propulſus murmure ſanguis.
Proximus huic iaculo Naſamonius occidit Idmon.
Nanq́; ſuper tepido lapſantem ſanguine, & ægra
Lubricæ nitentem nequicquam euadere planta,
Impacto proſternit equo, trepideq́; leuantem
Membra afflicta ſolo, preſſa uiolentius haſta
Implicuit terræ, telumq́; in cæde reliquit.
Hæret humi cornus motu tremefacta iacentis,
Et campis ſeruat mandatum affixa cadauer.
Nec non extemplo laudis furiata iuuentus,
Sylla ruunt, Craſſusq́; ſimul, iunctusq́; Metello
Fannius, ac melior dextræ Torquatus, inibant
Spectati Fabio. miſer hic ueſtigia retro
Dum rapit, & molem ſubducto corpore uitat
Intorti Bibulus ſaxi, atq; in terga refertur,
Strage ſuper lapſus ſociũm. qua fibula morſus
Loricæ crebro laxata reſoluerat ictu

A cæpit lateri, penituſq́; in uiſcera adegit.
E xtabat fixo quod ſorte cadauere ferrum.
H eu ſortem necis. euaſit garamantica tela,
M armaridumq́; manus, ut inerti cuſpide fuſus
O cideret, telo non in ſua uulnera miſſo.
V oluitur exanimis, turpatq́; decora iuuenta
O ra nouus pallor. membris dimiſſa ſolutis
A rma fluunt, erratq́; niger per lumina ſomnus.
V enerat ad bellum tyria ſidone, nepotum
E xcitus prece, & auxilio ſocia arma ferebat
E oa tumidus pharetrati militis ala
G ens Cadmi Cleadas. fulua cui plurima paſſim
C aſſide, & aurato fulgebat gemma monili.
Q ualis ubi oceani renouatus lucifer unda
L audatur ueneri, & certat maioribus aſtris.
O ſtro ipſe, ac ſonipes oſtro, totumq́; per agmen
P urpura agenoreis ſaturata micabat ahenis.
H ic auidum pugnæ, & tam clarũ excindere nomen
B rutum exoptantem, uarie nunc læuus in orbem,
N unc dexter, leuibus flexo per deuia gyris
L udificatus equo, uolucrem per terga ſagittam
F undit, achemenio detrectans prælia ritu.
N ec damnata manus, medio ſed flebile mento
A rmigeri Caſcæ penetrabilis hæſit arundo,
O bliquumq́; ſecans ſurrepta cuſpide uulnus
V uenti ferrum admouit tepefacta palato.
A t Brutus diro caſu turbatus amici,
A uſum multa uirum, & ſpargentẽ in uulnera ſæuos
F raude fugæ calamos. iam nullis curſibus inſtat
P rendere cornipedis, ſed totam pectoris iram

Mandat

Mandat atrox haſtæ, telumq́; uolatile nodo
Excutit, & ſummum, qua laxa monilia crebro
Nudabant curſu, tranſmittit cuſpide pectus.
Labitur intento cornu transfixus, & unà
Arcum læua cadens dimiſit dextra ſagittam.
At non tam triſti ſortitus prælia marte
Phœbei Soractis honor Charmelus agebat.
Sanguine quippe ſuo iam Bagrada tinxerat enſem,
Dux, rectorq́; Iubæ populi iam fuſus eidem
Zeuſis, amyclæi ſtirpis impacata Phalanti.
Quem tulerat mater claro phœniſſa laconi.
Talia dum metuit, nec pugnæ fiſus in hoſte
Tam rapido, nec deinde fugam ſuadente pauore,
Per dumos miſer, & uicina cacumina quercus
Repſerat, atq; alta ſeſe occultabat in umbra.
Nampſicus inſiſtens tremulus ſub pondere ramis,
Hunc longa, multa orantem Charmelus, & altos
Mutantem ſaltu ramos tranſuerberat haſta.
Vt qui uiſcatos populatur arundine lucos,
Dum nemoris celſi procera cacumina ſenſim
Subtracta certat tacitus contingere meta,
Sublimem calamo ſequitur creſcente uolucrem.
Effudit uitam, atq; alte manante cruore
Membra pependerunt curuato exanguia ramo.
Iamq; in palanteis, ac uerſos terga feroces
Pugnabant Itali, ſubitus cum mole pauenda
Terrificus nigris prorumpit Maurus in armis.
Nigra uiro membra, & fului iuga celſa trahebant
Cornipedes, totusq́; nouæ formidinis arte
Concolor æquabat liuentia currus equorum

Terga, nec erectis ſimiles imponere criſtis
Ceſſarat pennas, aterq́; tegebat amictus.
Ceu quondam æternæ regnator noctis ad imos
Cum fugeret thalamos, ætnea uirgine rapta
Egit nigrantem ſtygia caligine currum.
At Cato tum prima ſparſus lanugine malas,
Quod peperere decus circæo thuſcula dorſo
Mœnia, Laerte quondam regnata nepoti,
Quanquam tardatos turbata fronte Latinos
Collegiſſe gradum uidet, imperterritus ipſe
Ferrato calce, atq; effuſa largus habena
Cunctantem impellebat equum. negat obuius ire,
Et trepidat grandi ſonipes exterritus umbra.
Tum cæler in pugnam, dorſo delatus ab alto
Alipedem planta currum premit, atq; uolanti
Aſſilit à tergo. cecidere & lora repente,
Et ſtimuli, ferrumq́; ſuper ceruice tremiſcens.
Palluit infelix ſubducto ſanguine Maurus.
Ora rapit gladio, præfixaq́; cuſpide portat.
At ſæuo mauorte ferox perrumpit anhelum
Dictator cum cæde globum (miſerabile uiſu)
Vulneribus feſſum, ac multo labente cruore
Ductorem cernit ſuprema, ac fœda precantem.
Manauere genis lachrymæ, clypeoq́; pauentem
Protegit, & natum ſtimulans, fortiſſime labem
Hanc pellamus ait, Pœnoq́; ob mitia facta
Quod nullos noſtris ignis diſperſerit agris.
Dignum expendamus precium. tunc arte paterna
Ac ſtimulis gaudens iuuenis, circundata Pœnum
Agmina deturbat gladio, campumq́; relaxat.

Donec

Donec ſidonius decederet æquore ductor.
Ceu ſtimulante fame, rapuit cum martius agnum
Auerſo paſtore lupus, fœtumq́; trementem
Ore tenet preſſo. tum ſi ueſtigia curſu
Auditis celeret balatibus obuia paſtor,
Iam ſibimet metuens, ſpirantem dentibus imis,
Reiectat prædam, & uacuo fugit æger hiatu.
Tum demum terris, quas circunfuderat atra
Tempeſtas, ſtygiæ tandem fugêre tenebræ.
Torpebant dextra, & ſeſe meruiſſe negabant
Seruari, ſubitisq; bonis mens ægra natabat.
Vt qui collapſa preſſi iacuere ruina,
Eruta cum ſubito membra, & nox atra receſſit.
Conniuent, ſolemq́; pauent agnoſcere uiſu.
Queis actis ſenior numerato milite lætus,
Collibus, & tuto repetebat in aggere caſtra.
Ecce autem è media iam morte renata iuuentus
Clamorem tollens ad ſydera, & ordine longo
Ibat ouans, Fabiumq́; decus, Fabiumq́; ſalutem
Certatim, & magna memorabat uoce parentem.
Tum qui partitis diſceſſerat ante maniplis,
Sancte ait o' genitor reuocati ad lucis honorem,
(Si fas uera queri) cur nobis caſtra, uiroſq;
Diuidere eſt licitum? patiens cur arma dediſti,
Quæ ſolus rexiſſe uales? hoc munere lapſi
Aeternas multo cum ſanguine uidimus umbras.
Ocyus huc aquilas, ſeruataq́; ſigna referte.
Hic patria eſt, muriq́; urbis ſtant pectore in uno.
Tuq; dolos Pœne, atq; aſtus tandem exue notos.
Cum ſolo tibi iam Fabio ſunt bella gerenda.

Hæc ubi dicta dedit, mille hinc (uenerabile uiſu)
Ceſpite de uiridi ſurgunt properantius aræ.
Nec prius aut epulas, aut munera grata lyæi
Fas cuiquam tetigiſſe fuit, quàm multa precatus
In menſam Fabio ſacrum libauit honorem.

SILLII ITALICI LIBER. VIII.

Primus Agenoridûm cedentia terga uidere
Aeneadis dederat Fabius. romana parentem
Solum caſtra uocant, ſolum uocat Annibal hoſtem,
Impatiensq; moræ fremit, ut ſit copia martis.
Expectanda uiri fata, optandumq; ſub armis
Parcarum auxilium nanq; hac ſpirante ſenecta
Nequicquam ſeſe latium ſperare cruorem.
Iam uero concors miles, ſignisq; relatis
Indiuiſus honos, iterumq; & rurſus eidem
Soli obluctandum Fabio, maioribus ægrum
Angebat curis, lentando feruida bella
Dictator cum multa adeo, tum miles egenus
Cunctarum ut rerum tyrius foret, arte ſedendi
Egerat, & quanquam finis, pugnaq;, manuq;,
Haud dum partus erat, iam bello uicerat hoſtem.
Quin etiam ingenio fluxi, ſed prima feroces
Vaniloquum Celtæ genus, ac mutabile mentis,
Reſpectare domos. mœrebant cæde ſine ulla
Inſolitum ſibi bella geri, ſiccasq; cruore

I nter tela ſiti mauortis, hebeſcere dextras.
H is ſuper, internæ labes, & auida uulnus
I nuidia angebant, læuus conatibus Hanno
D uctoris, non ulla domo ſubmittere patres
A uxilia, aut ullis opibus iuuiſſe ſinebat.
Q ueis lacerum curis, & rerum extrema pauentem
A d ſpes armorum, & furialia uota reducat
P ræſcia Cannarum Iuno, atq; elata futuris.
N anq; hac accitam ſtagnis laurentibus Annam
A ffatur uoce, & blandis hortatibus implet.
S anguine cognato iuuenis tibi diua laborat
A nnibal, à noſtro nomen memorabile Belo.
P erge age, & inſanos curarum comprime fluctus,
E xcute ſollicito Fabium. ſola illa Latinos
S ub iuga mittendi mora iam diſcingitur armis.
C um Varrone manus, & cum Varrone ferenda
P rælia. ne deſit fatis ad ſigna mouenda
I pſa adero. tendat iam dudum in iapyga campum,
H uc Trebiæ rurſum, & Thraſimeni fata ſequentur.
T um diua indigetis caſtis contermina lucis,
H aud inquit tua uis nobis præcepta morari.
S ed fas ſit cautum quæſo retinere fauorem
A ntiquæ patriæ, mandataq́; magna ſororis.
Q uanquam inter latios Annæ ſtet numen honores.
M ulta retro rerum iacet, atq; ambagibus æui
O btegitur denſa caligine merſa uetuſtas.
C ur ſarrana dicent Oenotri numina templo,
R egnisq; Aeneadûm germana colatur Eliſæ.
S ed preſſis ſtringam reuocatam ab origine famam
N arrandi metis, breuiterq́; antiqua reuoluam.

Iliaco poſtquam deſerta eſt hoſpite Dido,
Et ſpes abrupta è medio, in penetralibus atram
Feſtinat furibunda pyram. tum corripit enſem
Certa necis, profugit donum exitiale mariti.
Deſpectus tedæ regnis ſe imponit Hyarbas,
Et tepido figi arma rogo. quis rebus egenis
Ferret opem Nomadum late terrente tyranno?
Battus Cynerem molli tum forte fouebat
Imperio, mitis Battus, lachrymasq; dediſſe
Caſibus humanis facilis. qui ſupplice uiſa
Intremuit regum euentus, dextramq; tetendit.
Atq; ea, dum flauas bis tondet meſſor ariſtas,
Seruata interea ſedes, nec longius uti
His opibus, Battoq; fuit. nam ferre per æquor
Exitium miſeræ iam pygmaliona docebat.
Ergo agitur pelago diuis inimica, ſibiq;,
Quod ſe non dederit comitem in ſuprema ſorori.
Donec iactatam laceris (miſerabile) uelis
Fatalis turbo in laurenteis expulit oras.
Non cœli, non illa ſoli, non gnara colentum
Sidonis in latia trepidabat naufraga terra.
Ecce autem Aeneas ſacro comitatus Iulo
Iam regni compos, noto ſeſe ore ferebat.
Qui terræ defixam oculis, & multa timentem,
Ac deinde ad lapſam genibus lachrymantis Iuli
Attollit, mitiq; manu intra limina ducit.
Atq; ubi iam caſus, aduerſorumq; pauorem
Hoſpitij leniuit honos, tum diſcere mœſta
Expoſcit cura letum infelicis Elyſæ.
Cui ſic uerba trahens, largis cum fletibus Anna

Incipit,

I ncipit, & blandas addit pro tempore uoces.
N ate dea, ſolus regni, lucisq́; fuiſti
G ermanæ tu cauſa meæ. mors teſtis, & ille
H eu cur non idem mihi tunc rogus, ora uidere
P oſtquam eſt ereptum miſeræ tua, littore ſedit
I nterdum, ſtetit interdum, uentosq́; ſecuta
I nfelix oculis, magno clamore uocabat
A eneam, comitemq́; tuæ ſe imponere ſolam
O rabat paterere rati. mox turbida anhelum
R ettulit in thalamos curſum, ſubitoq́; tremore
S ubſtitit, & ſacrum timuit tetigiſſe cubile.
I nde amens, nunc ſydeream Iuliq́;, tuamq́;
E ffigiem fouet amplexu, nunc tota repente
A d uultus conuerſa tuos, ab imagine pendet.
C onqueriturq́; tibi, & ſperat reſponſa remitti.
N onnunquam ſpem ponit amor. iam tecta, domumq́;
D eſerit, & rurſus portus furibunda reuiſit.
S i qui te referant conuerſo flamine uenti.
A d magicas etiam fallax, atq́; improba gentis
M aſſilæ leuitas deſcendere compulit artes.
H eu ſacri uatum errores, dum numina noctis
E liciunt, ſpondentq́; nouis medicamina curis.
Q uod uidi decepta nefas? congeſſit in atram
C uncta tui monumenta pyram, et nõ proſpera dona.
T um ſic Eneas dulci repetitus amore,
T ellurem hanc iuro, uota inter noſtra frequenter
A uditam uobis. iuro caput Anna, tibiq́;
G ermanæq́; tuæ, dilecti mitis Iuli,
R eſpiciens, ægerq́; animi tum regna reliqui
V eſtra, nec abſceſſem thalamo, ni magna minatus

Meq́; ſua ratibus dextra impoſuiſſet, & alto
Egiſſet rapidis claſſem Cyllenius euris.
Sed cur, heu, ſeri monitus? cur tempore tali
Incuſtodito ſæuire dediſtis amori?
Contra ſic infit, uoluens ſic murmur anhelum
Inter ſingultus, labijsq́; trementibus Anna
Nigro forte Ioui, cui tertia regna laborant,
Atq; atri ſociæ thalami noua ſacra parabam,
Queis ægram mentem, & trepidantia corda leuaret
Infelix germana tori, furuasq́; trahebam
Ipſa manu properans ad uiſa pianda bidentes.
Nanq; aſper ſomno dirus me impleuerat horror,
Terq́; ſuam Dido, ter cum clamore uocarat,
Et læta exultans oſtenderat ora Sicheus.
Quæ dum abigo menti, & ſub lucē, ut uiſa ſecūdent,
Oro cœlicolas, ac uiuo purgor in antro,
Illa cito paſſu peruecta ad littora mutæ.
Oſcula, qua ſteteras, bis, terq́; infixit arenæ.
Deinde amplexa ſinu late ueſtigia fouit.
Ceu cinerem orbatæ preſſant ad pectora matres.
Tum rapido præceps curſu, reſolutaq́; crinem
Euaſit propere in celſam, quam ſtruxerat ante
Magna mole, pyram. cuius de ſede dabatur
Cernere cuncta freta, & totam Carthaginis urbem.
Hic phrygiam ueſtem, & baccatum induta monile,
Poſtq̄ illum infelix hauſit, quo munera primum
Sunt conſpecta, diem, & conuiuia mente reduxit,
Feſtasq́; aduentu menſas, teq́; ordine Troiæ
Narrantem longos, ſe peruigilante labores,
In portus amens rorantia lumina flexit

Atq;

A tq; hæc ſparſa comam diuis in morte profudit.
D ij longæ noctis, quorum iam numina nobis
M ors inſtans maiora facit, precor inquit adeſte,
E t placidi uictos ardore admittite manes.
A eneæ coniux, Veneris nurus, ulta maritum
V idi conſtructas noſtræ Carthaginis arces,
N unc ad uos magni deſcendet corporis umbra.
M e quoq; fors dulci quondam uir notus amore
E xpectat, curas cupiens æquare priores.
H æc dicens enſem media in præcordia adegit,
E nſem dardanij quæſitum in pignus amoris.
V iderunt comites, triſtiq; per atria planctu
C oncurrunt, magnis reſonant ululatibus ædes.
A ccepi infelix, diriſq; exterrita fatis
O ra manu lacerans lymphato regia curſu
T ecta peto, celſoſq; gradus euadere nitor.
T er diro fueram conata incumbere ferro,
T er cecidi exanimæ membris reuoluta ſororis.
I amq; ferebatur uicina per oppida rumor,
T um cyrenæam fatis agitantibus urbem
D euenio, hinc ueſtris pelagi uis appulit oris.
M otus erat, placidumq; animum, mentemq; quietam
T roius in miſeram rector ſuſceperat Annam.
I amq; omnes luctus, omneſq; è pectore curas
D iſpulerat, phrygijs nec iam amplius aduena tectis
I lla uidebatur, tacito nox atra ſopore
C uncta per & terras, & lati ſtagna profundi
C ondiderat, triſti cum Dido ægerrima uultu
H as uiſa in ſomnis germanæ effundere uoces.
H is ſoror in tectis longæ indulgere quieti

H eu nimium ſecura potes? nec quæ tibi fraudes
T endantur, quæ circunſtent diſcrimina cernis.
A t nondum noſtro infauſtos generiq;, ſoloq́;
L aomedonteæ neſcis telluris alumnos?
D um cælum rapida ſtellas uertigine uoluet,
L unaq́; fraterno luſtrabit lumine terras,
P ax nulla Aeneadas inter, Tyriosq́; manebit.
S urge age, iam tacitas ſuſpecta Lauinia fraudes
M olitur, dirumq́; nefas ſub corde uolutat.
P ræterea (ne falſa putes hæc fingere ſomnum)
H aud procul hinc paruo deſcendens fonte Numicus
L abitur, & leni per ualles uoluitur amne.
H uc rapies germana uiam, tutosq́; receptus.
T e ſacra excipient hilares in flumina nymphæ,
A eternumq́; italis numen celebrabere in oris.
S ic fata in tenuem Phœniſſa euanuit auram.
A nna nouis ſomno excutitur perterrita uiſis,
I tq́; timor totos gelido ſudore per artus.
T unc ut erat tenui corpus uelamine tecta,
P roſiluit ſtratis, humiliq́; egreſſa feneſtra
P er patulos currit plantis pernicibus agros.
D onec arenoſo (ſic fama) Numicius illam
S uſcepit gremio, uitreisq́; abſcondidit antris.
O rta dies totum radijs impleuerat orbem,
C um nullam Aeneadæ thalamis ſidonida nacti
E t Rutulum magno errantes clamore per agrum
V icini ad ripas fluuij manifeſta ſequuntur
S igna pedum, dumq́; inter ſe mirantur, ab alto
A mnis aquas, curſumq́; rapit, tum ſedibus imis
I nter cæruleas uiſa eſt reſidere ſorores

S idonis,& placido Teucros affarier ore.
E x illo primis anni celebrata diebus
P er totam Auſoniam uenerando numine culta eſt.
H anc poſtq̄ in triſtes Italûm Saturnia pugnas
H ortata eſt,celeri ſuperum petit æthera curru
O ptatum Latij tandem potura cruorem.
D iua deæ parere parat,magnumq́; libyſsæ
D uctorem gentis nulli conſpecta petebat.
I lle uirûm cœtu tum forte remotus ab omni
I ncertos rerum euentus,belliq́; uolutans
A nxia ducebat uigili ſuſpiria uoce.
C ui dea ſic dictis curas ſolatur amicas.
Q uid tantum ulterius rex o' fortiſſime gentis
S idoniæ ducis cura ægreſcente dolorem?
O mnis iam placata tibi manet ira deorum,
O mnis Agenoridis rediijt fauor.eia age ſegnes
R umpe moras,rape marmaricas in prælia uires.
M utati faſces,iam bellum,atq; arma ſenatus
E x inconſulto poſuit Tirynthius Heros,
C umq; alio tibi Flaminio ſunt bella gerenda.
M e tibi(ne dubites)ſummi matrona tonantis
M iſit.ego œnotris æternum numen in oris
C oncelebror ueſtri generata e` ſanguine Beli.
H aud mora ſit,rapido belli rape fulmina curſu,
C elſus iapygios qua ſe Garganus in agros
E xplicat,haud longe tellus,huc dirige ſigna.
H æc,ut Roma cadat,ſat erit uictoria pœnis.
D ixit,& in nubes uiuentia ſuſtulit ora.
C ui dux promiſsæ reuireſcens pignore laudis.
N ympha decus generis,quo non ſacratius ullum

Numen ait nobis, felix oblata ſecundis.
Aſt ego te compos pugnæ Carthaginis arcē
Marmoreis ſiſtam templis, iuxtáq; dicabo,
Aequatam gemino ſimulachri numine Dido.
Hæc fatus ſocios ſtimulat tunc feſtus ouantes.
Pone graues curas, tormentáq; lenta ſedendi
Fatalis Latio miles. placauimus iras
Cœlicolū m. redeunt diui. finita maligno
Hinc Fabio imperia, & mutatos conſule faſces
Nunc io. nunc dextras mihi quiſq; atq; illa referto,
Quæ marte excluſus promittere magna ſolebas.
En numen patrium ſpondet maiora peractis.
Vellantur ſigna, ac diua ducente petamus
Infauſtum Phrygijs Diomedis nomine campum.
Dumq́; Arpos tendunt inſtructi pectora Pœni,
Subnixus rapto plebei muneris oſtro,
Sæuitiam roſtris Varro, ingentíq; ruinæ
Feſtinans aperire locum. fata admouet urbi.
Atq; illi ſine luce genus, ſurdumq́; parentum
Nomen, & immodicæ uibrabat in ore ſonoro
Lingua procax. hinc auctus opes, larguſq́; rapinæ,
Infima dum uulgi fouet, oblatratq́; ſenatum,
Tantum in quaſſata bellis caput extulit urbe,
Momentum ut rerum, & fati foret arbiter unus,
Quo conſeruari Latium uictore puderet.
Hunc Fabios inter, ſacratáq; nomina Marti
Scipiadas, interq́; Ioui ſpolia alta ferentem
Marcellum, faſtis labem, ſuffragia cæca
Addiderant, Cannaſq́; malum exitiale fouebat
Ambitus, & graio funeſtior æquore campus.

I dem ut turbarum ſator, atq; accendere ſollers
I nuidiam, prauuſq; togæ, ſic debilis arte
B elligera, martemq; rudis uerſare, nec ullo
S pectatus ferro. lingua ſperabat adire
A d dextræ decus, atq; è roſtris bella ciebat.
E rgo alacer, Fabiumq; moræ increpitare profeſſus,
A d uulgum, in patres, & ouantia uerba ferebat.
V os quorum imperiũ eſt, conſul præcepta, modumq;
B ellandi poſco. ſedeo ne? an montibus erro,
D um mecum Garamas, & aduſtus corpore Maurus
D iuidit Italiam? an ferro quo cingitis, utor?
E xaudi bone dictator, quid martia plebes
I mperitet. bello Libyes Romamq; leuari
H oſte iubet. num feſtinant, quos plurima paſſos,
T ertius exurit lachrymoſis caſibus annus?
I te igitur, capite arma uiri, mora ſola triumpho
P aruum iter eſt. quæ prima dies oſtenderit hoſtem,
E t patrum regna, & Pœnorum bella reſoluet.
I te alacres, latia deuinctum colla cathena
A nnibalem Fabio ducam ſpectante per urbem.
H æc poſtq̃ increpuit, portis arma incitus effert,
I mpellitq; moras. ueluti cum carcere rupto
A uriga indocilis totas effundit habenas,
E t præceps trepida pendens in uerbera planta
I mpar fertur equis. fumat male concitus axis,
A c frena incerto fluitant diſcordia curru.
C ernebat Paulus, nanq; huic communia campus
I ura, atq; arma tulit, labi mergente ſiniſtro
C onſule res, peſſumq; dari, ſed mobilis ira
T urbati uulgi, ſignataq; mente cicatrix

V ndanteis ægro frenabat corde dolores.
N am cum perdomita eſt armis iuuenilibus olim
I llyris ora, nigro tunc allatrauerat ore
V ictorem inuidia, & uentis iactarat iniquis.
H inc inerat metus, & duræ reuerentia plebis.
S ed genus admotum ſuperis, ſummum'q; per altos
A ttingebat auos cœlum. numerare parentem
A ſſaracum retro præſtabat Amulius autor.
A ſſaracus'q; Iouem. nec qui ſpectaſſet in armis
A bnueret genus. huic Fabius iam caſtra petenti.
S i tibi cum Tyrio credis fore maxima bella
D uctore, inuitus uocem hanc è pectore rumpam.
F ruſtraris Paule Auſoniam. te prælia dira,
T e'q; hoſtis caſtris grauior manet, aut ego multo
N equicq̃ didici caſus pernoſcere marte.
S pondentem audiui. piget heu, tedet'q; ſenectæ,
S i quas proſpicio, reſtat paſſura ruinas.
C um duce tam fauſti martis qua uiderit hora;
S umpturum pugnam. quantum nunc Paule ſupremo
A bſumus exitio uocem hanc ſi conſulis ardens
A udiuit Pœnus? iam latis obuia credo
S tat campis acies, expectatur'q; ſub ictu
A lter Flaminius. quantos inſane ciebis
V arro uiros. tu, proh ſuperi, tu protinus arma,
T u campum noſcas ante, explores'q; trahendo
Q uantum hoſtis ritus ualeat. quæ copia rerum.
Q uæ natura locis. quod ſit rimabere ſollers
A rmorum genus, & ſtantem ſuper omnia tela
F ortunam aſpicies. fer Paule indeuia recti
P ectora. cur uni patriam ſi affligere fas eſt,

V ni ſit ſeruare nefas? eget improbus arcto
I am uictu Libys, & belli feruore recluſo.
L axa fides ſociûm eſt. non hic domus hoſpita tecto
I nuitat patrio. non fidæ mœnibus urbes
E xcipiunt, renouatq́; pari ſe pube iuuentus.
T ertia uix supereſt crudo quæ uenit Ibêro
T urba uirûm. perſta, & cauti medicamina belli
L entus ama. ſi qua interea inuitauerit aura,
A nnueritq́; deus, uelox accede ſecundis.
C ui breuiter mœſto conſul ſic ore uiciſſim.
M ecum erit hæc prorſus pietas, mentemq; feremus
I n Pœnos inuicte tuam. non me unica fallit
C unctandi ratio, qua te graſſante ſeneſcens
A nnibal oppreſſum uidit conſidere bellum.
S ed quænam ira deum? conſul datus alter opinor
A uſoniæ eſt, alter Pœnis. trahit omnia ſecum,
E t metuit demens alio ne conſule Roma
C oncidat, è Tyrio conſortem accire ſenatu.
N on iam ſera uolet, nullus qui portet in hoſtem
S ufficit inſano ſonipes. incedere noctis
Q uod tardent curſum, tenebras dolet, itq́; ſuperbus
T antum non ſtrictis mucronibus. ulla retardet
N e pugnas mora, dum uagina ducitur enſis.
T arpeiæ rupes, cognataq́; ſanguine nobis
T ecta Iouis, quæq́; arce ſua nunc ſtantia linquo
M œnia felicis patriæ, quocunq; uocabit
S umma ſalus, teſtor ſpreto diſcrimine iturum.
S ed ſi ſurda mihi pugnabunt caſtra monenti,
H aud ego uos ultra nati, dulcemq́; morabor
A ſſaraci de gente domum, ſimilemue uidebit

Varroni Paulum redeuntem ſaucia Roma.
Sic tumidi uerſa turbati mente petebant
Caſtra duces, ac prædictis iam ſederat aruis
Aetolos Pœnus ſeruans ad prælia campos.
Non alias maiore uirûm, maiore ſub armis
Agmine cornipedum concuſſa eſt Itala tellus.
Quippe extrema ſimul gentiq;, urbiq; timebant,
Nec ſpes certandi plus uno marte dabatur.
Faunigenæ ſocio bella inuaſere Sicano
Sacra manus Rutuli, ſeruant qui daunia regna,
Laurentiq; domo gaudent, & fonte numici.
Quos Caſtrum, phrygibusq; grauis quondam Ardea (miſit
Quos celſo deuexa iugo Iunonia ſedes
Lauinum, ac altrix caſti Collatia Bruti.
Quiq; immite nemus Triuiæ, quiq; oſtia thuſci
Amnis amant, tepidoq; fouent Almone Cybelen.
Hinc Tybur Catille tuum, ſacrisq; dicatum
Fortunæ Præneſte iugis, Antemnaq; priſco
Cruſtumio prior, atq; habiles ad aratra Labici.
Nec non, ſceptriferi qui potant Tybridis undam,
Quiq; Anienis habent ripas, gelidoq; rigantur
Symbriuio, raſtrisq; domant æquicula rura.
His Scaurus monitor, tenero tunc Scaurus in æuo,
Sed iam ſigna dabat naſcens in ſæcula uirtus.
Non illis ſolitum criſpare haſtilia campo,
Nec mos pennigeris pharetram impleuiſſe ſagittis,
Pila uolunt, breuibusq; habiles mucronibus enſes,
Aere caput tecti ſurgunt ſuper agmina criſtis.
At quos ipſius menſis ſepoſta lyæi
Setia, & incelebri miſerunt ualle Velitræ.

Quos

Quos Cora, quos ſpumans inimico Signia muſto,
Et quos peſtifera pontini uligine campi,
Qua Saturæ nebuloſa palus reſtagnat, & atro
Liuentes cœno, per ſqualida turbidus arua
Cogit aquas Vfens, atq; inficit æquora limo.
Ducit auis pollens, nec dextra indignus auorum
Scæuola, cui diræ cælatur laudis honora
Effigie clypeus. flagrant altaribus ignes.
Tyrrhenum ualli medio ſtat Mutius ira
In ſemet uerſa, ſæuitq́; in imagine uirtus.
Tunc icti ſpecie ruere, acri in bella magiſtro,
Cernitur effugiens ardentem Porſena dextram.
Queis circæa iuga, & ſcopuloſi uerticis Anxur,
Herniciáq́; impreſſo raduntur uomere ſaxa.
Queis putri pinguis ſulcatis Anagnia gleba.
Scylla Ferentinos, Priuernatumq́; maniplos
Ducebat ſimul excitos, Soræq́; iuuentus
Addita fulgebat telis. hic Scaptia pubes,
Hic fabraterie uulgus. nec monte niuoſo
Deſcendens Atina aberat, detritáq́; bellis
Sueſſa, atq; à duro Fruſino haud imbellis aratro.
At qui Fibreno miſcentem flumina Lyrim
Sulfureum, tacitisq́; uadis ad littora lapſum.
Accolit Arpinas accita pube Venafro,
Ac Larinatum dextris ſocia hiſpidus arma
Commouet, atq; uiris ingens exhaurit Aquinum.
Tullius æratas raptabat in agmina turmas
Regia progenies, & Tullo ſanguis ab alto.
Indole proh quanta iuuenis, quantumq́; daturus
Auſoniæ populis uentura in ſecula ciuem.

I lle ſuper Gangem, ſuper exauditus & Indos,
I mplebit terras uoce, & furialia bella
F ulmine compeſcet linguæ. nec deinde relinquet
P ar decus eloquio cuiquam ſperare nepotum.
E cce inter primos theramneo à ſanguine clauſi
E xultat rapidis Nero non imitabilis auſis.
H unc Amiterna cohors, & Bactris nomina ducens
C aſperula, hunc Foruli, magnæq; Reate dicatum
C œlicolûm matri, nec non habitata pruinis
N urſia, & à tetrica comitantur rupe cohortes.
C unctis haſta decus, clypeuſq; refertur in orbem,
V ertice & implumes, ac leui tegmine cruris
I bant, & læti pars ſanctum uoce canebant
A uthorem gentis, pars laudes ore ferebant
S abe tuas, qui de patrio cognomine primus
D ixiſti populos magna ditione Sabinos.
E t qui picenæ ſtimulat telluris alumnos,
H orridus, & ſquamis & equina Curio criſta.
P ars belli quàm magna uenit. non æquore uerſo
T am creber fractis albeſcit fluctus in undis,
N ec cœtu leuiore, ubi mille per agmina uirgo
L unatis acies imitatur martia peltis,
P erſtrepit, & tellus, & amazonius Thermodon.
H ic & quos paſcunt ſcopuloſæ rura numanæ,
E t queis littoreæ fumant altaria cupræ,
Q uiq; truentinas ſeruant cum flumine turres.
C ernere erat clypeata procul ſub ſole coruſco
A gmina, ſanguinea uibrant innubila luce.
S tat fucare colus, nec ſidone uilior Ancon,
M urice nec libyco, ſtatq; humectata uomano
Adria,

A dria, & inclemens hirſuti ſignifer Aſcli
V epicus quondam nomen memorabile. ab alto
S aturno ſtatuit genitor. quem carmine Circe
E xutum formæ uolitare per æthera iuſſit,
E t ſparſit plumis croceum fugientis honorem.
A nte (ut fama docet) tellus poſſeſſa Pelaſgis.
Q ueis Aeſis regnator erat, fluuioq́; relinquit
N omen, & à ſeſe populos tum dixit Aſilos.
S ed non rurícolæ firmarunt robore caſtra
D eteriore, cauis uenientes montibus, Vmbri.
H os Aeſis, Sapisq́; lauant, rapidasq́; ſonanti
V ertice contorquens undas per ſaxa Metaurus.
E t lauat ingentem perfundens flumine ſacro
C litumnus taurum, Narq́; albeſcentibus undis
I n Tybrim properans Tiniæq́; inglorius humor,
E t Clanis, & Rubico, & ſenonum de nomine Senæ.
S ed pater ingenti medios illabitur amne
A lbula, & immota perſtringit mœnia ripa.
H is urbes Arna, & latis Meuania pratis,
H iſpellum, & duro monti per ſaxa recumbens
N arnia, & infeſtum nebulis humentibus olim
I nguinum, patuloq́; iacens ſine mœnibus aruo
F ulginia. his populi fortes amerinus, & armis
E t raſtris laudande camers. his Sarſina diues
L actis, & haud parci martem coluiſſe Tudertes.
D uctor Piſo uiros ſpernaces mortis agebat
O re puer, pueriq́; habitu, ſed corde ſagaci
A equabat ſenium, atq; Haſtu ſuperauerat annos.
I s primam ante aciem pictis radiabat in armis
A rſacidum, & fuluo micat ignea gemma monili.

I amq́; per Hetruſcos legio completa maniplos
R ectorem magno ſpectabat nomine Galbam.
H uic genus orditur Minos, inuiſáq; tauro
P aſiphaë, clariq; dehinc ſtant ordine patres.
L ectos Cere uiros, lectos Cortona ſuperbi
T arcontis domus, & ueteres miſere Grauiſcæ.
N ec non argolico dilectum littus Aleſo
A lſium, & obſeſſæ campo ſqualente Fregellæ.
A ffuit & ſacris interpres fulminis alis
F eſula, & antiquus romanis mœnibus horror
C luſinum uulgus, cum Porſena magne iubebas
N equicquam pulſos Romæ imperitare ſuperbos.
T unc quos à niueis exegit luna metallis
I nſignis portu, quo non ſpacioſior alter
I nnumeras cepiſſe rates, & claudere pontum.
M æoniæq; decus quondam Vetulonia gentis.
B iſſenos hæc prima dedit præcedere faſces,
E t iunxit totidem tacito terrore ſecures.
H æc altas eboris decorauit honore curules,
E t princeps tyrio ueſtem prætexuit oſtro.
H æc eadem pugnas accendere protulit ære.
H os iuxta Nepetina cohors, æquiq; Faliſci,
Q uiq; tuos Flauina focos, Sabatia quiq;
S tagna tenent, Ciminiq; lacum. qui ſutria tecta
H aud procul, & ſacrum Phœbo Soracte frequentant.
S picula bina gerunt. caput his cudone ferino
S tat cautum. lycios tendunt haſtilibus arcus.
H æ bellare acies norant. at marſica pubes
E t bellare manu, & chelydris cantare ſoporem,
V ipereumq́; herbis hebetare, & carmine dentem.

Aeetæ

Aeetæ prolem Anguitiam mala gramina primam
Monſtrauiſſe ferunt, tactuq́; domare uenena,
Et lunam excuſſiſſe polo, ſtridoribus amnes
Frenantem, ac ſyluis montem nudaſſe uocatis.
Sed populis nomen poſuit metuentior hoſpes,
Cum frigeret phrygios trans æquora marſia crenos,
Mygdoniam Phœbi ſuperatus pectine loton.
Marruuium ueteris cælebratum nomine Marri
Vrbibus eſt illis caput, interiorq́; per udos
Alba ſedet campos, pomisq́; rependit ariſtas
Cætera in obſcuro famæ, & ſine nomine, uulgi
Sed numero caſtella ualent. coniungitur acer
Pelignus, gelidoq́; rapit Sulmone cohortes.
Nec cedit ſtudio uicinus ſanguine miles,
Quem genuere Cales. non paruæ conditor urbis
(Vt fama eſt) Calais, Boreæ quem rapta per auras
Orithyia uago geticis nutriuit in antris.
Haud illo leuior bellis ueſtina iuuentus
Agmina denſauit uenatu dura ferarum.
Quæ Fiſcelle tuas arces, Pinnamq́; uirentem,
Paſcuaq́; haud tarde redeuntia tondet Auellæ.
Marrucina ſimul Frentanis æmula pubes
Corfini populos, magnumq́; Theate trahebat.
Omnibus in pugna fertur ſparus. omnibus alta
Aſſuetæ uolucrem cœlo dimittere fundæ.
Pectora pellis obit cæſi uenatibus urſi.
Iam uero quos diues opum, quos diues auorum
Et toto dabat ad bellum Campania tractu.
Ductorum aduentum uicinis ſedibus Oſci
Seruabant. Sinueſſa tepens, fluctuq́; ſonorum

V ulturnum, quaſq; euertêre ſilentia Amyclæ,
F undiq;, & regnata Lamo Caieta, domusq;
A ntiphate compreſſa freto, ſtagniſq; paluſtre
L internum, & quondam fatorum conſcia Cumæ.
I llic Nuceria, & Gaurus nauallbus apta,
P role dicarcheia, multo cum milite graia.
I llic parthenope, ac Pœno non peruia Nola,
A lliphe, & Clanio contemptæ ſemper Acerræ.
S arraſtis etiam populos, totasq; uideres
S arni mitis opes. illic quos ſulfure pingues
P helgræi legere ſinus. miſenus, & ardens
O re giganteo ſedes ithaceſia Bai.
N on Prochyte, non ardentem ſortita Typhœa
I narime, non antiqui ſaxoſa Telonis
I nſula, nec paruis aberat Calatia muris.
S urrentum, & pauper ſulci cerealis Abella.
I n primis Capua, heu rebus ſeruare ſerenis
I nconſulta modum, & prauo peritura tumore.
L ectos rectoris formabat Scipio bello.
I lle uiris pila, & ferro circundare pectus
A ddiderat. leuiora domo de more parentum
G eſtabant tela, ambuſtas ſine cuſpide cornos.
A clidis uſus erat, factæq; ad rura bipennes.
I pſe inter medios uenturæ ingentia laudis
S igna dabat. uibrare ſudem, tranſmittere ſaltu
M uralis foſſas, undoſum frangere nando
I ndutus thoraca uadum. ſpectacula tanta
A nte acies uirtutis erant. ſæpe alite planta
I lia perfoſſum, & campi per aperta uolantem
I pſe pedes præuertit equum. ſæpe arduus idem

Caſtrorum

C aſtrorum ſpacium, & ſaxo tranſmiſit, & haſta.
M artia frons, faciles'q; comæ, nec pone, retroq;
C æſaries breuior. flagrabant lumina miti
A ſpectu, gratus'q; inerat uiſentibus horror.
A ffuit & Samnis, nondum uergente fauore
A d Pœnos, ſed nec ueteri purgatus ab ira.
Q ui Batulum, Mucras'q; colunt, bouiania qui'q;
E xercent luſtra, aut caudinis faucibus hærent.
E t quos aut Rufre, aut quos Eſernia, quos'ue
O bſcura incultis Herdonia miſit ab agris.
B rutius haud diſpar animorum'q;, una'q; iuuentus
L ucanis excita iugis, hirpina'q; pubes
H orrebat telis, & tergo hirſuta ferarum.
H os uenatus alit, luſtra incoluere, ſitimq;
A uertunt fluuio, ſomni'q; labore parantur.
A dditur his Calaber, ſalentinæ'q; cohortes.
N ec non Brunduſium, quo deſinit itala tellus,
P arebat legio audaci permiſſa Cethego.
C ui ſocias uires, atq; indiſcreta maniplis
A rma recenſebant. nunc ſeſe oſtendere miles
L eucoſiæ è ſcopulis. nunc quem picentia Peſte
M iſit, & exauſtæ mox Pœno marte Carillæ.
N unc Silarus quos nutrit aquis, quo gurgite tradunt
D uritiem lapidum merſis inoleſcere ramis.
I lle & pugnacis laudauit tela Salerni,
F alcatos enſes, & quæ buxentia pubes
A ptabat dextris irraſæ robora clauæ.
I pſe humero exertus, gentili more parentum
D iffiali gaudebat æquo, robur'q; iuuentæ
F lexu cornipedis duro exercebat in ore.

Vos etiam attritæ, deſolatæq; uirorum
Eridani gentes, nullo attendente deorum
Votis tunc ueſtris, caſura ruiſtis in arma.
Certauit Mutinæ quaſſata Placentia bello.
Mantua mittenda certauit pube Cremonæ.
Mantua muſarum domus, atq; ad ſydera cantu
Euecta andino, & ſmyrneis æmula plectris.
Tum Verona Ateſi circunflua, & undiq; ſollers
Arua coronantem nutrire Fauentia pinum.
Vercellæ, fuſciq; ferax Pollentia uilli,
Et quondam teucris comes in laurentia bella,
Ocni priſca domus, paruiq; Bononia Rheni.
Quiq; graui remo, limoſis ſegniter undis
Lenta paludoſæ perſcindunt ſtagna Rhauennæ.
Tum troiana manus, tellure antiquitus orti
Euganea, profugiq; ſacris Antenoris oris.
Nec non cum Venetis Aquileia perfurit armis.
Tum pernix Ligus, & ſparſi per ſaxa Vageni
In decus Annibalis, duros miſere nepotes.
Maxima tot populis rector fiducia Brutus
Ibat, & hortando notum accendebat in hoſtem.
Læta uiro grauitas, & mentis amabile pondus,
Et ſine triſtitia uirtus. non ille rigoris
Ingratas laudes, nec nubem frontis amabat,
Nec famam leuo quærebat limite uitæ.
Addiderat ter mille uiros in marte ſagittæ
Expertos, fidus ſicula regnator ab Aethna.
Non totidem Ilua uiros, ſed lectos cingere ferrum
Armarat patrio, quo nutrit bella metallo.
Ignoſcet quamuis auido committere pugnam

Varroni, quicunq; ſimul tot tela uideret.
Tantis agminibus rhetео littore quondam,
Feruere, cum magnæ Troiam inuaſere Mycenæ.
Mille rates, uidit læandrius helleſpontus.
Vt uentum ad Cannas, urbis ueſtigia priſcæ
Defigunt diro ſigna infelicia uallo.
Nec tanta miſeris, iamq́; impendente ruina,
Ceſſarunt ſuperi uicinas prodere clades.
Per ſubitum attonitis pila exarſere manipli,
Et celſæ toto ceciderunt aggere pinnæ,
Nutantiq; ruens proſtrauit uertice ſyluas
Garganus, fundoq́; imo mugiuit anhelans
Aufidus, & magno late diſtantia ponto
Terruerunt pauidos accenſa Ceraunia nautas.
Quæſiuit Calaber ſubducta luce repente
Immenſis tenebris, & terram & littora Sipus.
Obſeditq́; frequens caſtrorum limina bubo,
Nec denſæ trepidis abſunt ſe inuoluere nubes;
Ceſſaruntq́; aquilis. non unus crine coruſco
Regnorum euerſor rubuit letale cometes.
Caſtra quoq;, & uallum, rabidæ ſub nocte ſilenti
Irrupere feræ, raptiq; ante ora pauentum
Adiunctos uigilis ſparſerunt membra per agros.
Ludificante etiam terroris imagine ſomnos.
Gallorum uiſi buſtis rupere nitores.
Terq́;, quaterq́; ſolo penitus tremuere reuulſæ
Tarpeiæ rupes, atq; atro ſanguine flumen
Manauit Iouis in templis, lachrymæq́; uetuſta
Effigie, patris large fluxere Quirini.
Maior & horrificis ſeſe extulit Allia ripis.

N on Alpes ſedere loco.non nocte dieue
I ngentes inter ſtetit Appenninus hiatus.
A xe ſuper medio Libyes à parte coruſcæ,
I n Latium uenere faces,ruptusq; fragore
H orriſono polus,& uultus patuere tonantis.
A ethneos quoq; contorquens è cautibus ignes,
L emnius intonuit,ſcopulisq; in nubila iactis
P hlegræus tetigit trepidantia ſydera uertex.
E cce inter medios belli præſagus,& ore
A ttonito, ſenſuq; ſimul clamoribus implet
M iles caſtra feris,& anhelat clade futura.
P arcite crudeles Superi,iam ſtragis aceruis
D eficiunt campi.uideo per denſa uolantem
A gmina ductorem Libyæ,curruſq; citatos,
A rma uirûm ſuper,atq; artus,& ſigna trahentem.
T urbinibus furit inſanis,& prælia uentus.
I nq; oculos,inq; ora rotat.cadit immemor æui
N equicquam Thraſimene tuis Seruilius oris
S ubductus.quo Varro fugis? proh iuppiter ictu
P rocumbit ſaxi feſſis ſpes ultima Paulus.
C eſſerit huic Trebia exitio.pons ecce cadentum
C orporibus ſtruitur,tactuſq; cadauera fundit
A ufidus,ac uictrix inſultat belua campis
G eſtat agenoreus noſtro de more ſecures
C onſulis,& ſparſos lictor fert ſanguine faſces.
I n Libyam Auſonij portatur pompa triumphi.
O' dolor,hoc etiam ſuperi uidiſſe iubetis,
C ongeſto læuæ quodcunq; auellitur auro
M etitur latias uictrix Carthago ruinas.

Vrbato monſtris Latio, cladiſq́; futuræ
Signa per Auſoniam prodentibus irrita diuis,
Haud ſecus, ac ſi fauſta forent, & proſpera pugnæ
Omnia uenturæ, conſul traducere noctem
Exſomnis, telumq́; manu uibrare per umbras.
Ac modo ſegnitie paulum increpitare, modo acres
Exercere tubas, nocturnaq́; claſſica uelle.
Nec minor in Pœno properi certaminis ardor.
Erumpunt uallo fortuna urgente ſiniſtra,
Conſertæq́; manus. nam ſparſi ad pabula campis
Vicinis raptanda Macæ. fudere uolucrem
Telorum nubem. ante omnes inuadere bella
Mancinus gaudens, hoſtiliq́; ungere primus
Tela cruore cadit, cadit & numeroſa iuuentus.
Nec pecudum fibras Varro, & contraria Paulo
Auſpicia incuſante deûm, compeſceret arma,
Ni ſors alterni iuris, quo caſtra reguntur
Arbitrium pugnæ properanti in fata negaſſet.
Quæ tamen haud ualuit perituris millibus, una
Plus donaſſe die. rediere in caſtra gemente
Haud dubie Paulo. qui craſtina iura uideret
Amenti ceſſura uiro, fruſtraq́; ſuorum
Seruatas à cæde animas. nam turbidus ira
Inſenſuſq́; moræ dilata ob prælia ductor,
Sicine nunc, inquit, grates precium'q́; rependis

Paule tui capitis? meruerunt talia qui te
Legibus, atq; urnæ dira eripuere minanti?
Tradant immo hoſti reuocatos ilicet enſes,
Tradant arma iube, aut pugnantum diripe dextras.
Sed uos quorum oculos, atq; hora humentia uidi,
Vertere cum conſul terga, & remeare iuberet,
Ne morem & pugnæ ſignum expectate petendæ,
Dux ſibi quiſq; uiam capito, cum ſpargere primus
Incipiet radijs gargana cacumina Phœbus.
Pandam egomet primus portas. ruite ocyus, atq; hunc
Ereptum reuocate diem. ſic turbidus ægra
Peſtifero pugnæ caſtra incendebat amore.
At Paulus iam non idem, nec mente, nec ore,
Sed qualis ſtratis dilecto milite campis
Poſt pugnam ſtetit, ante oculos, atq; ora futuro
Obuerſante malo. ceu iam ſpe lucis adempta,
Cum ſtupet exanimata parens, natiq; tepentes
Nequicquam fouet extremis amplexibus artus.
Per toties inquit concuſſæ mœnia Romæ,
Perq; has nox ſtygia quas iam circumuolat umbra
Inſontis animas, cladi parce obuius ire,
Dum tranſit diuûm furor, & conſumitur ira
Fortunæ. nouus Annibalis ſat nomina ferre
Si diſcit miles, nec frigidus aſpicit hoſtem.
Non'ne uides cum uicinis auditur in aruis,
Quam ſubitus linquat pallentia corpora ſanguis?
Quamq; fluant arma ante tubas? cunctator, & æger
(Vt rere) in pugnas Fabius, quoſcunq; ſub illis
Culpatis duxit ſignis, nunc arma capeſſunt.
Haud quos Flaminius, ſed dira auertite Diui.

S in noſtris animus monitis,precibusq́; repugnat,
A ures pande deo. cecinit grynæa per orbem
H æc olim uates, & te præſaga,tuosq́;
V ulgauit terris,proauorum ætate furores.
I amq́; alter tibi,nec perplexo carmine coram
F ata cano uates. ſiſtis ni craſtina ſigna,
F irmabis noſtro phœbeæ dicta Sybillæ
S anguine,nec graio poſthac Diomede ferentur,
S ed te ſi perſtas,inſignes conſule,campi.
H æc Paulus,lachrymæq́; oculis ardentibus ortæ.
N ecnon & noctem ſceleratus polluit error
X antippo captus.libycis tolerarat in oris
S eruitium Satricus,mox inter præmia regi
A utololum dono datus ob uirtutis honorem.
H uic domus, & gemini fuerant Sulmone relicti
M atris in uberibus nati,Mancinus, & unà
N omine rheteo Solymus. nam dardana origo,
E t phrygio genus à proauo,qui ſceptra ſecutus
A eneæ,claram muris fundauerat urbem
E x ſeſe dictam Solymon,celebratam colonis.
M ox Italis paulatim attrito nomine Sulmo.
A c tum barbaricis Satricus cum rege cateruis
A duectus,quo non ſpretum(ſi poſceret uſus)
N oſcere Getulis latias interprete uoces.
P oſtquam poſſe datum peligna reuiſere tecta;
E t patrium ſperare larem,ad conamina noctem
A duocat,ac furtim caſtris euadit iniquis.
S ed fuga nuda uiri, ſumpto quia prodere cœpta
V itabat clypeo, & dextra remeabat inermi.
E xuuias igitur,proſtrataq́; corpora campo

L uſtrat, & exutis Mancini cingitur armis.
I amq; metus leuior, uerum cui dempta ferebat
E xangui ſpolia, & cuius nudauerat artus
N atus erat paulo ante Maca proſtratus ab hoſte.
E cce ſub aduentum noctis, primumq; ſoporem,
A lter natorum Solymus, ueſtigia uallo
A uſonio uigil extulerat, dum ſorte uiciſſim
A lternat portæ excubias, fratriſq; petebat
M ancini ſtratum ſparſa inter funera corpus,
F urtiua cupiens miſerum componere terra.
N ec longum celerarat iter, cum tendere in armis
A ggere ſydonio uenientem conſpicit hoſtem.
Q uodq; dabat fors in ſubitis nec opina, ſepulcro
A etoli condit membra occultata Thoantis.
I nde ubi nulla ſequi propius pone arma, uirumq;
I ncomitata uidet ueſtigia ferre per umbras,
P roſiliens tumulo contorquet nuda parentis
I n terga, haud fruſtra iaculum, tyriamq; ſequentum
S atricus eſſe manum, & ſydonia uulnera credens,
A uthorem cæca trepidus circunſpicit ictus.
V erum ubi uictorem iuuenili robore curſus
A ttulit, & notis fulſit lux triſtis ab armis,
F raternuſq; procul, luna prodente, retexit
A nte oculos ſeſe, & radiauit cominus umbo,
E xclamat iuuenis ſubita flammatus ab ira,
N on ſum equidem Sulmone ſatus tua Satrice proles,
N ec frater Mancine tuus, fatearq; nepotem
P ergameo indignum Solymo, ſi euadere detur
H inc noſtra te impune manu. tu nobile geſtes
G ermani ſpolium ante oculos, referaſq; ſuperba

Me ſpirante, domus Pelignæ perfidus arma?
Hæc tibi chara parens apta ad ſolatia luctus
Dona feram nati, ut figas æterna ſepulchro.
Talia uociferans ſtricto mucrone ruebat.
Aſt illi iam tela manu, iamq́; arma fluebant'
Audita patria, natisq́;, & coniuge, & armis,
Ac membra & ſenſus gelidus ſtupefecerat horror.
Tum uox ſemianimi miſeranda effunditur ore.
Parce precor dextræ, non ut mihi uita ſuperſit,
Quippe nefas hoc uelle frui, ſed ſanguine noſtro
Ne damnes ô nate manus Carthaginis ille
Captiuus patrias nunc primum aduectus in oras.
Ille ego ſum Satricus, Solymi genus, haud tua nate
Fraus ulla eſt, iaceres in me cum feruidus haſtam.
Pœnus eram, uerum caſtris elapſus acerbis
Ad uos, & charæ properabam coniugis ora.
Hunc rapui exanimi clypeum, ſed iam unicæ nobis
Hæc fratris tumulis arma excuſata reporta.
Curarum tibi prima tamen ſit nate, referre
Ductori monitus Paulo, producere bellum
Nitatur, pœnoq́; neget certamina martis.
Augurio exultat diuûm, immenſamq́; propinquâ
Stragem acie ſperat. quæſo prohibete furentem
Varronem, nanq; hunc fama eſt impellere ſigna.
Sat magnum hoc miſeræ fuerit mihi cardine uitæ
Solamen, cauiſſe meis. nunc ultima nate
Inuento ſimul, atq; amiſſo redde parenti
Oſcula, ſic fatus galeam exuit, atq; rigentis
Inuadit nati tremebundis colla lacertis,
Attoniti, & nitens uerbis ſanare pudorem,

Vulneris impreſſi, telum excuſare laborat.
Quis teſtis noſtris, quis conſcius affuit actis?
Non nox errorem nigranti condidit umbra?
Cur trepidas? da nate magis, da iungere pectus,
Abſoluo pater ipſe manum, atq; in fine laborum
Hac condas oculos dextra precor. at miſer imo
Pectore ſuſpirans iuuenis, non uerba, uiceſq;
Alloquio uocem'ue refert, ſed ſanguinis atri
Siſtere feſtinat curſum, lacero'q; ligare
Ocyus illachrymans altum uelamine uulnus.
Tandem inter gemitus miſeræ erupere querelæ.
Sicine te nobis genitor fortuna reducit
In patriam? ſic te nato, natum'q; parenti
Impia reſtituit? felix ò ter'q;, quater'q;
Frater, cui fatis genitorem agnoſcere ademptum.
Aſt ego ſidonijs impercitus, ecce parentem
Vulnere cognoſco, ſaltem hoc fortuna fuiſſet
Solamen culpæ, dubia ut mihi ſigna dediſſes
Infauſti generis. uerum linquetur iniquis
Non ultra ſuperis noſtros tolerare labores.
Hæc dum amens queritur, iam deficiente cruore
In uacuas ſenior uitam deſperſerat auras.
Tum iuuenis mœſtum attollens ad ſydera uultum
Pollutæ dextræ, & facti titania teſtis
Infandi, quæ nocturno mea lumine tela
Dirigis in patrium corpus, non amplius inquit
His oculis, & damnato uiolabere uiſu.
Hæc memorat, ſimul enſe fodit præcordia, & atrum
Suſtentans uulnus, mananti ſanguine ſignat
In clypeo mandata patris. fuge prælia Varro.

At ſummi

Ad ſummũ tegmen ſuſpendit cuſpide teli,
Deſletumq́; ſuper proſternit membra parentem.
Talia uenturæ mittebant omnia pugnæ
Auſonijs ſuperi, ſenſimq́; abeuntibus umbris
Conſcia nox ſceleris roſeo cedebat eoo.
Ductor in arma ſuos Libys, & Romanus in arma
Excibat de more ſuos, Pœnisq́; redibat
Qualis nulla dies omni ſurrexerit æuo.
Nec uerborum inquit ſtimulantum Pœnus egetis,
Herculeis iter à metis, ad Iapigis agros
Vincendo emenſi. nuſquam eſt animoſa Saguntos.
Conceſſere alpes, pater ipſe ſuperbus aquarum
Auſonidum Eridanus captiuo defluit alueo.
Strage uirûm merſus Trebia eſt, atq; ora ſepulto
Lydia Flaminio premitur, latæq́; refulgent
Oſſibus, ac nullo ſulcantur uomere campi.
Clarior his titulis plus allatura cruoris
Lux oritur, mihi magna ſatis, ſat uera, ſuperq́
Bellandi merces. ſit gloria. cætera uobis
Vincantur, quicquid diti deuexit Ibero,
Quicquid & æthneis iactauit Roma triumphis.
Quin etiam libyco ſi quid de littore raptum
Condidit, in ueſtros uenient ſine ſortibus enſes.
Ferte domos quod dextra dabit. nil uictor honoris
Ex opibus poſco. raptor per ſæcula longa
Dardanus, edomitum uobis ſpoliauerit orbem.
Qui tyria ducis ſarranum ab origine nomen,
Seu laurens tibi ſigæo ſulcata colono
Arridet tellus, ſeu ſunt buxentia cordi
Rura magis, centum cereri fruticantia culmis.

E lectos optare dabo inter prælia campos.
Addam etiam flaua Tybris, quas irrigat unda
G urgitibus late captiuis paſcere ripas.
Q ui uero extremo ſocius mihi cardine Byrſæ
S igna moues, dextram auſonia ſi cæde cruentam
A ttolles, hinc iam ciuis Carthaginis eſto.
N eu uos Gargani, Dauniq́; fefellerit ora.
A d muros ſtatis Romæ. licet auia longe
V rbs agat, & noſtro procul à certamine diſtet,
H æc hodie ruet, atq; ultra te ad prælia miles
N ulla uoco. ex acie tende in capitolia curſum.
H æc memorat, tum propulſo munimine ualli
F oſſarum rapuere moras, aciemq́; locorum
C onſilio, curuis accommodat ordine ripis.
B arbaricus læuo ſtetit ad certamina cornu
B ellator Naſamon, unaq́; immanior arctus
M armarides. tū Maurus atrox, garamasq́;, Macesq;.
E t maſsylæ acies, & ferro uiuere lætum
V ulgus Adrimachidæ. pariter gens accola Nili
C orpora ab immodico ſeruans nigrantia Phœbo.
Q ueis poſitū agminibus caput, imperiumq́; Nealces.
A t parte in dextra, ſinuat qua flexibus undam
A ufidus, & curuo circumerrat gurgite ripas,
M ago regit. ſubiere leues, quos horrida miſit
P yrene populi, uarioq́; auxere tumultu
F lumineum latus. effulget cetrata iuuentus.
C antaber ante alios, nec tectus tempora Naſco
A c torto miſcens balearis prælia plumbo,
B etigenæq; uiri celſus media ipſe coheret
A gmina, quæ patrio firmauit milite, quæq;

Celtarum

C eltarum Eridano perfuſis ſæpe cateruis.
S ed qua ſe fluuius retro labentibus undis
E ripit, & nullo cuneos munimine uallat,
T urritas moles, ac propugnacula dorſo
B ellua nigranti geſtans, ceu molibus agger
N utat, & erectos attollit ad æthera muros.
C ætera iam Numidis circumuolitare, citosq;
F erre datum curſus, & toto feruere campo.
D um Libys incenſo diſpenſat milite uires,
H ortandóq; iterum, atq; iterum inſatiabilis urget,
F actis quemq; ſuis, & ſe cognoſcere iactat
Q ua dextra ueniant ſtridentis ſibila teli,
P romittitq; uiris nulli ſe deſore teſtem.
I am Varro exacta uallo legione mouebat
C ladum principia. at pallenti lætus in unda
L axabat ſedem uenturis portitor umbris.
S tant primi, quos ſanguineæ pendente uetabant
I re notæ clypeo, defixiq; omne torpent.
I uxta terribilis facies, miſeranda iacebant
C orpora in amplexum, natuſq; in pectore patris
I mpoſita uulnus dextra letale tegebat.
E ffuſæ lachrymæ, Manciniq; inde reuerſus
F raterna ſub morte dolor. tum triſte mouebat
A ugurium, & ſimiles defuncto in corpore uultus.
O cyus erroris culpam, deflendáq; fata
D uctori pandunt, atq; arma uetantia pugnam.
I lle ardens animi, ferte hæc ait omina Paulo.
N anq; illum, cui fœmineo ſtant corde timores
M ouerit iſta manus, quæ cæde imbuta nefanda
C um furiæ expeterent pœnas, fortaſſe paterno

Signauit moriens ſceleratum ſanguine carmen.
Tum minitans propere deſcribit munera pugnæ,
Quáq; feras ſæuus gentes, aciemq́; Nealces
Temperat, hac ſeſe marſo cum milite, cumq́;
Samnitum opponit ſignis, & Iapige alumno.
At campi medio (nanq; hac in parte uidebat
Stare ducem Libye) Seruilius obuia adire
Arma, & Picentes, Vmbrosq; inferre iubetur.
Cætera Paulus habet dextro certamina cornu.
His ſuper, inſidias contra, Nomadumq́; uolucrem
Scipiadæ datur ire manum, quáq; arte, dolisq;
Scindent ſe turmæ, prædicat ſpargere bellum.
Iamq́; propinquabant acies, agiliq; uirorum
Diſcurſu, muſtoq́; ſimul calefacta per ora
Cornipedū hinnitu, & multum trepidantibus armis
Errabat cæcum turbata per agmina murmur.
Sic ubi prima mouent pelago certamina uenti,
Incluſam rabiem, ac ſparſuras aſtra procellas
Parturit unda freti, fundóq; emota minaces
Expirat per ſaxa ſonos, atq; acta cauernis
Torquet anhelantem ſpumanti uertice pontum.
Nec uero fati tam ſæuo turbine, ſolum
Terrarum fuit ille labor. diſcordia demens
Intrauit cœlos, ſuperosq́; ad bella coegit.
Hinc Mauors, hinc Gradiuum comitatus Apollo,
Et domitor tumidi pugnat maris. hinc Venus amens,
Hinc Veſta, & captæ ſtimulatus cæde Sagunti
Amphitryoniades, pariter ueneranda Cybele,
Indigetesq́; dei Faunusq́;, ſatorq́; Quirinus,
Alternusq́; animæ mutato caſtore Pollux.

Contra

Contra cincta latus ferro ſaturnia iuno,
Et Pallas libycis Tritonides edita lymphis,
Ac patrius flexis per tempora cornibus Hammon.
Multa'q; præterea diuorum turba minorum,
Quorum ubi mole ſimul uenientũ, & greſſibus alma
Intremuit tellus, pars impleuere propinquos
Diuiſi montes, pars ſedem nube ſub alta
Cœperunt, uacuo deſcenſum ad prælia cœlo.
Tollitur immenſus deſerta ad ſydera clamor,
Phlegræis quantas effundit ad æthera uoces
Terrigena in campis exercitus, aut ſator æui
Quanta Cyclopas noua fulmina uoce popoſcit
Iuppiter, extructis uidit cum montibus ire
Magnanimos raptum cœleſtia regna gigantes.
Nec uero prima in tantis concurſibus haſta
Vlla fuit. ſtridens nimbis certante furore
Telorum ſimul effuſus, cupidæq; cruoris
Hinc atq; hinc animæ gemina cecidere procella.
Acrius inſanus dextra qua ducitur enſis
Bellantum pars magna iacet. ſuper ipſa ſuorum
Corpora conſiſtunt auidi, calcant'q; gementes.
Nec magis aut libyco protrudi dardana niſu
Auerti'ue poteſt pubes, aut ordine pelli
Fixa ſuo Sarrana manus, quàm uellere ſede
Si temptet Calpen impacto gurgite pontus.
A miſere ictus ſpacium, nec morte peracta
Arctatis cecidiſſe licet. galea horrida flictu
Aduerſæ ardeſcit galeæ, clypeus'q; fatiſcit
Impulſu clypei, atq; enſis contunditur enſe,
Pes pede, uir'q; uiro teritur, tellus'q; uideri

Sanguine operta nequit, cœlũq;, & ſydera pendens
Abſtulit ingeſtis nox denſa ſub æthere telis.
Queis aſtare loco dederat fortuna ſecundo,
Contorum longo, & proceræ cuſpidis ictu,
Ceu primas agitent acies, certamina miſcent.
At quos deinde tenet retrorſum inglorius ordo,
Miſſilibus certant pugnas æquare priorum.
Vltra clamor agit bellum, miles'q; cupiti
Martis inops, ſæuis impellit uocibus hoſtem.
Nec ullum deſit teli genus. hi ſude pugnas,
Hi pinu flagrante cient. hi pondere pili.
At ſaxis, funda'q; alius, iaculo'q; uolucri,
Interdum ipſis metuenda phalarica muris.
Interdum ſtridens per nubila fertur arundo.
Speramus'ne Deæ, quarum mihi ſacra coluntur,
Mortali totum hunc aperire in ſæcula uoce
Poſſe diem? tantum'ne datis confidere linguæ,
Vt cannas uno ore ſonem? ſi gloria uobis
Noſtra placet, neq; uos magnis auertitis auſis,
Huc omnis cantus, Phœbum'q; uocate parentem.
Verum utinam poſthac animo Romane ſecunda
Quanto tunc aduerſa, feras, ſit'q; hactenus oro,
Nec libeat temptare deis. an troia proles
Par bellum tolerare queat, tu'q; anxia fati
Pone precor lachrymas, & adora uulnera, laudes
Perpetuas paritura tibi. nam tempore Roma
Nullo maior eris. mox ſic labere ſecundis
Vt ſola clade tueâris nomina fama.
Iam'q; inter uarias fortuna utrinq; uirorum
Alternata uices, incerto eluſerat iras

Euentu;

E uentu, Mediaq́; diu pendente per ambas
S pe gentes. paribus Mauors flagrabat in armis.
M itia ceu uiridis agitant cum flamina culmos,
N ec dum maturas impellit uentus ariſtas.
H uc atq; huc it ſumma ſeges, nutansq́; uiciſſim
A lterno lente motu incuruata niteſcit.
T andem barbaricis perfractam uiribus acer
D iſſipat incurrens aciem clamore Nealces.
L axati cunei, perq́; interualla citatus
I rrupit trepidis hoſtis. tum turbine nigro
S anguinis exundat torrens, nullumq́; ſub ima
C uſpide procumbit corpus, dum uulnera tergo
B ellator timet auſonius. per pectora ſæuas
E xceptat mortes, & leto dedecus arcet.
S tabat cum primis mediæ certamina pugnæ
A ſpera ſemper amans, & par cuicunq; periclo
S cæuola, nec tanta uitam iam ſtrage uolebat.
S ed dignum proauo letum, & ſub nomine mortem.
I s poſtquam frangi res, atq; augeſcere uidit
E xitium, breuis hoc uitæ quodcunq; relictum
E xtendamus ait. nam uirtus futile nomen
N i decus adfuerit patiendo. ubi tempora leti
P roxima ſint, pulchramq́; petat per uulnera laudē.
D ixit, & in medios qua dextra concita Pœni
L imitem agit, uaſto connixus turbine fertur.
H ic exultantem Calarim, atq; erepta uolentem
I nduere excelſo cæſi geſtamina trunco
E nſe ſubit, capuloq́; tenus ferrum impulit ira.
V oluitur ille ruens, atq; arma hoſtilia morſu
A ppetit, & mortis premit in tellure dolores.

N ec Gabari, Sichæq; uirum tenuere furentes
C oncordi uirtute manus, ſed perdidit acer
D um ſtat deciſam Gabar inter prælia dextram.
A t Sicha auxilium magno turbante dolore,
D um temere accelerat calcato improuidus enſe
S uccidit, & nudæ ferro ueſtigia plantæ
D amnauit, dextráq; iacet morientis amici.
T andem conuertit fatalia tela Nealce.
F ulminei gliſcens iuuenis furor. exilit ardens
N omine tam claro ſtimulante, ad præmia cædis.
T um ſilicem ſcopulo auulſum, quem montibus altis
D etulerat torrens, raptum contorquet in ora
T urbidus, incuſſo crepuerunt pondere malæ.
A blatusq; uiro uultus. concreta cruento
P er nares cerebro ſanies fluit, atráq; manant
O rbibus eliſis, & trunca lumina fronte.
S ternitur unanimo Marius ſuccurrere Caſpro
C onatus, metuensq; uiro ſupereſſe cadenti.
L ucis idem auſpicium, ac patrium, & cómune duobus
P aupertas, ſacro iuuenes Præneſte creati
M iſcuerant ſtudia, & iuncta tellure ferebant.
V elle ac nolle ambobus idem, ſociatáq; toto
M ens æuo, ac paruis diues concordia rebus.
O ccubuere ſimul, uotisq; ex omnibus unum
I d fortuna dedit, iunctam inter prælia mortem.
A rma fuere decus uictori bina Simetho,
S ed longum tanto lætari munere caſus
H aud licitum Pœnis. aderat terrore minaci
S cipio conuerſæ miſeratus terga cohortis,
E t cuncti fons Varro mali, flauusq; comarum

Curio,

Curio, & à primo deſcendens conſule Brutus.
Atq; his fulta uiris acies repararet ademptum
Mole noua campum, ſubito ni turbine Pœnus
Agmina frenaſſet iam procurrentia ductor.
Iſq́; ut Varronem procul inter prælia uidit,
Et iuxta ſagulo circumuolitare rubenti
Lictorem, noſco pompam, atq; inſignia noſco.
Flaminius modo talis ait. tum feruidus acrem
Ingentis clypei tonitru prænunciat iram.
Heu miſer æquari potuiſti funere Paulo,
Si tibi non ira ſuperûm tunc eſſet ademptum
Annibalis cecidiſſe manu. quàm ſæpe quærere
Varro deis, quod ſidonium defugeris enſem?
Nam rapido ſubitam portans in morte ſalutem
Procurſu incœpta, ſeſe in diſcrimina uertit
Scipio, nec Pœnum (quanquam eſt ereptus opimæ
Cædis honor) mutaſſe piget maiore ſub hoſte
Prælia, & erepti ticina ad flumina patris
Exigere oblato tandem certamine pœnas.
Stabant educti diuerſis orbis ab oris,
Quanto non alias uidit concurrere tellus
Marte uiri, dextraq́; pares, ſed cætera ductor
Anteibat latius melior pietate, fideq́;.
Diſſiluere caua turbati ad prælia nube
Mauors Scipiadæ metuens, Tritonia Pœno,
Aduentuq́; deûm intrepidis ductoribus, ambæ
Contremuere acies. ater qua pectora flectit
Pallas, gorgoneo late micat ignis ab ore,
Sibillaq́; horrificis torquet ſerpentibus ægis.
Fulgent ſanguinei, geminum uibrare cometen

V t credas, oculi, ſummaq; in caſſide largus
V ndantes uoluit flammas ad ſydera uertex.
A t mauors moto perturbans aëra telo,
E t clypeo campum inuoluens, æthnea Cyclopum
M unere fundentem loricam incendia geſtat.
A c pulſat fulua conſurgens æthera criſta.
D uctores pugnæ intenti, quantumq; uiciſſim
A uderet propius menſi, tamen arma ferentes
S enſere aduenisse deos, & lætus uterq;
S pectari ſuperis, addebant mentibus iras.
I amq; ictu ualido libratam à pectore Pœni
P allas in obliquum dextra detorſerat haſtam.
E t gradiuus opem diuæ portare ferocis
E xemplo doctus, porgebat protinus enſem
A ethneum in pugna iuueni, ac maiora iubebat.
T um uirgo igneſcens penitus, uiolenta repente
S uffudit flammis ora, atq; obliqua retorquens
L umina, turbato ſuperauit Gorgona uultu.
E rexere omnes immania membra chelydri
A egide commotæ, primiq; furoris ad ictus
R ettulit ipſe pedem ſenſim à certamine mauors.
H ic dea conuulſam rapido conamine partem
V icini montis, ſcopuliſq; hærentia ſaxa
I n martem furibunda iacit, longeq; relatos
E xpauit ſonitus, tremefacto littore Saſſon.
A t non hæc ſuprûm fallebant prælia regem.
D emittit propere ſuccinctam nubibus Irim,
Q uæ nimios frenet motus, ac talia fatur.
I dea & œnotris uelox allabere terris,
G ermanæq; truces dic Pallas mitiget iras,

Nec ſperet fixas Parcarum uertere leges.
Dic etiam ni deſiſtis (nam uirus & æſtus
Flammiferæ noui mentis) nec colligis iram,
Aegide præcellant quantum horrida fulmina noſces.
Quæ poſtquam accepit dubitans Tritonia uirgo,
Nec ſat certa diu, patrijs an cederet armis,
Abſiſtemus ait campo? ſed Pallade pulſa
Num fata auertet? cœloq́; arcebit ab alto
Cernere Gargani feruentia cædibus arua?
Hæc effata, caua Pœnum in certamina nube
Sublatum diuerſa tulit, terrasq; reliquit.
At Gradiuus atrox, remeantis in æthera diuæ
Abſceſſu reuocat mentes, fuſamq́; per æquor
Ipſe manu magna, nebula circundatus atra,
Reſtituit pugnam. conuertunt ſigna, nouamq;
Inſtaurant Itali uerſa formidine cædem.
Tum uentis poſitus cuſtos, cui flamina carcer
Imperio compreſſa tenet, cœlumq́; ruentes
Euriq́; & boreæ parent, choriq́; notiq;,
Iunonis precibus promiſſa haud parua ferentis
Regnantem æolijs uulturum in prælia campis
Effrenat. placet hic ire exitiabilis ultor.
Qui ſe poſtquam æthnæ merſit candente baratro,
Concepitq́; ignes, & flammea protulit ora,
Euolat horrendo ſtridore, ac daunia regna
Perflat agens cæcam glomerato puluere nubem.
Eripuere oculos auræ, uocemq́;, manusq;,
Vertice arenoſo candentes (flebile dictu)
Torquet in ora globos Italûm, & bellare maniplis
Iuſſa lacerantur rabie. tum mole ruinæ

Sternuntur tellure, & miles, & arma, tubæq;
Atq; omnis retro flatu occurſante refertur
Lancea, & interdum Rutulis cadit irritus ictus.
Atq; idem flatus Pœnorum tela ſecundat,
Et uelut amento contorta haſtilia turbo
Adiuuat, ac tyrias impellit ſtridulus haſtas,
Tum denſo fauces præcluſus puluere miles,
Ignauam mortem compreſſo mœret hiatu.
Ipſe caput flauum caligine conditus atra
Vulturnus, multa'q; comam perfuſus arena,
Nunc uerſos agitat tergo ſtridentibus alis,
Nunc mediam in frontem ueniens clamante procella
Obuius arma quatit, patulo'q; inſibilat ore.
Interdum intentos pugnæ, & iam, iam'q; ferentes
Hoſtili iugulo ferrum, conamine, & ictu
Auertit, dextram'q; ipſo de uulnere uellit.
Nec ſatis auſonias paſſim fœdare cohortes,
In martem uomit immiſtas mugitibus auras,
Bis'q; dei ſummas uibrauit turbine criſtas.
Quæ dum romuleis exercet prælia turmis
Aeolius furor, & Martem ſuccendit in iras,
Affatur uirgo ſocia Iunone parentem.
Quantos Gradiuus fluctus in punica caſtra
Reſpice agit, quantis'q; furens ſe cædibus implet?
Nunc quæſo terris deſcendere non placet irim?
Quãquam ego non teucros noſtro cum pignore regnet
Roma, & palladio ſedes hac urbe locarim.
Non teucros delere aderam, ſed lumen alumnæ
Annibalem Libyæ, pelli florentibus annis
Vitæ, atq; extingui primordia tanta negabam.

Excipit hæc Iuno, longiq; laboris ab ira
Immo, ait, ut noſcant gentes, immania quantum
Regna Iouis ualeant, cunctisq; potentia quantum
Antiſtet coniux ſuperis tua. diſcute telo
Flagranti nil oramus Carthaginis arces,
Sidoniamq; aciem uaſto telluris hiatu
Tartareis immerge uadis, aut obrue ponto.
Contra quæ miti reſpondet Iuppiter ore.
Certatis fatis, & ſpes extenditis ægras.
Ille ô nata libens, cui tela inimica ferebas
Contundet Tyrios iuuenis, ac nomina gentis
Induet, & libycam feret in capitolia laurum.
At cui tu coniux, cui das animosq;, decusq;,
Fata cano auertet populis laurentibus arma.
Nec longe cladis metæ, uenit hora, diesq;,
Qua nullas unquam tranſiſſe optauerit alpes.
Sic ait. atq; Irim propere demittit olympo,
Quæ reuocet Martem, iubeatq; abſcedere pugna.
Nec uetitis luctatus abit Gradiuus in altas
Cum fremitu nubes. quanquam lituiq;, tubæq;,
Vulneraq;, & ſanguis, & clamor, & arma iuuarēt.
Vt patuit liber ſuperûm certamine tandem,
Laxatusq; deo campus, ruit æquore ab imo
Pœnus, quo ſenſim cœleſtia fugerat arma.
Magna uoce trahens equitemq;, uirosq;, feræq;
Turrigeræ molem, tormentorumq; labores.
Atq; ubi turbantem leuiores enſe cateruas
Agnouit Iuuenem, ſcintillauitq; cruentis
Ira genis, quæ nam furiæ, quis'ue egit in hoſtem
En Minuti deus? ut rurſum te credere nobis

Auderes inquit? genitor tibi, natus ab armis
Ille meis? ubi nunc Fabius? ſemel improbe noſtras
Sit ſatis euaſiſſe manus, atq; inde ſuperbis
Haſta comes dictis, murali turbine pectus
Transforat, & uoces uenturas occupat ictu.
Nec ferro ſæuire ſat eſt. appellitur atra
Mole fera, & monſtris componitur itala pubes.
Nam prouectus equo, moderantem cuſpide Lucas
Maurum in bella boues, ſtimulis maioribus ire
Ac raptare iubet libycarum armenta ferarum.
Immane ſtridens agitur, crebróq; coacta
Vulnere bellatrix properos fert bellua greſſus.
Liuenti dorſo turris, flammáq;, uirisq;
Et iaculis armata ſedet, procul aſpera grando
Saxorum ſuper arma ruit, paſſimq; uolanti
Celſus telorum fundit Libys aggere nimbum.
Stat niueis longum ſtipata per agmina uallum
Dentibus, atq; ebori præfixa comminus haſta,
Fulget ab incuruo deiecta cacumine cuſpis.
Hic inter trepidos rerum, per membra, per arma
Exigit Vfentis, ſceleratum bellua dentem,
Clamantemq; ferens calcata per agmina portat.
Nec leuius radio, læuum qua tegmine thorax
Multiplicis lini claudit latus, improba ſenſim
Corpore non læſo penetrarunt ſpicula dentis,
Et ſublime uirum clypeo reſonante tulerunt.
Haud excuſſa noui uirtus terrore pericli,
Vtitur ad laudem caſu, geminumq; citato
Vicinus fronti lumen tranſuerberat enſe.
Extimulata graui ſeſe fera tollit ad auras

Vulnere, & erectis excuſſam cruribus alte
Pone iacit uoluens reflexo pondere turrim.
Arma, uiriq́; ſimul ſpoliatiq́; bellua uiſu
Sternuntur, ſubita (miſerandum) muſta ruina.
Spargere flagrantes contra bellantia monſtra
Dardanius tedas uictor iubet, & facis atræ
Quos fera circunfert, compleri ſulfure muros.
Nec iuſſo mora, collectis fumantia lucent
Terga elephantorum flammis, raptusq́; ſonoro
Ignis edax uento, per propugnacula fertur.
Non aliter Pindo, Rhodopeúe incendia paſtor
Cum iacit, & ſyluis ſpaciatur feruida peſtis,
Frondoſi igneſcunt ſcopuli, ſubitoq́; per arua
Collucet iuga diſſultans uulcanius ardor.
It fera candenti torrente bitumine corpus
Amens, & laxo diducit limite turmas.
Nec cuiquam uirtus propiora capeſſere bella,
Longinquis audent iaculis, & arundinis ictu.
Vritur impatiens, & magni corporis æſtu
Donec uicini tandem ſe fluminis undis
Præcipitem dedit, & tenui decepta liquore
Stagnatis per plana uadi, tulit incita longis
Extantem ripis flammam. tum deniq; ſeſe
Gurgitis immerſit molem capiente profundo.
At qua pugna datur, nec dum mauruſia peſtis
Igne calet, circunfuſi rheteia pubes,
Nunc iaculis, nunc & ſaxis, nunc alite plumbo
Eminus inceſſunt. ut qui caſtella per altos
Oppugnat munita locos, atq; obſidet arces.
Auſus digna uiro, fortuna & digna ſecunda,

Extulerat dextram, atq; aduerſum cominus enſem
Mutius infelix auſi, ſed ſtridula anhelum
Feruorem effundens monſtri manus, abſtulit acri
Implicitum nexu, diroq́; ligamine torſit.
Et ſuperas alte miſerum iaculata per auras
Tellure eliſit, ac flexit flebile membris.
Has inter clades uiſo Varrone ſub armis
Increpitans Paulus, quin imus cominus inquit
Ductori tyrio? quem uinctum colla cathenis
Staturum ante tuos currus promiſimus urbi?
Heu patria, heu plebes ſcelerata, & praua fauoris,
Haud unquam expedies tam dira ſorte malorum,
Quem tibi non naſci fuerit per uota petendum,
Varronem, Annibalem'ue magis? dum talia Paulus.
Vrget præcipitans Libys, atq; in terga ruentum
Ante oculos cunctas ductoris concitat haſtas.
Pulſatur galea, & quatiuntur conſulis arma.
Acrius hoc Paulus medios ruit aſper in hoſtes.
Tum uero excuſſus mentem, in certamina Paulo
A uia deducto, conuertit Varro, manuq;
Cornipedem inflectens, das inquit patria pœnas
Quæ Fabio incolumi Varronem ad bella uocaſti.
Quænam autem mentis, uel quæ diſcordia fati?
Parcarumq́; latens fraus eſt? abrumpere cuncta
Iandudum cum luce libet, ſed comprimit enſem
Neſcio quis deus, & me me ad grauiora reſeruat.
Viuam ne? & fractos ſparſoſq; cruore meorum
Hos referam populo faſces? atq; ora per urbes
Iratas ſpectanda dabo? & quo ſæuius ipſe
Annibal haud poſcat, fugiam, & te Roma uidebo?

P lura indignantem, telis propioribus hoſtes
E gere, & ſonipes rapuit laxatus habenas.

SILII ITALLICI LIBER X.

P Aulus ut aduerſam uidet increbreſce-
re pugnam,
Ceu fera quæ telis circuncingentibus
ultro
Aſſilit in ferrum, et per uulnera col-
ligit hoſtem,
I n medios fert arma globos. ſeſeq́; periclis
I ngerit, atq; omni letum molitur ab enſe.
I ncrepat horrendum perſtate, & fortiter, oro
P ectoribus ferrum accipite, ac ſine uulnere terga
A d manes deferte uiri. niſi gloria mortis
N il ſupereſt. idem ſedes adeuntibus imas.
H ic uobis dux Paulus erit. uelocius inde
H æmonio borea, pennaq́; citatior ibat,
Q uæ redit in pugnas fugientis arundine Parthi.
A tq; ubi certamen primi ciet immemor æui
P etus, Gradiuus mente, & cœtu fertur in hoſtes.
A c iuuenem quæ Vaſco leuis, quem ſpicula denſus
C antaber urgebat, letalibus eripit armis.
A bſceſſere retro, pauidiq́; in terga relatos
A bduxere gradus. ut lætus ualle remota
C um capream uenator agit, feſſamq́; propinquo
I nſequitur curſu, & ſperat iam tangere dextra.
S i ferus aduerſo ſubitum ſe protulit antro,
E t ſtetit ante oculos frendens leo. deſerit unà

P

Et color, & ſanguis, & tela minora periclo.
Nec iam ſperatæ cura eſt in pectore prædæ.
Nunc in reſtantes mucronem cominus urget:
Nunc trepidos, ac terga mala formidine uerſos
Aſſequitur telis. furere ac decorare labores
Et ſæuire iuuat. cadit ingens nominis expers
Vni turba uiro, alter ſi detur in armis
Paulus dardanijs amittant nomina Cannæ.
Tandem inclinato cornu ſine more ruebat
Prima acies, non parca fugæ. Labienus, & Ocris
Sternuntur leto, atq; Opiter. quos Setia colle
Vitifero, cælſis Labienum cingula ſaxa
Miſerunt muris. iunxit fera tempora leti
Sidonius non conſimili diſcrimine miles.
Nam Labienus obit penetrante per ilia cornu.
Fratres hic humero cecidere. hic poplite cæſo,
Oppetis & tyrio ſuper inguina fixe ueruto
Mecœnas. cui mœonia uenerabile terra,
Et ſceptris olim celebratum nomen ethruſcis.
Per medios agitur, proiecto lucis amore
Annibalem luſtrans Paulus. ſors una uidetur
Aſpera, ſi occumbat ductore ſuperſtite Pœno.
Quam metuens molem (neq; enim certamine ſumpto
Tempeſtas tanta, & rabies impune fuiſſet)
In faciem pauidi Iuno conuerſa Metelli,
Quid uanos inquit latio ſpes unica conſul
Incaſſum renouas fato renuente furores?
Si ſupereſt Paulus, reſtant æneia regna,
Si ſecus, Auſoniam tecum trahis. ire tumentem
Tu contra iuuenem, & caput hoc abſcindere rebus

Turbatis

Turbatis o Paule paras? nunc Annibal ipſi
Tam lætus bello eſt, auſit certare Tonanti.
Et iam (conuerſis uidi nam flectere habenis)
Euaſit Varro, ac ſeſe ad meliora reſeruat.
Sit ſpacium fatis, & dum datur eripe leto
Hanc noſtris maiorem animam. mox bella capeſſes.
Ad quæ ſuſpirans ductor. mortem'ne ſub armis
Cur poſcam, cauſa iſta parum eſt? quod talia noſtræ
Pertulerint aures ſuadentem monſtra Metellum?
I demens, i carpe fugam. non hoſtica tela
Excipias tergo, ſuperos precor, integer oro
Intactusq; abeas, atq; intres mœnia Romæ
Cum Varrone ſimul. talin' pauidiſſime dignum
Me uita? pulchraq; indignum morte putaſti?
Quippe ſinit Pœnus, qui nunc contraria bella
Ipſi ferre Ioui ualeat. proh degener altæ
Virtutis patrum. quando certamen inire
Cui'ne uiro mallem memet componere, q̃ qui
Et uictus dabit, & uictor per ſæcula nomen?
Talibus increpitat, mediosq; aufertur in hoſtes,
At retro curſum tendentem ad crebra ſuorum
Agmina, & in denſis furantem membra maniplis
Per conferta uirûm, & ſtipata umbonibus arma
Conſequitur melior planta, atq; obtruncat Acerram.
Vt canis occultos agitat cum belgicus apros,
Erroresq; feræ ſollers per deuia merſa
Nare legit, tacitoq; premens ueſtigia roſtro
Luſtrat inacceſſos uenantum indagine ſaltus.
Nec ſiſtit, niſi conceptum ſectatus odorem,
Deprendit ſpiſſis arcana cubilia dumis.

At coniux Iouis, ut Paulum depellere dictis
Nequicquam fuit, & conſul non deſinit ire
In faciem Mauri, rurſus mutata Gelaſtæ
Aduocat ignauum ſæua ad certamina Pœnum.
Huc tela, huc inquit dextram implorantibus affer
O decus æternum Carthaginis. horrida iuxta
Stagnantes conſul molitur prælia ripas,
Et laus haud alio maior datur hoſte perempto.
Hæc ait, & iuuenem diuerſa ad prælia raptat.
Flumineo libycam turbabat in aggere pubem
Criſte nomen erat. bis terni iuncta ferebant
Arma ſenem circa nati, pauperq́; penatum
Sed domus haud obſcura Tuder, notusq́; per Vmbros
Bellator populos, factis & cæde docebat
Natorum armigeram pugnas tractare cohortem.
Vnanima inde phalanx crudo ducente magiſtro,
Poſtquam hominum ſatiata necem, proſtrauerat ictu
Innumero, cum turre feram, facibusq́; ſecuta.
Ardentem monſtri ſpectabat læta ruinam.
Cum ſubitus galeæ fulgor, conoq́; coruſcæ
Maiore intremuere iubæ. nec tarda ſenectus
Agnouit hac luce uirum. rapit agmine natos
Sæua parens ultro in certamina, & addere paſſim
Tela iubet, nec manantes ex ore feroci,
Aut quæ flagrarent galea exhorreſcere flammas.
Armiger haud aliter magni Iouis anxia nido
Cum dignos nutrit geſtanda ad fulmina fœtus,
Obuerſam ſpectans ora ad phaetontia prolem,
Explorat dubios phœbea lampade natos.
Iamq́; ſuis daret ut pugnæ documenta uocatis,

Stridentem

S tridentem gelidis uibrauit uiribus haſtam.
Q uæ medias raptum uelox præteruolat auras.
H æſit multiplici non alte cuſpis in auro,
A tq; ſenem inualido dependens prodidit ictu.
C ui Pœnus. quis nam ad caſſos furor impulit ictus
E xanguem dextram ſenio? uix prima momordit
T egmina callaici cornus tremebunda metalli.
E n reddo tua tela tibi. memorabilis iſta
A nobis melius diſcet bellare iuuentus.
S ic propria miſeri transfigit pectora cornu.
A t contra (horrendum) bis terna ſpicula dextra
T orta uolant, paribusq; ruunt conatibus haſtæ.
H aud ſecus ac libycæ fœta tellure leæna
I nuadunt rapidi iandudum, & inania temptant.
N ondum ſat firmo catuli certamina dente
C onſumit clypeo tela, & collectus in arma
S uſtinet ingentes crepitantibus ictibus haſtas
S idonius ductor. nec iam per uulnera credit,
A ut per tot cædes actum ſatis, iráq; anhelat.
N i leto det cuncta uirûm, iungatq; parenti
C orpora, & excidat miſeros cum ſtirpe penates.
T unc Abarim affatur. nanq; una hic armiger ira
F lammabat Martem, atq; omnis comes ibat in actus.
S uppedita mihi tela, uadis liuentis Auerni
D emitti globus ille cupit, qui noſtra laceſſat
T egmina. iam ſtultæ fructus pietatis habebit.
H æc fatus. iaculo Lucam, qui maximus æuo
T rans adigit, preſſa iuuenis cum cuſpide labens
A rma ſuper, fratrum reſupino concidit ore.
M ortiferum inde manu properantem uellere ferrum

Pilo Volſonem, nanq; hoc de ſtrage iacentum
Fors dabat, affixa ſternit per tegmina nare.
Tum Veſulum calido lapſantem in ſanguine fratrum
Enſe metit rapido, plenamq́; (heu barbara uirtus)
Abſciſi galeam capitis, ceu miſſile telum
Conuerſis in terga iacit. Teleſinus ad oſſa
Illiſo ſaxo, qua ſpina interſtruit artus,
Occumbit, fratriſq́; uidet labentia membra
Quercentis. quem funda procul per inane uoluta
Sopierat. dum ſupremam Teleſinus in auras
Exhalat lucem, & dubitantia lumina condit.
At feſſus mœrore ſimul curſuq́;, metuq;,
Et tamen haud iræ uacuus, non certa per æquor
Interdum inſiſtens Peruſinus membra ferebat.
Hunc ſude, quam libyci raptam per terga iacentis
Armiger obtulerat monſtri, ſuper inguina fixum
Obtruncat, quercuq́; premit uiolentus obuſta.
Tentarat precibus ſæuum lenire furorem,
Sed ſtygius primos impleuit feruor hiatus,
Et pulmone tenus depreſſit anhelitus ignem.
Tandem cum toto cecidit grege, nomen in Vmbro
Clarum Chriſta diu populo. ceu fulmine celſa
Aeſculus, aut proauis ab origine cognita quercus.
Cum fumat percuſſa Ioui, ſacroſq́; per æuum
Aetherio ramos populantur ſulfure flammæ.
Donec uicta deo late procumbit, & omnem
Collabens operit ſpatioſo ſtipite prolem.
Atq; ea dum iuxta tyrius ſtagna aufida ductor
Molitur, Paulus numeroſa cæde futuram
Vltus iam mortem, ceu uictor bella gerebat.

I nter mille uiros iacet ingens Phorcus, ab antris
H erculeæ Calpes, cælatus gorgone parmam.
V nde genus triſtisq; deæ manabat origo.
H unc obiectantem ſeſe, atq; antiqua tumentem
N omina, ſaxificæ monſtroſa ex ſtirpe meduſæ,
D um læuum petit incumbens uiolentius inguem
D etrahit excelſi correptum uerticæ coni,
A fflictumq; premens, tergo qua balteus imo
S inuatur, coxáq; ſedet munimen utraq;
C oniecto ſodit enſe. ſuperuomit ille calentem
S anguinis effundens per hiantia uiſcera riuum,
E t ſubit ætolos athlanticus accola campos.
H as inter ſtrages rapido terrore cohorti
I nuadunt tergo, atq; auerſo turbine miſcent
B ella inopina uiri. tyrius quos fallere doctos
H anc ipſam pugnæ rector formarat ad artem
S uccinctiq; dolis fugerent ceu punica caſtra,
D ediderant dextras. tum totis mentibus actam
I n cædes aciem, ponè, atq; in terga ruentes
P ræcipitant. non haſta uiro, non deficit enſis.
E ſtrage eſt ferrum, atq; auulſa cadauere tela.
R aptum Galba procul (neq; enim uirtutis amorem
A duerſa exemiſſe ualent) ut uidit ab hoſte
A uferri ſignum, connixus corpore toto
V ictorem aſſequitur, letaliq; occupat ictu.
A c dum comprenſam cæſo de corpore prædam
A uellit, tardæq; manus moribunda remittit,
T ransfixus gladio propere occurrentis Amorgi
O ccidit, immoriens magnis non proſper in auſis.
H æc inter ueluti non dum ſatiaſſet Enyo

I ras ſæua truces, ſublatum puluere campum
V ulturnus rotat, & candentes torquet arenas.
I amq; reluctantes ſtridens immane procella
P er longum tulit ad campi ſuprema, cauisq;
A fflictos ripis, tumidum demerſit in amnem.
H ic tibi finis erat, metas hic Aufidus æui
S eruabat tacito non felix Curio leto.
N anq; furens animi dum conſternata moratur
A gmina, & oppoſitu membrorum ſiſtere certat,
I n præceps magna propulſus mole ruentum
T urbatis hauritur aquis, fundoq́; uolutus
A driaca iacuit ſine nomine mortis arena.
I ngens ferre mala, & fortunæ ſubdere colla
N eſcius, aduerſa fronte incurrebat in arma
V incentum conſul. pereundi martius ardor,
A tq; animos iam ſola dabat fiducia mortis.
C um Viriatus agens telis regnator ibêræ
M agnanimus terræ, iuxta atq; ante ora furentis
O btruncat Pauli, feſſum certaminis hoſtem.
H eu dolor, heu lachrymæ, Seruilius optima belli
P oſt Paulum, belli pars optima corruit ictu
B arbarico, magnamq́; cadens leto addidit uno
I nuidiam Cannis. triſtem non pertulit iram
C onſul, & inſani quanquam contraria uenti
E xarmat uis, atq; obtendit puluere lucem,
S qualentem rumpens ingeſtæ toruus arenæ
I ngreditur nimbum, ac ritu iam moris ibêri
C armina pulſata fundentem barbara cætra
I nuadit, leuæq́; fodit uitalia mammæ.
H ic fuit extremus cædum labor, addere bello

Haud

H aud ultra licuit dextram, nec tanta relictum
V ti Roma tibi, poſthac ad prælia Paulo.
S axum ingens uaſto libratum pondere cæca
V enit in ora manu, & perfractæ caſſidis æra
O ſſibus inſodiens compleuit ſanguine uultus.
I nde pedem referens labentia membra propinquo
I mpoſuit ſcopulo, atq; undanti puluere anhelans,
S edit terribilis clypeum ſuper ore cruento.
I mmanis ceu depulſis leuioribus haſtis
A ccepit leo cum tandem per pectora ferrum,
S tat teli patiens media tremebundus arena,
A c manante iubis, rictuq;, & naribus unda
S anguinis, interdum languentia murmura torquens,
E ffundit patulo ſpumantem ex ore cruorem.
T um uero incubuit Libyes ſuper ipſe citato
D uctor equo, qua flatus agit, qua peruius enſis,
Q ua ſonipes, qua belligero fera bellua dente.
O brutus hic telis, ferri per corpora Piſo
R ectorem ut uidit Libyæ, connixus in haſtam
I lia cornipedis ſubrecta cuſpide tranſit.
C ollapſoq; ſuper nequicquam incumbere cœptat,
C ui Pœnus propere collecto corpore, quanquam
C ernuus inflexo ſonipes effuderat armo.
V mbræ'ne Auſoniæ rediuiua in bella retractant
P oſt obitum dextras? nec in ipſa morte quieſcunt?
S ic ait, atq; ægrum cœptanti attollere corpus
A rduus inſurgens totum permiſcuit enſem.
E cce cydonæa uiolatus arundine plantam
L entulus, effuſis campum linquebat habenis.
C um uidet in ſcopulo rorantem ſaxa cruore

Toruoq́; obtutu labentem in tartara Paulum.
Mens abijt,puduitq́; fugæ.tum uiſa cremare
Roma uiro,tunc ad portas iam ſtare cruentus
Annibal,& toti tum primum ante ora fuere
Sorbentes Latiū campi.quid deinde relictum eſt,
Craſtina cur Tyrios lux non deducat ad urbem?
Deſeris in tantis puppim ſic Paule procellis?
Teſtor cœlicolas inquit,ni damna gubernas
Crudelis belli,uiuiſq́; in turbine tanto
Inuitus,plus Paule (dolor uerba aſpera dictat)
Plus Varrone noces.cape quæſo hunc unice rerum
Feſſarum.cape cornipedem,languentia membra
Ipſe leuabo humeris,& dorſo tuta locabo.
Hæc inter,lacero manantem ex ore cruorem
Eiectans conſul.macte ò uirtute paterna,
Nec uero ſpes anguſtæ,cum talia reſtent
Pectora romuleo regno,calcaribus aufer
Qua uulnus permittit equum,atq; hinc ocius urbis
Claudantur portæ.ruet hæc ad mœnia peſtis.
Dic oro,rerum Fabio tardantur habenæ,
Noſtris pugnauit monitis furor.amplius acta
Quid ſupereſt uita,niſi cæcæ oſtendere plebi
Paulum ſcire mori? ferar an conſumptus eidem
Vulneribus? quantíne emptum uelit Annibal,ut nos
Vertentes terga aſpiciat? nec talia Paulo
Pectora,nec manes tam parua intramus imago.
Ille ego. ſed uario quid enim te demoror æger
Lentule conqueſtu? perge,atq; hinc cuſpide feſſum
Eripe quadrupedem propere.tum Lentulus urbem
Magna ferens mandata petit,nec Paulus inultum

Q uod ſupereſt de luce finit, ceu uulnere tigris
L etifero cedens tandem, proiectáq; corpus
L uctatur morti, & languentem pandit hiatum
I n uanos morſus, nec ſufficientibus iræ
I ctibus, extrema lambit uenabula lingua.
I amq́; coruſcanti telum, propiusq́; ferenti
G reſſum exultantem, & ſecuro cædis Ilerthæ
N on expectatum ſurgens defixerat enſem,
S idoniumq́; ducem circunſpectabat. in illa
E xoptans animam certantem ponere dextra.
S ed uicere uirum coeuntibus undiq; telis
E t Nomas, & Garamas, & Celtæ, & Maurus, & (Aſtur.
H æc finis Paulo. iacet altũ pectus, & ingens
D extra, quem (ſoli ſi bella agitanda darentur,)
A equares forſan Fabio. mors additur urbi
P ulchra decus, miſitq; uiri inter ſydera nomen.
P oſtquam ſpes Italũm, menteſq́; in conſule lapſæ,
C eu truncus capitis, ſæuis exercitus armis
S ternitur, & uictrix toto furit Africa campo.
H ic Picentum acies, hic Vmber martius, illic
S icana procumbit pubes. hic hernica turma,
P aſſi ſigna iacent. quæ Samnis belliger, & quæ
S arraſtes populi, marſaq́; tulere cohortes.
T ransfixos clypeos, galeæq́;, & inutile ferrum,
F ractáq; conflictu parmarum tegmina, & ore
C ornipedum direpta fero ſpumantia frena,
S anguineus tumidis in campos Aufidus undis
E iectat, redditq́; furens ſua corpora ripis.
S ic lagæa ratis uaſto uelut inſula ponto
C onſpecta illiſit ſcopulis. ubi nubifer eurus

Naufragium ſpargens operit freta, iamq́; per undas
Et tranſtra, & mali, laceroq́; apluſtria uelo.
Ac miſeri fluitant reuomentes æquora nautæ.
At Pœnus per longa diem certamina ſæuis
Caedibus emenſus, poſtquam eripuere furori
Inſignem tenebræ lucem, tum deniq; martem
Dimiſit, tandemq́; ſuis in cæde pepercit.
Sed mens inuigilat curis, noctisq́; quietem
Ferre nequit. ſtimulat dona inter tanta deorum.
Hortatur nondum portas intraſſe Quirini.
Proxima lux placet. hinc ſtrictos ferre ocyus enſes,
Dum feruet cruor, & perfuſæ cæde cohortes,
Deſtinat, ac iam clauſtra manu, iam mœnia flamma
Occupat, & iungit tarpeia incendia Cannis.
Quo turbata uiri coniux Saturnia cœpto
Irarumq́; Iouis, latijq́; haud neſcia fati,
Incautum ardorem, atq; auidas ad futile uotum
Spes iuuenis frenare parat. ciet inde quietis
Regnantem tenebris ſomnum, quo ſæpe miniſtro
Edomita inuicti componit lumina fratris.
Atq; huic arridens, non te maioribus inquit
Auſis Diue uoco, nec poſco ut mollibus alis
Des uictum mihi ſomne Iouem. non mille premendi
Sunt oculi tibi, nec ſpernens tua numina cuſtos
Inachiæ multa ſuperandus nocte iuuencæ.
Ductori precor immittas noua ſomnia Pœno,
Ne Romam, & uetitos cupiat nunc uiſere muros,
Quos intrare dabit nunquam regnator olympi.
Imperium celer exequitur, curuoq́; uolucris
Per tenebras portat medicata papauera cornu.

A ſt ubi per tacitum allapſus, tentoria prima
B arcæi petijt iuuenis, quatit inde ſoporas
D euexo capiti pennas, oculisq́; quietem
I rrorat, tangens lethæa tempora uirga.
E xercent rabidam truculenta inſomnia mentem.
I amq́; uidebatur multo ſibi milite Tybrim
C ingere, & inſultans aſtare ad mœnia Romæ.
I pſe refulgebat tarpeiæ culmine rupis
E lata torquens flagrantia fulmina dextra
I uppiter, & lati fumabant ſulfure campi,
A c gelidis Anio trepidabat cærulus undis;
E t denſi ante oculos, iterumq́; iterumq́; tremendum
V ibrabant ignes. tunc uox effuſa per auras.
S at magno ò iuuenis prenſa eſt tibi gloria Cannis.
S iſte gradum, neq; enim ſacris irrumpere muris
P œne magis dabitur, noſtrum q̃ ſcindere cœlum.
A ttonitum uiſis, maioraq́; bella pauentem
P oſt confecta ſopor iunonia iuſſa reliquit,
N ec lux terribili purgauit imagine mentem.
Q uos inter motus ſomni, uariosq́; tumultus
D edita per noctem reliquo cum milite caſtra
N unciat, & prædam pleno trahit agmine Mago.
H uic ductor lætas tarpeio in uertice menſas
S pondenti, cum quinta diem nox orbe tuliſſet
C ælatis ſuperûm monitis, clauſoq́; pauore,
V ulnera, & exhauſtas ſæuo certamine uires,
A c nimium lætis excuſat fidere rebus.
T um ſpe deiectus iuuenis, ceu uertere ab ipſis
T erga iuberetur muris, ac ſigna referre,
T anta mole inquit, non Roma (ut credidit) ipſa,

S ed Varro eſt uictus. quonam tam proſpera martis
M unera deſtituis fato? patriamq́; moraris?
M ecum exultet eques, iuro hoc caput, accipe muros,
I liacos, portasq́; tibi ſine marte patentes.
D umq́; ea Mago fremit cauto non credita fratri,
I am latius ſeſe canuſia in mœnia miles
C olligere, & profugos uicino cingere uallo
C œperat. heu rebus facies inhonora ſiniſtris.
N on aquilæ, non ſigna uiris, non conſulis altum
I mperium, non ſubnixæ lictore ſecures,
T runca, atq; ægra metu. ceu magna eliſa ruina
C orpora debilibus nituntur ſiſtere membris.
C lamor ſæpe repens, & ſæpe ſilentia fixis
I n tellurem oculis, nudæ plerisq́; ſiniſtræ
D etrito clypeo, deſunt pugnacibus enſes.
S aucius omnis eques, galeis carpſere ſuperbum
C riſtarum decus, & damnarunt martis honores:
A t multa Thorax perfoſſus cuſpide, & hærens
L oricæ, interdum mauruſia pendet harundo,
I nterdum mœſto ſocios clamore requirunt.
H ic Galba, hic Piſo, & leto non dignus inerti
C urio defletur. grauis illic Scæuola bello.
H os paſſim, at Pauli pariter, ceu dira parentis
F ata gemunt, ut uera mali præſentia nunquam
C eſſarit canere, & Varronis ſiſtere mentem.
A tq; diem hunc quoties nequicquam auerterit urbi,
A tq; idem quantus dextra. ſed cura futuri
Q uos premit, aut foſſas inſtant producere muris,
A ut portarum aditúq; (ut rerum eſt copia) firmant.
Q uáq; patet campus planis ingreſſibus hoſti,

Ceruorum ambuſtis imitantur cornua ramis,
Et ſilus occulitur, cæcum in ueſtigia telum.
Ecce ſuper clades, & non medicabile uulnus,
Relliquias belli, atq; imperdita corpora Pœnis,
Impia formido, ac maior iactabat erynnis.
Trans æquor, tyrios enſes, atq; arma parabant
Punica, & Annibalem mutato euadere cœlo.
Dux erat exilio collectis marte Metellus,
Sed ſtirpe haud parui cognominis. is noua bello
Pectora, degeneremq́; manum, ad deformia agebat
Conſulta, atq; alio poſitas ſpectabat in orbe.
Queis ſeſe occulerent terras, quo nomina nulla
Pœnorum, aut patriæ penetraret fama relictæ.
Quæ poſtquam accepit flammata ſcipio mente,
Quantus ſydonium contra fera prælia miſcens
Ductorem ſtetit in campis. rapit ocyus enſem.
Atq; ubi turpe malum, latioq́; extrema coquebant
Cœpta uiri, ruptis foribus ſeſe arduus infert.
Tum quatiens ſtrictum cum uoce ante ora parentum
Mucronem, tarpeia pater, qui templa ſecundam
Incolis à cœlo ſedem, & ſaturnia nondum
Iliacis mutata malis, tuq́; aſpera pectus
Aegidæ gorgoneos uirgo ſuccincta furores,
Indigetesq́; dei, ſponte inter numina noſtra,
Perq́; caput nullo leuius mihi numine patris,
Magnanimiq́; iuro. nunquam lauinia regna
Linquam, nec linqui patiar, dum uita manebit.
Ocyus en teſtare deos, ſi mœnia tedis
Flagrabunt libycis, nullus te ferre Metelle
Auſurum in terras greſſus. ni talia ſancis,

Quem tremis, & cuius ſomnos formidine rumpis,
Annibal, hic armatus adeſt. moriere, nec ullo
Pœnorum melior parietur gloria cæſo.
His excuſſa incœpta manus, iamq́; ordine iuſſo
Obſtringunt animas patriæ, dictataq́; iurant
Sacramenta deis, & purgant pectora culpa.
Atq; ea dum Rutulis turbata mente geruntur,
Luſtrabat campos, & ſæuæ triſtia dextræ
Facta recenſebat pertractans uulnera uiſu
Annibal, & magna circumſtipante caterua
Dulcia præbebat trucibus ſpectacula Pœnis.
Quas inter ſtrages confoſſus pectora telis,
Seminecem extremo uitam exhalarat in auras
Munere deficiens iam Clœlius, oraq́; niſu
Languida uix ægro, & dubia ceruice leuabat.
Agnouit ſonipes, arrectiſq́; auribus acrem
Hinnitum effundens, ſternit tellure Vageſum,
Quem tunc captiuo portabat in agmina dorſo.
Hinc rapidũ glomerans curſum, per lubrica pingues
Stante cruore ſoli, & mutata cadauera cæde
Euolat, ac domini conſiſtit in ora iacentis.
Inde inclinatus collum, ſubmiſſus & armos
De more, inflexis præbebat ſcandere terga
Cruribus, ac proprio quodam trepidabat amore.
Milite non illo quiſquam felicius acri
Inſultarat equo, uel ſi reſupina citato
Proiectus dorſo ferret cum membra, uel idem
Si nudo ſtaret tergo, cum rapta uolucris
Tranſigeret curſu ſonipes certamina campi.
At Libys humanos æquantem pectore ſenſus

Haud

H aud parce miratus equum. qui nam ille ſiniſtræ
D epugnet morti iuuenis, nomenq́; , decusq́;
E rogitat, letiq́; ſimul compendia donat.
H inc Cynna (ad tyrios nanq́; is ſua uerterat arma)
C redulus aduerſi, qui tum comes ibat ouanti
A uribus, huic inquit ductor fortiſſime origo eſt
N on indigna tuis, quondam ſub regibus illa,
Q uæ libycos renuit frenos, ſub regibus olim
R oma fuit, ſed enim ſolium indignata ſuperbi
V t ſceptra exegit, confeſtim ingentia bella
C luſina uenere domo. ſi Porſena fando
A uditus tibi. ſi Cocles, ſi lydia caſtra.
I lle ope mœonia, & populo ſuccinctus hetruſco
C ertabat pulſos per bella reponere reges.
M ulta adeo nequicquam auſi, preſſit'q́; tyrannus
I aniculum incumbens. ubi mox iam pace probata
C ompreſſere odia, & poſitum tum fœdere bellum,
O bſidibus'q́; obſtricta fides, manſueſcere corda
N eſcia (proh ſuperi) & nil non immite parata
G ens italûm pro laude pati, bis Clœlia ſenos
N ondum complerat primæui corporis annos,
V na puellarum laurentum, & pignora pacis
I nter uirgineas regi tranſmiſſa cateruas,
F acta uirûm ſileo. rege hæc, & fœdere, & annis
E t fluuio ſpretis, mirantem interrita Tybrim
T ranauit, frangens undam puerilibus ulnis.
C ui ſi mutaſſet ſexum natura, reuerti
F orſan tyrrhenas tibi non licuiſſet in oras
P orſena. ſed iuueni (ne ſim tibi longior) huic eſt
E t genus, & clara memorandum à uirgine nomen.

Talia dum pandit, uicinus parte ſiniſtrā
Per ſubitum erumpit clamor, permiſta ruina
Inter & arma uirûm, & lacerata cadauera, Pauli
Eruerant corpus, media de ſtrage iacentum.
Heu quis erat, quam non ſimilis modo punica telis
Agmina turbanti, uel cum taulantia regna
Vertit, & illyrico ſunt addita uincla tyranno.
Puluere canities atro, arentiq; cruore
Squalebat barba, & perfracti turbine dentes
Muralis ſaxi, & tum toto corpore uulnus.
Quem poſtquam aſpexit geminatus gaudia ductor
Sidonius, fuge Varro inquit, fuge Varro ſuperſtes,
Dum iaceat Paulus. patribus Fabioq; ſedenti
Et populo, conſul totas ediſſere Cannas.
Concedam hanc iterum, ſi lucis tanta cupido eſt,
Concedam tibi Varro fugam. at cui fortia, & hoſte
Me digna haud paruo caluerunt corda uigore,
Funere ſupremo, & tumuli decoretur honore.
Quantus Paule iaces? qui tot mihi milibus unus
Maior lætitiæ cauſa es, (cum fata uocabunt)
Tale precor nobis ſalua Carthagine letum.
Hæc ait, & ſocium mandari corpora terræ
Poſtera cum thalamis aurora rubebit apertis
Imperat, armorumq; iubet conſurgere aceruos,
Arſuros Gradiue tibi. tum munera iuſſa
Defeſſi quanq̃, accelerant, ſparſosq; propinquos
Agmine proſternunt lucos. ſonat acta bipenni
Frondoſis ſylua alta iugis. hinc ornus, & altæ
Populus alba comæ ualidis acciſa lacertis,
Scinditur. hinc ilex proauorum condita ſæclo.

Deuoluunt

D euolunt quercus, & amantem littora pinum.
A t ferale decus, mœſtas ad buſta cupreſſos
F unereas, tum deinde pyras certamine texunt.
O fficium infelix, & munus inane peremptis.
D onec anhelantes ſtagna in tarteſia Phœbus
M erſit equos, fugiensq́; polo titania cæcam
O rbita nigranti traxit caligne noctem.
P oſt ubi fulſerunt primus phaëtontia frena
I gnibus, atq; ſui terris rediere colores,
S upponunt flammam, & manantia corpora tabo
H oſtili tellure cremant. ſubit horrida mentem
F ormido incerti caſus, tacitusq́; pererrat
I ntima corda pauor, ſi fors ita martis iniqui
M ox ferat, ac ipſis inimica ſede iacendum.
A ſt tibi bellipotens, ſacrum conſtructus aceruo
I ngenti mons armorum, ſurgebat ad aſtra.
I pſe manu celſam pinum, flammaq́; comantem
A ttollens ductor Gradiuum in uota ciebat.
P rimitias pugnæ, & læti libamina belli
A nnibal auſonio cremat hæc de nomine uictor,
E t tibi Mars genitor uotorum haud ſurde meorum
A rma electa dicat, ſpirantum turba uirorum.
T um face coniecta populatur feruidus ignis
F lagrantem molem, & rupta caligne in auras
A ctus apex, claro perfundit lumine campos.
H inc citus ad tumulum, donataq́; funera Paulo,
I bat, & hoſtilis leti iactabat honorem.
S ublimem eduxere pyram, mollesq́; uirenti
S tramine compoſuere thoros. ſuperaddita dona
F unereum decus expertis, inuiſus & enſis,

E t clypeus, terrorq́; modo, atq; inſigne ſuperbum.
T um lateri faſces, captæq́; in marte ſecures.
N on coniux, natiue aderant, non iuncta propinquo
S anguine turba uirum, aut celſis de more feretris
P ræcendens priſca exequias decorabat imago.
O mnibus exequijs nudo, iamq; Annibal unus
S at decoris laudator erat. fulgentia pingui
M urice ſuſpirans inijcit uelamina, & auro
I ntextam clamydem, ac ſupremo affatur honore.
I decus Auſoniæ, quo fas eſt ire ſuperbas
V irtute & factis animas. tibi gloria leto
I am parta inſigni. noſtros fortuna labores
V erſat adhuc, caſusq́; iubet neſcire futuros.
H æc Libys, atq; repens crepitantibus undiq; flammis
A etherias anima exultans euaſit in auras.
F ama dehinc gliſcente ſono iam ſydera adibat,
I am maria ac terras, primamq́; intrauerat urbem.
D iffidunt muris. ſolam pauitantibus arcem
S peraſſe ſat eſt, nec enim ſupereſſe iuuentam,
A c ſtare auſonia uacuum ſine corpore nomen.
Q uodq́; adeo nondum portis irruperit hoſtis,
C ontemptu ceſſare putant. iam tecta cremari,
A c delubra rapi, cædesq́; ante ora nefandæ
N atorum, ſeptemq́; arces fumare uidentur.
L ux una euerſas bis centum inſtare curules,
A c iuuenum bis tricenos orbata gemebat,
M ilibus exhauſtæ nutantia mœnia Romæ.
A tq; ea poſt Trebiam, poſt thuſci ſtagna profundi,
N ec ſocium numero pariter leuiore perempto.
H æc inter ſed enim reliqui pia turba ſenatus

Munera,

Munera, ſortito inuadunt. celer omnia luſtrans
Clamitat attonitus Fabius. non ulla relicta
Credite cunctandi ratio, approperemus, ut hoſtis
Nequicquam armatos auſit ſuccedere muros.
Dura inter pauidos alitur fortuna ſedendo,
Et gliſcunt aduerſa metu. ite, ite ocyus, arma
Diripite ò pubes templis. uos atria raptim
Nudate, & clypeos in bella refigite captos.
Sat patriæ ſumus è numero, ſi ad prælia noſter
Nil minuit pauor. in patulis illa horrida campis
Sit metuenda lues. muros haud fregerit unquam
Exultare leuis nudato corpore Maurus.
Dum Fabius lapſas acuit formidine mentes;
Varronem aduentare uagus per mœnia rumor
Spargit, & occulto perfundit pectora motu.
Haud ſecus, ac fractæ rector ſi forte carinæ
Littoribus ſolus uacuis, ex æquore ſoſpes
Adnatet, incerti trepidant. tendant'ne, negent'ue
Iactato dextras, ipſamq; odere ſalutem
Vnius amiſſa ſuperantis puppe magiſtri.
Quam reſtare uiro labem, qui accedere portis
Audeat, ac dirum ueniat pauitantibus omen.
Hos mulcens queſtus Fabius, deforme docebat
Cladibus iraſci, uulgumq; arcebat ab ira.
Aduerſis etenim frangi non eſſe uirorum,
Qui martem inſcribant genti. non poſſe dolores
Condere, & ex pœna ſolatia poſcere luctus.
Si uero exprobrare ſinant, ſibi triſtius illum
Illuxiſſe diem, quo caſtris uiderit ire
Varronem, quàm quo uideat remeare ſine armis.

His dictis ſedere minæ, & conuerſa repente
Pectora. nunc fati miſeret, nunc gaudia Pœno
Conſulibus reputant cæſis erepta duobus.
Ergo omne effundit longo iam ſe agmine uulgus
Gratantum, magnáq; actum ſe credere mente
Teſtantur, quod fiſus auis, ſceptrisq; ſuperbis
Laomedontiadum non deſperauerit urbi.
Nec minus infelix, culpæ grandiq; pudore
Turbatus conſul, titubantem ad mœnia greſſum
Portabat lachrymans. deiectum attollere uultum
Ac patriam aſpicere, & luctus reuocare pigebat.
Quod uero reduci, tum ſe populusq;, patresq;
Offerrent, non gratari, ſed poſcere natos
Quiſq; ſuos, fratresq; ſimul, miſeræq; parentes
Ire uidebantur, laceranda ad conſulis ora.
Sic igitur muto lictore inuectus in urbem,
Damnatum ſuperis aſpernabatur honorem.
At patres Fabiusq; ſimul mœrore remoto;
Præcipitant curas, & raptim delecta iuuenta;
Seruitia armantur. nec claudit caſtra ſaluti
Poſtpoſitus pudor. infixum eſt æneia regna
Parcarum in leges, quacunq; reducere dextra.
Proq; arce, & ſceptris, & libertatis honore,
Vel famulas armare manus. primæua ſuorum
Corpora prætexto ſpoliant uelamine, & armis
Inſolitis cingunt. puerilis caſſide uultus
Clauditur, atq; hoſtis pubeſcere cæde iubetur.
Iidem obſecrantes captiuum uulgus, ut auro
Penſarent paruo, nec pauca fuere precantum
Milia, miranti durarunt prodere Pœno.

Cuncta

Cuncta adeo ſcelera,& noxam ſuperauerat omnẽ,
Armatum potuiſſe capi. tunc terga dediſſe
Damnatis, ſiculas longe meritare per oras,
Impoſitum, donec Latio decederet hoſtis.
Hæc tum Roma fuit, poſt te, cui uertere mores
Si ſtabat fatis, potius Carthago maneres.

SILLII ITALICI LIBER XI.

Nunc age, quos clades inſignis iapyge campo
Verterit ad Libyam populos, ſarranáq; caſtra
Expediam. ſtat nulla diu mortalibus uſquam
Fortuna titubante fides. adiungere dextras
Certauere palàm rumpenti fœdera Pœno.
Heu nimium faciles læſis diffidere rebus.
Sæuior ante alios iras ſeruaſſe repoſtas,
Atq; odium renouare ferox in tempore Samnis,
Mox leuis & ſero preſſurus facta pudore
Brutius, ambiguis fallax mox Appulus armis.
Tum gens Hirpini, uana, indocilisq; quietem
Et rupiſſe indigna fidem. ceu dira per omnes
Manarent populos fœdi contagia morbi,
Iamq; Atella ſuas, iamq; & Galatia abegit
Fas ſuperante metu, Pœnorum in caſtra cohortes.
Inde phalanteo leuitas animoſa Tarento
Auſonium laxare iugum. patefecit amicas
Alta Croton portas, Afriſq; ad barbara iuſſa

T hespiadum docuit ſubmittere colla nepotes.
I dem etiam Locros habuit furor, ora uadoſi
L ittoris, arguos maior quæ Græcia muros
S eruat, & ionio luitur curuata profundo,
L ætus res Libyæ, & fortunam in morte ſecuta
I urauit pauitans tyrio ſua prælia marti.
I amuero Eridani tumidiſſimus accola, Celtæ
I ncubuere malis iterum, ueterisq́; doloris
T ota ſe ſocios properarunt iungere mole.
S ed fas id Celtis, fas impia bella referre
B oiorum fuerit populis Capuæ´ne furorem,
Q uem Senonum genti placuiſſe? & dardana ab ortu
M œnia, barbarico non dum ſociata tyranno.
Q uis nam mutato tantum nunc tempore credat?
L uxus, & inſanis nutrita ignauia luſtris,
C onſumptusq́; pudor peccando, unisq́; relictus
D iuitijs probroſus honor, lacerabat hiantem
D eſidia populum, ac reſolutam legibus urbem.
I nſuper exitio truculenta ſuperbia agebat.
N ec uitijs deerant uires, non largior ulli
A uſoniæ populo (ſic tum fortuna fouebat)
A uriq;, argentiq; modus. madefacta ueneno
A ſſirio, manibus ueſtis, medioq; dierum
R egales epulæ, atq; ortu conuiuia ſolis
D eprenſa, & nulla macula non illita uita.
T um populo ſæui patres, plebesq́; ſenatus
I nuidia lacera, & collidens diſſona corda
S editio, ſed enim interea temeraria pubes
D electa augebat. pollutior ipſa ſenectus,
N ec quos uile genus, deſpectáq; lucis origo
Fœdabat;

F oedabat, ſperare ſibi & depoſcere primi
D eerant imperio, ac patriæ pereuntis habenas.
Q uin etiam exhilarare uiris conuiuia cæde
M os olim, & miſcere epulis ſpectacula dira,
C ertantum ferro ſæpe, & ſuper ipſa cadentum
P ocula, reſperſis non parco ſanguine menſis.
H as aſtu aggreſſus, quo uerteret acrius ægras
A d Tyrios mentes, quæ nulla ſorte daturam
C ertus erat Romam, neq; enim impetrata uolebat.
P actulo fuit haud obſcurum crimine nomen
H ortatur ſummi partem depoſcere iuris,
A tq; alternatos ſociato conſule faſces.
E t ſi partita renuant ſediſſe curuli
A equatumq; decus, geminasq; uidere ſecures,
V ltorem ante oculos, atq; ora aſtare repulſæ.
E rgo electa manus greſſu fert dicta citato,
A ntiſtat cunctis præcellens Virius ore,
S ed genus obſcurum, nulliq; furore ſecundus,
I mpia dementis uulgi, & uix tota profudit
C onſulta, & tumidis incendit uocibus aures.
C oncordi fremitu renuentum effunditur aſper
T oto è concilio clamor. tum quiſq; fatigat
I ncrepitans, uocumq; tremit certamine templum.
H ic Torquatus auum fronte æquauiſſe ſeuera
N obilis, heu Capua portantes talia dicta
R omuleis duraſtis, ait ſuccedere muris?
A d quos non auſi Carthago atq; Annibal arma
P oſt Cannas afferre ſuas? nunquam ne per aures
I t ueſtras, in tarpeia cum ſede Latini
O rarent paria, haud uerbis, haud uoce, ſed acri

Propulſum dextra, qui tum mandata ſuperbo
Ore aſportabat. tanto per limina templi
Turbine præcipitem reuoluti corporis actum.
Vt ſæuo afflictus ſaxo, ſpectante piaret
Triſtia dicta Ioue? & lueret uerba impia leto?
En ego, progenies eius qui ſede Tonantis
Expulit orantem, & nuda capitolia conſul
Defendit dextra. rabidum hunc, palmaſq; uirorum
Intentantem oculis, prouitaq; facta parantem,
Vt uidit maiore adeo crudeſcere motu,
Excipit his frendens Fabius. proh cuncta pudendi
Sedes ecce uacat belli uiduata procella.
Quem quæſo è uobis huic impoſuiſſe paratis?
Inq; locum Pauli quem nam datis? an tua Virri
Prima atq; ante alios ſors concedente ſenatu
Te citat? ac noſtris æquat iam purpura Brutis?
I demens, i quo tendis. tibi perfida faſces
Det Carthago ſuos. medio feruore loquentis
Impatiens ultra gemitu cohibere furorem
Fulminea toruum exclamat Marcellus ab ira.
Quæ tandem, & quã lenta tenet patientia mentem
O confuſe nimis Gradiui turbine Varro?
Vt perferre queas furibunda inſomnia conſul?
Non'ne exturbatos iam dudum limine templi
Præcipites agis ad portas? & diſcere cogis
Semuiros, quod ſit noſtro de more creati
Conſulis imperium? non unquam ſobria pubes
Et peritura breui, moneo, ocyus urbe faceſſe.
Muros ante tuos (ut par eſt) debita ductor
Armatus reſponſa dabit. conſurgere cuncti

Hinc pariter, magnoq́; uiros clamore premebant.
Nec non & foribus propere campana iuuentus
Extulit acta gradum, tantæq́; dolore repulſæ
Concitus Annibalem uoluebat Virrius ore.
Fuluius, huic iam ſpondebant præſagia mentis
Venturum decus, & Capuæ pereuntis imago.
Iam tum erat ante oculos, non ſi Carthaginis inquit
Ductorem ueſtris deuictum colla catheris
Romam uictor agas, poſthac intrare Quirini
Sacratas dabitur ſedes. tende ocyus oro
Quo mens ægra uocat. referunt hæc inde citati
Miſta minis, & torua trucis reſponſa ſenatus.
Tanta'ne omnipotens caligine merſa latere
Fata placet? ueniet quondam felicior ætas,
Cum pia campano gaudebit conſule Roma,
Et per bella, diu faſces, perq́; arma, negatos
Vltro ad magnanimos referat ſecura nepotes.
Pœna ſuperborum tamen hæc durabit auorum,
Quod non ante ſuos Capua ad ſuffragia mittet,
Quàm Carthago ſuos. poſtq̃ nunc dicta ſenatus,
Nunc fata expoſuit, tum ueris falſa per artem
Virrius admiſcens, cecinit fatale cruenti
Turbati ſignum belli. furiata iuuentus
Arma Annibalemq; uolunt. ruit undiq; uulgus,
Et Pœnos in tecta uocant. ingentia facta
Sidonij iuuenis celebrant. ut uicerit alpes
Herculei ſocius decoris, diuisq́; propinquas
Tranſierit curſu rupes. ut cæde referta
Clauſerit Eridani uictor uada. uictor ut idem
Lydia romano turbarit ſtagna cruore,

E t Trebiæ ripas æterno nomine famæ
T radiderit, Paulumq́; idem inter prælia, & idem
F laminium proceres rerum demiſerit umbris.
H is ſuper exciſam primori marte Saguntum,
E t iuga Pyrenes, & Ibêrum, & ſacra parentis
I uratumq́; uiro bellum puerilibus annis.
A ccumulant, unum duabus tot cæde peremptis;
T ot fuſis acie, ſtare inter prælia nullis
A ttactum telis, ſuperûm cum munere detur
H uic ſociare uiro dextras, & fœdera iungi
F aſtus, & exanguis populi, uanumq́; tumorem.
N imirum Capua & dominatum perferat urbis,
C eu famulus faſces, æquataq́; iura negantis.
P rorſus enim tanto potiore nomine habendum
V arronem, ut fugiat conſul fulgentior oſtro.
T alia iactantes iam lectam ſorte parabant
M ittere, quæ Tyrios adiungat fœdere, pubem.
S ed non inuictum ponebat pectore robur
T um ſolum Decius Capuæ decus, isq́; receptus
I n medios cœtus, neq; enim differre dabatur,
I tis, ait, ciues uiolanda ad iura parentum,
D amnatumq́; caput temerati fœderis aris
I ungitis hoſpitio? quæ tanta obliuio recti?
M agnam, atq; in magnis rebus, populisq́;, uirisq;
A duerſam oſtentare fidem? nunc tempus inire
P rælia pro Rutulis, nunc ſigna, aciemq́; mouere,
D um trepidæ res, & medicinam uulnera poſcunt.
I s locus officio, cum ceſſant proſpera, cumq́;
D ura ad opem fortuna uocat. nam læta fouere
H aud quanquã magni eſt animi decus. hic age adeſte

Noui dijs animas ſimiles, & pectora magnis
Nunquã anguſta malis, capiunt (mihi credite) Cannæ,
Et thraſimena uada, & Pauli memorabile letum.
Hi ſunt qui ueſtris infixum mœnibus hoſtem
Deiecere manu, & Capuam eripuere ſuperbis
Samnitum iuſſis. hi ſunt qui iura dedêre
Terrore expulſo, ſidicinaq; bella remorunt.
Quos fugitis ſocios odijs? quos'ue additis? ille
Dardanius cui ſacra pater, cui nomina liquit
A' Ioue ducta Capis, magno cognatus Iulo.
Ille ego ſemihomines inter Naſamonas, & inter
Sæuum, atq; æquantem rictum Garamanta ferarũ,
Marmarico ponam tentoria miſtus alumno?
Ductorem feram, cui nunc pro fœdere, proq;
Iuſtitia eſt enſis? ſolæq; è ſanguine laudes?
Non ita, non Decio permiſtum fasq;, nefasq;
Hæc ut uelle queat. nullo uos inuida tanto
Armauit natura bono, quàm ianua mortis.
(Quod patet) è uita non æqua exire poteſtas.
Hæc uana auerſas Decius iactauit ad aures.
Aſt delecta manus iungebat fœdera Pœno.
Iamq; aderat præmiſſa duci turbante tumultu
Autololes numeroſa cohors. ipſe agmine magno
Feſtinata citus per campos ſigna mouebat.
Et Decius nunc ora uiri, nunc tempus, adeſte
Dum Capua dignum. dum me duce dextera uindex
Molitur facinus. procumbat barbara pubes.
Pro ſe quiſq; alacres rapite hoc decus. hoſtis adire
Si parat obſtructas præbete cadauere portas,
Et ferro purgate nefas. hic deniq; ſolus

E luerit ſanguis Maculatas crimine mentes:
D umq́; ea nequicquam, non ulli læta profatur,
A udita aſperitate uiri, cœptoq́; feroci,
M ulta fœta gerens ira præcordia Pœnus
A ſtabat muris, propereq́; accerſere lectos
I mmitem caſtris Decium iubet: horrida uirtus,
A rmatum fide pectus, rectiq́; cupido
E t maior Capua mens imperterrita mole
I nuicta ſtabat, toruoq́; minantia uultu
I uſſa ducis, uerbisq́; etiam inceſſebat amaris.
Q uem Libyæ rector tot ſigna, tot arma ferentis
S pernentem increpitans, magno clamore profatur.
P oſt Paulum poſt Flaminium componimur. heu heu
V ecordi Decio mecum certaſſe uolenti.
I n decus & famam leti, rapite. inde citati
S igna duces, pateatq; mihi campana uetante
V rbs Decio. explorare libet noua bella mouenti.
C ui patuere alpes, ſaxa impellentia cœlum,
A tq; uni calcata deo. ſuffuderat ora
S anguis, & à toruo ſurgebant lumine flammæ.
T um rictu ſpumas, & anhelis faucibus acta
V erſabant penitus dirum ſuſpiria murmur.
S ic urbem ingreditur tanto comitante ſenatu,
E t uulgo ad ſpectata ducis ſimul ora ruente,
E ffundit cunctam rabiem, irarumq́; procellas.
N ec non & Decio propiora pericula mentem
F lammarant, tempusq́; adeo cernebat adeſſe,
Q uo laudes ducis inuicti ſuperaret inermis,
N on illum fuga, non clauſi occulere penates,
S ed liber, ueluti nullus penetraſſet in urbem

A nnibal, intrepido ſeruauerat ocia uultu.
C um iuuenem ſæuis horrendum concitus armis
I nuadit globus, & pedibus ſublime ſedentis
D uctoris ſiſtit. tonat inde ferocibus alte
I nceſſens uictor dictis. ſolus'ne ruentem
F ulcire, ac reuocare paras à funere Romam?
O demens. en qui diuûm mihi munera tanta
E ripiat. Decio prorſus ſeruabar inerti
V incendus. Decio imbelli, cui fœmina nulla
O rta in agenoreis noſtræ Carthaginis oris
C eſſerit. huic agedum, (nam cur indigna feramus?)
M agnanimo miles meritas innecte cathenas.
D ixerat, & nondum finem conuicia norant.
C um fera gens Decij conſtanti pectore corpus
I nuadit, uincitq; manus poſt terga cathenis.
I llatus uelut armentis, ſuper ardua colla
C um ſeſe impoſuit, uictorq; immane ſub ira
I nfremuit leo, & immerſis grauis unguibus hæſit.
M andit anhelantem pendens ceruice iuuencum.
A t Decius dum uincla ligant necte ocyus inquit.
N am ſic Annibalem decet intrauiſſe cathenas
F œderis infauſti precium. ſic uictima prorſus
D igna cadat Decius, nec enim te ſanguine lætum
H umano ſit fas cæſis placaſſe iuuencis.
E n dextra, en fœdus, nondum tibi curia, nec dum
T emplorum intranti poſtes. iam panditur acri
I mperio carcer. perge, ac primordia tanta
A ccumula paribus factis. mihi fama ſub umbris
T e feret oppreſſum Capuæ cecidiſſe ruinis.
N ec plura effari conceſſum. obnubitur atra

Veſte caput, trahiturq́; ferox ante ora ſuorum.
Exin uictor ouans ſedato pectore tandem
Spectandis urbis tectis, templisq́; ſerenos
Lætus circumfert oculos, & ſingula diſcit.
Quis muris ſator, & pubes ſit quanta ſub armis.
Quot, pateantq́; auri, belli, argentiq́; talenta.
Nunc qualis frenata acies. nunc deinde pedeſtris
Copia quanta uiris. monſtrant capitolia celſa,
Stellantesq́; docent campos, cereremq́; benignam.
Iamq́; diem ad metas defeſſis Phœbus olympo
Impellebat equis, fuſcabat & heſperus umbra
Paulatim infuſa properantem ad littora currum.
Inſtituunt de more epulas, feſtamq́; per urbem
Regificæ extructis celebrant conuiuia menſis.
Ipſe deûm cultu, & ſacro dignatus honore,
Præcipuis, multoq́; procul ſplendentibus oſtro
Accipitur ſublime toris. non una miniſtri
Turba gregis, poſuiſſe dapes his addita cura.
His adolere focos, his ordine pocula ferre.
Nec non & certis ſtruitur penus. aſpera menſa
Pondera cælati fulgent antiquitus auri.
Eripiunt flammæ noctem, ſtrepituq́; mouentum
Murmurat alta domus. ſtupet inconſuetus opimæ
Sidonius menſæ miles, faciemq́; ſuperbi
Ignotam luxus, oculis mirantibus haurit.
Veſcitur ipſe ſilens, & tantos damnat honores
Eſſe epulis, facilesq́; coli tanto agmine menſas.
At cum pulſa fames, & bacchi munera duram
Laxarunt mentem, cum fronti reddita demum
Lætitia, & poſitæ grauiores pectore curæ,

Perſonat

Perſonat euboica Teuthras teſtudine Cymes
Incola, & obtuſas immiti murmure ſæuæ
Inter bella tubæ, permulcet cantibus aures.
Iamq; Iouem, & lætos per furta canebat amores,
Electræq; toros Atlantidos. unde creatus
Proles digna deûm tum Dardanus, isq; Tonanti
Vt det Erichthonium magna de ſtirpe nepotem.
Hinc Tros, hinc Ilus, generis tunc ordine longo
Aſſaracus, nulloq; minor famaue, manuue.
Tum Capys ut primus dederit ſua nomina muris.
Concelebrant plauſu pariter ſidonia pubes,
Campanæq; manus. ante omnes ductor honori
Nominis, auguſto libat Carcheſia ritu.
Cætera quem ſequitur, bacchiq; ex more liquorem
Irrorat menſis turba, ardeſcitq; lyæo.
Interea Tyrio reſoluta in gaudia cœtu
Conuerſo (neq; enim iuuenis non digne ſileri
Tranſmittam tua cœpta libens, famamq; negabo
Quanquam imperfectis, magnæ tamen indolis auſis).
Mens una inuiolata mero, nulliſq; uenenis
Potando exarmata decus, pugnæq;, neciſq;
Sidoniæ tacito uoluebat pectore molem.
Quoq; eſſet miranda magis tum ſacra libido,
Pactulo genitus patrias damnauerat artes.
Is uarijs oneratum epulis, atq; atria tardo
Linquentem greſſu comitatus pone parentem,
Poſtquam poſſe datum meditata aperire, nouoſq;
Pandere conatus, & liber parte relicta
Tectorum à tergo patuit locus. accipe digna
Et Capua, & nobis inquit conſulta, togaq;

Armatum amota nudat latus) hoc ego bellum
Conficere enſe paro, atq; auulſum ferre tonanti
Rectoris libyci uictor caput. hic erit ille
Qui polluta dolis iam fœdera ſanciet enſis.
Si perferre nequit ſpectacula tanta ſenectus,
Et tremit incœptis laſſo maioribus æuo,
Et tu ſecuris concede penatibus, & me
Linque meæ menti. ſummum tu credis, & æquas
Annibalem ſuperis? o quantum nomine maior
Iam Pœno tibi natus erit. uibrabat ab ore
Ignis atrox, animusq; uiri iam bella gerebat.
Cum ſenior tanti pondus conaminis ægra
Iam dudum uix aure ferens, tremebundus ibidem
Sternitur, & pedibus crebro pauida oſcula figens,
Per ſiquid ſupereſt uitæ, per iura parentis,
Perq; tuam noſtra potiorem nate ſalutem
Abſiſte incœptis oro. ne ſanguine cernam
Polluta hoſpitia, ac tabo repleta cruento
Pocula, euerſas pugnæ certamine menſas.
Tu'ne illum, quem non acies, neq; mœnia, & urbes
Ferre ualent. cum frons propior, lumenq; coruſco
Igne micat. tu'ne illa uiri quæ uertice fundit
Fulmina pertuleris? ſi uiſo intorſerit enſe
Diram, qua uertit per campos agmina, uocem?
Fallit te menſas inter quod credis inermem.
Tot bellis quæſita uiro, tot cædibus armat
Maieſtas æterna ducem. ſi admoueris ora
Cannas, et Trebiam, ante oculos Thraſimenaq; buſta,
Et Pauli ſtare ingentem miraberis umbram.
Quid tanto in caſu comitum, iuxtaq; iacentum

Torpebunt

T orpebunt dextræ? parce oro, & deſine uelle
C ui nequeas uictorupereſſe. an triſtia uincla
E t Decius non erudiunt componere mentem?
T alia commemorans, famæ maioris amore
F lagrantem ut uidit iuuenem, ſurdumq; timori
N il ultra poſco. refer in conuiuia greſſum
A pproperemus ait. non iam tibi pectora pubis
S idoniæ fodienda manu tutantia regem.
H oc iugulo dextram explora. nanq; hoc tibi ferrum
S i Pœnum inuaſiſſe paras, per uiſcera lenta
N oſtra eſt ducendum. tardam ne ſperne ſenectam.
O pponam membra, atq; enſem extorquere negatum
M orte mea eripiam. lachrymæ tunc ore profuſæ,
E t magna ſuperûm cura ſeruatus in arma
S cipiadæ Pœnus, nec tantum fata dederunt
E xterna peragi dextra. pulcherrimus iræ,
E t dignus fieri compos memorabilis auſi.
A miſit quantam poſito conamine laudem.
C ui tantum eſt uoluiſſe decus. tum reddere ſeſe
F eſtinant epulis, & triſtia fronte ſerenant.
D onec læta uirûm ſoluit conuiuia ſomnus.
P oſtera lux Phaëtontis equos proferre parabat
I am rapidos, omni curru ſplendente ſub undis.
E t iuuenis magno generatus Hamilcare, duras
I am dudum exercet curas. Cartaginis arces
I re ferox Mago, & patribus portare iubetur
N uncia facta ducis. præda & captiua leguntur
C orpora, direptæq; uiris ſub marte cruento
E xuuiæ, fauſti ſuperis libamina belli.
A ltera curarum, libycis dimittitur oris

Heu Decius, reduci lentus ſeruatus ad iras.
Ni pœnæ iuuenem indignæ miſeratus ab alto
Iuppiter, antiquam Batti uertiſſet ad urbem.
Hic Pellea uirum Ptolemæi ſceptra, uehentum
Eripuere minis, reſolutáq; uincula collo,
Atq; eadem uitæ cuſtos. mox deinde quieto
Acœpit tellus oſſa inuiolata ſepulchro.
Nec Venerem interea fugit exoptabile tempus
Pœnorum mentes, cæco per læta premendi
Exitio, & luxu corda importuna domandi.
Spargere tela manu paſſim fallentia natis
Imperat, & tacitas in pectora mittere flammas.
Tum pueris dulce arridens. eat improba Iuno,
Et nos (nec mirum, quid enim ſumus?) acta ſecundis
Deſpiciat. ualet illa manu. ualet illa lacertis.
Paruula nos arcu puerili ſpicula ſenſim
Fundimus, & nullus noſtro de uulnere ſanguis.
Verum agite ò mea turba precor. nunc tẽpus, adeſte
Et tyriam pubem tacitis exurite telis.
Amplexu, multóq; mero, ſomnóq; uirorum
Profliganda acies, quam non perfregerit enſis,
Non ignes, non emiſſis Gradiuus habenis.
Combibat illapſos ductor per uiſcera luxus,
Nec pudeat picto fultum iacuiſſe cubili,
Nec crinem aſſyrio perfundere pugnet amomo.
Ille ſub hyberno ſomnos educere telo
Iactator, tectis, malit conſumere noctes.
Ac ponat ritus ueſcendi, ſæpe citato
Dum reſidet ſub caſſide equo, diſcatq; lyæo
Imbellem donare diem. tum deinde madenti

Poſt

Poſt epulas ſit grata chelys, ſegniſq́; ſoporas
Aut noſtro uigiles ducat ſub numine noctes.
Hæc poſtquam Venus, applaudit laſciuus, & alto
Mittit ſe cœlo niueis exercitus alis.
Sentit flammiferas pubes mauruſia pennas,
Et pariter fuſis tepuerunt pectora telis,
Bacchi dona uolunt, epulaſq́; & carmina rurſus
Pieriæ liquefacta lyra. non acer aperto
Deſudat campo ſonipes. non ulla per auras
Lancea nudatos exercet torta lacertos.
Mollitæ flammis lymphæ languentia ſomno
Membra fouent, miſeriſq́; bonis perit horrida uirtus.
Ipſe etiam afflatus fallente cupidine ductor
Inſtaurat menſas dapibus, repetitq́; uolentum
Hoſpitia, & patrias paulatim decolor artes
Exuit, oculta mentem uitiante ſagitta.
Altera iam patria, atq; æquo ſub honore uocatur
Altera Carthago Capua, intactumq́; ſecundæ
Fortunæ ingenium uitia allatrantia quaſſant.
Nec luxus ullus, merſæq́; libidine uitæ
Campanis modus. accumulant uariaſq́; per artes
Scenarum, certant epulas diſtinguere ludo.
Vt ſtrepit aſſidue phrygiam ad miletica loton
Memphis amyclæo paſſim laſciua Canopo.
In primis dulcem, Pœno lætante, per aures
Nunc uoce infundit Teuthras, nunc pectine cantum.
Iſq́; ubi mirantem reſonantia pollice fila
Ductorem uidit Libyæ, canere inde ſuperbas
Aoniæ laudes ſenſim teſtudinis orſus,
Concordem citharæ mouit per carmina linguam.

V incere liquentis uitam quæ poſſit olores.
A tq; hæc è multis carpſit molliſſima menſæ.
F acta antiqua uirũm, placidas queis mulceat aures.
A rgolicis quondam populis (mirabile dictu)
E xaudita chelys, lapidem teſtudine prompta
D ucere, & in muros poſuiſſe uolantia ſaxa.
H æc amphionio uallauit pectine Thebas,
A c ſilice aggeribus per ſe ſcandente uocatis,
I uſſit in immenſum cantatas ſurgere turres.
A ltera turbatum plectro moderata profundum,
E t tenuit phocas, & in omni Prothea forma
T raxit, & æquoreo portauit Ariona dorſo.
N am quæ peliaca frenabat rupe canendo
H eroum mentes, & magni pectora Achillis,
C entauro dilecta chelys. compeſceret iras
Percuſſa fide, uel pelagi, uel triſtis auerni.
N anq; chaos, cæcam quondam ſine ſydere molem,
N on ſurgente die, ac mundum ſine luce canebat.
T um deus ut liquidi diſcuſſit ſtagna profundi,
T elluriſq; globum media compage ligaſſet,
V t cælſum ſuperis habitare dediſſet Olympum,
C aſtáq; Saturni monſtrabat ſæcula patris.
S ed quos pulſabat, Rhypheum ad Strimona, nerui
A uditus ſuperis, auditus manibus Orpheus.
E merito fulgent clara inter ſydera plectro.
H unc etiam mater, tota comitante ſororum
A onidum turba, mater mirata canentem.
N on illo Pangea iuga, aut mauortius Aemus,
N on illo modulante ſonos ſtetit ultima Thrace,
C um ſyluis uenere feræ, cum montibus amnes.

Immemor

Immemor & dulcis nidi, poſitóq; uolatu
Non mota uolucris captiua pependit in æthra.
Quin etiam pagaſea ratis, cum cærula nondum
Cognita terrigenis, pontóq; intrare negaret,
Ad puppim ſacræ cithara eliciente carinæ,
Adductum cantu uenit mare. pallida regna
Biſtonius uates, flammiſq; Acheronta ſonantem
Placauit plectro, & fixit reuolubile ſaxum.
O dire Ciconum matres, geticiq; furores,
Et damnata Deis Rhodope. tulit ora reuulſa
In pontum, ripis utrinq; ſequentibus Hebrus.
Tum quoq; cum rapidi caput à ceruice reciſum
Portarent fluctus, ſubito emicuere per undas,
Ad murmur cete toto exultantia ponto.
Sic tum Pierius, bellis durata uirorum
Pectora, caſtalio frangebat carmine Teuthras.
Interea placida attulerant iam flamina terris
Magonem libycas. lauro redimita ſubibat
Optatos puppis portus, pelagóq; micabant
Captiua arma procul celſa fulgentia prora.
At patulo ſurgens iandudum, & æquore late
Nauticus implebat reſonantia littora clamor,
Et ſimul adductis percuſſa ad pectora tonſis,
Centeno fractus ſpumabat uerbere pontus.
Nec lentum in medios rapienda ad gaudia uulgus
Procurrit fluctus, elatáq; turba fauore
Certatim ingenti, celebrant noua gaudia plauſu.
Aequatur rector Diuis. illum undiq; matres,
Illum turba minor, moniti gaudere nepotes,
Et ſenior manus, & iuxta populuſq;, patreſq;,

M actatis ſuperûm dignantur honore iuuencis.
S ic patriam Mago, & portas ingreſſus ouanteis
F raternæ laudis fama. ruit inde ſenatus,
E t multo patrum ſtipatur curia cœtu.
T um diuos ueneratus, auum de more uetuſto,
M artem ait egregium, & fractas queis itala tellus
N itebatur opes, pars ipſe haud parua laborum
N uncio, pugnatum ſuperis in uota ſecundis.
E ſt locus, æterni ſignat quem gloria regis,
P oſſeſſus quondam priſca inter ſæcula Dauno.
H umentes rapido circundat gurgite campos
A ufidus, & ſtagnis intercipit arua refuſis.
M ox fluctus ferit adriacos, magnoq; fragore
C edentem impellit retrorſum in æquora pontum.
H ic Varro, & magnum latia inter nomina Paulus
N omen. queis rerum ducibus permiſſa poteſtas.
V ix dum depulſa nigræ caligine noctis
I nuadunt campum, & late fulgentibus armis
A ccendunt ultro lucem ſurgentis eoi.
N os contra, nam germanum furor acer agebat,
O ptatæ pugnæ caſtris cita ſigna mouemus.
I ntremuit tellus, & pulſus mugit Olympus.
H ic fluuium, & campos abſcondit ſtrage uirorum
D uctor, quo nunquam maiorem ad bella tulerunt
R ectorem terræ. uidi cum turbine ſæuo
A uſonia, & ſonitu bellanteis fuſa per agros
V ni terga daret. uidi cum Varro citato
A uferretur equo proiectis degener armis.
Q uin & magnanimum perfoſſo corpore telis
S tare ſuper ſocium uidi te Paule cadentem.

Aegatis

Aequatis ille & ſeruilia fœdera, larga
Vltus cæde dies, non plus optaſſe liberet,
Quantum conceſſit dexter deus. altera iam lux
Si redeat, populis certe ſis omnibus una
Tum Carthago caput terrasq; colêre per omnes.
Testes hi ſtragis, quos ſignum illuſtre ſuperbis
Mos læua geſtare uiris. tum funditur ante
Ora admirantum præfulgens annulus auro,
Dat'q; fidem uerbis, haud paruo inſignis aceruo.
Hinc iterum repetens. reſtat nunc ſedibus imis
Vertenda, atq; æquanda ſolo iam ſubruta Roma.
Adnitamur, ait, uires refouete tot hauſtis
Caſibus, & pateant non parca æraria dextris,
Quas emimus bellis. deſit iam bellua triſtis
Auſoniis terror, nec non alimenta fatigant.
Atq; ea dum memorat, toruo conuerſus in ora
Hannonis uultu, quem gliſcens gloria prauum
Ductoris ſtudio iam dudum agitabat acerbo.
Iam'q; tibi dextras, incœpta'q; noſtra probamus,
Iam fas dardanio me non ſeruire colono.
Anne iterum Annibalem dedi placet? atra ueneno
Inuidiæ, nigro'q; undantia pectora felle
Tandem tot titulis, tot'q; exornata tropheis
Infelix muta. dextra hæc, en dextera, quam tu
Aeneadis lacerare dabas, & littora, & amnes
Et ſtagna, & latos impleuit ſanguine campos.
Hæc Mago, atq; animos fauor haud obſcurus habebat.
Cui ſimul inuidia, atq; ira ſtimulantibus Hanno.
Talia ueſani iuuenis conuitia miror
Haud equidem. tumet ingenio, fraterna'q; corda

N on tarde agnoſcas, & uirus futile linguæ.
Q ui ne mutatum uanis abſiſtere credas,
N ũc pacem orandam, nunc improba fœdere rupto
A rma reponenda, & bellum exitiale cauendum
A uthor ego, atq; adeo uoſmet perpendite quæſo,
Q uid ferat, haud aliud nobis cenſere relictum eſt.
T ela, uiros, aurum, claſſis alimenta precatur,
B elligeramq́; feram, uictus non plura dediſſem.
S anguine dardanio rutulos ſaturauimus agros,
E t iacet in campis Latium. deponere curas
T andem ergo bone da uictor, liceatq́; ſedere
I n patria. liceat non exhaurire rapacis
I mpenſis belli uacuatos ſæpe penateis.
N unc en, nunc inquam (falſa ut præſagia noſtra
S int oro, mensq́; augurio ludatur inani)
H aud procul eſt funeſta dies. atrocia noui
C orda, ac proſpicio natas è cladibus iras.
V os ego, uos metuo Cannæ. ſubmittite ſigna;
A tq; adeo tentate, agedum, & depoſcite pacem.
N on dabitur. parat ille dolor (mihi credite) maius
E xitium accepto, citiusq́; hæc fœdera uictor
Q uam uictus dabit, atq; adeo qui tanta ſuperbo
F acta ſonas ore, & ſpumanti turbine perflas
I gnorantum aures. dic en germanus in armis
I lle tuus par Gradiuo, per ſæcula tellus
C ui ſimilem nunquam ductorem in bella creauit,
M œnia romuleæ cur nondum uiderit urbis?
S cilicet à gremio matrum rapiamus in hoſtem
N ondum portandis habiles grauioribus armis.
A eratas iuſſu texamus mille catinas,

Atq; omnis Libyæ quæratur bellua terris,
Vt longa imperia, atq; armatus proroget armos
Annibal, & regnum trahat uſq; in tempora fati.
Vos uero (neq; enim occulto circundamur aſtu)
Ne dulcis ſpoliate domos, caſtriſq; potentum,
Atq; opibus ſancite modum. pax optima rerum,
Quas homini nouiſſe datum eſt. pax una triumphis
Innumeris potior. pax cuſtodire ſalutem
Et ciues æquare potens, reuocetur in arces
Tandem ſidonias, & fama fugetur ab urbe
Perfidiæ Phœniſſa tua. ſi tanta libydo
Armorum tenet, atq; enſes non reddere perſtat
Poſcenti patriæ. nil ſuppeditare furori
Hortor, & hæc fratri Magonem dicta referre.
Plura adnectentem (neq; enim ſatiauerat iras
Dicendo) clamor turbat diuerſa uolentum.
Si Libyæ decus, haud ulli ſuperabilis armis
Annibal eſt iræ tibi, deſtituemus ad ipſas
Victorem metas? nec opum adiumenta feremus?
Inuida unius ſceptra ut iam parta retardet?
Inde alacres tribuunt, quæ belli poſceret uſus.
Abſentiq; ſuum iactant ſub teſte fauorem.
Mox eadem terris placitum traducere ibêris,
Dum malus obtrectat facta immortalia liuor,
Nec ſinit adiutas ductoris creſcere laudes.

I Am terra glaciale caput,fœcundáq; nimbis
Tempora,et auſtrifero nebuloſam uertice frontem
Immitis condebat hyems, blandiſq; ſalubre
Ver Zephyris,tepido mulcebat rura ſereno.
Prorumpit Capua Pœnus,uicináq; late
Permiſſo terrore quatit. ceu condita bruma
Dum riphea rigent aquilonis flamina, tandem
Euoluit ſerpens arcano membra cubili,
Et ſplendente die nouus emicat,atq; coruſcum
Fert caput,& ſaniem ſublatis faucibus efflat.
At libyci ducis ut fulſerunt ſigna per agros,
Deſolata metu cuncta,& ſuadente pauore
Vallo ſe clauſere ſimul,trepidiq; ſalutis
Expectant ipſis metuentes mœnibus hoſtem.
Sed non ille uigor,qui ruptis alpibus arma
Intulerat,dederatq; uias,Trebiáq; potitus,
Mæonios italo ſcelerauit ſanguine fluctus.
Tunc inerat. molli luxu madefacta,meroq;
Illecebris ſomni,torpentia membra fluebant.
Queis gelidas ſuetum noctes thorace grauatis
Sub ioue non æquo trahere,& tentoria ſæpe
Spernere,ubi hyberna ruerent cum grandine nimbi.
Ac ne nocte quidem clypei,enſes'ue repoſti,
Nō pharetræ,aut iacula,& pro mēbris arma fuere.
Tunc graue caſſis onus,maioráq; pondera uiſa

P armarum, ac nullis fuſæ ſtridoribus haſtæ.
P rima inſtaurantem ſenſit certamina, mitis
P arthenope, non diues opum, non ſpreta uigoris.
S ed portus traxere ducem, ſecura uolentem
A equora, quæ peteret ueniens Carthagine puppis.
N am molles urbi ritus, atq; hoſpita muſis
O cia, & exemptum curis grauioribus æuum,
S irenum dedit una ſuum, & memorabile nomen,
P arthenope muris acheloias. æquore cuius
R egnauere diu cantus, cum dulce per undas
E xitium miſeris caneret non proſpera nautis.
H æc ponè aggreſſus. (nam frontem clauſerat æquor)
M œnia, non ullas ualuit perfringere Pœnus
T ota mole uias, fruſtra'q; inglorius auſi.
P ulſauit quatiens obſtructas ariete portas.
S tabat Cannarum graia ad munimina uictor
N equicquam, & cautæ mentis conſulta probabat.
E uentu, qui poſt Dauni ſtagnantia regna
S anguine tarpeias ire abſtinuiſſet ad arces.
E n qui nos ſegnes, & neſcire addere curſum
F atis iactaſtis, quod uobis ſcandere nuper
N on acie ex ipſa conceſſum mœnia Romæ,
I urante, atq; epulas promiſſas ſede tonantis
H is quæ graia manus defendit, reddite tectis.
T alia iactabat, famæ'q; pudore futuræ
I rritus, incœpta primus ſi abſiſteret urbe
A udebat cuncta, atq; acuebat fraudibus enſes.
S ed ſubitæ muris flammæ, totó'q; fluebant
A ggeris anfractu tela improuiſa per auras.
H aud ſecus occuluit ſaxi, quos uertice fœtus

A les fulua Iouis, tacito ſi ad culmina niſu
E uaſit ſerpens, terretq́; propinquus hiatu,
I lla hoſtem roſtro, atq; aſſuetis fulmina ferre
V nguibus inceſſens, nidi circumuolat orbem.
T andem ad uicinos Cumarum uertere portus
D efeſſus ſubigit, varioq́; laceſſere motu
F ortunam, & famæ turbando obſtare ſiniſtræ.
S ed cuſtos urbi Gracchus tutela, uel ipſis
C ertior arcebat muris, iterumq́; ſedere
P ortis, atq; aditus iterum ſperare uetabat.
L uſtrat inops animi, rimatur & omnia circum
A lite uectus equo, rurſusq́; hortatibus infit
L audum agitare ſuos. proh dÿ, quis terminus inquit
A nte urbes ſtandi graias, oblite tuorum
F actorum miles? quis erit modus? alpibus aſtat
N imirum maior moles, & ſcandere cœlum
P ulſanteis iubeo ſcopulos, quanquam altera detur
S i ſimilis tellus, aliæq́; repente ſub aſtra
E xurgant rupes, non ibis? & arduus arma
M e ducente feres? tenet heu cumanus hiantem
A gger adhuc, murusq́; tenet, Gracchumq́; moueri
N on auſum portis, paruo in diſcrimine cerno.
A n uobis gentes, quæcunq; labore paraſtis,
C aſu geſta putent? uos per tyrrhena fauentum
S tagna deûm, per ego & Trebiam, cineresq́; Sagunti
O bteſtor. dignos iam uoſmet reddite ueſtra
Q uam trahitis fama, et reuocate in pectore Cannas.
S ic ductor feſſas luxu, attritasq́; ſecundis
E rigere, & uerbis temptabat ſiſtere mentem.
A tq; hic perluſtrans aditus, fulgentia cernit

Arcis templa iugo, quorum tum Virrius altæ
Immitis ductor Capuæ primordia pandit.
Non eſt hoc, inquit, noſtri quod ſuſpicis æui,
Maiores fecere manus, cum regna teneret
Dictei regis, (ſic fama eſt) linquere terras
Dedalus inuenit, nec toto ſigna ſequenti
Orbe dare ætherias aliena tollere in auras
Auſus ſe penna, atq; homini monſtrare uolatus.
Suſpenſum hic librans media inter nubila corpus
Enauit, ſuperoſq́; nouus conterruit ales.
Natum etiam docuit falſæ ſub imagine plumæ
Attentare uias uolucrum, lapſumq́; ſolutis
Pennarum remis, & non felicibus alis,
Turbida plaudentem uidit freta, dumq́; dolori
Indulget ſubito, motis ad pectora palmis,
Neſcius heu planctu duxit moderante uolatus.
Hic pro nubiuago gratus pia templa meatu
Inſtituit Phœbo, atq; audaces exuit alas.
Virrius hæc, ſed enim ductor numerabat inertes;
Atq; actos ſine marte dies, ac ſtare pudebat.
Ingemit aduerſis, reſpectansq́; irrita tecta
Vrbe dicarchæa parat exatiare dolorem.
Hic quoq; nunc pelagus, nunc muri ſaxea moles
Officit audenti, defenſantumq́; labores.
Dumq́; tenet ſocios, dura atq; obſepta uiarum
Rumpere nitentis lentus labor, ipſe propinqua
Stagnorum, terræq́; ſimul miracula luſtrat.
Primores adſunt Capuæ. docet ille tepentes
Vnde ferant nomen Baiæ, comitemq́; dediſſe
Dulichiæ puppis ſtagno ſua nomina monſtrat.

A ſt hic lucrino manſiſſe uocabula quondam
C ocyti memorat, medioq́; in gurgite ponti
H erculeum commendat iter· qua diſpulit æquor
A mphytrioniades armenti uector ibêri.
I lle olim populus dictum ſtygi, nomine uerſo
S tagna inter celebrẽ nunc mitia monſtrat Auernũ.
T um triſti nemore, atq; umbris nigrantibus horrens,
E t formidatus uolucri, letale uomebat
S uffuſo uirus cœlo, ſtygiaq́; per urbes
R elligione ſacer, ſæuum retinebat honorem.
H inc uicina palus fama eſt Acherontis ad undas
P andere iter. cæcas ſtagnante uoragine fauces
L axat, & horrendos aperit telluris hiatus.
I nterdumq́; nouo perturbat lumine manes.
A c iuxta caligante ſitu, longumq́; per æuum
I nfernis preſſas nebulis, pallente ſub umbra
C ymmerias iacuiſſe domos, noctemq́; profundam
T artareæ narrant urbis. tum ſulfure, & igni
S emper anhelantes, coctoq́; bitumine campos
O ſtentant. tellus atro exundante uapore
S uſpirans, uſtisq́; diu calefacta medullis
A eſtuat, & ſtygios exhalat in aëra flatus:
P arturit, & tremulis metuendum exibilat antris,
I nterdumq́; cauas luctatus rumpere ſedes,
A ut exire foras, ſonitu lugubre minaci
M ulciber immugit, laceratáq; uiſcera terræ
M andit, & exeſos labefactat murmure monteis.
T radunt herculea proſtratos mole gigantes
T ellurem iniectam quatere, & ſpiramine anhelo
Torreri late campos, quotiesq́; minatur

Rumpere

Rumpere compagem impoſitam, expalleſcere cœlũ.
Apparet Prochyte ſæuum ſortita Numanta.
Apparet procul Inaryme. quæ turbine nigro
Fumantem premit Iapetum, flammaſq́; rebelli
Ore eiectantem, & ſiquando euadere detur,
Bella Ioui rurſus, ſuperiſq́; iterare uolentem.
Monſtrantur Veſeua iuga, atq; in uertice ſummo
Depaſti flammis ſcopuli, fractuſq́; ruina
Mons circum, atq; Aetnæ fatis certantia ſaxa.
Nec non Miſenum ſeruantem idea ſepulchro
Nomina, & herculeos uidet ipſo in littore Baulos.
Miratur pelagiq́; minas, terræq́; labores.
Quæ poſtquam perſpecta uiro, regreſſus ad altos
Inde Pherecyadum muros, & frondentia leto
Palmite deuaſtat nyſæa cacumina Gauri.
Hinc ad chalcidicam transfert citus agmina Nolam.
Campo Nola ſedet, crebris circundata in orbem
Turribus, & celſo facilem tutatur adiri
Planitiem uallo, ſed qui non turribus arma
Defendenda daret, uerum ultro mœnia dextra
Protegeret. Marcellus opem, auxiliumq́; ferebat.
Iſq́; ubi agenoream procul aduentare per æquor,
Et ferre ad muros nubem uidet, arma cruentus
Hoſtis adeſt. rapite arma uiri, clamatq́;, capitq;.
Circunſtant rapidi iuuenes, aptantq́; frementi
Sanguineas de more iubas. ſonat inde citato
Agmina diſponens paſſu. tu limina dextræ
Seruabis portæ Nero. tu conuerte cohortes
Ad læuam patrias, & larinatia ſigna,
Clarum Volſcorum Tulli decus. aſt ubi iuſſo

ſ

P er tacitum ruptis ſubita ui fundite portis
T elorum in campos nimbum. ferar ipſe reuulſa
I n medios, equitumq́; traham certamina portæ.
D umq́; ea Marcellus, iam clauſtra euellere Pœni
E t ſcalis ſpretos temptabant rumpere muros.
I nſonuere tubæ paſſim, clamorq́; uirorum,
T innitusq́; ſimul litui, raucoq́; tumultu
C ornua, & in membris concuſſa furentibus arma.
F ertur acerba lues diſiectis incita telis,
E ffuſæq́; ruunt inopino turbine turmæ.
I mprobus ut fractis exundat molibus amnis.
P ropulſum ut borea ſcopulis impingitur æquor.
V t rupto terras inuadunt carcere uenti.
N ec terrente Libys uiſu armorumq́;, uirumq;
D eiectum ſperare ualet. dux dardanus inſtat
A ttonito progreſſus equo, tergisq́; ruentum
I ncumbens haſta, ſocios nunc uoce fatigat.
P erge age. fer greſſus. dexter deus, horaq́; noſtra eſt.
H ac iter in muros Capuæ. nunc rurſus in hoſtem
C onuerſus, ſta. quo raperis? non terga tuorum,
T e ductor Libyæ increpito. ſtat campus, & arma;
E t mars in manibus. dimitto à cæde cohortes.
S pectemur ſoli. Marcellus prælia poſco.
S ic rector latius, iuueniq́; inuadere pugnam
B arcæo ſuadebat honor, preciumq́; pericli.
S ed non hæc placido cernebat pectore Iuno,
C œptoq́; auertit ſuprema in fata ruentem.
S iſtere perculſos ille, & reuocare laborat.
T ales ne è gremio Capuæ, tectisq́; ſiniſtris
E gredimur? ſtate ò miſeri, queis gloria ſumma

Dedecori

D edecori eſt. nil uos hodie (mihi credite) terga
V ertentes fidum expectat. meruiſtis ut omnis
I ngruat Auſonia, & ſæuo mauorte paraſtis,
N e qua ſpes fuſos pacis, uitæq; maneret.
V incebat clamore tubas, uocisq; uigore
Q uamuis obſtructas ſæuus penetrabat in aures.
P olydamanteis iuuenis Pedianus in armis
B ella agitabat atrox. troianaq; ſemina, & ortus
A tq; antenorea ſeſe de ſtirpe ferebat.
H aud leuior generis fama, ſacroq; Timauo
G loria, & euganeis dilectum nomen in oris.
H uic pater Eridanus, uenetæq; ex ordine gentes,
A tq; Apono gaudens populus, ſeu bella cieret,
S eu muſas placidus, doctæq; ſilentia uitæ
M allet, & aonios plectro mulcere labores.
N on ullum dixere parem, nec notior alter.
Q ui poſtquam effuſis urgens ueſtigia frenis
P œnorum, iuxta galeam, atq; inſigne perempti
A gnouit ſpolium Pauli. puer illa gerebat
N on paruo lætus ductoris munere Cinyps,
D ilectus pœno Cinyps. quo gratior ore
N on fuit, ac nulla nituit plus fronte decoris.
Q uale micat, ſemperq; nouũ eſt, quod Tyburis aura
P aſcit ebur, uel qui miro candoris honore
L ucet in aure lapis, rubris aduectus ab undis.
Q uem poſtquam egregium criſtis, & Caſſide nota
F ulgentem extremo Pedianus in agmine uidit,
C um ſubita ante oculos Pauli emerſiſſet imago
S edibus infernis, amiſſaq; poſceret arma,
I nuadit frendens. tu ne ignauiſſime ſacri

P ortabis capitis, quæ non ſine crimine ueſter
I nuidiaq; deûm geſtare tegmina ductor?
E n Paulus. uocat inde uiri ad ſpectacula manes;
E t fugientis agit coſtis penetrabile telum.
T um delapſus equo, galeam, atq; inſignia magni
C onſulis abrumpit dextra, ſpoliatq́; uidentem.
S oluitur omne decus leto, niueosq́; per artus
I t ſtygius color, & formæ populatur honores.
A mbroſiæ cecidere comæ, uiolataq́; ceruix
M armoreum in iugulum collo labente recumbit.
H aud ſecus oceano rediens cythereius ignis,
C um ſeſe Veneri iactat ſplendore refecto,
S i ſubita inuadat nubes, hebetatur, & atris
D ecreſcens tenebris, languentia lumina condit.
I pſe etiam capta Pedianus caſſide, nudos
A ttonitus ſtupet ad uultus, iraſq́; coheret.
T um galeam magno ad ſocios clamore reportans
I mmitem quatiebat equum, ſpumantia ſæuo
F rena cruentantem morſu, cui turbidus armis
O buia Marcellus rapido tulit ora tumultu.
A gnoſcensq́; decus, macte ô uirtutis auitæ
M acte Antenoride, nunc inquit rapta petamus
Q uod ſupereſt libyci ductoris tegmina, & ardens
T errificis ſæuam fundit ſtridoribus haſtam.
N ec forſan uoti uanus foret, obuia niuis
G eſtaris oppoſito tenuiſſet corpore telum.
Q ui dum uicinis ductorem protegit armis,
T ranſabijt non hunc ſitiens grauis haſta cruorem,
I ngentesq́; minas mutata morte peregit.
A uehitur raptim ductor, diſcrimine leti

Turbatus,

Turbatus, curſum'q; ferens ad caſtra capeſſit.
Iam'q; fugæ immodicus tendit certamine greſſum
Præcipitem, uerſis pœnorum exercitus armis.
Aſſequitur telis hoſtis, longas'q; uiritim
Exatiant iras cladum, cœlo'q; cruentos
Certatim oſtentant, & dijs ultoribus enſes.
Ille dies primo docuit, quod cedere nemo
Auderet ſuperis, martis certamine ſiſti
Poſſe ducem Libyæ. raptant currus'q; uiroſq;
Maſſylam'q; feram, & uiuis auulſa reportant
Tegmina bellantum, atq; abeunt ſub cuſpide terga
Contenti uidiſſe ducis. tum martis adæquant
Marcellum decori. graditur comitante triumpho
Maior, quàm ferret cum uictor opima Tonanti.
Inde furens poſtq̃ uallo uix depulit hoſtem
Ductor agenoreus, quando hanc, quanto'q; cruore
Hoſtili, labem eluerim? mea terga uidere
Contigit Auſoniæ? me'ne inquit ſumme deorum
Poſt Trebiam ſtatuis tam triſti funere dignum?
Vos'q; inuicta diu, nunc heu ſine marte iuuentus
Debellata bonis Capuæ. non degener ipſe
Geſtorum Auſonijs uerti uictricia ſigna.
Vobis terga dedi, uidi cum ad bella uocarem,
Non ſecus atq; italo fugere à ductore pauentes.
Quid reliquum priſci martis tibi? qui dare terga
Me reuocante potes? fundebat talia Pœnus.
Et latiæ ſeſe nolana ad mœnia turmæ
Portantes ſpolia inſigni clamore ferebant.
At conſueta graues per longum audire ſuorum
Euentus Roma, & nunquam recreare ſecundis,

A llato tandem fauſtæ certamine pugnæ
E rigitur, primoq́; deûm ſe munere tollit.
A nte omnes pigra in martem, fugiensq́; laborum
D um bellum tonat, & ſeſe furata iuuentus
D at pœnas latebræ, tum qui dulcedine uitæ,
I nuenere dolos, iurataq́; fœdera pœno
C orrupere, notant, & purgant crimine gentem.
P unitur patriam meditantum linquere terram
C onſilium infelix, ſceleratáq; culpa Metelli.
T alia corda uirûm. ſed enim non fœmina ceſſit
M ente æquare uiros, & laudis poſcere partem.
O mnis præ ſeſe portans capitisq́;, manusq;
A ntiquum decus, ac direpta monilia collo,
C ertatim matrona ruit, belloq́; miniſtrant.
H aud tanta ceſſiſſe uiros in tempore tali
L audis ſorte piget, factoq́; in ſæcula ituro
L ætantur tribuiſſe locum. tum celſa ſenatus
S ubſequitur turba, in medium certamine magno.
P riuatæ cumulantur opes. nudare penates,
A c nihil arcanos uitæ melioris ad uſus
S epoſuiſſe iuuat. coit & ſine nomine uulgus.
C orpore ſic toto ac membris Roma omnibus uſa,
E xangues rurſus tollebat ad æthera uultus.
A ddunt ſpem miſeris dulcem parnaſia Cyrrha,
P ortantes reſponſa uiri. nam læta ferebant
E xaudiſſe adytis, ſacra cum uoce tonaret
A ntrum, & mugiret Phœbo iam intrata ſacerdos.
S oluite gens Veneris grauiores corde timores,
A duerſa, & quicquid duri ſub marte manebat,
E xhauſtum eſt uobis. reſtant leuiora laborum,

Et ſine

Et ſine pernicie terror. dijs uota, preceſq;
Ferte modo, & tepidos aris libate cruores.
Neu date terga malis. aderit Gradiuus, & ipſe
Delius auertet propiora pericula uates,
Troianos notus ſemper minuiſſe labores.
Sed uero, ſed enim ante omnes altaria fumens
Centum feſta Ioui, centum cadat hoſtia cultris.
Ille trucem belli nubem, ſæuaſq; procellas
In Libyam uiolenter aget. ſpectabitis ipſi
Aegida turbato quatientem in prælia mundo.
Aſt ea Parnaſi poſtq̃ clamata ſub antris
Allatum, uulgiq; deus peruenit ad aures,
In capitolinas certatim ſcanditur arces.
Sternunturq; Ioui, & delubrum ſanguine honorant.
Tum pæana canunt, reſponſaq; fida precantur.
Interea aſſuetis ſenior Torquatus in armis,
Sardoas patrio quatiebat milite terras.
Nanq; ortum iliaca iactans ab origine nomen
In bella Hampſagoras tyrios renouata uocarat.
Proles pulchra uiro, nec tali digna parente.
Oſcus erat. cuius fretus fulgente iuuenta
Ipſe aſper paci, crudos ſine uiribus annos
Barbarici ſtudio ritus, refouebat in armis.
Iſq; ubi Torquatum raptim properata ferentem
Signa uidet, pugnæq; auidas accedere dextras
Fraude loci nota, latebroſa per auia ſaltus
Euolat, & profuſa fugæ compendia carpens,
Occulta tegitur ualle, & frondentibus umbris.
Inſula fluctiſono circumuallata profundo
Caſtigatur aquis, compreſſaq; gurgite terras

Enormes cohibet, nudæ ſub margine plantæ.
Inde Ichnuſa prius grais memorata colonis,
Mox libyci Sardus generoſo ſanguine fidens
Herculis, ex ſeſe mutauit nomina terræ.
Affluxere etiam, & ſedes poſuere coactas
Diſperſi pelago, poſt eruta pergama teucri.
Nec paruum decus, aduecto cum claſſe paterna
Agmine Theſpiadum terris Iole dediſti.
Fama eſt, cum laceris Actæon flebile membris
Supplicium lueret, ſpectatæ in fonte Dianæ,
Attonitum nouitate mali fugiſſe parentem
Per freta Ariſtæum, & Sardos iſſe receſſus.
Cyrenen monſtraſſe ferunt noua littora matrem.
Serpentum tellus pura, ac uiduata uenenis,
Sed triſtis cœlo, & multa uitiata palude.
Qua uidet Italiam, ſaxoſo torrida dorſo
Exercet ſcopulis late freta, pallidaq́; intus
Arua coquit nimium, cancro fumantibus auſtris:
Cætera propenſæ cereris nutrita fauore.
Hoc habitu terræ nemoroſa per inuia crebro
Torquatum eludens hoſtis, ſidonia pugnæ
Tela expectabat, ſocioſq́; laboris Iberos.
Qui poſtquam appulſis animos auxere carinis,
Haud mora prorumpit latebris, aduerſaq́; late
Agmina inhorreſcunt, longumq́; coire uidetur,
Et conferre gradum. media interualla patentis
Corripiunt campi properatis eminus haſtis.
Donec ad expertos enſes, fidiſſima tela
Peruentum. dura inde lues, cæduntq́;, caduntq́;,
Alterniq́; animas ſæuo in mucrone relinquunt.

Non

N on equidem innumeras cædes, tot'q; horrida facta
S perarim tanto digne pro nomine rerum
P andere, nec dictis bellantum æquare calorem.
S ed uos Calliope noſtro donate labori,
N ota parum magni longo tradantur in æuo
F acta uiri, & meritum uati ſacremus honorem.
E nnius antiqua Meſappi ab origine regis
M iſcebat primas acies, latiæ'q; ſuperbum
V itis adornabat dextra decus. hiſpida tellus
M iſerunt Calabri, Rudiæ genuere uetuſtæ.
N unc Rudiæ ſolo memorabile nomen alumno.
I s prima in pugna, uates ut thracius olim
I nfeſtam bello quateret cum Cizicus Argon,
S picula depoſito rhodopeia pectine torſit.
S pectandum ſeſe non parua ſtrage uirorum
F ecerat, & dextræ gliſcebat cædibus ardor.
A duolat æternum ſperans fore, pelleret Oſcus
S i tantam labem, ac perlibrat uiribus haſtam.
R iſit nube ſedens uani conamina cœpti,
E t telum procul in uentos dimiſit Apollo.
A c ſuper his. nimium iuuenis, nimium'q; ſuperbi
S perata hauſiſti. ſacer hic, ac magna ſororum
A onidum cura, & dignus Apolline uates.
H ic canet illuſtri primus bella itala uerſu,
A ttollet'q; duces cœlo. reſonare docebit
H ic latis Helycona modis, nec cedet honore
A ſcræo, fama'ue ſeni. ſic Phœbus. & Oſco
V ltrix per geminum tranſcurrit tempus arundo.
V ertuntur iuuenis caſu, perculſa per agros
A gmina, & effuſæ pariter dant terga cateruæ.

D um pater audita nati nece turbidus iræ
B arbaricum, atq; immane gemens, transfigit anhelũ
P ectus, & ad manes urget ueſtigia nati.
A t Libyæ ductor Marcello fractus, & acri
C ontuſus pugna, campos damnarat, & arma
V erterat ad miſeras non æqui martis Acerras.
I nde ubi permiſit flammis, atq; enſibus urbem,
N uceriæ nihilo leuior, nec parcior ira
I ncuſſit ſeſe, atq; æquauit mœnia terræ.
P oſt Caſilina ſibi, multum obluctatus iniquis
D efendentum armis, ægre reſeruauerat aſtu
L imina, & obſeſſis uitam penſauerat auro.
I amq; in dauniuago perfundens agmina campos
F lectebat rabiem, quo præda, uel ira uocaſſet.
F umabat uerſis incenſa Petilia tectis,
I nfelix fidei, miſeræq; ſecunda Sagunto,
A c quondam herculeam ſeruare ſuperba pharetrã.
V erterat & mentem tyria ad conata Tarentus,
P ortisq; intrarant Pœni, ſed enim arce coruſca
F iſa loco manus Auſoniæ ſtipata ſedebat.
H ic (miranda) mouens claſſem, quæ condita portu
A ſtabat, nanq; anguſtis è faucibus æquor
E rumpit ſcopulos inter, patuloq; receſſu
E ffundit campis ſecretum gurgite pontum.
I ncluſas igitur, quibus haud enare dabatur
A rce ſuperpoſita, clauſtris maris, extulit aſtu,
P erq; auerſa tulit portatus in arua carinas.
L ubrica roboreis aderant ſubſtramina plauſtris,
A tq; recens cæſi tergo prolapſa iuuenci
A equoream rota ducit per gramina puppim.

Etiam per colles, dumoſq́; ad littus adacta
Innabat pelago, ueniens ſine remige claſſis.
Nuntius interea, uectis non more carinis
Terrentem freta curarum feruoribus implet.
Dum procul œbalios auet expugnare nepotes,
Et primus roſtris ſulcet naualibus arua,
Obſeſſos Capuæ muros. clauſtra ipſa reuelli
Portarum, ac totum miſeris incurrere bellum.
Linquit cœpta ferox, pennasq́; addente pudore,
Atq; ira ſimul, immani per proxima motu
Euolat, & minitans auida ad certamina fertur.
Haud ſecus amiſſo tygris ſi concita fœtu
Emicat. attonitæ paucis luſtratur in horis
Caucaſus, & ſaltu tranſmittitur alite Ganges.
Donec fulmineo partus ueſtigia curſu
Colligit, & rabiem prenſo conſumit in hoſte.
Obuius huic ſparſo Centenius agmine raptim
Funditur, audendi prauus, facilisq́; periclis.
Sed paruum decus Annibali nam uitis honore
Perfunctus Latiæ, ſubito ſtimularet agreſtes,
Semermemq́; manum ſternendam obiecerat hoſti.
Bis ſeptem demiſſa neci, nec ſubſtitit agmen,
Milia bis ſeptem, quæ non ſollertior enſe,
Sed genus inſignis iuſtis ducebat in armis
Fuluius. aſt æque per corpora fuſa iacentum
Raptum iter eſt, uictorq́; moram non paſſus euntis.
Exequiæ tantum famam, nomenq́; uolentem
Horrificæ mentis, tenuerunt funere leto.
Nanq; per inſidias (infandum) & ab hoſpite cæſus,
Colloquium & promiſſa petit dum perfida gentis,

L ucanæ Gracchus, cæco circundatus aſtu
O cciderat, laudemq́; Libys rapiebat humandi.
S ed non ut ſcitum celerare ad mœnia Pœnum
A ſtabat res ulla loco. iam conſul uterq;
P ræcipites aderant. Nola uis omnis, & Arpis,
A cui floridior Fabius, rapida arma ferebant.
H inc Nero, & hinc uolucres Syllanus nocte, dieq;
I mpellebat agens, properata ad bella, cohortes.
V ndiq; conueniunt, pariterq́; opponere cunctos
V ni ductores iuueni placet. arduus ipſe
T ifata inuadit propior, qua mœnibus inſtat
C ollis, & è tumulis ſubiectam deſpicat urbem.
V erum ubi tot ſeſe circunfundentibus armis
V allatas ſociûm portas, uniq; negari
I ntrauiſſe ſibi, Capuáq; erumpere cernit,
A nxius aduentus. nunc ferro frangere cœtum
O bſtantum meditatur, & huic nunc auia cœpto
C onſilia, atq; aſtu quærit tot milia portis
A bſtrahere arctatis, cunctósq; reſoluere muros.
S ic igitur ſecum, curásq; ita corde fatigat.
Q uo mens ægra uocas? rurſus'ne pericula ſumam
N on æquus regione loci? Capuáq; uidente
T erga dabo? an reſidens uicini uertice montis
E xcindi ante oculos patiar ſocialia tecta?
N on ita me experti Fabius, Fabióq; magiſter
T urbarum expertor, cum clauſos milite colles
E uaſi uictor, ſparſósq; per arua iuuencos
I actare accenſis ſtimulaui cornibus ignes.
H aud dum omnes abiere doli. defendere nobis
S i Capuam ereptum eſt. dabitur circundare Romam.

Hæc poſtquã placita, & tenuit ſententia mentem,
Non expectato, titan dum gurgite lucem
Spirantes proferret equos, impellit in agmen
Voce manuq́; uiros, & cœpta immania pandit.
Perge age. uince omnem miles uirtute laborem,
Et quantum humani poſſunt ſe tendere paſſus,
Arduus accelera. Romam petis. hoc iter alpes,
Hoc Cannæ ſtatuere tibi. eia incute muris
Vmbonem iliacis, Capuæq́; repende ruinas.
Quam tanti fuerit cadere, ut palatia cernas
Et denigrantem tarpeia ſede tonantem.
Inſtructi glomerant greſſus. Roma auribus hæret,
Roma oculis, creduntq́; ducis ſolertibus actis,
Aptius id cœptum, q̃ ſi duxiſſet ab ipſo
Fatali Aeneadis campo. uulturna citata
Tranſmittunt aluo uada, poſtremúq́; relinquunt
Tardandis Italis, corruptas igne carinas.
Tum ſidicina legunt pernicibus arua maniplis,
Threiciamq́; Calen, ueſtras à nomine nati calo
Orithya domos. hinc Aliſanus iaccho alifã
Haud inaratus ager, nymphisq́; habitata Caſini. Casinum
Rura euaſtantur, mox & uicinus Aquinas, Aquina
Et quæ fumantem texere giganta Fregellæ, Fregelle
Agmine carpuntur uolucri. fert concitus inde
Per iuga celſa gradum. duris qua rupibus hæret frusin
Bellator fruſino, & ſurgit ſuſpenſa tumenti
Dorſo, frugiferis cerealis Anagnia glebis. Anagni
Iamq́; adeo eſt campos ingreſſus, & arua Labici,
Linquens Telegoni pulſatos ariete muros.
Haud dignam inter tanta morã, nec amœna retentãt

A lgida, nec iuxta Iunonis tecta gabinæ.
P ræceps ad ripas immani turbine fertur,
S ulfureis gelidus qua ſerpit leniter undis,
A d genitorem Anio, labens ſine murmure Tybrim.
H ic ut ſigna ferox, dimenſaq́; caſtra locauit,
E t ripas tremefecit eques perterrita pulſis
I lia prima uadis, ſacro ſe coniugis antro
C ondidit, & cunctæ fugerunt gurgite nymphæ.
A t matres Latiæ, ceu mœnia nulla ſuperſint,
A ttonitæ, paſſim furibundis greſſibus errant.
A nte oculos aſtant laceræ trepidantibus umbræ,
Q uæq́; grauem ad Trebiam, quæq́; ad ticina fluenta
O ppetiere necem. Paulus, Gracchusq́; cruenti,
F laminiusq́; ſimul miſeris ante ora uagantur.
C lauſit turba uias. ſtat celſus, & aſper ab ira,
I ngentemq́; metum toruo domat ore ſenatus.
I nterdum tamen erumpunt ſub caſſide fuſæ
P er tacitum lachrymæ. quid nam fortuna minetur,
Q uid'ue parent Superi. pubes diſperſa per altas
S tat turres, atq; huc uentum ſub corde uolutat,
V t iam Roma ſatis credat defendere muros.
P œnus ut ad ſomnos, uix totam curſibus actæ
I ndulſit pubi noctem uigil ille, nec ullam
A d requiem facilis, credensq́; abſcedere uitæ,
Q uod ſopor eripiat tempus, radiantibus armis
I nduitur, Nomadumq́; iubet prorumpere turmas.
I nde leuis frenis, circùm pauitantia fertur
Q uadrupedante ſono perculſæ mœnia Romæ.
N unc aditus luſtrat, clauſas nunc cuſpide pulſat
I nfeſta portas, fruiturq́; timore pauentum.

Nunc lætis celſis aſtans in collibus, intrat
Vrbem oculis, diſcitq́; locos, cauſasq́; locorum.
Ac legeret uiſu cuncta, & penetraret in omnes
Spectando partes, ni magno turbine adeſſet
Fuluius, haud tota Capuæ obſidione relicta.
Tum demum caſtris turmas ſuffixit ouantes,
Spectata ductor ſatiatus pectora Roma.
Atq; ubi nox depulſa polo, primaq́; rubeſcit
Lampade neptunus, reuocatq́; aurora labores;
Effundit rupto perſultans agmina uallo.
Et quantum clamare ualet. per plurima noſtra
O' ſocij decora, & ſacras in ſanguine dextras,
Votis ite pares, & tantum audete ſub armis,
Quantum Roma timet. reliquā hanc excindite molē.
Nil quod uincatis toto reſtabit in orbe,
Neu populi uos martigenæ tardarit origo,
Intratam Senonum capietis milibus urbem,
Aſſuetamq́; capi. fortaſſe curulibus altis
Iam uos exemplo proauorum, ac nobile letum,
Expectant de more ſenes, mortiq́; parantur.
Talibus hic Pœnus. ſed contra œnotria pubes
Non ullas uoces ducis, aut præcepta requirit.
Sat matres ſtimulant, natiq́;, & cara ſupinas.
Tendentum palmas, lachrymantiaq́; ora parentum.
Oſtentant paruos, uagituq́; incita pulſant
Corda uirûm. armatis infigunt oſcula dextris.
Ire uolunt, & pro muris opponere denſi
Pectora, reſpectantq́; ſuos, fletumq́; reſorbent.
Vt uero impulſo patefactæ cardine portæ,
Et ſimul erupit iunctis exercitus armis,

F unditur immiſtus gemitu, precibusq́; per altos
A d cœlum muros clangor, ſparſæq́; ſolutis
C rinibus exululant matres, atq; ubera nudant.
F uluius anteuolans agmen, quis neſciat inquit
N on ſponte ad noſtros Pœnum ueniſſe penates?
A` portis fugit Capuæ. ſubnectere plura
C onantem triſtis cœli cum murmure uaſto
T urbauit fragor, & ſubita de nube procellæ.
I uppiter Aethyopum remeans tellure, minantem
R omuleo Pœnum ut uidit ſuccederre uallo,
C œlicolis raptim excitis defendere tecta
D ardana, & in ſeptem diſcurrere iuſſerat arces.
I pſe e` tarpeio ſublimis uertice, cuncta
E t uentos ſimul, & nubes, & grandinis iras,
F ulminaq́;, & tonitrus, & nimbos conciet atros.
C oncuſſu tremuere poli, cœlumq́; tenebris
C lauditur, & terras cæco nox condit amictu.
I nſtat tempeſtas oculis, hoſtiq́; propinquo
R oma latet. iactæ in turmas per nubila flammæ
S tridorem ſeruant, membris inſibilat ignis.
H inc notus, hinc boreas, hinc fuſcis africus alis
B ella mouent. quantis animos & pectora poſſint
I rati ſatiare Iouis. fluit agmen aquarum
T urbine confuſum piceo, & nigrante procella,
A tq; omnes circa campos ſpumantibus undis
I nuoluit. celſus ſummo de culmine montis
R egnator ſuperum, ſublata fulmina dextra
L ibrauit, clypeoq́; ducis non cedere certi
I ncuſſit. ſumma liquefacta eſt cuſpis in haſta,
E t fluxit, ceu correptus fornacibus enſis.

Ambuſtis

Ambuſtis ſed enim ductor ſidonius armis
Siſtebat ſocios, & cæcum è nubibus ignem,
Murmuraq; à uentis miſceri uana docebat.
Tandem poſt clades ſociûm, cœliq; ruinam
Non hoſte in nimbis uiſo, non hoſte referri
Signa iubet caſtris, mœſtasq; reſuſcitat iras.
Ventis debebis nimirum, hyemisq; procellis
Vnum Roma diem, ſed non te craſtina nobis
Lux unquam eripiet. deſcendat Iuppiter ipſe
In terras licet infrendens. dum talia fatur
Ecce ſerenato clarum iubar emicat axe,
Purgatusq; nitet diſcuſſis nubibus æther.
Aeneadæ ſenſere deum, telisq; repoſtis
Summiſſas tendunt alta ad capitolia dextras,
Et feſta cingunt montis penetralia lauro.
Tum uultus, modo non paruo ſudore madentes,
Nunc lætos Iouis aſpectant. da ſumme deorum,
Da pater, ut ſacro Libys inter prælia telo
Concidat. haud alia potis eſt occumbere dextra.
Sic adeo orantes preſſere ſilentia, poſtquam
Abſtulerat terras nigrantibus heſperus umbris,
Quem ſimul attollens rutilantem lampada titan
Obruit, & uitæ rediit mortalibus uſus.
Pœnus adeſt, nec ſe caſtris œnotria pubes
Continet, haud dum enſes ſtricti, mediumq; iacebat
Tantum ad bella loci, quantum tranſmittere iactæ
Sufficerent haſtæ, cum fulgor hebeſcere cœli
Per ſubitum cœpit, denſæq; ſubire tenebræ,
Atq; dies fugere, atq; armari ad prælia rurſus
Iuppiter. incumbunt uenti, craſſusq; rotante

Auſtro nimborum feruet globus. intonat ipſe
Quo tremat, & Rhodope, Taurusq́; , & Pindus, &
Audiuere lacus Herebi, merſusq́; profundis (Atlas.
Agnouit tenebris cœleſtia bella Typhœus.
Inuadit notus, ac piceam cum grandine multa
Intorquens nubem, conantem, & uana minantem
Circumagit, caſtrisq́; ducem ſuccedere cogit.
Verum ubi depoſitis ſepſit ſeſe aggere telis,
Læta ſerenati facies aperitur olympi,
Nullaq́; iam mitem credas habuiſſe tonantem
Fulmina, nec placido commota tonitrua cœlo.
Durat, & affirmans non ultra ſpondet in ipſos
Venturam, crebroq́; diem. modo patria uirtus
In dextras redeat, ne Romam excindere Pœni
Credant eſſe nefas. ubi nam tunc fulmina tandem
Inuicti iacuiſſe Iouis, cum ſterneret enſis
Aetolos campos? ubi cum tyrrhena natarent
Stagna cruore uirûm? pugnat pro mœnibus, inquit,
Si rector ſuperûm tot iactis fulmine telis,
Inter tot motus, cur me contra arma ferentem
Afflixiſſe piget? uentis, hyemiq́; fugaces
Terga damus. remeet quæſo mens illa, uigorq́;
Qua nobis cum pacta patrum, cum fœdera adeſſent,
Integrare acies placitum. ſic pectora flammat,
Donec equum titan ſpumantia frena reſoluit.
Nec nox compoſuit curas ſomnus'ue frementem
Auſus adire uirum, & redeunt cum luce furores.
Rurſus in arma uocat trepidos, clypeoq́; tremendum
Increpat, atq; armis imitatur murmura cœli.
Vt uero accepit tantum confidere Diuis,

Auſonios

A uſonios patres, ſummiſſáq; Bætis ad oras
A uxilia, & noctu progreſſum mœnibus agmen.
S ic agitare fremens obſeſſos ocia, iamq́;
S ecuram Annibalis Romam uiolentior inſtat.
I amq́; propinquabat muro, cum Iuppiter ægram
I unonem alloquitur curis, mulcetq́; monendo.
N ulla ne ſidonio iuueni, coniuxq́; ſororq;
C ara mihi? non ulla unquam ſine fine feroci
A ddes frena uiro? fuerit delere Saguntum.
E xæquare alpes. imponere uincula ſacro
E ridano. fœdare lacus. etiam'ne parabit
N oſtras ille domos, noſtras perrumpere in arces?
S iſte uirum. nanq;(ut cernis) iam flagitat ignes,
E t parat accenſis imitari fulmina flammis.
H is dictis grates agit, ac turbata per auras
D euolat, & prenſa iuuenis ſaturnia dextra,
Q uo ruis o uecors? maioráq; bella capeſſis
M ortali q̃ ferre datur? Iuno inquit, & atram
D imouit nubem, ueróq; apparuit ore.
N on tibi cum Phrygio res, Laurenti'ue colono.
E n age, nanq; oculis amota nube parumper
C ernere cuncta dabo. ſurgit qua celſus ad auras
A ſpice, montis apex, uocitata palatia regi
P arrhaſio plena tenet, & reſonante pharetra
I ntenditq́; arcum, & pugnas meditatur Apollo.
A t qua uicinus tollit ſe collibus altæ
M olis Auentinus, uiden' ut latonia uirgo
A ccenſas quatiat Phlægethontis gurgite tædas,
E xertos auidæ pugnæ nudata lacertos?
P arte alia cerne, ut ſæuus Gradiuus in armis

I mplerit dictum proprio de nomine campum.
H inc Ianus mouet arma manu, mouet inde Quirinus,
Q uisq; ſuo de colle deus, ſed enim aſpice, quantum
A egida commoueat nymbos, flammasq; uomentem
I uppiter, & quantis paſcat ferus ignibus iras.
H uc uultus flecte, atq; aude ſpectare tonantem.
Q uas hyemes, quantos concuſſo uertice cernis
S ub nutu tonitrus? oculis qui fulguret ignis?
C ede deis tandem, & titania deſine bella.
S ic effata, uirum indocilem pacisq;, modiq;,
M irantem ſuperûm uultus, & flammea membra
A bſtrahit, ac pacem terris, cœloq; reponit.
R eſpectans abijt, & caſtris auulſa moueri
S igna iubet ductor, remeaturumq; minatur.
R edditur extemplo flagrantior æthere lampas,
E t tremula infuſo reſplendent cærula Phœbo.
A t procul è muris uidere ut ſigna reuelli
A eneadæ, uerſumq; ducem, tacita ora uiciſſim
O ſtentant, nutuq; docent quod credere magno,
N on audent hærente metu, nec abire uolenteis,
S ed fraudem inſidiasq; putant, & punica corda,
A c tacitæ natis infigunt oſcula matres,
D onec procedens oculis ſeſe abſtulit agmen,
S uſpectosq; dolos dempto terrore reſoluit.
T um uero paſſim ſacra in capitolia pergunt,
I nq; uicem amplexi permiſta uoce triumphum
T arpeij clamant Iouis, ac delubra decorant.
I amq; omneis pandunt portas, ruit undiq; lætum
N on ſperata petens dudum ſibi gaudia uulgus.
H i ſpectant quo fixa loco tentoria regis,

Aſtiterint.

A ſtiterint·hi qua cælſus de ſede uocatas
A ffatus fuerit turmas·ubi belliger Aſtur,
A tq; ubi atrox Garamas, ſæuusq; tetenderit Hanno·
C orpora nunc uiua ſparguntur gurgitis unda,
N unc anienicolis ſtatuunt altaria nymphis·
T um feſtã repetunt luſtratis mœnibus urbem·

SILII ITALICI LIBER XIII.

ſ

Egne iter emenſo uix dum tarpeia uideri
Culmina deſierant, toruos cũ uerſus ad urbem
Ductor agenoreus uultus, remeare parabat·
C aſtra locat nulla lædens ubi gramina ripa·
T utia deducit tenuem ſine nomine riuum,
E t tacite thuſcis inglorius affluit undis·
H ic modo primores ſociûm, modo iuſſa deorum,
N unc ſeſe increpitat·dic ò cui lydia cæde
C reuerunt ſtagna? & concuſſa eſt daunia tellus
A rmorum tonitru? quas exanimatus in oras
S igna refers? qui mucro tuum, quæ lancea tandem
I ntrauit pectus? ſi nunc exiſteret alma
C arthago ante oculos turrita celſa figura,
Q uas abitus miles cauſas illæſe dediſſes?
H ymbres ò patria, & miſtos cum ſanguine nymbos,
E t tonitrus fugio·procul hanc expellite gentis
F œmineam Tyriæ labem, niſi luce ſerena
N eſcire, ac liquida mauortem agitare ſub æthra·

T error adhuc inerat ſuperûm, ac redolẽtia ĩ armis
F ulmina, & ante oculos irati pugna tonantis.
P arendi tamen, & cuicunq; incumbere iuſſo
D urabat uigor, ac ſenſim diffuſus ad aures,
S igna reportandi creſcebat in agmine feruor.
S icubi perrumpit ſtagnantem calculus undam,
E xiguos format per prima uolumina gyros,
M ox tremulum uibrans motu gliſcente liquorem
M ultiplicat crebros ſinuati gurgitis orbes,
D onec poſtremo laxatis circulus oris,
C ontingat geminas patulo curuamine ripas.
A t contra Agrippæ haud paruũ decus, inclyta nanq;
S emina ab ænei ductoris ſtirpe trahebat
O etolidas interfuit haud ignobile nomen,
L ætus opum, ſed clauda fides, ſeſéq; calenti
A ddiderat Pœno latiæ diffiſus habenæ.
I s uoluens ueterum memorata antiqua parentum,
L ongo miles ait, quateret cum teucria bello
P ergama, & ad muros ſtaret ſine ſanguine Mauors,
S ollicitis Calchas (nam ſic fortiſſimus hæros
P oſcenti ſocero ſæpe inter pocula Dauno,
N arrabat memori Diomedes condita mente)
S ed Calchas Danais, niſi clauſum è ſedibus arcis
A rmiſonæ curent ſimulachrum auellere diuæ,
N onnunquam affirmat theramnæis Ilion armis
C eſſurum, aut Ledæ rediturum nomen Amiclas.
Q uippe deis uiſum, ne cui perrumpere detur
E ffigies ea quas unquam poſſederit urbes.
T um meus adiuncto monſtratam euaſit in arcem
T ydides Ithaco, & dextra molitus in ipſo

Cuſtodes

C uſtodes aditu templi cœleſte reportat
P alladium, ac noſtris aperit mala pergama fatis.
S ed poſtquam œnotrijs fundauit finibus urbem,
A eger dilecti, phrygium placare colendo
N umen, & iliacos parat exorare penates.
I ngens iam templum celſa ſurgebat in arce,
L aomedonteæ ſedes ingrata mineruæ.
C um medios inter ſomnos, altamq; quietem,
N ec celata deam, & minitans tritonia uirgo,
N on hæc Tydide tantæ pro laudis honore
D igna paras? non Garganus, nec daunia tellus
D ebentur nobis. quære in laurentibus aruis,
Q ui nunc prima locant melioris mœnia Troiæ.
H uc intra, captumq; refer penetrale parentum.
Q ueis trepidus monitis ſaturnia regna capeſſit,
I am Phryx condebat lauinia pergama uictor,
A rmáq; laurenti figebat troia luco,
V erum ubi tyrrheni peruentum ad fluminis undas,
C aſtráq; Tydides poſuit fulgentia ripa,
P riamidæ intremuere metu, tum pignora pacis
P rætendens dextra ramum canentis oliuæ,
S ic orſus Dauni gener inter murmura teucrûm.
P one Anchiſiadæ memores irasq;, metusq;,
Q uicquid ad idæos, Xanthum, Simoentáq; nobis
S anguine ſudatum, ſcæáq; ad limina portæ,
H aud noſtrum eſt. egere dei, duræq; ſorores.
N unc age quod ſupereſt, cur non melioribus æui
D ucimus auſpicijs? dextras iungamus inertes.
F œderis en hæc teſtis erit, ueniamq; precatus
T roianam oſtentat trepidis de puppe mineruam.

Hæc auſos celtas irrumpere mœnia Romæ
Corripuit leto,neq; tot de milibus unum
Ingentis populi patrias dimiſit ad oras.
His fractus ductor conuelli ſigna maniplis
Optato lætis abitu iubet.itur in agros
Diues ubi ante omnis colitur Feronia luco,
Et ſacer humectat fluuialia rura Capenas.
Fama eſt,intactas longæui ab origine Fauni
Creuiſſe in medium, congeſtis undiq; donis,
Immenſum per tempus opes,luſtriſq; relictum
Innumeris aurum, ſolo ſeruante pauore.
Hæc auidas mentes,& barbara corda rapinæ
Polluit,atq; armat contemptu pectora diuum.
Auia tunc longinqua placent.quæ ſulcat aratro
Ad freta porrectis trinacria Brutius aruis.
Dum Libys haud lætus rhegina ad littora tendit,
Victor ſummoto patrijs à finibus hoſte
Fuluius infauſtam campana ad mœnia clauſis
Portabat famam,miſeriq; extrema mouebat.
Dum prenſans paſſim cuicunq; eſt nomen in armis,
Dedecus hoc defende manu.cur perfida,& urbi
Altera Carthago noſtræ,poſt fœdera rupta
Et miſſum ad portas Pœnum,poſt iura petita
Conſulis alterni, ſtat adhuc? & turribus altis
Annibalem,ac libycas expectat lenta cohortes?
Miſcebat dictis facta, & nunc robore celſas
Educi turres,queis uinceret ardua muri
Cogebat.nunc coniunctas adſtringere nodis
Inſtabat,ferroq; trabes,quo frangeret altos
Portarum poſtes,quateretq; morantia clauſtra.

Hic latera intextus ſtellatis axibus agger,
Hic grauida armato ſurgebat uinea dorſo.
Ac poſtquam properata ſatis, quæ commonet uſus,
Dat ſignum, atq; alacer ſcalis tranſcendere muros
Imperat, ac ſæuis urbem terroribus implet.
Cum ſubito dextram effulſit conatibus omen.
Cerua fuit raro terris ſpectata colore,
Quæ candore niuem, candore anteiret olores,
Hanc agreſte Capys donum, cum mœnia ſulco
Signaret, grato paruæ mollitus amore
Nutrierat, ſenſuſq; hominis donarat alendo.
Inde exuta feram, docilisq; accedere menſis,
Atq; ultro blanda, attactu gaudebat herili.
Aurato matres aſſuetæ pectine mitem
Comere, & humenti fluuio renouare colorem.
Numen erat iam cerua loci, famulamq; Dianæ
Credebant, ac thura deûm de more dabantur.
Hæc æui, uitæq; tenax, felixq; ſenectam
Mille indefeſſos uiridem duxiſſe per annos,
Sæclorum numero, troianis condita tecta
Aequabat, ſed iam longo mors uenerat æuo.
Nam ſubito incurſu ſæuorum agitata luporum,
Qui noctis tenebris urbem (miſerabile bello
Prodigium) intrarant, primos ad luminis ortus.
Extulerat ſeſe portis, pauidaq; petebat
Conſternata fuga poſitos ad mœnia campos.
Exceptam læto iuuenum certamine, ductor
Mactat diua tibi, tibi enim hæc gratiſſima ſacra
Fuluius, atq; adſis orat Latonia cœptis
Inde alacer, fidenſq; dea, circundata clauſis

Arma mouet, quáq; obliquo curuantur in ore
Mœnia flexa ſinu ſpiſſa uallata corona
Alligat, & telis in morem indaginis ambit.
Dum pauitant, ſpumantis equi fera corda fatigans
Euehitur porta ſublimis Taurea criſtis
Bellator, cui ſidonius ſuperare lacerto
Ductor, & Autololas dedit, & mauruſia tela.
Is trepido alituum tinnitu ſtare neganti
Imperitans uiolenter equo, poſtquam auribus hoſtis
Vicinum ſeſe uidet, ac clamore propinquo
Claudius, huic inquit (præſtabat Claudius arte
Bellandi, & merita mille inter prælia fama)
Huic inquit ſolum, ſi qua eſt fiducia dextræ,
Det ſeſe campo, atq; ineat certamina mecum.
Vna mora Aeneadæ, poſtquam uox attigit aures,
Dum daret auſpicium, uſq; in certamina ductor.
Præuetitum capiti pœna committere martem
Sponte uiris · erumpit ouans, ut Fuluius arma
Imperio ſoluit, patulumq́; inuectus in æquor
Erigit undantem glomerato puluere nubem.
Indignatus opem amenti, ſocioq́; iuuarẽ
Expulſum modo iaculum, atq; arceſſere uires.
Taurea uibrabat nudis conatibus haſtam,
Inde ruens ira telum contorquet in auras.
At non idem animus Rutulo, ſpectatur, & omnĩ
Corpore perluſtrat, qua ſit certiſſima ferro
In uulnus uia · nunc uibrat, nunc comprimit haſtã,
Mentiturq́; minas · mediam nunc tranſigit ictu
Parmam, ſed grato fraudata eſt ſanguine cuſpis.
Tum ſtrictum propere uagina detegit enſem,

Et iam ferrata rapiebat calce uolantem,
Taurea cornipedem fugiens minitantia fata.
Nec Rutulus leuior cedentis perdere terga,
Nam profugo rapidus fuſis inſtabat habenis.
Vtq́; metus uictum, ſic ira & gloria portis
Victorem immiſit, meritiq́; cupido cruoris.
Ac dum uix oculis, uix credunt mentibus hoſtem
Confiſum nullo comitante irrumpere tectis,
Per mediam propere trepidantum interritus urbem
Egit equum, aduerſáq; euaſit ad agmina porta.
Hinc ardore pari, niſúq; incurrere muris
Igneſcunt animi, penetratáq; tecta ſubire.
Tela ſimul flammæq́; micant. tunc ſaxeus hymber
Ingruit, & ſummis aſcendunt turribus haſtæ.
Nec pronum, audendi uirtutem excellere cuiquam,
Aequarunt iræ dextras, dictæa per auras
Tranat, & in medium perlabitur urbis arundo.
Lætatur non hortandi, non plura monendi
Fuluius eſſe locum. rapiunt ſibi quiſq; laborem.
Quos ubi tam erectos animi uidet, & ſupereſſe
Fortuna ſibi quenq; ducem, ruit impete uaſto
Ad portam, magnæq́; optat diſcrimina famæ.
Tres clauſtra æquæuo ſeruabant corpore fratres,
Queis delecta manus, centeni cuíq; ferebant
Excubias, unáq; locum ſtatione tenebant.
Forma ex his Numitor, curſu, plantáq; uolucri
Præſtabat Laurens, membrorum mole Laburnus
Sed non una uiris tela. hic mirabilis arcu,
Ille haſtam quatere, ac mediatæ cuſpidis ictu
Prælia moliri, & nudo non credere ferro.

Tertius aptabat flammis, ac ſulfure tædas
Qualis atlantiaco memoratur littore quondam
Monſtrum Geryones immane tricorporis iræ,
Cui tres in pugna dextræ uaria arma gerebant.
Vna ignes ſæuos, aſt altera ponè ſagittas
Fundebat. ualidam torquebat tertia cornum,
Atq; uno diuerſa dabat tria uulnera niſu.
Hos ubi non æquis uariantes prælia conſul,
Conſpexit telis, & portæ limina circum
Stragem, & perfuſos ſubeuntum ſanguine poſtes,
Concitat intortam furiatis uiribus haſtam.
Letum triſte ferens auras ſecat itala taxus,
Et qua nudarat, dum fundit ſpicula ab alto
Arcum protendens Numitor latus, ilia tranſit.
At non obſepto contentus limine, martem
Exercere leuis bello, ſed turbidus auſi
Virrius incauto feruore eruperat amens
Recluſa in campum porta, miſeramq; furori
Vincentum obtulerat pubem. ruit obuia in arma
Scipio, & oblatum metit inſatiabilis agmen.
Tifata umbrifero generatum monte Calenum
Nutrierant audere trucem, nec corpore magno
Mens erat inferior. ſubſidere ſæpe leonem,
Nudus inire caput pugnas, certare iuuenco,
Atq; obliqua trucis deducere cornua tauri
Aſſuerat, crudo oblique, & ſe attollere fato.
Is, dum præcipites expellit Virrius urbe,
Seu ſpreto, ſeu ne fieret mora, nudus in æquor
Thoracæ exierat, leuiorq; premebat anhelos
Pondere loricæ, & palantes uictor agebat.

Iamq; Veliternum media tranſegerat aluo,
Iam ſolitum æquali ludo committere equeſtreis
Scipiadæ pugnas, Marium tellure reuulſo
Perculerat ſaxo, miſer implorabat amicum
Cum gemitu expirans, ſcopulusq; premebat hiantē,
Sed ualidas ſæuo uires duplicante dolore,
Effundit lachrymas pariter, cornumq; ſonantem
Scipio, ſolamen properans optabile in armis
Hoſtem proſtrato morientem oſtendere amico.
Tranauit, liquidas uolucris ceu ſcinderet auras
Haſta uiri pectus, rupitq; immania membra.
Quanta eſt uis agili per cærula ſumma liburnæ,
Quæ pariter quoties reuocatæ ad pectora tonſæ
Percuſſere fretum, uentis fugit ocior, & ſe
Quam longa eſt uno remorum præterit ictu.
Aſcanium Voleſus proiectis ocyus armis,
Quo leuior peteret muros, per aperta uolantem
Aſſequitur planta, deiectum protinus enſe
Ante pedes domini iacuit caput. ipſe ſecutus
Corruit ulterior procurſus impete truncus.
Nec ſpes obſeſſis ultra, reſerata tueri
Mœnia, conuertunt greſſus, recipiq; petentes
Infandum excludunt ſocios, tum cardine uerſo
Obnixi torquent obices munimina ſeræ.
Acrius hoc inſtant Itali, clauſosq; fatigant,
Et ni cæca ſinu terras nox conderet atro,
Perfractæ rabido patuiſſent milite portæ.
Sed non in requiem pariter ceſſere tenebræ.
Hinc ſopor impauidus, qualem uictoria nouit.
At Capua, aut mœſtis ululantum flebile matrum

Queſtibus, aut gemitu trepidantum exterrita patrū,
Tormentis finem, metamq́; laboribus orat.
Muſſat perfidiæ ductorq́;, caputq́; ſenatus.
Virrius à pœno nullam docet eſſe ſalutem
Vociferans, pulſis uiuendi è pectore curis.
Speraui ſceptra Auſoniæ, pepigiq́; ſub armis,
Si dexter Pœnis deus, & fortuna fuiſſet,
Vt Capuam iliaci migrarent regna quirini.
Qui quaterent muros, tarpeiaq́; mœnia miſi,
Hoc mihi poſcendi uigor affuit. alter ut æquos
Portaret faſces noſtro de nomine conſul.
Hactenus eſt uixiſſe ſatis. dum copia noctis
Qui cordi comes, æterna eſt Acherontis ad undam
Libertas. petat ille meas, menſasq́; dapesq́;,
Et uictus mentem fuſo per membra lyæo
Sopitoq́; necis morſu, medicamina cladis
Hauriat, & placidis exarmet fata uenenis.
Hæc ait, & turba repetit comitante penates.
Aedibus in medijs conſurgens ilice multa
Extruitur rogus, hoſpitium commune peremptis.
Nec uulgum ceſſat furiare dolorq́;, pauorq́;.
Nunc menti ſeræ Decius redit, & bona uirtus
Exilio punita truci. deſpectat ab alto
Sacra fides, agitatq́; uirū̂m fallacia corda,
Vox occulta ſubit paſſim diffuſa per aures.
Fœdera mortales ne ſæuo rumpite ferro,
Sed caſtam ſeruate fidem. fulgentibus oſtro
Hæc potior regnis. dubio qui frangere rerum,
Gaudebit pacta, ac tenues ſpes linquet amici,
Non illi domus, aut coniux, aut uita manebit.

V nq̃ expers luctus, lachrymæq; aget æquore, ſemꝑ
A c tellure premens, aget ægrum nocte, dieq;.
D eſpecta, ac uiolata fides. adit omnia iamq;
C oncilia, ac menſas contingit, & abdita nube.
A ccumbitq; toris, epulaturq; improba erynnis.
I pſa etiam ſtygio ſpumantia pocula tabo
P orrigit, & large pœnas, letumq; miniſtrat.
V irrius interea dum dat penetrare medullas
E xitio, aſcenditq; pyram, atq; amplexibus hæret,
I ungere tum fata, & ſubijci iubet ocyus ignes.
S tringebant tenebræ metas, uictorq; ruebat.
I amq; ſuperſtantem muro, ſociosq; Milonem
V oce attollentem, pubes campana uidebat.
P andunt attoniti portas, trepidoq; capeſſunt
C aſtra inimica gradu, queis leto auertere pœnas
D efuerant animi, patet urbs confeſſa furorem,
E t reſerat tyrio maculatas hoſpite ſedes.
M atronæ, pueriq; ruunt, mœſtumq; ſenatus
C oncilium, nulliq; hominum lachrymabile uulgus.
S tabant innixi pilis exercitus omnes.
S pectabantq; uiros, & læta, & triſtia ferre
I ndociles. nunc propexis in pectora barbis
V errere humum, nunc fœdantes in puluere crinem
C anentem, & turpi lachryma precibusq; pudendis
F æmineum tenues ululatum fundere in auras.
A tq; ea dum miles miratur inertia facta,
E xpectatq; ferox ſternendi mœnia ſignum,
E cce repens tacito percurrit pectora ſenſu
R elligio, & ſæuas componit numine mentes,
N e flammam, tædasq; uelint, ne templa ſub uno

In cinerem traxiſſe rogo. ſubit intima corda
Perlabens ſenſim mitis deus. ille ſuperbæ
Fundamenta Capyn poſuiſſe antiquitus urbi.
Non cuiq̃ uiſus paſſim monet. ille refuſis
In ſpacium immenſum campis habitanda relinqui
Vtile tecta docet. paulatim atrocibus iræ
Langueſcunt animis, & uis mollita ſeneſcit.
Pan Ioue miſſus erat ſeruari tecta uolente
Troia, pendenti ſimilis Pan ſemper, & uno
Vix ulla inſcribens terræ ueſtigia cornu.
Dextera laſciuit cæſa tegeatide capra
Verbera læta mouens feſta per compita cauda.
Cingit acuta comas, & opacat tempora pinus,
Ac parua erumpunt rubicunda cornua fronte.
Stant aures, ſummoq; cadit barba hiſpida mento.
Paſtorale deo baculum, pelliſq; ſiniſtrum
Velat grata latus teneræ de corpore damæ.
Nulla in præruptum tam prona, & inhoſpita cautes,
In qua non librans corpus, ſimiliſq; uolanti
Cornipedem tulerit præciſa per auia plantam.
Interdum inflexus, medio naſcentia tergo
Reſpicit arridens hirtæ ludibria caudæ.
Obtendenſq; manum ſolem inferueſcere fronti
Aret, & umbrato perluſtrat paſcua uiſu.
Hic, poſtq̃ mandata dei perfecta, malamq;
Sedauit rabiem, & permulſit corda furentum,
Arcadiæ uolucris ſaltus, & amata reuiſit
Menala, ubi argutis longe de uertice ſacro
Dulce ſonat calamis ducit ſtabula omnia cantu.
At legio Auſonidũm flammas ductore iubente

Arceri

A rceri portis, ſtanteſq; relinquere muros,
M ite decus mentis, condunt enſeſq;, faceſq;.
M ulta deûm templis domibuſq; nitentibus auro
E geritur præda, & uictus alimenta ſuperbi,
Q uiſq; bonis periere uirum, de corpore ueſtes
F œmineæ, menſæq; alia tellure petitæ,
P oculáq; eoa luxum irritantia gemma.
N ec modus argento, cælatáq; pondera facti
T antum epulis auri, tum paſſim corpora longo
O rdine captiua, & domibus deprompta talenta
P aſcere longinquum non deficientia bellum,
I mmenſiq; gregis, famulæ ad conuiuia turbæ.
F uluius ut finem ſpoliandis ædibus ære,
B elligero reuocante dedit, ſublimis ab alto
S uggeſtu, magnis fautor non futilis auſis.
L auino generate inquit quem ſoſpita Iuno
D at nobis Milo, Gradiui cape uictor honorem
T empora murali cunctis turrita corona.
T um ſontes procerum, meritoſq; piacula prima
A ccijt, & iuſta punit commiſſa ſecuri.
H ic atrox uirtus, nec enim occuluiſſe probatum
S pectatum uel in hoſte decus, clamore feroci
T aurea tunc inquit. ferro ſpoliabis inultus
T e maiorem animam? & iuſſo lictore reciſa
I gnauos cadet ante pedes fortiſſima ceruix?
H aud unquam hoc nobis dederit deus. inde minaci
O btutu toruum contra, & furiale renidens,
B ellatorem alacer per pectora tranſigit enſem.
C ui ductor, patriam moriens comitare cadentem.
Q ui nobis animus, quæ dextera, quid'ue uiritim

D ecernet mauors, tibi ſi rebare pudendum
I uſta pati, licuit pugnanti occumbere letum.
D um Capua infauſtam luit haud ſine ſanguine culpā.
I nterea geminos terra crudelis ibera
F ortuna abſtulerat, permiſcens triſtia lætis
S cipiadas, magnumq́; decus, magnumq́; dolorem.
F orte dicæarchea iuuenis conſedit in urbe
S cipio, poſt belli repetens extrema penates.
H uc triſtis lachrymas, & funera acerba ſuorum
F ama tulit, duris quanquam non cedere ſuetus,
P ulſato lacerat uiolenter pectore amictus.
N on comites tenuiſſe ualent, non ullus honorum,
M ilitiæue pudor. pietas irata ſiniſtris
C œlicolis furit, atq; odit ſolatia luctus.
I amq́; dies, iterumq́; abſumpta querelis
V erſatur ſpecies ante ora, oculosq́; parentis.
E rgo excire parat manes, animasq́; ſuorum,
A lloquioq́; uirum, tantos mulcere dolores.
H ortatur uicina palus, ubi ſignat Auerni
S qualentem introitum ſtagnans acheruſius humor.
N oſcere uenturos agitat mens protinus annos.
S ic & grynæam, quæ tum ſub nomine Phœbi
A utonoe tripodas ſacrum, antrumq́; tenebat.
F ert greſſus iuuenis, conſultaq́; pectoris ægri
P andit, & aſpectus orat contingere patrum.
N ec cunctata diuinates, mactare repoſtis
M ox umbris inquit conſueta piacula, nigras
S ub lucem pecudes, recluſæq́; abdere terræ
M anantem iugulis ſpirantum cæde cruorem.
T unc populos tibi regna ſuos pallentia mittent.

Cætera,

Cætera, quæ poſcis, maiori uate canentur.
Nanq; tibi elyſio repetita oracula campo
Eliciam, ueteriſq́; dabo inter ſacra Sibyllæ
Cernere fatidicam phœbei pectoris umbram.
Vade age, & à medio cum ſe nox humida curſu
Flexerit, ad fauces uicini caſtus Auerni
Duc prædicta ſacris duro placamina diti.
Mella ſimul tecum, & puri fer dona lyæi.
Hoc alacer monitu, & promiſſæ nomine uatis
Apparat occulto monſtrata piacula cœpto.
Inde ubi nox iuſſam procedens contigit horam,
Et ſpacia æquarunt tenebras tranſacta futuras,
Conſurgit ſtratis, pergitq́; ad turbida portæ
Oſtia tartareæ, penitus queis abdita uates
Promiſſa implerat, ſtygioq́; ſedebat in antro.
Tum qua ſe primum rupta tellure recludit
Inuiſum cœlo ſpecus, atq; eructat acerbam
Cocyti laxo ſuſpirans ore paludem,
Inducit iuuenem, ferroq́; cauare refoſſam
Ocyus urget humum, atq; arcanum murmur anhelãs
Ordine mactari pecudes iubet. acer operto
Ante omnes taurus regi, tum proxima Diuæ
Cæditur ætneæ caſta ceruice iuuenca.
Inde tibi Alectò, tibi nunquam læta Megæra
Corpora lanigerum procumbunt lecta bidentum.
Fundunt mella ſuper, bacchiq́; & lactis honorem.
Stat iuuenis, faciemq́; Herebo, quæ ſurgit in omnẽ
Exclamat uates. patere, accedentia cerno
Tartara, & ante oculos aſſiſtere tertia regna.
Ecce ruunt uariæ ſpecies, & quicquid ab imo

N atū hominū extinctumq; chao eſt. iā cūcta uidebat.
C yclopas, Scyllamq;, & paſtos membra uirorum
O dryſiæ telluris equos. contende tueri,
E ductumq; tene uagina interritus enſem.
Quæcunq; ante animæ tendunt potare cruorem,
D iſijce, dum caſtæ procedat imago Sibyllæ.
I nterea cerne, ut greſſus inhumata citatos
F ert umbra, & properat tecum coniungere dicta,
C ui datur ante atros abſumpti corporis ignes
S anguine non tacto ſolitas effundere uoces.
A ſpicit, & ſubito turbatur Scipio uiſu.
Qui nam te, qui caſus, ait, dux maxime feſſæ
E ripuit patriæ? cum tales horrida poſcant
B ella uiros? nec enim dextra conceſſerit ulli
A ppius, aut aſtu decimum lux rettulit ortum.
V t te, cum Capua remearem uulnera uidi
M ulcentem, hoc uno mœſtum, q̄ adire nequires
S aucius ad muros, & martis honore careres.
C ontra quæ ductor, feſſo mihi proxima tandem
L ux gratos Phaëtontis equos auertit, & atris
A eternum demiſit aquis, ſed lenta meorum
D um uanos ritus cura, & ſolennia uulgi
E xequitur, ceſſat flammis imponere corpus,
V t portet tumulis per longum membra paternis.
Quot te per noſtri martis precor æmula facta,
A rcæ, quæ patrijs artus medicamina ſeruant.
D aq; uago portas quam primum Acherontis adire.
T um iuuenis. gens ò ueteris pulcherrima Claudi
H aud ulla ante tuam, q̄q̄ non parua fatigent,
C urarum prior extiterit. nanq; iſta per omnis
Diſcrimen

Diſcrimen ſeruat populos, uariatq́; iacentum
Exequias, tumuli & cinerum ſententia diſcors.
Tellure (ut perhibent) is mos antiquus ibêra
Exanima obſcœnus conſumit corpora uultur,
Regia cum lucem poſuerunt membra, probatum eſt
Hyrcanis adhibere canes. ægyptia tellus
Claudit odorato poſt funus ſtantia ſaxo
Corpora, et à menſis exanguē haud ſeparat umbrā.
Exhauſto inſtituit pontus uacuare cerebro
Ora uirûm, & longum myrrhata reponit in æuū.
Quid qui recluſa nudos garamantes arena
Infodiunt? quid qui ſæuo ſepelire profundo
Exanimes mandant libycis Naſamones in oris?
At Celtæ uacui capitis, circundare gaudent
Oſſa nefas auro, & menſis ea pocula ſeruant.
Cecropidæ ob patriam mauortis ſorte peremptos
Decreuere ſimul communibus urere flammis.
At gente in ſcythica ſuffixa cadauera truncis
Lenta dies ſepelit, putri liquentia tabo.
Talia dum memorant, umbra ueniente Sybillæ,
Autonoe finem hic inquit ſermonibus adde
Alternis, hæc hæc ueri fœcunda ſacerdos.
Cui tantum patuit rerum, quantum ipſe negarit
Plus nouiſſe deus. me iam comitante tuorum
Tempus abire globo, & pecudes imponere flammis.
At grauida arcanis Cymes anus, attigit ore
Poſtquam ſacrificum, delibauitq́; cruorem,
In decus egregium uultus intenta iuuentæ,
Aetherea fruerer cum luce haud ſegniter inquit
Cymeo populis uox noſtra ſonabat in antro.

T unc te permiſtum ſæclis,rebuſq́; futuris
A eneadum cecini. ſed non ſat digna mearum
C ura tuis uocum.nec enim conquirere dicta
A ut ſeruare fuit prouis ſollertia ueſtris.
V erum age,diſce puer, quando cognoſcere cordi
I am tua,deq́; tuis pendentia dardana fatis.
N anq; tibi certo properantum oracula uitæ
H inc petere,& patrios uiſu contingere manes.
A rmifero uictor patrem ulciſceris Ibero,
C reditus ante annos marti, ferroq́; reſolues
G audia Pœnorum,& miſſum lætabere bello
O men,iberiacis uicta Carthagine terris.
M aius ad imperium poſt hæc capiere,nec ante
I uppiter abſiſtet cura,q̃ cuncta fugarit
I n Libyam bella,& uincendum duxerit ipſe
S idonium tibi rectorem. pudet urbis iniquæ
Q uod tu poſt decus hoc,patriáq;,domóq; carebis.
S ic uates, greſſumq́; lacus uertebat ad atros.
T um iuuenis.quæcunq; datur ſors durior æui,
O bnitemur ait,culpa modo pectora ceſſent.
S ed te oro(quando uitæ tibi cauſa labores
H umanos iuuiſſe fuit) ſiſte inclyta uirgo
P auliſper greſſum,& nobis maneſq; ſilentum
E numera,ſtygiæq́; aperi formidinis aulam.
A nnuit illa quidem, ſed non optanda recludis
R egna ait.hic tenebras agitant,uolitantq́; ꝑ umbras
I nnumeri quondam populi. domus omnibus una.
I n medio uaſtum late ſe tendit inane.
H uc quicquid terræ,quicquid freta, & igneus æther
N utriuit primo mundi genitalis ab æuo,

M ors communis agit. deſcendunt cuncta, caputq;
C ampus iners quantum interijt, reſtatq; futurum.
C ingunt regna decem portæ, quarum una receptat
B elligeros dura Gradiui ſorte creatos.
A ltera qui leges poſuere, atq; inclyta iura
G entibus, & primas fundarunt mœnibus urbes.
T ertia ruricolas, Cereris iuſtiſſima turba,
Q uæ uenit ad manes, & fraudum illæſa ueneno.
E xin qui lætas artes, uitæq; colendæ
I nuenere uiam, nec dedignanda parenti
C armina fuderunt Phœbo, ſua limina ſeruant.
P roxima quos uenti, ſæuæq; hauſere procellæ
N aufraga porta rapit. ſic illam nomine dicunt.
F initima huic noxæ grauido, & peccaſſe fatenti
V aſta patet populo. pœnas Rhadamantus in ipſo
E xpetit introitu, mortemq; exercet inanem.
S eptima fœmineis reſeratur porta cateruis.
L iuentes ubi caſta fouet Proſerpina lucos.
I nfantum hinc gregibus, uerſas ad funera tædas
P aſſim uirginibus, turbæq; in limine lucis
E ſt iter extinctæ, & uagitu ianua nota.
T um ſeducta loco, & laxata lucida nocte
C lauſtra nitent. quæ ſecreti per limitis umbram
E lyſios ducunt campos. hic turba piorum,
N ec ſtygio in regno, cœli nec poſta ſub axe.
V erum ultra oceanum ſacro certamina fonti,
L ethæos potat latices obliuia mentis.
E xtrema hinc auro fulgens, iam lucis honorem
S entit, & admoto ſplendet ceu ſydere lunæ.
H ac animæ cœlum repetunt, ac mille peractis

O blitæ ditem redeunt in corpora luſtris.
H as paſſim nigrum pandens mors lurida rictum,
I tq́;,reditq́; uias,& portis omnibus errat.
T um iacet in ſpacium ſine corpore pigra uorago,
L imoſiq́; lacus,late exundantibus urit
R ipas ſæuus aquis Phlegethon,& turbine anhelo
F lammarum reſonans ſaxoſa incendia torquet.
P arte alia torrens Cocytos ſanguinis atri
V orticibus furit,& ſpumanti gurgite fertur.
A t magnis ſemper diuis,regiq́; deorum
I urari dignata palus.picis horrida riuo
F umiferum uoluit Styx inter ſulfura limum.
T riſtior his Acheron ſanie,craſſoq́; ueneno
A eſtuat,& gelidam eructans cum murmure arenã,
D eſcendit nigra lentus per ſtagna palude.
potat H anc optat ſaniem non uno Cerberus ore,
H æc & Tiſiphones ſunt pocula,& atra Megœra
H ic ſitit,ac nullo rabies extinguitur hauſtu.
V ltimus erumpit lachrymarum fontibus amnis,
A nte aulam,atq; aditus,& inexorabile limen.
Q uarta cohors omni ſtabulante per auia monſtro
E xcubat,& manes permiſto murmure terret,
L uctus edax,maciesq́; malis comes addita morbis
E t mœror paſtus fletu,& ſine ſanguine pallor,
C uræq́;,inſidiæq́;,atq; hinc queribunda ſenectus,
H inc angens utraq; manu ſua guttura liuor,
E t deforme malum,ac ſceleri procliuis egeſtas,
E rrorq́; infido greſſu,& diſcordia gaudens
P ermiſcere fretum cœlo.ſed & oſtia ditis
C entenis ſuetus Briareus recludere palmis,

Et Sphynx

Et Sphynx uirgineos rictus infecta cruore,
Scyllaq́;, Centauriq́; truces, umbræq́; Gigantum.
Cerberus hic ruptis peragrat cum tartara uinclis,
Non ipſa Alecto, nec fœta furore Megœra
Audet adire ferum, dum fractis mille cathenis
Viperea latrans circunligat ilia cauda.
Dextera uaſta comas, nemoroſaq́; brachia fundit
Taxus, Cocyti rigua frondoſior unda.
Hic diræ uolucres, paſtusq́; cadauere uultur,
Et multus bubo, ac ſparſis Stryx ſanguine pennis,
Harpyæq́; fouent nidos, atq; omnibus hærent
Condenſæ folijs. nutat ſtridoribus arbor.
Has inter formas coniux Iunonis auernæ
Suggeſtu reſidens cognoſcit crimina regum.
Stant uincti, ſeroq́; piget ſub iudice culpæ.
Circumerrant furiæ, pœnarumq́; omnis imago.
Quàm uellent nunquam ſceptris fulſiſſe ſuperbis.
Inſultant duro imperio, non digna, nec æqua
Ad ſuperos poſſi manes, quæq́; ante profari
Non licitum uiuis tandem permiſſa queruntur.
Tunc alius ſæuis religatur rupe cathenis.
Aſt alius ſubigit ſaxum, perq́; ardua montis
Vipereo domat hunc æterna Megœra flagello.
Talia letiferis reſtant patienda tyrannis.
Sed te maternos tempus cognoſcere uultus,
Cuius prima uenit non tardis paſſibus umbra.
Aſtabat fœcunda Iouis Pomponia furto,
Anq; ubi cognouit Latio ſurgentia bella
Pœnorum, Venus inſidias ante ire laborans
Iunonis, fuſa ſenſim per pectora patrem

I mplicuit flamma. quæ ni prouiſa fuiſſent,
S idonia iliacæ nunc uirgo accenderet aras.
E rgo ubi guſtatus cruor, admonuitq; Sibylla,
E t dedit alternos ambobus noſcere uultus,
S ic iuuenis prior. ò magni mihi numinis inſtar
C hara parens, quam te ut nobis uidiſſe liceret
O ptaſſem ſtygias, uel leto intrare tenebras.
Q uæ ſors noſtra fuit? cui te, cum prima ſubiret,
E ripuit ſine honore dies? & funere carpſit?
E xcipit his mater. nullos ò nate labores
M ors habuit noſtra, æthereo dum pondere partus
E xoluor, miti dextra cyllenia proles
I mperio Iouis elyſias deduxit ad oras,
A ttribuitq; pares ſedes. ubi magna moratur
A lcidæ genitrix, ubi ſacro munere Læda.
V erum age nate tuos ortus, ne bella paueſcas
V lla, nec in cœlum dubites te tollere factis,
Q uando aperire datur nobis, nunc deniq; diſce.
S ola die caperem media cum forte petitos
A d requiem ſomnos, ſubitus mihi membra ligauit
A mplexus, non ille meo ueniente marito
A ſſuetus, facilis'q; mihi. tum luce coruſca,
I mplebat quanquam languentia lumina ſomnus,
V idi (crede) Iouem, nec me mutata fefellit
F orma dei, quod ſqualentem conuerſus in anguem
I ngenti traxit curuata uolumina gyro.
S ed mihi poſt partum non ultra ducere uitam
C onceſſum. heu quantum gemui, quod ſpiritus ante
H æc tibi quam noſcenda darem, diſceſſit in auras.
H is alacer colla amplexu materna petebat,

Vmbráq; ter fruſtra per inane petita fefellit.
Succedunt ſimulacra uirum concordia patris,
Vnanimiq; ſimul patrui. ruit ipſe per umbram
Oſcula uana petens iuuenis, fumóq; uolucri,
Et nebulis ſimiles animas apprendere certat.
Quis te care pater, cum ſtabant itala regna,
Exoſus Latio deus abſtulit? hei mihi nam cur
Vlla fuere adeo, quibus à te ſæuus abeſſem
Momenta? oppoſito mutaſſem pectore mortem.
Quantos funeribus noſtris gens itala paſſim
Dat gemitus. tumulus uobis cenſente ſenatu
Mauortis geminus ſurgit per gramina campo.
Nec paſſi plura in medio ſermone loquentis.
Sic adeo incipiunt. prior hæc genitoris imago.
Ipſa quidem uirtus ſibimet pulcherrima merces,
Dulce tamen uenit ad manes, cum gloria uitæ
Duret apud ſuperos, nec edunt obliuia laudem.
Verum age fare decus noſtrum. te quanta fatiget
Militia. heu quoties intrat mea pectora terror,
Cum repeto quàm ſæuus eas. ubi magna pericla
Contingunt tibi. per noſtri fortiſſime leti
Obteſtor cauſas martis, moderare furori.
Sat tibi ſunt documenta domus. octaua terebat
Arentem culmus meſſem crepitantibus æſtas.
Ex quo cuncta mihi calcata, meóq; ſubibat
Germano, deuexa iugum tarteſia tellus.
Nos miſeræ muros, & tecta renata Sagunto,
Nos dedimus Betin nullo potare ſub hoſte.
Nobis indomitus conuertit terq́; quaterq́;
Germanus terga Annibalis. proh barbara nunquam

I mpolluta fides, peterem cum uictor adeſum
C ladibus Aſdrubalem. ſubito uenale cohortes
H iſpanæ uulgus libyco quas fecerat auro
A ſdrubal, abrupto liquerunt agmine ſigna.
T unc hoſtis ſocio deſertos milite multum,
D itior ipſe uiris ſpiſſo circundedit orbe.
N on ſegnis nobis, nec inultis nate peracta
I lla ſuprema dies, & laude incluſimus æuum.
E xcipit inde ſuos frater coniungere caſus.
E xcelſæ turris poſt ultima rebus in arctis
S ubſidium optaram, ſupremaq; bella ciebam.
F umantes tedas, ac lata incendia paſſim,
E t mille iniecere faces. nil nomine leti
D e ſupis queror, haud paruo data mēbra ſepulchro
N oſtra cremauerunt in morte hærentibus armis.
S ed me luctus habet, geminæ ne clade ruinæ
C eſſerit affuſis oppreſſa Hiſpania Pœnis.
C ontra quæ iuuenis turbato fletibus ore.
D ij quæſo, ut merita eſt dignas pro talibus uſis
C arthago expendat pœnas, ſed continet acres
P yrenes populos. qui ueſtro marte probatus
E xcepit feſſos, & notis Martius armis
S uceſſit bello, fuſos quoq; fama ferebat
V ictores acie, atq; exacta piacula cædis.
H is læti rediere duces loca amœna piorum.
P roſequiturq; oculis puer aduenerat us eunteis.
I amq; aderat multa uix agnoſcendus in umbra
P aulus, & epoto fundebat ſanguine uerba.
L ux Italûm, cuius ſpectaui martia facta,
M ultum uno maiora uiro, deſcendere nunc te,

Atq; habitanda ſemel ſubigit, quis uiſere regna?
Quem contra tales effundit Scipio uoces.
Armipotens ductor, q̃ ſunt tua fata per urbem
Lamentata diu, q̃ pene ruentia tecum
Traxiſti ad ſtygias œnotria tecta tenebras.
Tum tibi defuncto tumulum ſydonius hoſtis
Conſtituit, laudemq́; tuo quæſiuit honore.
Dumq́; audit lachrymans hoſtilia funera Paulus,
Ante oculos iam Flaminius, iam Gracchus, & ægro
Abſumptus Cannis ſtabat Seruilius ore.
Appellare uiros erat ardor, & addere uerba,
Sed raptabat amor priſcos cognoſcere manes.
Nunc meritum ſæua Brutum immortale ſecuri
Nomen, nunc ſuperis æquantem laude Camillum,
Nunc auro Curium, non unq̃ cernit amicum.
Ora ſybilla docet uenientum, & nomina pandit.
Hic fraudes pacis, Pyrrhumq́; à limine portæ
Deiecit uiſus orbus. tulit ille ruentem
Tybridis in ripas regem, ſolusq́; reuulſo
Pone ferox ponte excluſit redeuntia regna.
Si tibi dulce uirum, primo qui fœdera bello
Phœnicum pepigit uidiſſe, hic medius ille
Aequoreis uictor cum claſſe Luctatius armis.
Si ſtudiũ, & ſæuã cognoſcere Hamilcaris umbrã,
Illa eſt, cerne procul. cui frons, nec morte remiſſa
Irarum ſeruat rabiem. ſi iungere cordi eſt
Colloquium, ſine guſtato det ſanguine uocem.
Atq; ubi permiſſum, & ſitiens ſe impleuit imago,
Sic prior increpitat, non miti Scipio uultu.
Taliane ô fraudum genitor ſunt fœdera uobis?

A ut hæc ſicañia pepigiſti captus in ora?
B ella tuus toto natus contra omnia pacta
E xercet Latio, & perruptis molibus alpes
E luctatus adeſt. feruet gens itala marte
B arbarico, & refluunt obſtructi ſtragibus amnes.
P oſt quæ Pœnus ait. decimum non cœperat annum
E xceſſiſſe puer, noſtro cum bella Latinis
C oncepit iuſſu, licitum nec fallere diuos
I uratos patri, quod ſi laurentia uaſtat
N unc igni regna, & phrygias res uertere tentat,
O pietas, o ſancta fides, o uera propago.
A tq; utinam amiſſum reparet decus. inde citato
C elſus abit greſſu, maiorq; receſſit imago.
E xin deſignat uates, qui iura ſub armis
P oſcenti dederint populo, primiq; petitas
M iſuerint Italis pyræo littore leges.
L ætatur, ſpectatq; uirum inſatiabilis ora
S cipio, & appellet cunctos. ni magna ſacerdos
A dmoneat turbæ innumeræ. quot milia toto
C redis in orbe puer, luſtras dum ſingula uiſu
D eſcendiſſe Herebo? nullo non tempore abundans
V mbrarum huc agitur torrens, uectatq; capaci
A gmina mole Charon, & ſufficit improba puppis.
P oſt hæc oſtendens iuueni ſic uirgo profatur.
H ic ille eſt tellure uagus. qui uictor in omni
C urſu ſigna tulit. cui peruia Bactra, Dacæq;.
Q ui Gangem bibit, & pelæo ponte Nyphatem
A dſtrinxit. cui ſtant ſacro ſua mœnia Nilo.
I ncipit Aeneades. libyci certiſſima proles
A mmonis, quanto exuperat tua gloria cunctos

I ndubitata duces? ſimiliq; cupidine rerum
P ectora noſtra calent. quæ te uia, ſcire ſuperbum
A d decus, & ſummas laudem perduxerit artes.
I lle, ſub hæc. turpis lenti ſollertia martis,
A udendo bella expedias. pigra extulit aſtris
H aud unq̃ ſeſe uirtus. tu magna gerendi
P ræcipita tempus. mors atra impendet agenti.
H æc effatus abit, Crœſi mox aduolat umbra
D iues apud ſuperos, ſed mors æquarat egenis.
A tq; hic elyſio tendentem limite cernens
E ffigiem iuxeius caſtæ, cui uitta ligabat
P urpurea effuſos per colla nitentia crines,
D ic ait, hic qui nam uirgo? nam luce refulget
P ræcipua frons ſacra uiro, multæq; ſequuntur
M irantes animæ, & læto clamore frequentant.
Q ui uultus? quem (ſi ſtygia non eſſet in umbra)
D ixiſſem facile eſſe deum. non falleris inquit
D octa comes Triuiæ. meruit deus eſſe uideri.
E t fuit in tanto non paruum pectore numen.
C armine complexus terram, mare, ſydera, manes.
E t cantu muſas, & Phœbum æquauit honore.
A tq; hæc cuncta, priuſquam cerneret ordine terris
P rodidit, & ueſtram tulit usq; ad ſydera Troiam.
S cipio perluſtrans oculis lætantibus umbram,
S i nunc fata darent, ut romula facta per orbem
H ic caneret uates, quanto maiora futuros
F acta eadem intrarent hoc, inquit teſte nepotes?
F elix æacida, cui tali contigit ore
G entibus oſtendi. creuit tua carmine uirtus.
S ed quæ tanta adeo gratantum turba requirens

Heroum effigies, maioresq; accipit umbras?
Inde uero ſtupet Aeacide, ſtupet Hectore magno,
Aiacisq; gradum, uenerandáq; Neſtoris ora
Miratur, geminos aſpectans lætus Atridas.
Iamq; Ithacum corde æquantem peleia facta,
Victuram hinc cernit ledæi Caſtoris umbram,
Alternam lucem peragebat in æthere Pollux.
Sed ſubito uultus monſtrata Lauinia traxit.
Nam uirgo admonuit tempus cognoſcere manes
Fœmineos, ne cunctantem lux alma uocaret.
Felix hæc, inquit, Veneris nurus ordine longo
Troiugenas iunxit ſociata prole Latinis.
Vis & martigenæ thalamos ſpectare Quirini?
Herſiliam cerne, hirſutos cum ſperneret olim
Gens uicina procos, paſtori rapta marito
Luſtrauitq; caſam, culmíq; è ſtramine fultum
Preſſit læta torum, & ſoceros reuocauit ab armis.
Aſpice Carmentis greſſus. euandria mater
Hæc fuit, & ueſtros tetigit præſaga labores.
Vis & quos Tanaquil uultus gerat? hæc quoq; caſtæ
Augurio ualuit mentis, uenturáq; dixit
Regna uiro, & dextros agnouit in alite diuos.
Ecce pudicitiæ Latium decus, inclyta leti
Fert frontem, atq; oculos terræ Lucretia fixos!
Non datur heu tibi Roma, nec eſt quod malle deceret
Hanc laudem retinere diu, uirginia iuxta,
Cerne, cruentato uulnus ſub pectore ſeruat,
Triſtia defenſi ferro monumenta pudoris.
Et patriam laudat miſerando in uulnere dextram.
Illa eſt, quæ Tybrim, quæ fregit lydia bella,

Nondum

Nondum paſſa marem. quales optabat habere
Quondam Roma uiros contemptrix Clœlia ſexus.
Cum ſubito aſpectu turbatus Scipio poſcit,
Quæ pœnæ cauſa? & qui ſint in crimine manes?
Tum uirgo, patrios fregit quæ curribus artus,
Et ſtetit adductis ſuper ora trementia frenis,
Tullia non ullos ſatis exhauſtura labores,
Ardenti Phlegetonte natat. fornacibus atris
Fons rapidus furit, atq; uſtas ſub gurgite cautes
Egerit, & ſcopulis pulſat flagrantibus ora.
Illa autem quæ tondetur præcordia roſtro
Alitis, en quantum reſonat plangentibus alis
Armiger ad paſtus rediens Iouis. hoſtibus arcem
Virgo (immane nefas) adamato prodidit auro
Tarpeia, & pactis reſerauit clauſtra Sabinis.
Iuxta (nonne uides? neq; enim leuiora domantur
Delicta) illatrat ieiunis faucibus orcus,
Armenti quondam cuſtos immanis iberi,
Et morſu petit, & polluto euiſcerat ungue.
Nec par pœna tamen ſceleri, ſacraria ueſte
Polluit exuta ſibi uirginitate ſacerdos.
Sed ſatis hæc uidiſſe ſatis, mox deinde uidenti
Nunc animas tibi, quæ potent obliuia paucas
In fine enumerare paro, & remeare tenebris.
Hic Marius (nec multa dies iam reſtat ituro
Etheriam in lucem) ueniet tibi origine parua
In longum imperium conſul, nec Sylla morari
Iuſſa poteſt, aut amne diu potare ſoporo.
Lux uocat, & nulli diuûm mutabile fatum.
Imperium hic primus rapiet, ſed gloria culpæ,

Quod reddet ſolus, nec tanto in nomine quiſquam
Exiſtet Syllæ qui ſe uelit eſſe ſecundum.
Ille hirta cui ſubrigitur coma fronte decorum
Et gratum terris magnus caput ille deûm gens
Stelligerum attollens apicem troianus Iulo
Cæſar auo, quantas moles, cum ſede recluſa
Hac tandem erumpent, terráq; maríq; mouebunt.
Heu miſeri quoties toto pugnabitur orbe.
Nec leuiora lues quàm uictus crimina uictor.
Tum iuuenis lachrymans, reſtare hæc ordine duro
Lamentor rebus latijs, ſed luce remota
Si nulla eſt uenia, & merito mors ipſa laborat,
Perfidiæ Pœnus quibus, aut Phlegethontis in undis
Exuret ductor ſcelus? aut quæ digna renatos
Ales in æternum laniabit morſibus artus?
Ne metue, exclamat uates, non uita ſequetur
Inuiolata uirum, patria non oſſa quieſcent.
Nanq; ubi fractus opum, magnæ certamine pugnæ
Pertulerit uinci, turpemq; orare ſalutem,
Rurſus bella uolet Macedum inſtaurare ſub armis,
Damnatusq; doli, deſertis coniuge fida
Et dulci nato, linquet Carthaginis arces,
Atq; unà profugus luſtrabit cærula puppe
Hinc cilicis Tauri ſaxoſa cacumina uiſet.
Proh quanto leuius mortalibus ægra ſubire
Seruitia, atq; hyemes, æſtus, fugamq;, fretumq;.
Atq; famem, quàm poſſe mori. poſt itala bella
Aſſyrio famulus regi, falſusq; cupiti
Auſoniæ motus, dubio petet æquora uelo.
Donec pruſiacas delatus ſegniter oras,

Altera

Altera ſeruitia imbellis patiatur in æuo.
Et latebram munus regni, perſtantibus inde
Aeneadis, reddiq; ſibi poſcentibus hoſtem,
Pocula furtiuo rapiet properata ueneno.
Ac tandem terras longa formidine ſoluet.
Hæc uates, Herebiq; cauis ſe rettulit umbris.
Tum lætos ſocios iuuenis, portumq; reuiſit.

SILII ITALICI LIBER XIIII.

Lectite nunc ueſtros Helyconis numina cantus,
f Ortygiæ, pelagus, ſiculiq; ad littoris urbes.
Muneris hic ueſtri labor eſt. modo daunia regna
Aeneadum, modo ſicanios accedere portus,
Aut Macedum luſtrare domos, & achaica rura,
Aut uaga ſardoo ueſtigia cingere fluctu,
Vel tyriæ quondam regnata mapalia genti.
Extremumq; diem & terrarum inuiſere metas.
Sic poſcit ſparſis Mauors agitatus in oris.
Ergo age, qua litui, qua ducunt bella, ſequamur.
Auſoniæ pars magna iacet trinacria tellus,
Vt ſemel expugnante noto, & uaſtantibus undis,
Accepit freta cæruleo propulſa tridente.
Nanq; per occultum cæca ui turbinis olim
Impactum pelagus laceratæ uiſcera terræ
Diſiicit, & medio perrumpens arua profundo,
Cum populis pariter conuulſas tranſtulit urbes.

E x illo ſeruans rapidus diuortia Nereus,
S æuo diuiduos coniungi pernegat æſtu.
S ed ſpacium, quod diſſociat conſortia terræ,
L atratus (fama eſt) ſic arcta interuenit unda,
E t matutinos uolucrum tranſmittere cantus.
M ulta ſolo uirtus. iam reddere ſemen aratris,
I am montes umbrare olea. dare nomina bacho.
C ornipedemq; citum lituis generaſſe ferendis,
N ectare cecropias hyblæo accendere cæras.
H ic & pæonios arcano ſulfure fontes,
H ic Phœbo dignum, & muſis uenerabile uatum
O ra excellentum. ſacras qui carmine ſyluas,
Q uiq; ſyracaſia reſonant Helycona camœna.
P romptæ gens linguæ. aſt eadem cum bella cieret,
P ortus æquoreis ſueta inſignire tropheis.
P oſt dirum Antiphatæ ſceptrum, et cyclopea regna
V omere uerterunt primum noua rura ſicano.
P yrene miſit populos, qui nomen ab amne
A ſcitum patrio, terræ impoſuere uacanti.
M ox Ligurum pubes ſiculo ductore, nouauit
P oſſeſſis bello mutata uocabula regnis.
N ec res dedecori fuit, aut mutaſſe pudebat
S icanum Siculo nomen. mox accola Minos
D uxerat Eteretum non fauſta ad bella cohortes
D ædaleam repetens pennam. qui fraude nefanda
P oſtquam perpetuas iudex conceſſit ad umbras
C ocalidum inſidijs, feſſo minoia turba
B ellandi ſtudio, ſiculis ſubſedit in oris.
M iſcuerunt Phrygiam prolem troianus Aceſtes,
T roianusq; Helymus, ſtructis qui pube ſecuta

In longum ex ſeſe donarunt nomina muris.
Nec Zanclæa gerunt obſcuram mœnia famam,
Dextera quam tribuit poſito Saturnia telo.
Sed decus ætnæis haud ullum pulchrius oris,
Quàm quæ ſiſyphio fundauit nomen ab iſthmo,
Et multum ante alias ephyræis fulget alumnis.
Hic Arethuſa ſuum piſcoſo fonte receptat
Alphæon ſacræ portantem ſigna coronæ.
At non æquus amat trinacria Mulciber antra,
Nam Lipare uaſtis ſubter depaſta caminis
Sulfureum uomit exeſo de uertice fumum.
Aſt ætna eructat tremefactis cautibus ignes,
Incluſi gemitus, pelagíq; imitata furorem,
Murmure per cæcos tonat irrequieta fragores,
Nocte dieq; ſimul. fonte è phlegethontis ut atro
Flammarum exundat torrens, pyceáq; procella
Semiambuſta rotat liquefactis ſaxa cauernis.
Sed quanquam largo flammarum exæſtuat intus
Turbine, & aſſidue ſubnaſcens profluit ignis,
Summo cana iugo cohibet (mirabile dictu)
Vicinam flammis glaciem, æternóq; rigore
Ardentes horrent ſcopuli. ſtat uertice celſi
Collis hyems, calidáq; niuem tegit atra fauilla.
Quid referam æolio regnatas nomine terras?
Ventorúmq; domos, atq; addita clauſtra procellis?
Hic uerſi penitus pelopeia ad regna Pachyni,
Pulſata ionio reſpondent ſaxa profundo.
Hic contra libycámq; ſitum, chauróſq; furentes
Cernit deuexas Lilybæon nobile chelas.
At qua diuerſi lateris frons tertia terris

Vergit in Italiam prolato ad littora dorſo,
Celſus arenoſa tollit ſe mole Pelorus.
His longo mitis placido dominator in æuo
Præfuerat terris Hieron, tractare ſereno
Imperio uulgum pollens, & pectora nullo
Parentum exagitare metu, pactamq; per aras
Haud facilis temerare fidem. ſocialia iura
Auſonijs multos ſeruarat caſta per annos.
Verum ubi fata uirum fragili ſoluêre ſenecta,
Primæuo geſſit ſceptrum exitiale nepoti,
Et placida indomitos accepit regia mores.
Nanq; bis octonis nondum rex præditus annis,
Caligare alto in ſolio, nec pondera regni
Poſſe pati, & nimium fluxis confidere rebus.
Iamq; breui, nullum delicta tuentibus armis,
Fas notum, ignotumq; nefas, uiliſſima regi
Cura pudor. tam præcipiti materna furori
Pyrrhus origo dabat ſtimulos, proauiq; ſuperbum
Aeacidæ genus, atq; æternus carmine Achilles.
Ergo ardor ſubitus Pœnorum incœpta fouendi,
Nec ſceleri mora, iungit noua fœdera, pacto
Cederet ut ſiculis uictor ſidonius oris.
Sed ſtabant pœnæ, tumultumq; negabat Erynnis,
Qua, modo pactus erat ſocium non cernere, terra
Sæuos nanq; pati faſtus, iuuenemq; cruento
Flagrantem luxu, & miſcentem turpia duris
Haud ultra faciles. quos ira, metusq; coquebat,
Iurati obtruncant, nec iam modum enſibus addunt.
Fœmineam cædem, atq; inſontum rapta ſororum
Corpora proſternunt ferro. noua ſæuit in armis
Libertas,

L ibertas,iactatq́; iugum,pars punica caſtrà,
P ars Italos,& nota uolunt.nec turba furentum
D efit,quæ neutro ſociari fœdere malit.
T ali Trinacriæ motu,rebusq́; ſtatnis
E xitio regis trepidis,ſublimis honore,
T ertia nam latios renouarat purpura faſces,
M arcellus claſſem Zancleis appulit oris.
A tq; ubi cuncta uiro,cædesq́; expoſta tyranni,
A mbiguæq́; hominum mentes,Carthaginis arma
Q uos teneant,& quanta locos.quod uulgus amicum
D uret troiugenis.quantos Arethuſa tumores
C oncipiat,perſtetq́; ſuas non pandere portas.
I ncumbit bello,ac totam per proxima raptim
A rmorum effundit flammato pectore peſtem.
N on aliter boreas Rhodopes à uertice præceps
C um ſeſe immiſit,decimoq́; uolumine pontum
E xpulit in terras,ſequitur cum murmure molem
E iecti maris,& ſtridentibus affremit alis.
P rima leontinos uaſtarunt prælia campos,
R egnatam duro quondam Leſtrigone terram.
I nſtabat ductor,cui tarde uincere graias
P ar erat,ac uinci,turmas.ruit æquore toto
F œmineum credas maribus concurrere uulgum,
E t Cereri placidos fœcundat ſanguine campos.
S ternuntur paſſim,pedibusq́; euadere letum
E ripuit rapidus Mauors.ut cuiq; ſalutem
P romiſit fuga.præueniens dux occupat enſe.
I te,gregem,& metite imbellem,ac ſuccidite ferro
C lamat,cunctantes urgens umbone cateruas.
P igro luctandi ſtudio certamen in umbra

Molle pati docta, & gaudens ſplendeſcere oliuo.
Stat mediocre decus uincentum ignaua iuuentus.
Hæc laus ſola datur, ſi uiſo uinciis hoſte.
Ingruit audito ductore exercitus omnis,
Solaq; quod ſupereſt ſecum certamina norunt,
Quis dextra antiſtet, ſpolijsq; excellat opimis.
Euboici non per ſcopulos illiſa Caphareo
Eurypi magis unda furit, pontumue ſonantem
Eijcit auguſto uiolentius ore Propontis.
Nec feruet maiore fretum, rapiturq; tumultu
Quod ferit herculeas extremo ſole columnas.
Mite tamen dextræ decus, inter prælia tanta
Enituit, fama miles Tyrrhenus, Aſylo
Nomen erat, captus quondam ad thraſimena fluenta,
Seruitium facile, & dominantis mollia iuſſa
Expertus Berræ. patrias remeabat ad oras
Sponte fauentis heri, repetitisq; impiger armis,
Tum ueteres ſiculo caſus mauorte piabat.
Atq; is dum medios inter, fera prælia miſcet,
Illatus Berræ, cui pacta ad regia miſſo
Pœnorum à populis, ſociataq; bella gerenti
Aerato caſſis munimine clauſerat ora.
Inuadit iuuenem ferro, trepideq; ferentem
Inſtabiles retro greſſus, proſternit arena.
Ac miſer audita uictoris uoce, trementem
Cunctantemq; animam ſtygia tunc ſede reducens,
Caſſidis à mento malefidæ uincula rupit,
Iungebatq; preces, atq; addere uerba parabat.
Sed ſubito aſpectu, & noto conterritus ore
Tyrrhenus, ferrumq; manu reuocauit, & ultro
Talia

Talia cum gemitu lachrymis effudit abortis.
Ne quæſo ſupplex lucem, dubiuſq; precare
Fas hoſtem ſeruare mihi. multo optimus ille
Militiæ, cui poſtremum eſt, primumq; tueri
Inter bella fidem. tu letum euadere nobis
Das prior, & ſeruas nondum ſeruatus ab hoſte.
Haud equidem indignum memet, quæ triſtia uidi,
Abnuerim, dignumq; iterum in peiora reuolui,
Si tibi per medios ignes, medioſq; per enſes.
Non dederit mea dextra uiam. ſic fatur, & ultro
Attollit, uitaq; exæquat munera uitæ.
At compos ſicula primum certaminis ora
Marcellus cœpti, uictricia ſigna quieto
Agmine progrediens ephyrea ad mœnia uertit.
Inde ſyracoſias caſtris circundedit arces.
Sed ferri languebat amor, ſedare monendo
Pectora cæca uirûm, atq; iras auellere auebat.
Nec (renuant ſi forte ſibi, & ſi mitia malle
Credant eſſe metum) laxis aufertur omiſſa
Obſidio clauſtris. quin contra intentior ipſe
Inuigilat cautis tunc imperterritus armis,
Et ſtruit arcana nec opima pericula cura.
Haud ſecus Eridani ſtagnis, ripaue Cayſtri
Innatat albus olor, pronoq; immobile corpus
Dat fluuio, & pedibus tacitas eremigat undas.
Interea dum incerta labat ſententia clauſis,
Exciti populi, atq; urbes ſocia arma ferebant.
Incumbens Meſſana freto, minimumq; reuulſa,
Diſcreta Italia, atq; oſco memorabilis ortu.
Tum Catine nimium ardenti uicina Typhæo,

Et generaſſe pios quondam celeberrima fratres,
Et cui non licitum fatis Camerina moueri.
Tum quæ nectareis uocat ad certamen Hymeton
Audax hybla fauis, palmis quoq; onuſta ſelynis,
Et iuſſi quondam portus, nunc littore ſolo
Subſidium infidum fugientibus æquora Myle.
Nec non altus Erix, nec non è uertice celſo
Centuripe, largóq; uirens Entella lyæo,
Entella hectoreo dilectum nomen Aceſte.
Non Tapſos, non è tumulis glacialibus Acre
Defuerunt agathyrna manus, geminóq; lacone
Tindaris attollens ſeſe affuit, altor equorum.
Mille rapit turmas, atq; hinnitibus aëra flammat,
Puluerem uoluens Agragas ad mœnia nubem.
Ductor Groſphus erat. cuius cœlata gerebat
Taurum Parma trucem, pœnæ monumenta uetuſtæ.
Ille ubi torreret ſubiectis corpora flammis,
Mutabat gemitus mugitibus, actáq; ueras
Credere erat ſtabulis armenta effundere uoces.
Haud impune quidem. nam diræ conditor artis
Ipſe ſuo moriens immugit flebile tauro.
Venit ab amne trahens nomen Gela, uenit et Heſa,
Et qui præſenti domitant periura Palici
Pectora ſupplicio, troianáq; uenit Aceſta.
Quíq; per æthneos Acys petit æquora fines,
Et dulci gratam Nereida perluit unda,
Aemulus ille tuo quondam Polyphœme calori
Dum fugit agreſtem uiolenti pectoris iram,
In tenues liquefactus aquas, euaſit & hoſtem,
Et tibi uictricem Galathea immiſcuit undam.

N ec non qui potant Hyſpamq;, Alabynq; ſonoros,
E t perlucentem ſplendenti gurgite Achaten.
Q ui fontes Vagedruſa tuos, & pauperis aluei
H ypaten, ac facilem ſuperari gurgite paruo
P antagyam, rapidiq; colunt uada flaua Symethi.
L ittora Thermarum priſca dotata camœna
A rmauere ſuos. qua mergitur Hymera ponto
A eolio, nam diuiduas ſe ſcindit in oras,
N ec minus occaſus petit incita, qua petit ortus.
N ebrodes gemini nutrit diuortia fontis,
Q uo mons ſicania non ſurgit ditior umbra.
A etna deum lucis ſacram dedit ardua dextram.
H ic ſpecus ingentem laxans telluris hiatum
C æcum iter ad manes tenebroſo limite pandit,
Q ua nouas ignotas Hymenæus uenit in oras.
H ac ſtygius quondam ſtimulante cupidine rector
A uſus adire diem, mœſtoq; Acheronte relicto
I llicitas egit currum per inania terras.
T um rapta præceps ætnea uirgine ceſſit.
A ttonitos cœli uiſu lucemq; carentes
I n ſtyga rurſus equos, & prædam condidit umbris.
R omanos Petrea duces, romana petiuit
F œdera Callipolis, lapidoſiq; Eugion artus
H adranum, Hergentumq; ſimul, telaq; ſuperba
L anigera Melite, & littus piſcoſa Melacte,
Q uæq; procelloſo cephaledias ora profundo
C æruleis horret campis paſcentia cœte.
E t qui correptas ſorbentem uortices hauſtu,
A tq; iterum è fundo iaculantem ad ſydera puppes
T aurominitana cernunt de ſede Charybdim.

H æc Latium manus & laurentia ſigna mouebat.
C ætera eliſeis aderat gens ſicana uotis.
M ille Agathyrna dedit, perflataq; Strongylos auſtris,
M ille thoanteæ ſedes Faſcellina diuæ.
T ergemino uenit numero fœcunda Panormos,
S eu ſiluis ſectare feras, ſeu retibus æquor
V ertere, ſeu cœlo libeat traxiſſe uolucrem.
N on Herbeſos iners, non Naulocha pigra pericli
S ederunt. non frondoſis Morgentia campis
A bſtinuit marte infido. comitata nemæis
V enit Amaſtra uiris, & paruo nomine Thiſſe,
E t Netum, & Micite, pubesq; liquentis Acheti,
S idonia & Drepane, atq; undæ clamoſus Helorus,
E t mox ſeruili uaſtata Triocala bello,
S idonios Arabeia ferox, & celſus Ietas,
E t bellare Tabas docilis, Coßyraq; parua,
N ec maior Megara Mute concordibus auſis
I unxere, & ſtrato Caulum ſpectabile ponto
C um ſonat Halcyones cantu, nidosq; natantes
I mmota geſtat ſopitis fluctibus unda.
I pſa Syracuſæ patulos urbs inclyta muros
M ilite collecto, uarijsq; impleuerat armis.
D uctores facilem impelli, lætamq; tumultus
V aniloquo pubem furiabant inſuper ore.
N unquam hoſte intratos muros, & quattuor arces,
E t ſalaminiacis quantam, eoisq; tropheis
I ngenio portus urbs inuia fecerit umbram.
S pectatum proauis, ter centum ante ora triremes.
V num naufragum, merſasq; impune profundo
C lade pharetrigeri ſubnixas regis Athenas.

Flammabant uulgum geniti Carthagine fratres,
Pœni matre genus, ſed quos ſub crimine pulſus
Vrbe ſyracoſia libycis eduxerat oris
Trinacrius genitor, geminaq; à ſtirpe parentum
Aſtus miſcebant tyrios leuitate ſicana.
Quæ cernens ductor, poſtquam immedicabile uiſum
Seditio, atq; ultro bellum ſurgebat ab hoſte,
Teſtatus diuos Siculorum, amneſq; lacuſq;,
Et fontes Arhetuſa tuos, ad bella uocari
Inuitum, quæ ſponte diu non ſumpſerit, hoſtem
Induere arma ſibi. telorum turbine uaſto
Aggreditur muros, atq; armis intonat urbi.
Par omnes ſimul ira rapit, certantq;, ruuntq;.
Turris multiplici ſurgens ad ſydera tecto
Exibat, tabulata decem cui creſcere Graius
Fecerat, et multas nemorum conſumpſerat umbras.
Armatam hinc igni molem, & deuoluere ſaxa
Certabant, calidæq; picis diffundere peſtem.
Hinc procul ardentem iaculatus lampada Cymber
Coniicit, & lateri telum exitiabile figit.
Paſcitur adiuto uulcanus turbine uenti,
Gliſcentemq; trahens turris per uiſcera labem,
Perq; altam molem, & turris naſcentia tecta
Scandit ouans, rapidiſq; uorat trepidantia flammis
Robora, & ingenti ſimul exundante uapore
Ad cœlum uictor nitentia culmina lambit.
Implentur fumo, & nebula caliginis atræ,
Nequiquam euaſiſſe datur. ceu fulminis ictu
Correptæ rapido in cineres abiere ruinæ.
Par contra pelago miſeris fortuna carinis.

N anq; ubi ſe propius tectis, urbiq́; tulere,
Qua portus muris pacatas applicat undas,
I mprouiſa nouo peſtis conterruit aſtu.
T rabs fabre teres, atq; craſſis undiq; nodis
N auali ſimilis malo, præfixa gerebat
V nca tela manus, ea celſo ex aggere muri
B ellantes, curui rapiebat in aera ferri
V nguibus, & mediam reuocata ferebat in urbem.
N ec ſolos uis illa uiros, quin ſæpe triremem
B elligeræ rapuere trabes, cum deſuper actum
I ncuterent puppi chalybem, morſusq́; tenaces.
Q ui ſimul affixo uicina in robora ferro
S uſtulerant ſublime ratem (miſerabile uiſu)
P er ſubitum rurſus laxatis arte cathenis
T anta præcipitem reddebant mole profundo,
V t totam haurirent undæ cum milite puppem.
H is ſuper inſidijs anguſta foramina murus,
A rte cauata dabat, per quæ confundere tela
T utum erat oppoſito mittentibus aggere ualli.
T unc ſine fraude labos, arcta ne rurſus eodem
S picula ab hoſte uia uiribus contorta redirent.
C alliditas graia, atq; aſtus pollentior armis
M arcellum, tantasq́; minas, terraq́; mariq;
A rcebat, ſtabatq́; ingens ad mœnia bellum.
V ir fuit iſthmiacis decus immortale colonis,
I ngenio facile ante alios telluris alumnos,
N udus opem, ſed cui cœlum terræq́; paterent.
I lle, nouus pluuias titan ut proderet ortu
F uſcatis triſtis radijs. ille hæreat, an ne
P endeat inſtabilis tellus. cur fœdere certo

H unc affuſa globum Thetys circumliget undis,
N ouerat, atq; una pelagi, lunæq; labores,
E t pater oceanus qua lege effunderet æſtus.
N on illum mundi numeraſſe capacis arenas
V ana fides, puppes etiam, conſtructaq; ſaxa
F œminea traxiſſe ferunt contra ardua dextra.
H ic dum Italûm ductorem aſtu, teucrosq; fatigat,
A dnabat centum late ſidonia uelis
C laſſis ſubſidio, & ſcindebat cærula roſtris.
E rigitur ſubitas in ſpes arethuſia proles,
A diungitq; ſuas portu progreſſa carinas.
N ec contra auſonius tonſis aptare lacertos
A ddubitat, merſisq; celer fodit æquora remis.
V erberibus torſere fretum. ſalis icta frequenti
A lbeſcit pulſu facies, perq; æquora late
S pumat canenti ſulcatus gurgite limes.
I nſultant pariter pelago, ac neptunia regna
T empeſtate noua trepidant, tum uocibus æquor
P erſonat, & clamat ſcopulis clamoris imago.
A c iam diffuſus uacua bellator in unda
C ornibus ambierat patulos ad prælia fluctus,
N auali claudens humentem indagine campum.
A t ſimili curuata ſinu diuerſa ruebat
C laſſis, & arctabat lunato cærula gyro.
N ec mora, terrificis ſæuæ ſtridoribus æris
P er uacuum late cantu reſonante profundum
I ncubuere tubæ. quels excitus æquore Triton
E xpauit, tortæ certantia murmura conchæ
V ix meminere maris. tam uaſto ad prælia niſu
I ncumbunt proni, poſitisq; in margine puppis

E xtremæ plantis, nutantes ſpicula torquent.
S ternitur effuſis pelagi media area telis,
C elſáq; anhelatis exurgens ictibus alnus,
C ærula nigranti findit ſpumantia ſulco.
A ſt aliæ laceræ, atq; incuſſi roboris ictu
D etergent remos. aliæ per uiſcera pinus
T ranſmiſſis ipſo retinentur uulnere roſtris,
Q uo retinent, medias inter ſublimior ibat
T erribilis uiſu puppis, qua nulla per omne
E greſſa eſt libycis maior naualibus æuum.
S ed quater hæc centum numeroſo remige pontum
P ulſabat tonſis, ueloq; ſuperba capaci,
C um rapidum hauriret boream, & cornibus omnes
C olligeret flatus, lento ſe corpore agebat.
I nneraret fluctus, ſolis ſi pulſa lacertis.
P rocurrunt leuitate agili, dociles'q; regentis
A udiuiſſe manum latio cum milite puppes.
H as ut per læuum uenientes æquor Himilco
I n latus obliquas, iuſſam'q; incurrere proram
C onſpexit, propere diuis in uota uocatis
A equoris, intento uolucrem de more ſagittam
A ſſignat neruo. ut'q; oculis librauit in hoſtem,
E t calamo monſtrauit iter, diuerſa relaxans
B rachia, deduxit uultu comitante per auras
I n uulnus telum, & reſidentis puppe magiſtri
A ffixit plectro dextram, nec deinde regenda
P uppe manus ualuit flectenti immortua clauo.
D um'q; ad opem accurrit, ceu capta nauita puppe,
E cce iterum fato'q; pari neruo'q; ſagitta
I n medium perlapſa globum, tranſuerberat ictu

Orba

Orba gubernaculi ſubeuntem munera Taurum.
Irrumpit cumana ratis, quam Corbulo ductor
Lætaq́; complebat Stabiarum littore pubes.
Numen erat celſæ puppis uicina Dionæ,
Sed ſuper ingeſtis propior quæ ſubita telis
Bella capeſſebat, media ſubſedit in unda,
Diuiſitq́; fretum. clamantem ſpumeus ora
Nereus implet aquis, palmæq́; trahente profundo,
Luctantum fruſtra ſummis in fluctibus extant.
Hic audax ira magno per cærula ſaltu
Corbulo tranſgreſſus (nam textam robore turrim
Appulerant nexæ ferri compage triremes)
Euadit tabulata ſuper, flammaq́; comantem
Multifida pinum celſo de culmine quaſſat.
Inde atros alacer, paſtosq́; bitumine torquet
Aduentante noto Pœnorum apluſtribus ignes.
Intrat diffuſos peſtis uulcania paſſim,
Atq; implet diſperſa foros. trepidatur omiſſo
Summis remigio, ſed enim tam rebus in arctis
Fama mali nondum tanti penetrarat ad imos.
Et rapidus feruor per pingues unguine tedas
Illapſus, flammis uictricibus inſonat alueo.
Qua nondũ tamen intulerat uim dardana lampas,
Parcebatq́; uapor, ſaxorum grandine dirus
Arcebat, fatumq́; ratis retinebat Himilco.
Hic miſer igniferam dum uentilat aëre pinum,
Murali ſaxo per lubrica ſanguine tranſtra
Voluitur in fluctus Lychei uulnere Cydnus.
Fax nidore graui fœdauit cominus auras,
Ambuſto inſtridens pelago. ferus inde citatum

Miſſile adorata contorquet Sabrata puppe.
Ammon numen erat libycæ gentile carinæ,
Cornigeráq; ſedens ſpectabat cærula fronte.
Fer pater afflictis fer, ait garamanticæ uates
Rebus opem, inq; Italos da certa effundere tela.
Has inter uoces tremulo uenit agmine cornus,
Et neptunicolæ tranſuerberat ora Telonis.
Vrgebat nihilo leuius iam in limine mortis
Quos fuga præcipites, partem glomerarat in unam
Puppis adhuc uacuam tedæ, ſed proxima curſu
Fulmineo populatus ineuitabilis ardor,
Correptam flammis inuoluit ouantibus alnum.
Primus ope æquorei funis delapſus in undas,
Qua nondum ſtygios glomerabat mulciber æſtus,
Ambuſtus ſocium remis aufertur Himilco.
Proxima nudarunt miſerandi fata Bathonis
Deſertam ductore ratem. bonus ille per artem
Crudo luctari pelago, atq; exire procellas.
Idem quid boreas, quid uellet craſtinus auſter
Anteibat, nec peruigilem tu fallere uultum
Obſcuro quamuis curſu cynoſura ualeres.
Is poſtquam aduerſis nullus modus, accipe noſtrum
Ammon ſanguinem ait ſpectator cladis iniquæ,
Atq; acto in pectus gladio, dextra deinde cruorem
Excipit, & large ſacra inter cornua fundit.
Hos inter Daphnis deductum ab origine nomen
Antiqua fuit infelix, cui linquere ſaltus
Et mutare caſas infido marmore uiſum.
At princeps generis quanto maiora parauit
Intra paſtorem ſibi nomina, Daphnin amarunt

S icelides muſæ·dexter donauit auena
P hœbus caſtalia, & iuſſit proiectus in herba
S iquando caneret, lætos per prata, per arua
A d Daphnin properare greges, riuosq́; ſilere.
I lle ubi ſeptena modulatus harundine carmen
M ulcebat ſyluas, non unquam tempore eodem
S yren aſſuetos effudit in æquore cantus.
S cyllæi tacuere canes. ſtetit atra Charydis,
E t lætus ſcopulis audiuit iubila Cyclops.
P rogeniem hauſerunt, & nomen amabile flammæ.
I nnatat ecce ſuper tranſtris fumantibus aſper
O rnytos, ac longam ſibimet facit æquore mortem.
Q ualis Oilides fulmen iaculante minerua
S urgentes domuit fluctus ardentibus ulnis.
T ranſigitur ualida medius, dum ſe alleuat alui
C uſpide marmarides Scyron, pars ſubnatat unda
M embrorum, pars extat aquis, totumq́; per æquor
P ortatur rigido miſerandum immortua roſtro.
A ccelerant puppes utrinq;, atq; ora ruentum
S anguinei feriunt remorum aſpergine rores.
I pſa adeo ſæuis ductor retheius ibat
P ulſibus, & ualido ſuperabat remige uentos,
Q uam rapidis puppem manibus frenare Lilæus
D um tentat, ſæua truncatur membra bipenni,
E t fert hærentes trabibus ratis incita palmas.
S icania æoliden portabant tranſtra Podetum,
H ic æuo quanquam nondum exceſſiſſet ephœbis,
S eu læui traxere dei, ſeu feruida corda,
N ec ſat maturus laudum, belliq́; cupido,
A rma puer niueis aptarat picta lacertis,

E t freta gaudebat celſa turbare chimera.
I amq; ſuper rutula, ſuper & garamantide pinu
I bat ouans melior remo, meliorq; ſagitta,
E t iam turrigerum demerſerat æquore Neſſum.
H eu puero male ſuada rudi noua gloria pugnæ.
D um criſtam galeæ Trucis, exuuiasq; precatur
D e duce Marcello ſuperos, temerarius haſta
E xcepit raptim uulnus letale remiſſa.
P roh qualis, ſeu ſplendentem ſub ſydera niſu
E xigeret diſcum, iaculo ſeu nubila ſupra
S urgeret, aligeras ferret ſeu puluere plantas,
V ix tacto, uel dimenſi ſpacia improba campi
T ranſiret uelox ſaltu. docuere labores.
S at prorſus, ſat erat decoris diſcrimine tuto,
S at ludis, cur facta puer maiora petebas?
I llum ubi labentem pepulerunt tela ſub undas,
O ſſa ſyracoſio fraudatum naufraga buſto
F leuerunt freta. fleuerunt cyclopea ſaxa,
E t Cyanes, & Anapus, & Ortygiæ Arethuſa.
P arte alia præſes puppem Tyberinus agebat,
Q uáq;. ferebatur ductor ſydonius, io
C onclamant. iniecta ligant hinc uincula ferri,
A tq; illinc, ſteteruntq; rates ad prælia nexæ.
N ec iaculo, aut longe certatur harundine fuſa.
C ominus, & gladio terreſtria prælia miſcent.
P errumpunt itali, qua cædes prima recluſit,
M onſtrauitq; uiam, uaſtas & Mæla cathenas
H ortatur ſocios, & uincla abrumpere ferri,
A c parat hoſtili reſoluta puppe receptos
A uehere, & paribus pelago diducere ab armis.

Aetnæo

A etnæo Polyphœmus erat nutritus in antro,
A tq; inde antiquæ nomen feritatis amabat,
V bera præbuerat paruo lupa· corporis alti
T erribilis moles, mens aſpera, uultus in ira
S emper, & ad cædes cyclopea corde libido·
I ſq; relaxatis membrorum pondere uinclis
I mpulerat puppim, & mergebat gurgite tonſas,
D uxiſſetq; ratem, preſſa Laronius haſta,
N i propere duro nitentem exurgere uelox
A ffixet tranſtro· uix morte incœpta remittit·
N dnq; manus ſeruat dum ſuetos languida ductus,
I gnauum ſumma attraxit ſuper æquora remum·
P ercuſſi cuneo Pœni denſantur in unum,
Q uod caret hoſte latus, ſubito cum pondere uictus
I nſiliente mari ſubmergitur alueus undis·
S cuta uirûm, criſtæq;, & inerti ſpicula ferro,
T utelæq; deûm fluitant· hic robore fracto
P ugnat inops Chalybis, ſeſeq; in prælia rurſus
A rmat naufragio· remis male feruidus ille
F eſtinat ſpoliare ratem diſcrimine nullo,
N autarum interdum conuulſa ſedilia torquens·
N on plectro ratis, aut frangendæ in uulnere proræ
P aſcitur, & pelago repetuntur nantia tela·
V ulneribus patulis intrat mare, mox ſua ponto
S ingultante anima propulſa refunditur unda·
N ec deſunt, qui correptos amplexibus arctis
I mmergant pelago, & iaculis, ceſſantibus hoſtem
M orte ſua perimant· remeantum gurgite mentes
C rudeſcunt, ac pro ferro ſtat fluctibus uti·
H aurit ſanguineus contorta cadauera uortex·

H inc clamor, gemitus illinc, morteſq́; fugæq́.
P erfuſum bello feruet mare. feſſus acerbis
T erga fugæ celeri Libyæ conuertit ad oras,
E xigua ſeſe furatus Himilco carina.
C onceſſere mari tandem, Graiuſq́; Libysq́;,
E t iam captiuæ uinclis ad littora longo
O rdine ducuntur puppes. flagrantibus alto
S tant aliæ tedis. ſplendet lucente profundo
M ulciber, & tremula uibratur imagine pontus.
A rdet nota fretis Cyane, pennataq́; Siren,
A rdet & Europe, niuei ſub imagine tauri
V ecta ioue, ac prenſo tramittens æquora cornu.
E t quæ fuſa comas, curuum per cærula piſcem
N ereis humenti moderatur roſcida freno.
V ritur undiuagus phyton, & corniger ammon,
E t quæ ſidonios uultus portabat Eliſæ.
B is ternis ratis ordinibus graſſata per undas,
A c uinclis trahitur cognata in littora Anapus,
G orgoneaſq́; ferens ad ſydera Pegaſus alas.
D ucitur & Libyæ puppis ſignata figuram,
E t Triton captiuus, & ardua rupibus Aethnæ.
S pirantis rogus Encheladi, cadmæaq́; Sidon.
N ec mora, quin trepidos hac clade irrumpere muros
S ignaq́; ferre deûm templis, iam iamq́; fuiſſet,
N i ſubito importuna lues, inimicaq́; peſtis
I nuidia diuûm, pelagiq́; labore parata
P olluto miſeris rapuiſſet gaudia cœlo.
C riniger aſtriferis titan feruoribus auras
E t patulam Cyanen, lateq́; paluſtribus undis
S tagnantem ſtygio cocyti oppleuit odore,

Temporaq́;

Temporaq́; autumni, lætis florentia donis
Fœdauit, rapidoq́; accendit fulminis igni.
Fumabat craſſus nebulis caliginis aer.
Squalebat tellus uitiato feruida dorſo,
Nec uictum dabat, aut ullas languentibus umbras,
Atq; ater picea uapor expirabat in æthra.
Vim primi ſenſere canes, mox nubibus atris
Fluxit deficiens penna labente uolucris.
Inde feræ ſyluis ſterni, tum ſerpere labes
Tartarea, atq; hauſtis populari caſtra maniplis.
Arebat lingua, & gelidus per uiſera ſudor
Corpore manabat tremulo. deſcendere fauces
Abnuerant ſiccæ iuſſorum alimenta ciborum.
Aſpera pulmonem tuſſis quatit, & per anhela
Igneus efflatur ſitientum ſpiritus ora.
Lumina ferre grauem uix ſufficientia lucem
Vncat nare iacent, ſanieſq́; immiſta cruore
Expuitur, membriſq́; cutis tegit oſſa pereſis.
Heu dolor, inſignis notis bellator in armis
Ignauo rapitur leto, iactantur in ignem
Dona ſuperba uirûm multo mauorte parata.
Succubuit medicina malis. cumulantur aceruo
Labentum, & magno cineres ſeſe aggere tollunt.
Paſſim etiam deſerta iacent, inhumataq́; late
Corpora, peſtiferos tetigiſſe timentibus artus.
Serpit paſcendo creſcens acheruſia peſtis,
Nec leuiore quatit Trinacria mœnia luctu,
Pœnorumq́; parem caſtris fert atra laborem,
Aequato par exitio, & communis ubiq;
Ira deûm, atq; eadem leti uerſatur imago

N ulla tamen latios fregit uis dura malorum
I ncolumi ductore uiros, cladesq́; rependit
V num inter ſtrages tutum caput. ut grauis ergo
P rimum letiferos repreſſit ſyrius æſtus,
E t poſuere auidæ mortis contagia peſtes,
C eu ſydente noto, cum ſe maria alta reponunt,
P ropulſa inuadit piſcator cærula cymba.
S ic tandem ereptam morbis graſſantibus armat
M arcellus pubem luſtratis rite maniplis.
S ignáq; circunſtant alacres, auidiſq́; tubarum
R eſpirant læti clangoribus. itur in hoſtem,
E t ſi fata ferant, iuuat inter prælia ferro
P oſſe mori. ſociûm miſeret, qui morte pudenda
I n morem pecudum effudere cubilibus atris
I lludatam animam. tumulos inhonoráq; buſta
R eſpiciunt, & uel nullo iacuiſſe ſepulchro,
Q uam debellari morbis placet. ardua primus
A d muros dux ſigna rapit. tenuata iacendo
E t maciem galeis abſcondunt ora, malusq́;,
N e ſit ſpes hoſti, uelatur caſſide pallor.
I nfundunt rapidum conuulſis mœnibus agmen,
C ondenſiq́; ruunt. tot bellis inuia tecta,
T ot uno introitu capiuntur militis arces.
T otum qua uehitur titan, non ulla per orbem
T um ſeſe iſthmiacis æquaſſent oppida tectis.
T ot delubra deûm, totq́; intra mœnia portus,
A dde fora, & celſis ſuggeſta theatra columnis,
C ertantesq́; mari moles. adde ordine longo
I nnumeras, ſpacióq; domos æquare ſuperbas
R ura. quid incluſos porrecto limite longis

Porticibus,

P orticibus, ſacros iuuenum certamine lucos?
Q uid tot captiuis fulgentia culmina roſtris?
A rmaq; fixa deis? aut quæ maratonius hoſtis
P erdidit? aut Libya *quæ ſunt aduecta ſubacta?*
H ic agathocleis ſedes ornata tropheis.
H ic mitis Hieronis opes. *hic ſancta uetuſtas*
A rtificum manibus, non uſquam clarior ullo
G loria picturæ ſæclo. non æra uacabant
Q uæ ſcirent Ephyren, *fuluo certaret ut auro*
V eſtis, ſpiranteis referens ſub tegmine uultus.
Q uæ radio cælat Babylon, *uel muricæ picto*
L æta tyros, quæq; attalicis uariata per artem
A ulæis ſcribuntur acu, aut memphitide tela.
I am ſimul argento fulgentia pocula miſta
Q ueis gemma quæſitus honos. ſimulachra deorum
N umen ab arte datum, ſeruantia munera rubri
P ræterea ponti, depexáq; uellera ramis,
F œmineus labor. his tectis opibusq; potitus
A uſonius ductor, poſtquam ſublimus ab alto
A ggere, deſpexit trepidam clangoribus urbem,
I nq; ſuo poſitum nutu. ſtent mœnia regum,
A n nullos oriens uideat lux craſtina muros
I ngemuit nimium uiris, tantumq; licere
H orruit, & propere reuocata militis ira
I uſſit ſtare domos, indulgens templa uetuſtis
I ncolere, atq; habitare deis. ſic parcere uictis
P ro præda fuit, & ſe ſe contenta, nec ullo
S anguine pollutis plauſit uictoria pennis.
T u quoq; ductoris lachrymas memorande tuliſti
D efenſor patriæ, meditantem in puluere formas,

N ec turbatum animi, tanta feriente ruina
I gnarus miles uulgi, tum forte peremit.
A t reliquum uulgus reſoluta in gaudia mente,
C ertarunt uicti uictoribus, æmulus ipſe
I ngenij ſuperûm, ſeruando condidit urbem.
E rgo extat ſæclis, ſtabitq; inſigne tropheum,
E t dabit antiquos ductorum noſcere mores.
F elices populi, ſi quondam ut bella ſolebant,
N unc quoq; inexhauſtas pax noſtra relinqueret urbes.
A t ni cura uiri, qui nunc dedit ocia mundo,
E ffrenum arceret populandi cuncta furorem,
N udaſſent auidæ terrasq;, fretumq; rapinæ.

SILII ITALICI LIBER XV.

I noua romuleum carpebat cura ſenatum,
a Quis trepidas gentes, martemq; ſubiret iberum
Attritis rebus. geminus iacet hoſte ſuperbo
S cipio, belligeri mauortia pectora fratres.
H inc metus, in tyrias ne iam tarteſſia leges
C oncedat tellus, propioraq; bella pauescat.
A nxia turba patrum quaſſo medicamina mœſti
I mperio circunſpectant, diuosq; precantur.
Q ui laceris auſit ductor ſuccedere caſtris.
A bſterret iuuenem, patrios, patruiq; piare.
O ptantem manes, triſti conteririta luctu,
E t reputans annos cognato ſanguine turba.
S i gentem petat infauſtam inter buſta ſuorum

D ecertandum hoſti·qui fregerit arma duorum,
Q ui conſulta ducum, ac flagret meliore gradiuo.
N ec promptum teneris, immania bella lacertis,
M olliri, regimenq́; rudi depoſcere in æuo.
H as lauri reſidens iuuenis uiridante ſub umbra
A edibus extremis uoluebat pectore curas,
C um ſubito aſſiſtunt dextra, leuaq́; per auras
A llapſæ, haud paulum mortali maior imago,
H inc uirtus, illinc uirtuti inimica uoluptas,
A ltera achemenium ſpirabat uertice odorem,
A mbroſias diffuſa comas, & ueſte refulgens
O ſtrum quam fului tyrium ſuffuderat auro.
F ronte decor quæſitus acu, laſciuaq́; crebras
A ncipiti motu iaciebant lumina flammas.
A lterius diſpar habitus, frons hirta, nec unquam
C ompoſita mutata coma, ſtans uultus, & ore
I nceſſusq́; uiro propior, lætiq́; pudoris.
C elſæ humeros niueæ fulgebat ſtamine pallæ.
O ccupat inde prior promiſſis fiſa uoluptas.
Q uis furor hic non digne puer, conſumere bello
F lorem æui? Cannæ'ne tibi, grauiorq́; palude
M æonius ſtygia lacus exceſſere? Padusq;?
Q uem tandem ad finem bellando fata laceſſes?
T u'ne etiam temptare paras athlantia regna?
S idoniasq́; domos? moneo certare periclis
D eſine, & armiſonæ caput obiectare procellæ.
N i fugis hos ritus, uirtus te ſæua iubebit
P er medias uolitare acies, mediosq́; per ignes,
H æc patrem patruumq́; tuos, hæc prodiga Paulum,
H æc Decios ſtygias Herebi detruſit ad undas.

D um cineri titulum, memorandáq; nomina buſtis
P rætendit, nec ſenſuræ, quid geſſerit umbræ.
A t ſi me comitare puer, non limite duro
I am tibi decurret conceſſi temporis ætas.
H aud unq̃ trepidos abrumpet bucina ſomnos.
N on glaciem arctoam, non experiere furentis
A rdorem cancri, nec menſas ſæpe cruento
G ramine compoſitas. aberunt ſitis aſpera, & hauſtus
S ub galea puluis, partiq; timore labores.
S ed current albusq; dies, horæq; ſerenæ,
E t molli dabitur uictu ſperare ſenectam.
Q uantas ipſe deus lætos generauit in uſus
R es homini? plenáq; dedit bona gaudia dextra?
A tq; idem exemplar lenis mortalibus æui,
I mperturbata placidus tenet ocya mente.
I lla ego ſum, Anchiſæ Veneris Simoentis ad undas,
Q uæ iunxi, generis uobis unde editus author.
I lla ego ſum, uerti ſuperûm quæ ſæpe parentem
N unc auis in formam, nunc torua in cornua tauri.
H uc aduerte aures. currit mortalibus æuum,
N ec naſci bis poſſe datur. fugit hora, rapitq;
T artareus torrens, ac ſecum ferre ſub umbras
S i qua animo placuere negat. quis luce ſuprema
D imiſiſſe meas ſero non ingemit horas?
P oſtq̃ conticuit, finisq; eſt addita dictis,
T unc uirtus. quas nam iuuenem florentibus, inq̃t,
P ellicis in fraudes annis, uitæq; tenebras?
C ui ratio, & magnæ cœleſtia ſemina mentis
M unere ſunt conceſſa deûm. mortalibus alti
Q uantum cœlicolæ, tantundem animalibus iſti

P ræcellunt cunctis. tribuit nanq; ipſa minores
H os terris natura deos, ſed fœdere certo,
D egeneres tenebris animas damnauit auernis.
A t queis ætherij ſeruatur ſeminis ortus,
C œli porta patet. referam quid cuncta domantem
A mphytrioniadem? quid cui poſt Seras, & Indos,
C aptiuo Liber cum ſigna referret ab euro.
C aucaſeæ currum duxere per oppida tygres?
Q uid ſuſpiratos magno in diſcrimine nautis
L ædeos referam fratres? ueſtrumq; Quirinum?
N on'ne uides, hominum ut celſos ad ſydera uultus
S uſtulerit deus? ac ſublimia finxerit ora?
C um pecudes, uolucrumq; genus, formasq; ferarum,
S egnem atq; obſcœnam paſſim ſtrauiſſet in aluum.
A d laudes genitum capiat ſi munera diuum.
F elix ad laudes hominum genus. huc age Paulum
A ſpice, nec longe repetam. modo Roma minanti
I mpar Fidenæ, contentaq; creſcere aſylo,
Q uo ſeſe extulerit dextris? idem aſpice late
F lorenteis quondam luxus quas uerterit urbes?
Q uippe nec ira deûm tantum, nec tela, nec hoſtes,
Q uantum ſola noces animis illapſa uoluptas.
E brietas tibi fida comes, tibi luxus, & atris
C irca te ſemper uolitans infamia pennis.
M ecum honor, & laudes, & læto gloria uultu,
E t decus, & niueis uictoria concolor alis.
M e cinctus lauro perducit ad aſtra triumphus.
C aſta mihi domus, & celſo ſtant colle penates.
A rdua ſaxoſo perducit ſemita cliuo
A ſpera principio (nec enim mihi fallere mos eſt)

P roſequitur·labor ad nitendum intrare uolenti,
N ec bona conſcendunt·quæ ſors inſida dediſſet,
A tq; eadem rapuiſſe ualet·mox celſus ab alto
I nfra te cernes hominum genus·omnia contra
E xperienda manent, q̄ ſpondet blanda uoluptas:
S tramine proiectus duro patiere ſub aſtris
I nſomnes noctes, friguſq́;, famemq́; domabis·
I dem iuſtitiæ cultor, quæcunq; capeſſes,
T eſtes factorum ſtare arbitrabere diuos·
T unc quoties patriæ, rerumq́; pericula poſcent,
A rma feres primus·primus te in mœnia tolles
H oſticæ, nec ferro mentem uincêre, nec auro·
H inc tibi, non tyrio uitiatas murice ueſtes
N ec domum deforme uiro flagrantis amomi,
S ed dabo, qui ueſtrum ſæuo nunc marte fatigat
I mperium· ſuperare manu, laurumq́; ſuperbam
I n gremio Iouis exciſis deponere Pœnis·
Q uæ poſtq̄ cecinit ſacrato pectore uirtus,
E xemplis lætum uultuq́; audita probantem
C onuertit iuuenem, ſed enim indignata uoluptas
N on tenuit uoces·nil uos iam demoror ultra
E xclamat, uenient, uenient mea tempora quondam
C um docilis noſtris magno certamine Roma
S eruiet imperijs, & honor mihi habebitur uni·
S ic quaſſans caput in nubes ſe ſuſtulit atras·
A t iuuenis plenus monitis ingentia corde
M olitur, uiſæq́; calet uirtutis amore·
A rdua roſtra petit nullo fera bella uolente,
E t grauia ancipitis depoſcit munera martis·
A rrecti cunctorum animi·pars lumina patris,

P ars credunt toruos patrui reuiſere uultus.
S ed quanq̃ tacitus, magnis tamen ægra periclis
P ectora ſubrepit terror, molemq́; pauentes
E xpendunt belli, & numerat fauor anxius annos.
D umq́; ea confuſo percenſet murmure uulgus,
E cce per obliquum cœli ſqualentibus auro
E ffulgens maculis, ferri inter nubila uiſus
A nguis, & ardenti radiare per aëra ſulco,
Q uáq; ad cœliferi tendit plaga littus Atlantis
P erlabi reſonante polo. bis, terq; coruſcum
A ddidit augurio fulmen pater, & uaga late
P er ſubitum moto ſtrepuere tonitrua mundo.
T um uero capere arma iubent, genibusq́; ſalutant
S ubmiſſi augurium, atq; iret, qua ducere diuos
P erſpicuum, & patrio monſtraret ſemita ſigno.
C ertatim comites rerum, belliq́; miniſtri
A gglomerant ſeſe, atq; acres ſociare labores
E xpoſcunt, laudumq́; loco eſt iiſdem eſſe ſub armis.
T um noua cæruleum deſcendit claſſis in æquor.
I t comes auſonia, atq; in terras tranſit iberas.
V t cum ſæua fretis immiſit prælia corus,
I ſthmon curuata ſublime ſuperigit unda,
E t ſpumante ruens per ſaxa gementia fluctu,
I onium ægeo miſcet mare. celſus in arma
E micat, ac prima ſtans Scipio puppe profatur.
D iue tridentē potens, cuius maria ire per alta
O rdimur, ſi iuſta paro, decurrere claſſi
D a pater, & noſtros ne ſperne iuuare labores.
P er pontum pia bella ueho. leuis inde ſecunda
A ſpirans aura propellit carbaſa flatus.

I amq; agiles tyrrhena ſonant qua cærula puppes
A uſonium euaſere latus, Ligurumq; citatis
L ittora tranſmittunt proris. hinc gurgite ab alto
T ellurem procul irrumpentem in ſydera cernunt,
A ërias alpes. occurrunt mœnia graio
C ondita Maſſiliæ, populis excincta ſuperbis
B arbaris immani quæ territat accola ritu.
A ntiquæ morem patriæ, cultuſq;, habitumq;
P hocais armiſonas inter tenet hoſpita gentes.
H inc legit auſonius ſinuatos gurgite ductor
A nfractus pelagi. nemoroſo uertice celſus
A pparet collis, fugiuntq; in nubila ſiluæ
P yrenes. tunc Emporiæ, ueteresq; per ortus
G raiorum uulgus. tunc hoſpita Tarraco Boccho,
C onſidunt portu, & ſecuræ gurgite clauſo
S tant puppes, poſituſq; labor, terrorq; profundi.
N ox ſimiles morti dederat placidiſſima ſomnos,
V iſa uiro ſtare effigies ante ora parentis,
A tq; hac aſpectu turbatum uoce mouere.
N ate ſalus quondam genitoris, nate parentis
E t poſt fata decus, bellorum dira creatrix
E uaſtanda tibi tellus, & cæde ſuperbi
D uctores Libyæ cauta uirtute domandi.
Q ui ſua nunc trinis deducunt agmina caſtris.
S i conferre manu libeat, coeantq; uocatæ
H inc atq; hinc acies. ualeat quis ferre ruenteis
T ergemina cum mole uiros? abſiſte labori
A ncipiti, ſed nec ſegnis potiora capeſſe.
V rbs colitur Teucro quondam fundata uetuſto
N omen Carthago, tyrius tenet incola muros.

Vt Libyæ

Vt Libyæ ſua, ſic terris memorabile ibêris
Hæc caput eſt. non ulla opibus certauerit auri,
Non portu, celſo'ue ſitu, non dotibus arui
Vberis, aut agili fabricanda ad tela uigore.
Inuade auerſis nate hanc ductoribus urbem,
Nulla acies famæ tantum, prædæ'ue pararit.
Talia monſtrabat genitor, propiusq; monebat,
Cum iuuenem ſopor, & dilapſa reliquit imago,
Surgit, & infernis habitantia numina lucis,
Ac ſupplex patrios compellat nomine manes.
Eſte duces bello, & monſtratam ducite ad urbem,
Vobis ultor ego, & ſarrano murice fulgens
Inferias mittam fuſis inſignis Ibêris,
Et tumulis addam ſacros certamine ludos.
Progreditur, celeratq; uias, & corripit agmen
Peruici rapidum curſu, camposq; fatigat.
Sic ubi proſiluit piſeo carcere præceps,
Ante ſuos it uictor equus, currumq; per auras
Non ſolum ante alios, ſed enim (mirabile dictu)
Haud ulli durant uiſus æquare uolantem.
Iamq; hyperionia lux ſeptima lampade ſurgens
Senſim attollebat propius ſubeuntibus arces
Vrbis, & admoto creſcebant culmina greſſu.
Ac pelago uectus ſeruata Lælius hora,
Quam dederat ductor ſubigendæ ad mœnia claſſi,
À tergo affuſis cingebat tecta carinis.
Carthago impenſo naturæ adiuta fauore
Excelſos tollit pelago circunflua muros.
Arctatas ponti fauces modica inſula claudit,
Qua titan ortu terras aſpergit eoo.

At qua proſpectat Phœbi iuga ſera cadentis,
Pigram in planiciem ſtagnantes egerit undas,
Quas auget ueniens, refluusq́; reciprocat æſtus.
Sed gelidas à fronte ſedet ſublimis ad arctos
Vrbs impoſita iugo, pronumq́; excurrit in æquor,
Et tuta æterno defendit mœnia fluctu.
Audax ceu plano gradiens uictricia campo
Ferret ſigna, iugum certabat ſcandere miles.
Atris ductor erat, qui contra amplexus in arctis
Auxiliumq́; excelſa loci præcinxerat arcem.
Pugnabat natura ſoli, paruoq́; ſuperne
Bellantum niſu, paſſim per prona uoluti
Truncato inſtabiles fundebant corpore uitam.
Verum ubi conceſſit pelagi reuolubilis unda,
Et fluctus rapido fugiebat in æquora lapſu,
Quaq́; modo excelſæ ſulcarant cærula puppes,
Hac impune dabat Nereus tranſcurrere plantæ.
Hinc tacite nectens informidatus adire
Ductor dardanius, ſubitam trahit æquore pubem,
Perq́; undas muris pedes aduolat. inde citati
A tergo accelerant, qua fiſus fluctibus atris
Incuſtoditam ſine milite liquerat urbem.
Tum proſtratus humi (miſerandum) uincta cathenis
Pœrus colla dedit, populumq́; addixit inermem.
Hanc oriens uidit titan cum ſurgeret urbem
Vallari caſtris, captamq́; aſpexit eandem
Ocyus heſperio quàm gurgite tingueret axem.
Aurora ingrediens terris exegerat umbras.
Principio ſtatuunt aras. cadit ardua taurus
Victima neptuno pariter, pariterq́; tonanti.

Tum

Tum merita æquantur donis, ac præmia uirtus
Sanguine parta capit. phaleris hic pectora fulget.
Hic torque aurato circundat bellica colla.
Ille nitet celſus muralis honore coronæ.
Lælius ante omnes, cui dextera clara, domusq;
Terdeno boue, & æquorei certaminis alto
Donatur titulo, pœniq; recentibus armis
Rectoris, tunc haſta uiris, & martia cuiq;
Vexilla, & meritum, & prædæ libamina dantur.
Poſtquam perfectæ laudes hominumq; deumq;,
Captiuæ ſpectantur opes, digeſtáq; præda.
Hoc aurum patribus, bello hæc martiq; talenta
Hoc regum donis, diuûm hoc, ante omnia templis,
Cætera bellantum dextris, pulchróq; labori.
Quin etiam accitus populi regnator Ibêri,
Cui ſponſa, & ſponſæ defixus in oſſibus ardor,
Hanc notam formæ conceſſit lætus, ouansq;
Indelibata gaudenti uirgine donum.
Tum uacui curis uicino littore menſas
Inſtituunt, feſtóq; agitant conuiuia ludo.
Lælius affatur. macte ô uenerande pudici
Ductor macte animi. cedat tibi gloria, lausq;
Magnorum heroum, celebratáq; carmine uirtus.
Mille mycæneas qui traxit æquora proras
Rector, & in Achaijs qui theſſala miſcuit arma,
Fœmineo ſocium uiolauit fœdus amore,
Nulláq; tum phrygio ſteterant tentoria campo
Captiuis non plena thoris. tibi barbara ſoli
Sanctius iliaca ſeruata eſt Phœbade uirgo.
Hæc atq; his paria, alterno ſermone requirunt,

D onec nox atro circundata corpus amictu
N igrantes inuexit equos, ſuaſitq; quietem.
E mathio interea tellus Aetola tumultu
F eruebat macedum ſubitis perculſa catrinis.
P roximus huic hoſti dextras iungebat Acarnan,
C auſa noui motus Pœnis, regiq; Philippo,
I n bellum auſonium ſociatæ fœdere uires.
H ic gente egregius, ueterisq; ab origine regni
A eacidum ſceptris, proauoq; tumebat Achille.
I lle & nocturnis conterruit Oricon armis,
Q uaq; per illyricum Taulantius incola littus
E xiguos habitat non ullo nomine muros,
T urbidus inceſſit telis. ille æquore uectus
N unc & Pheacum, teſprotiaq; arua laceſſens
E pirum caſſis luſtrabat futilis auſis.
H inc & anactoria ſigna oſtentauit in ora.
A mbraciosq; ſinus, pellæaq; littora bello
P erfundit rapido. pepulit uada feruida remis
L eucatæ, & Phœbi uidit citus actia templa.
N ec portus Ithacæ laertia regna, Sameq;
L iquit inaceſſam, fluctuq; ſonantia cano
S axa Cephalenum, & ſcopuloſis Neriton aruis.
I lle etiam Pelopis ſedes, & achaia adire
M œnia gauiſus, triſtem Calydona Dianæ,
O eneasq; domos, curetica tecta ſubibat,
P romittens contra Heſperiam ſua prælia graijs.
T um luſtrata Ephyre, patreq;, & regia Pleuron,
P arnaſſusq; biceps, phœboq; loquentia ſaxa.
A c ſæpe ad patrios bello reuocante penates,
C um modo ſarmaticus regna infeſtaret Oreſtes,
Aſperæ

A ſperā nunc Dolopum uis exundaſſet in agros,
I ncœpto tamen haud facilis deſiſtere uano
B elli, per graias umbram circuntulit oras.
D onec nunc pelago, nunc terra exutus omiſit
S pem poſitam in tyrijs, & ſupplex fœdera ſanxit
D ardana, nec legem regno accepiſſe refugit.
T unc & Tyndarij latias fortuna Tarenti
A uxit opes, laudemq́; ſimul. nam perfida tandem
V rbs Fabio deuicta ſeni. poſtremus in armis
D uctoris titulus cauti. ſollertia tutum
T um quoq; adepta decus, captis ſine ſanguine muris.
N anq; ut compertum, qui punica ſigna regebat,
F œminea exuri flamma, tacitusq́; quiete
E xin uirtuti placuit dolus. iræ ſorori.
N am caſtris erat in Rutulis, germanus amatæ,
C ogitur, & magnis muliebria uincere corda
P ollicitis, ſi recluſas tranſmittere portas
C oncedat libycus rector, uotiq́; potitus
E uicto Fabius Pœno, circundata telis
I ncuſtodita penetrauit mœnia nocte.
S ed quis nam auerſos Phœbum tunc iungere ab urbe
R omulea dubitaret equos? qui tempore eodem
M arcellum acciperet letum oppetiſſe ſub armis?
M oles illa uiri, ualidaq́; habitata gradiuo
P ectora, & haud ullis unquam tremefacta periclis.
H eu quantum Annibalem clara fractura ruina
P rocubuere. iacet campis Carthaginis horror.
F orſan ſcipiadæ confecti nomina belli
R apturus, ſi quis paulum deus adderet æuo.
C ollis agenoreum dirimebat ab aggere uallum

A uſonio, Dauni mauors conſederat aruis.
C urarum comes, & ſummi Criſpinus honoris
M arcello ſocius communia bella ciebat.
A d quem Marcellus, geſtit luſtrare propinquas
M ens ſyluas, medioq; uiros imponere monti,
N e libys occultis tumulum prior occupet auſis,
S i cordi eſt, te participem Criſpine laboris
E ſſe uelim, nunquam deſunt conſulta duobus.
H æc ubi ſedere, ardentes attollere ſeſe
I am dudum certant in equos. Marcellus ut arma
A ptantem natum aſpexit, lætumq; tumultu,
V incis ait noſtros mirando ardore uigores.
S it præmaturus felix labor. urbe ſicana
Q ualem te uidi, nondum permitteret ætas
C um tibi bella, meo tractantem prælia uultu.
H uc decus, huc noſtrum, lateri te iunge paterno,
E t me diſce nouum martem tentare magiſtro.
T um pueri colla amplectens ſic pauca profatur.
S umme deûm libyco ſaxis de præſide uictor
H is humeris tibi opima feram. nec plura ſereno
S anguineos fudit cum Iuppiter æthere rores,
A tq; atris arma aſperſit non proſpera guttis.
V ix dum finitis intrarant uocibus arctas
L etiferi collis fauces, cum turba uolucreis
I nuadunt Nomades iaculis, nimboq; feruntur
A etherio ſimiles, cæca fundente latebra
A rmatos in bella globos. circundata poſtquam
N il reſtare uidet uirtus, quod debeat ultra
I am ſuperis, magnum ſecum portare ſub umbras
N omen mortis auet. tortæ nunc eminus haſtæ

Altius

A ltius inſurgit, nunc ſæuit cominus enſe.
F orſan & euaſſet rapidi freta ſæua pericli,
N i telum aduerſos nati eueniſſet in artus.
T um patriæ tremuere manus, laxataq́; luctu
F luxerunt rigidis arma infelicia palmis.
O bnia nudatum tranſmittit lancea pectus,
L abensq́; impreſſo ſignauit gramina mento.
A t poſtquam tyrius ſæua inter prælia ductor,
I nfixum aduerſo uidit ſub pectore telum
I mmane exclamat. latias Carthago timere
D eſine iam leges. iacet exitiabile nomen
A uſonij columen regni, ſed dextera noſtræ
T am ſimulis non obſcuras mittatur ad umbras.
M agnanima inuidia uirtus caret, alta ſepulchri
P rotinus extruitur, cœloq́; educitur ara.
C onuectant ſyluis ingentia robora, credas
S idonium cecidiſſe ducem. tum thura, dapesq́;
E t faſces, clypeusq́; uiri pompa ultima fertur.
I pſe facem ſubdens, laus inquit parta perennis.
M arcellum abſtulimus Latio. deponere forſan
G ens Italûm tandem arma uelit. uos ite ſuperbæ
E xequias animæ, & cinerem donate ſupremi
M uneris officio. nunquam hoc tibi Roma negabo.
Q uod uirtute uiri titulis decorare ſepulchrum
I ngentis bello liceat, nomenq́; futuros
A eternum in Rutulos poſſis mandare nepotes.
A lterius par, atq; eadem fortuna laborum
C onſulis, exanimum ſonipes ad ſigna reuexit.
T alia in auſonia. ſed non eſt talis ibêris
A rmorum euentus campis. Carthaginis omnes

P er ſubitum raptæ pernix uictoria late
T erruerat gentes. ducibus ſpes una ſalutis
S i ſocias iungant uires. ingentibus orſum
A uſpicijs iuuenem patriæ ceu geſtet in armis
F ulmina, ſublimi uallatam uertice montis
E x oculis urbem cumulatam ſtrage uirorum
N on toto rapuiſſe die, quam martius ille
A nnibal interea conſumpto uerterit anno,
N ec pube æquandam nec opum ubertate Saguntum.
P roximus applicito ſaxoſis aggere ſyluis
T endebat, fratris ſpirans ingentia facta
H aſdrubal. hinc robur, miſtus'q; rebellibus Afris
C antaber. hinc uolucri Mauro pernicior Aſtur.
T anta'q; maieſtas terra rectoris ibera,
A nnibalis quantus laurenti terror in ora.
F orte dies priſcum Tyrijs ſolennis honorem
R ettulerat, quo primum orſi Carthagnis altæ
F undamenta nouam cœpere mapalibus urbem.
E t lætus repetens gentis primordia ductor
F eſta coronatis agitabat laurea ſignis,
P acificans diuos. fraternum lena nitebat
D emiſſa ex humeris donum, quam fœderis arcti
T rinacrius libyco rex inter munera pignus
M iſerat, æolijs geſtatum inſigne Tyrannis.
A urata puerum rapiebat in æthera penna
P er nubes aquila, intexto uibrata uolatu.
A ntrum ingens iuxta, quod acus ſimulauit in oſtro,
C yclopum domus. hic recubans manantia tabo
C orpora letifero ſorbet Polyphœmus hiatu.
C iraa fracta iacent, excuſſa'q; morſibus oſſa.

Ipſe

Ipſe manu extenta laertia pocula poſcit,
Permiſcetq; mero ructatos ore cruores.
Conſpicuus ſiculi Tyrius ſubtegminis arte
Gramineas pacem Superum poſcebat ad aras.
Ecce inter medios hoſtilia nuncius arma
Quadrupedante inuectus equo aduentare ferebat.
Turbatæ mentes, imperfectusq; deorum
Ceſſit honos. ruptis linquunt altaria ſacris.
Clauduntur uallo, tenuemq; ut roſcida miſit
Lucem aurora polo rapiunt certamina martis.
Audax Scipiadæ ſtridentem Sabbura cornum
Excepit, geminæq; acies uelut omine motæ.
Exclamat latius ductor. prima hoſtia uobis
Sacrati manes campo iacet. en age miles
In pugnam & cædes, qualis ſpirantibus ire
Aſſueras ducibus, talis rue, dumq; ea fatur,
Incumbunt. Myconum Lenas, Cirtamq; Latinus,
Et Thyſdrum Maro, & inceſtum Catilina Nealcen
Germanæ thalamo obtruncat. cadit obuius acri
Cartalo Vaſidio libycæ regnator arenæ.
Te quoq; Cyrenes uidit conterrita tellus
Permiſtum Pœnis, & uix credenda furentem
Magnum Dardaniæ Læli decus. omnia felix
Cui natura dedit, nullo renuente deorum.
Ille foro auditus cum dulcia ſolueret ora,
Aequabat pyliæ neleia uerba ſenectæ.
Ille ubi ſuſpenſi patres, & curia uocem
Poſceret, & cantu ducebat corda ſenatus.
Idem cum ſubitum campo perſtrinxerat aures
Murmur triſte tubæ, tanto feruore ruebat

I n pugnam atq; acies, ut natum ad ſola liqueret
B ella. nihil uitæ peragi ſine laude placebat
T unc è furtiua tractantem prælia luce
D eiecit Galam, ſacris Carthaginis illum
S uppoſito mater partu ſubduxerat olim.
S ed ſtant nulla diu deceptis gaudia diuis.
T unc Alabim, Murũ, atq; Dracẽ demiſit ad umbras,
F æmineo clamore Dracen extrema rogantem.
H uius ceruicem gladio inter uerba, precesq;
A mputat. abſciſſo durabant murmura collo.
A t non ductori libyco par ardor in armis.
F rondoſi collis latebras, ac ſaxa capeſſit
A uia, nec cædes, extremáue damna mouebant
A gminis. Italiam profugus ſpectabat, & alpes
P ræmia magna fugæ. tacitum dat teſſera ſignum,
D imiſſæ in colles pugna, ſyluasq; ferantur
D iſperſi, & ſummam quicunq; euaſerit arcem,
P yrenes culmenq; petat. tum primus honore
A rmorum exuto, & parma celatus ibêra
I n montes abit, atq; uolans palantia linquit
A gmina. deſertis latius uictricia ſigna
I mmittit miles caſtris. non urbe recepta
P lus ulla partum prædæ, tenuitq; moratas
A cæde, ut libycus ductor prouiderat, iras.
F luminei ueluti deprenſus gurgitis ũdis
A uulſa parte inguinibus, cauſáq; pericli
E natat intento prædæ Fiber auius hoſte.
I mpiger occultis Pœnus poſtquam additur umbris.
S axoſæ fidens ſyluæ, maiora petuntur
R urſus bella retro, & ſuperari certior hoſtis.

Pyrenes tumulo clypeum cum carmine figunt.
Haſdrubalis ſpolium Gradiuo Scipio uictor.
Terrore interea poſito trans ardua montis
Bebricia populos armabat pœnus in aula,
Mercandi dextras largus, belloq́; paratas
Prodigere in bellum facilis. præmiſſa feroces
Augebant animos argenti pondera & auri
Parta metalliferis longo diſcrimine terris.
Hinc noua complerunt haud tardo milite caſtra
Venales animæ, Rhodani qui gurgite gaudent,
Quorum ſerpit Arar per rura pigerrimus undæ.
Iamq́; hyeme affecta miteſcere cœperat annus,
Inde iter ingrediens rapidum per celtica rura,
Miratur domitas alpes, ac peruia montis
Ardua, & herculeæ quærit ueſtigia plantæ,
Germaniq́; uias diuinis comparat auſis.
Vt uero uentum in culmen, caſtriſq́; reſedit
Annibalis, quos Roma inquit, quos altius oro
Attollit muros? qui poſt hæc mœnia fratri
Victa meo ſunt incolumes? ſit gloria dextræ
Felix tanta precor, ne'ue uſq; ad ſydera adiſſe
Inuideat læuus nobis deus. agmine celſo
Inde alacer, qua munitum decliuis ab alto
Agger monſtrat iter properatis deuolat armis.
Non tanto ſtrepuere metu primordia belli.
Nunc geminum Annibalem, nunc iactant bina coire
Hinc atq; hinc caſtra, & paſtos per proſpera bella
Sanguine ductores italo coniungere martem,
Et duplicare acies. uenturum ad mœnia curſu
Hoſtem præcipiti, & uiſurum hærentia portæ

S picula eliſeis nuper contorta lacertis.
H is ſuper infrendens ſic ſecum œnotria tellus.
T anto'ne heu ſuperi ſpernor contempta furore
S idoniæ gentis? quæ quondam ſceptra timentem
N ati Saturnum noſtris conſidere in oris
E t regnare dedi? decima iam hæc uertitur æſtas,
E x quo proterimur. iuuenis cui ſola ſuperſunt
I n ſuperos bella, extremo de littore rapta
I ntulit arma mihi, temeratiſq; alpibus ardens
I n noſtros deſcendit agros. quot corpora texi
C æſorum heu ſtratis toties deformis alumnis.
N ulla mihi floret baccis felicibus arbor.
I mmatura ſeges rapido ſucciditur enſe.
C ulmina uillarum noſtrum delapſa feruntur
I n gremium, fœdantq; ſuis mea regna ruinis.
N unc etiam, uaſtis qui nunc ſeſe intulit oris
P erpetiar miſeras quærentem exurere belli
R elliquias. tum me ſcindat uagus Afer aratro,
E t Libys auſonijs commendet ſemina ſulcis,
N i, cuncta exultant quæ latis agmina campis,
V no condiderim tumulo. dum talia uerſat,
E t thalamos clauſit nox atra hominumq;, deûmq;,
T endit amyclæi præceps ad caſtra nepotis.
I s tum lucanis cohibentem finibus arma
P œnum, uicinu ſeruabat ceſpite ualli.
H ic iuuenem aggreditur latiæ telluris imago.
C lauſorum decus, atq; erepto maxima Romæ
S pes Nero Marcello, rumpe, atq; expelle quietem
M agnum aliquid tibi, ſi patriæ uis addere ſatis,
A udendum eſt. quod depulſo quoq; mœnibus hoſte

V ictores feciſſe tremant. fulgentibus armis
P œnus inundauit campos, qua Sena relictum
G allorum à populis ſeruat per ſecula nomen.
N i propere alipedes, rapis ad certamina turmas,
S erus deletæ poſt auxilia bere Romæ.
S urge age fer greſſus, patulos regione Metauri
D amnaui tumulis Pœnorum, atq; oſſibus agros.
H is dictis abit, atq; abſcædens uiſa pauentem
A ttrahere, & fractis turmas propellere portis.
R umpit flammato turbatus corde ſoporem,
A c ſupplex geminas tendens ad ſydera palmas,
T ellurem, noctemq́;, & cœlo ſparſa precatur
A ſtra, ducemq; uiæ tacito ſub lumine Phœben.
I nde legit dignas tanta ad conamina dextras.
Q uaq́; iacet ſuperi Larinas accola ponti,
Q ua duri bello gens marrucina, fidemq;
E xuere indocilis ſocijs Frentanus in armis.
T um qua uitiferos domitat prætutia pubes
L æta laboris agros, & penna, & fulmine, & undis
H ybernis, & achemenio uelocior arcu
E uolat. hortator ſibi quiſq;, age, perge, ſalutem
A uſoniæ ancipites ſuperi, & ſtet Roma, cadat ne
I n pedibus poſuere tuis, clamantq;, ruuntq;.
H ortandi genus acer habet præcedere ductor.
I llum augent curſus adnixi æquare ſequendo,
A tq; indefeſſi noctemq́;, diemq; feruntur.
A t Roma aduerſi tantum mala gliſcere belli
A ccipiens, trepidare metu, nimiumq́; Neronem
S perauiſſe queri, atq; uno ſibi uulnere poſſe
A uferri reſtantem animam. non arma, nec aurum,

Nec pubem, nec quem fundant ſupereſſe cruorem.
Scilicet Haſdrubalem inuadant ad prælia ſoli.
Annibali ſatis eſſe nequit. iam rurſus ubi arma
Auertiſſe ſuo cognorit deuia uallo,
Hæſurum portis Pœnum ueniſſe ſuperbo
Qui fratri certet. cui maxima gloria cedat
Vrbis deletæ. fremit amens corde ſub uno
Ordo patrum, ac magno interea meditatur amore
Seruandi decoris. quónam ſe fine minanti
Seruitio eripiat, diuoſq́; euadat iniquos.
Hos inter gemitus, obſcuro noctis opacæ
Succedit caſtris Nero, quæ coniuncta feroci
Liuius Haſdrubali uallo cuſtode tenebat.
Belliger is quondam, ſcituſq́; accendere martem
Floruerat primo clarus pugnator in æuo.
Mox falſo læſus non æqui crimine uulgi,
Secretus ruri triſtes abſconderat annos.
Sed poſt q̃ grauior moles, terrorq́; periclo
Poſcebat propiore uirum, reuocatus ad arma
Tot cæſis ducibus patriæ deuouerat iram.
At non Haſdrubalem fraudes latuere recentum
Armorum, quanq̃ tenebris nox texerat aſtus.
Pulueris in clypeis ueſtigia uiſa monebant,
Et propere ſignum ad curſus, ſonipeſq́; uiriq;
Subſtricti corpus, bis clarum bucina ſignum.
Prætereà gemino prodebant iuncta magiſtro
Caſtra regi, uerum fratri ſi uita ſuperſit,
Qui tandem licitum ſocias coniungere uires
Conſulibus? ſed enim ſolum (dum uera pateſcunt)
Cunctandi reſtare dolum, martemq́; trahendi.

Nec conſulta fugæ ſegni formidine differt.
Nox ſomni genitrix mortalia pectora curis
Purgarat,tenebræq; horrenda ſilentia alebant.
Erupit ſuſpenſa ferens ueſtigia caſtris,
Et muta elabi tacito iubet agmina paſſu.
In lumen nacti per rura tacentia noctem
Accelerant,uitant ſocios,ſed percita falli
Sub tanto motu tellus nequit.implicat actas
Cæco errore uias,umbriſq; ferentibus arcto
Circumagit ſpatio ſua per ueſtigia ductos.
Nam qua curuatas ſinuatis flexibus amnis
Obliquat ripas,refluoq; per aſpera lapſu
In ſeſe redit,hac caſſo ducente labore.
Exiguum inuoluunt fruſtratis greſſibus orbem,
Inq; errore uiæ tenebrarum munus ademptum
Lux urget,panditq; fugam.ruit acer apertis
Turbo equitum portis,atq; omnis ferrea late
Tempeſtas operit campos.nondum arma,manuſq;
Permiſtæ.iam tela bibunt permiſſa cruorem.
Hinc iuſſæ Pœnum fugientem ſiſtere,pennæ.
Dictææ uolitant.hinc lancea turbine nigro
Fert letum cuicunq; uiro,quem prendidit ictus
Deponunt abitus curam,trepidiq; coactas
Conſiſtunt acies,& ſpes ad prælia uertunt.
Ipſe inter medios (nam rerum dura uidebat)
Sidonius ductor,tergo ſublimis ab alto
Quadrupedantis equi,tendens uoceſq;,manuſq;,
Per decora extremo uobis quæſita ſub axe,
Per fratris laudes,oro ueniſſe probemus
Germanum Annibalis Latio.fortuna laborat.

A duerſis documenta dare, atq; oſtendere quantus
V erterit in Rutulos domitor telluris ibêræ
S uetus ad herculeas miles bellare columnas.
F orſitan & pugnas ueniet germanus in ipſas.
D igna uiro, digna obteſtor ſpectacula, pleno
C orporibus properate ſolo. quicunq; timeri
D ux bello poterat fratri iacet. unica nunc ſpes,
E t pene è latebris infracto Liuius æuo
D amnatum offertur uobis caput. ite, agite oro
S ternite ductorem, cum quo concurrere fratrũ
S it pudor, & turpis finem donate ſenectæ.
A t contra Nero, quid ceſſas cluſiſſe labores
I ngentis belli? pedibus tibi gloria miles
P arta ingens, nunc accumula cœpta ardua dextra.
H eu temere abducto rupiſti robore caſtra,
N i factum abſoluit uictoria. præripe laudem.
A duentu cecidiſſe tuo memorabitur hoſtis.
P arte alia inſignis nudatis caſſide canis
L iuius. huc iuuenes, huc me ſpectate ruentem
I n pugnas, quantumq; meus patefecerit enſis,
T antum intrate loci, & tandem præcludite ferro
I am nimium patulas Pœnis graſſantibus alpes.
Q uod ni ueloci proſternimus agmina marte,
E t fulmen ſubitum Carthaginis Annibal adſit,
Q uis deus infernis quenquã noſtrũ eximat umbris?
H inc galea capite accepta, dicta horrida ferro
S ancit, & obtectus ſenium fera prælia miſcet.
I llum per cuneos, & per denſiſſima campi
C orpora tot dantem leto, quot ſpicula torſit.
T urbati fugêre Macæ, fugêre feroces

Autololes,

A utololes, Rhodaniq́; comas intonſa iuuentus
F atidicis Nabis ueniens ammonis arenis
I mproba miſcebat ſecurus prælia fati,
C eu tutante deo, ac patrijs ſpolia improba terris
F ixurum uano tumidus promiſerat ore.
A rdebat gemma garamantide cærula ueſtis,
V t cum ſparſa micant ſtellarum lumina cœlo,
E t geminis galeam, clypeumq́; accenderat auro,
C aſſide cornigera dependens inſula, ſacros
P ræ ſe terrores, diuumq́; ferebat honorem.
A rcus erat, pharetræq́; uiro, atq; incocta ceraſtis
S picula, & armatus peragebat bella ueneno.
N econ cornipedis tergo de more repoſtus,
S uſtentata genu per campum pondera conti
S armatici, prona aduerſos urgebat in hoſtes.
T anto transfixum telo, per membra, per arma,
C onſulis ante oculos, magno clamore Sabellum
A ſportabat ouans, & ouans Ammona canebat.
N on tulit hanc iram, tantoſq; in corde tumores
B arbarico ſenior, telumq́; intorſit, & unà
P rædam, animamq́; ſimul uictori uictor ademit.
A ſtitit audito triſtis clamore ruinæ
H aſdrubal, & cœptantem Atabū raptare, perempto,
G emmiferi ſpolium cultus, auroq́; rigentes
E xuuias, iaculum à tergo perlibrat ad oſſa.
I am correpta miſer geminis uelamina palmis
C arpebat propere, & tepidos nudauerat artus,
C oncidit, & ſacras ueſtes, atq; aurea fila
R eddidit exanimo, ſpoliatum lapſus in hoſtem.
A t Cantus libycæ late poſſeſſor arenæ

Quâ celebre inuicti nomen poſuere Phileni
Ditem Obium obtruncat rutulum. cui mille ſub altis
Lanigeræ balant ſtabulis, ipſe ocya molli
Exercens cura, gelido nunc flumine ſoles
Frangebat nimios pecori, nunc lætus in umbra
Tondebat niueæ ſplendentia uellera lanæ,
Aut pecus è paſtu cum ſeſe ad tecta referret,
Noſcentes matres ſpectabat ouilibus agnos.
Occubuit clypei transfixo proditus ære,
Et ſero ingemuit ſtabulis exiſſe paternis.
Acrius hoc Italûm pubes incurrit, & urget.
Ut torrens, ut tempeſtas, ut flamma coruſci
Fulminis, ut boream pontus fugit, ut caua currunt
Nubila, cum pelago cœlum permiſcuit eurus.
Proceræ ſtabant Celtarum ſigna cohortes.
Prima acies, hos impulſu cuneóq; feroci
Laxat ui ſubita, & feſſos errore uiarum,
Nec ſolî faciles, longíq; laboris anhelos.
Auertit patrius gentem pauor. addere tergo
Haſtas Auſonius, telóq; inſtare ſequaci,
Nec donare fugam. cadit uno uulnere Tyrus,
Non uno Rhodanus, profligatúmq; ſagitta
Lanæa deturbat, Morinum, & iam iamq; cadentem
Cedentémq; urget totas largitus habenas
Liuius acer equo, & turmis abeuntibus infert
Cornipedem. tunc auerſi turgentia colla
Diripit enſe moſæ, diſcuſſit pondere terram
Cum galea ex alto lapſum caput, ac reſidentem
Turbatus rapuit ſonipes in prælia truncum.
Hic Cato (nam medio uibrabat & ipſe tumultu)

S i primas inquit bello cum amiſimus alpes,
H ic iuueni oppoſitus Tyrio foret, hei mihi quanta
C eſſauit Latio dextra, & quot funera Pœnis
D onarunt parui ſuffragia triſtia campi.
I amq; inclinabant acies, cunctiſq; pauorem
G allorum induerat pauor, & fortuna ruebat
S idonia, ad Rutulos uictoria uerterat alas.
C elſus ceu prima refloreſcente iuuenta
I bat conſul ouans, maior, maiorq; uideri.
E cce trahens ſecum canentem puluere turmam,
D uctor agenoreus ſubit, intorquenſq; lacertis
T ela ſonat, cohibete fugam. cui cedimus hoſti?
N on'ne pudet? conuerſa ſenex marcentibus armis
A gmina agit. nunc quæſo mihi, nũc dextera in armis
D egenerat, noſtriq; piget? mihi Belus auorum
P rincipium, mihi cognatum ſidonia Dido
N omen, & ante omnes bello numerandus Hamilcar
E ſt genitor mihi. cui cedunt monteſq;, lacusq;
E t campi, atq; amnes frater, me magna ſecundum
C arthago putat Annibali. me Betis in oris
A equant germanio paſſæ mea prælia gentes.
T alia dum memorat, medios ablatus in hoſtes,
V t noua conſpecti fulſerunt conſulis arma,
H aſtam præpropero niſu iacit, illa per oras
A erati clypei, & loricæ tegmine ſummo
I ncidit haud felix humero, parceq; petitum
P erſtrinxit corpus, nec multo tincta cruore,
V ana ſed optanti promiſit gaudia Pœno.
T urbati Rutuli, confuſaq; pectora uiſu
T errifico, tum increpitans conamina conſul

F œmineis læſum uana inter cornua corpus,
V nguibus, aut palmis credas puerilibus ictum.
I te docete uiri romanæ uulnera ſuerint
Q uanta afferre manus. tum uero effunditur ingens
T elorum uis, & denſa ſol uincitur umbra.
I amq; per extentos alterna ſtrage uirorum
C orpora fuſa iacent campos, diuerſaq; in undam
I unxerunt cumulo creſcente cadauera ripas.
V t cum uenatu ſaltus exercet opacos
D ictynna, & lætæ præbet ſpectacula matri,
A ut Pindi nemora excutiens, aut Mænala luſtrans
O mnis Naiadum plenis comitata pharetris
T urba ruit, curſúq; leues nemora auia cingunt
C orythi. interea ſtruunt, ductisq; ſagittis
P endentes ſaliunt, nimphis obeuntibus arua.
T um per ſaxa feræ, perq; ipſa cubilia fuſæ
P er ualles, fluuiosq;, atq; antra uirentia muſco,
M ulta ſtrage iacent. exultat uertice montis,
T unc latam luſtrans oculis Latonia prædam.
A udito ante alios ſenioris uulnere, rumpit
P er medios Nero ſæuus iter, uiſáq; uirorum
A equali pugna. quid enim, quid deinde relictum eſt
I taliæ fatis? hunc ſi non uincitis hoſtem,
A nnibalem uincetis ait? ruit ocyus amens
I n medios, tyriumq; ducem inter prima frementem
A gmina ut aſpexit. rabidi ceu bellua ponti
P er longum ſterili ad paſtus iactata profundo
C um procul in fluctu piſcem male ſaucia uidit,
A eſtuat, & luſtrans nantem ſub gurgite prædam,
A bſorbet late permiſtum piſcibus æquor.

Non

Non telo mora, non dictis haud amplius inquit
Elabêre mihi. non hic nemora auia fallent
Pyrenes, nec promiſſis fruſtrabere uanis.
Ut quondam terra fallax deprenſus ibêra
Euaſti noſtram mentito fœdere dextram.
Hæc Nero, & intorquet iaculum, nec futilis ictus.
Nam latere extremo cuſpis uibrata reſedit.
Inuadit ſtricto ſuper hæc interritus enſe,
Collapſumq; premens umbone trementia membra,
Siqua ſub extremo caſu mandata referri
Germano uis forte tuo, portabimus inquit.
Contra ſidonius. leto non terreor ullo,
Utere marte tuo. dum noſtris manibus adſit
Actutum uindex. mea ſi ſuprema referre
Fratri uerba paras. mando capitolia uictor
Exurat, cineriq; Iouis permiſceat oſſa,
Et cineres noſtros. cupientem adnectere plura
Feruentemq; ira mortis tranſuerberat enſe,
Et rapit infidum uictor caput. agmina fuſo
Sternuntur duce, non ultra fidentia marti.
Iamq; diem, ſoliſq; uices nox abſtulit atra,
Cum uires parco uictu, ſomnoq; reducunt.
Ac nondum remeante die, uictricia ſigna
Quà uentum, referunt clauſis formidine caſtris.
Tum Nero procera ſublimia cuſpide portans
Ora ducis cæſi, Cannas penſauimus inquit,
Annibal, & Trebiam & Thraſimeni littora tecum
Fraterno capite. i, duplica nunc perfida bella,
Et geminas arceſſe acies. hæc præmia reſtant,
Qui tua tranſmiſſis optarint alpibus arma.

Compreſſit lachrymas Pœnus, minuitq́; ferendo
Conſtanter mala, & inferias in tempore dignas
Miſſurum fratri clauſo commurmurat ore.
Tum caſtris procul amotis, aduerſa quiete
Diſſimulans, dubia excluſit certamina martis.

SILII ITALICI LIBER XVI.

Rutia mœrentem caſus patriæq́;, ſuosq́;
Annibalem accepit tellus. hic aggere ſeptus
In tempus poſita ad renouandum bella coquebat.
Abditus ut ſylua, ſtabulis cum ceſſit ademptis
Amiſſo taurus regno gregis, auia clauſo
Molitur ſaltu certamina. iamq́; feroci
Mugitu nemora exterret, perq́; ardua curſu
Saxa ruit. ſternit ſyluas, rupesq́; laceſſit
Irato rapidus cornu. tremit omnis ab alto
Proſpectans ſcopulo paſtor noua bella parantem.
Sed uigor hauſturus Latium, ſi cætera martis
Adiumenta forent, praua obtrectante ſuorum
Inuidia reuocare animos, agitare negata
Cogebatur ope, & ſenio torpeſcere rerum.
Parta tamen formido manu, & tot cædibus olim
Quæſitus terror, uelut inuiolabile telis
Seruabant ſacrumq́; caput. proq́; omnibus armis
Et caſtrorum opibus, dextrisq́; recentibus unum
Annibalis ſat nomen erat. tot diſſona lingua
Agmina,

Agmina, barbarico tot diſcordantia ritu
Corda uirûm manſere gradu, rebusq́; retuſis
Fidas ductoris tenuit reuerentia mentes.
Nec uero Auſonia tantum ſe lætus agebat
Dardanidis Mauors: iam terra cedit ibêra
Auriferis tandem Phœnix depulſus ab aruis.
Iam Mago exutus caſtris, agitante pauore
In Libyam propero tranſmiſit cærula uelo.
Ecce aliud decus haud primo contenta fauore
Nutribat fortuna duci. nam concitus Hanno
Aduentabat, agens trepidantibus agmina cetris
Barbara, & indigenas ſerus raptabat ibêros.
Non ars, aut aſtus belli, uel dextera deerat.
Si non Scipiade concurreret. agmina ductor
Magna adeo auſonias maiori mole premebat.
Vt Phœbe ſtellas, ut fratris lumina Phœben
Exuperant, monteſq́; Atlas, ut flumina Nilus,
Vt pater oceanus neptunia cærula uincit.
Vallantem caſtra, obſcuro iam ueſper olympo
Fundere non æquam trepidanti cœperat umbram,
Aggreditur latius rector, ſubitoq́; tumultu
Ceduntur paſſim cœpti munimina ualli.
Imperfecta ſuper contexere herbida lapſos
Pondera, & in tumuli conceſſit ceſpes honorem.
Vix uni mens digna uiro, nouiſſe minores,
Quam deceat, preciumq́; operæ ſit tradere famæ.
Cantaber ingenio membrorum, & mole timeri
Vel nudus telis poterat Larus. hic fera gentis
More, ſecurigera miſcebat prælia dextra,
Et quanquam fundi ſe circum pulſa uideret

Agmina, deleta gentilis pube cateruæ
Cæſorum implebat ſolus loca, ſeu foret hoſtis
Cominus, expleri gaudebat uulnere frontis
Aduerſæ, ſeu læua acies in bella uocaret
Obliquo telum reflexum marte rotabat.
At cum ponè ferox auerſi in terga ueniret,
Victor nil trepidans retro iactare bipennem
Callebat. nulla belli non parte timendus.
Huic, ducis inuicti germanus turbine uaſto
Scipio contorquens haſtam, cudone comantes
Diſiecat crines. nanq; altius acta cucurrit
Cuſpis, & elata procul eſt eiecta ſecuri.
At iuuenis, cui telum ingens acceſſerat ira,
Barbaricam aſſiliens, magno clamore bipennem
Incutit. intremuere acies, ſonuitq́; per auras
Pondere belligero pulſati tegminis umbo.
Haud impune quidem, remeans nam dextera ab ictu
Deciſa eſt gladio, ac dilecto immortua telo.
Qui poſtq̃ murus miſeris ruit, agmina concors
Auertit fuga confeſtim diſperſa per agros.
Nec pugnæ ſpecies, ſed penè triſtis imago
Illa erat. hinc tantum cedentum, atq; inde ruentum.
Per medios Hannon palmas poſt terga reuinctus
Ecce trahebatur, lucemq́; (heu dulcia cœli
Lumina) captiuus uitæ inter uincla petebat.
Cui rector latius tanta en qui regna repoſcant?
Queis cedat toga, & armiferi gens ſacra Quirini?
Seruitio ſi tam faciles, cur bella refertis?
Hæc inter celerare gradum, coniungat ut arma
Haſdrubalem ignarum cladis prænuncius affert

Explorator eques·raptat dux obuia ſigna·
At poſtq̃ optatam lætus contingere pugnam
Vidit,& ad letum magno uenientia curſu
Agmina, ſuſpiciens cælum,nihil amplius inquit
Vos hodie poſco ſuperi·protractus ad arma
Quod profugus, ſatis eſt·in dextra cætera nobis
Vota,uiri rapite·ite precor,uocat ecce furentes
Hinc pater,hic patruus·gēina ò mihi numina belli
Ducite,adeſte ſequor·dignas ſpectabitis,haud me
Præſcia mens fallit,ueſtro iam nomine cædes.
Nam quis erit tandem campis telluris ibêræ
Bellandi modus? en unquam lucebit in orbe
Ille dies,quo te armorum Carthago meorum
Aſpiciam ſonitus? admotáq; bella trementem?
Dixerat,& raucus ſtridenti murmure clangor
Increpuit,tonuere feris clamoribus aſtra.
Concurrunt,quantumq́; rapit uiolentia ponti,
Vt notus & boreas,& inexorabilis auſter,
Cum mergunt plenas tumefacta ſub æquora claſſes.
Aut cum letiferos accendens ſyrius ignes,
Torret anhelantem ſæuis ardoribus orbem,
Tantum acies,hominumq́; ferox diſcordia ferro
Demetit·haud ullus terrarum æquarit hiatus
Pugnarum damna,aut ſtrages per inhoſpita luſtra
Vnquam tot dederit rabies horrenda ferarum.
Iam campi,uallesq́; madent,hebetatáq; tela,
Et Libys occubuere,& amantes martis Ibêri.
Stat tamen una loco perfoſſis debilis armis,
Luctaturq́; acies,qua concutit Haſdrubal haſtam.
Nec finem daret ille dies,animoſáq; uirtus.

Ni perlapſa foret loricæ tegmine harundo,
Et parco ſummum uiolaſſet pondere corpus,
Suaſiſſetq; fugam. rapido certamina linquit
In latebras euectus equo, noctiſq; per umbram
Ad tartheſſiacos tendit per littora portus.
Proximus in pugna ductori marte, manuq;
Regnator Nomadum fuerat, mox fœdere longo,
Cultuq; Aeneadum, nomen Maſiniſſa ſuperbum.
Huic feſſo, quos dura fuga, & nox ſuaſerat atra
Carpenti ſomnos, ſubitus rutilante coruſcum
Vertice fulſit apex, criſpamq; inuoluere uiſa eſt
Mitis flamma comam, atq; hirta ſe ſpargere fronte.
Concurrunt famuli, & ſerpentes pectora circum
Feſtinant gelidis reſtinguere fontibus ignes.
At grandæua deûm prænoſcens omina mater.
Sic, ſic Cælicolæ, portentaq; ueſtra ſecundi
Condite ait. duret capiti per ſæcula lumen.
Ne uero, ne nate, deûm tu læta paueſce
Prodigia, aut ſacras metue inter tempora flammas.
Hic tibi dardaniæ promittit fœdera gentis,
Hic tibi regna dabit regnis maiora paternis
Ignis, & adiunget latijs tua nomina fatis.
Sic uates, iuuenisq; animum tam clara mouebant
Monſtra, nec à Pœnis ulli uirtutis honores,
Annibal ipſe etiam iam iamq; modeſtior armis
Ire uidebatur, martiſq; liqueſcere famam.
Aurora obſcuri tergebat nubila cœli,
Vixq; Athlantiadum rubefecerat ora ſororum,
Tendit in auſonios, & adhuc hoſtilia caſtra,
Atq; ubi ſe uallo intulerat, ductorq; benigno

A ccepit latius uultu, rex talibus infit.
C œleſtum monita, & ſacra reſponſa parentis,
Dijſq; tua ô Rutulum rector gratiſſima uirtus,
A uiſum Tyrijs huc me duxere uolentem.
S i tibi non ſegnes tua contra fulmina ſæpe
V iſ ſtare ſumus, dignam te nate tonantis
A ſſerimus dextram, nec nos, aut uana ſubegit
I ncertæ mentis leuitas, & mobile pectus,
A ut ſpes, & læti ſectamur præmia martis.
P erfidiam fugio, & periuram ab origine gentem,
E t quando herculeis finiſti prælia metis,
H anc ipſam belli nobiſcum inuade parentem.
I lle tibi, qui iam gemino laurentia luſtro
P oſſedit regna, & ſcalas ad mœnia Romæ
A dmouet, in Libyam flammis, ferróq; trahendus.
S ic Nomadum ductor, tunc dextra Scipio dextram
A mplexus. ſi pulchra tibi mauorte uidetur,
P ulchrior eſt gens noſtra fide. dimitte bilingues
E x animo ſocios, magna hinc te præmia claræ
V irtutis Maſiniſſa manent, citiúsq; uel armis
Q uàm ſtratæ ſtudio uincetur Scipio mentis.
C ætera quæ Libyam portare incendia ſuades,
E xpediet tempus, nec enim ſunt talia rerum
N on meditata mihi, & mentem Carthago fatigat.
H inc iuueni dona inſignem uelamine picto
D at clamydem. ſtratúmq; oſtro, quem cœperat ipſe
D eiecto uictor Magone, animúmq; probarat
C ornipedem, & cum qua diuûm libabat ad aras
H aſdrubal ex auro pateram, galeámq; comantem.
E xin firmato ſociali fœdere regis,

V ertendas agitat iam nunc Carthaginis arces.
M aſſilis regnator erat ditiſſimus oris
N ec nudus uirtute Syphax, quo iura petebant
I nnumeræ gentes, extremáq; littore Thetys.
M ulta uiro terra ac ſonipes, & bellua terror
B ellorum, nec non marti delecta iuuentus.
N ec foret aut ebore, aut ſolido qui uinceret auro,
G etulis'ue magis fucaret uellus ahenis.
H as adiungere opes auidus, reputansq; laborem
S i uertat rex ad pœnos, dare uela per altum
I mperat, atq; animo iam tum fera bella capeſſit.
V erum ubi peruentum, & portus tenuere carinæ,
I am trepida fugiens per proxima littora puppe
H aſdrubal afflictis aderat noua fœdera quærens
R ebus, & ad Tyrios maſſilia ſigna trahebat.
A udito pariter populorum in regna duorum
A duenisse duces, qui tota mole laborent,
D iſceptentq; armis, terrarum uter imperet orbi,
C elſus mente Syphax acciri in tecta benigne
I mperet, & tanto regni ſe tollit honore.
T um lætos uoluens oculos aduerſa per ora,
S ic latium affatur iuuenem, ac prius incipit ultro.
Q uam te Dardanide pulcherrime mente ſerena
A ccipio, intueorq; libens, quamq; ora recordor
L ætus Scipiadæ. reuocat tua forma parentem.
N am repeto herculeas erythrea ad littora Gades
C um ſtudio pelagi, & ſpectandis æſtibus undæ
V eniſſem, magnos uicina ad flumina Betis.
D uctores miro quondam me cernere amore.
T um mihi dona uiri præda delecta tulere,

Arma ſimul, regnoq́; meo, tum cognita primum
Cornipedum frena, atq; arcus. queis cedere noſtra
Non norunt iacula, & ueteris tribuere magiſtros
Militiæ. qui diſperſas ſine lege cateruas
Veſtro formarent ritu ad certamina martis.
Aſt ego cum noſtra (in noſtris quæ copia regnis)
Nunc auri ferrem, niuei nunc munera dentis,
Nil ualui precibus. ſolos ſibi cæpit uterq;,
Quos cohibebat ebur uaginæ ſectilis enſes.
Quare age lætus habe noſtros intrare penates,
Ac mea quando habuit Libycum fortuna per undas
Ductorem, facili quæ dicam percipe mente,
Et uos qui tyriæ regitis Carthaginis arces
Haſdrubal huc aures, huc quæſo aduertite ſenſus.
Quanta per auſonios populos torrentibus armis
Tempeſtas ruat, & Latio ſuprema minetur,
Vtq; bibant tyrium bis quinos ſæua per annos
Sicana nunc tellus, nunc littora ibêra cruorem,
Cui neſcire licet? quin ergo triſtia tandem
Conſidunt bella? & depoſitis arma uolentes?
Tu Libya, tu te Auſonia cohibere memento.
Haud deformis erit uobis ad fœdera uerſis,
Pacator mediusq́; Syphax. ſubiungere plura
Non paſſus, gentis morem, arbitriumq́; ſenatus
Scipio demonſtrat. nanq; illum abſiſtere cœpti
Spe iubet, & patres docet hæc expendere ſolos.
Suadendi modus hic, quodq́; eſt de parte diei
Exacti ſuper, ad menſas & pocula uertunt.
Atq; epulis poſtquam finis, dant corpora ſomno,
Et dura in noctem curarum uincula ſoluunt.

Iamq́; nouum terris pariebat lumine primo
Egrediens aurora diem, ſtabuliſq; ſubibant
Ad iuga ſolis equi. nec dum ipſe aſcenderat axem,
Sed pro rupturis rutilabant æquora flammis.
Exigit è ſtratis corpus, uultuq; ſereno
Scipio contendit maſſili ad limina regis.
Illi mos patrius fœtus nutriſſe leonum,
Et catulis rabiem, atq; iras expellere alendo.
Tum quoq; fulua manu mulcebat colla, iubaſq;,
Et fera tractabat ludentum interritus ora.
Dardanium poſtquam ductorem accepit adeſſe,
Induitur chlamydem, regniq; inſigne uetuſti,
Geſtat leua decus. cinguntur tempora uitta
Albente, ac lateri de more aſtringitur enſis.
Hinc in tecta uocat, ſecretiſq; ædibus hoſpes
Sceptrigero cum rege, pari ſub honore reſidunt.
Tum prior his infit terræ pacator ibêræ.
Prima mihi, domitis Pyrenes gentibus, iræ
Ad tua regna fuit properantem, & maxima cura
O' ſceptri uenerande Syphax, nec me æquore ſæuus
Tardauit medio pontus, non ardua regnis
Quæſumus aut inhonora tuis. coniunge latinis
Vnanimum pectus, ſociuſq; accede ſecundis.
Non tibi maſſylæ gentes, extentaq; tellus
Syrtibus, & latis proauita potentia campis
Amplius attulerint decoris, q̃ romula uirtus.
Certa inuicta fide, & populi laurentis honore.
Cætera quid referam? non ullus ſcilicet ulli
Aequus Cœlicolûm, qui dardana læſerit arma.
Audiuit læto Maſſilus & annuit ore,

Complexuſq; uirum, firmemus proſpera dixit
Omina, nec uotis ſuperi concordibus abſint,
Cornigerumq; Iouem, tarpeiumq; ore uocemus,
Et ſimul extructis ceſpes ſurrexerat aris,
Victimaq; admotæ ſtabat ſubiecta bipenni.
Cum ſubito abruptis fugiens altaria taurus
Exilijt uinclis, mugituq; excita late
Impleuit tecta, & fremitu ſuſpiria rauco
Congeminat. trepida terrorem ſparſit in aula,
Vittaq; maiorum decoramen fronte, ſine ullo
Delapſa attactu nudauit tempora regis.
Talia Cœlicolæ caſuro triſtia regno
Signa dabant, ſæuiq; aderant grauia omina fati.
Hunc fractum bello regem, ſolioq; reuulſum.
Tempus erit, cum ducet agens ad templa tonantis,
Qui tunc orabat ſocialia fœdera ſupplex.
His actis repetit portum, puppemq; ſecundo
Dat uento, & notis reddit ſe Scipio terris.
Concurrunt auidæ gentes, uarioſq; ſubacta
Pyrene miſit populos. en omnibus una
Concordes regem appellant, regemq; ſalutant.
Scilicet hunc ſummum norunt uirtutis honorem.
Sed poſtquam miti reiecit munera uultu
Auſonio non digna uiro, patrioſq; uiciſſim
Edocuit ritus, & Romam nomina regum
Monſtrauit neſcire pati, conuerſus in unam
Quæ reſtat curam, nullo ſuper hoſte relicto,
Et Latium ſimul & uulgum Betiſq;, tagiq;
Conuocat, ac medio in cœtu ſic deinde profatur.
Quando ita Cœlicolûm nobis propenſa uoluntas

A nnuit, extremo Libys ut deiectus ab orbe,
A ut his occideret campis, aut axe relicto
H eſperio, patrias exul luſtraret arenas.
I am ueſtra tumulos terra celebrare meorum
E ſt animus, pacemq; dare expoſcentibus umbris.
M ente fauete pari, atq; aures aduertite ueſtras.
S eptima cum ſolis renouabitur orbita cœlo,
Q uiq; armis, ferroq; ualent, quiq; arte regendi
Q uadriiugos pollent currus, quis uincere planta
S pes eſt, & ſtudium iaculis impellere uentos
A dſint, & pulchræ certent de laude coronæ.
P ræmia digna dabo, & tyria ſpolia inclyta præda.
N ec quiſquam noſtri diſcedet muneris expers.
S ic donis uulgum, laudumq; cupidine flammat.
I amq; dies prædicta aderat, cœtuq; ſonabat
I nnumero campus, ſimulatasq; ordine iuſto
E xequias rector lachrymis ducebat obortis.
O mnis Iber, omnis latio ſub nomine miles
D ona ferunt, tumulisq; ſuper flagrantibus addunt.
I pſe tenens nunc lacte ſacro, nunc plena lyeo
P ocula, odoriferis aſperget floribus aras.
T um manes uocat excitos, laudesq; uirorum
C um fletu cantat. ueneratur facta iacentum.
I nde refert ſeſe circo, & certamina prima
I nchoat, & rapidos curſus proponit equorum.
F luctuat æquoreo fremitu, rabieq; fauentum
C arceribus nondum reſeratis mobile uulgus,
A tq; fores oculis, & limina ſeruat equorum.
I amq; ubi prolato ſonuere repagula ſigno,
E t toto prima emicuit uix ungula cornu,

Tollitur

Tollitur in cœlum furiali turbine clamor.
Proniq́;, ac ſimiles certantibus ore ſequuntur
Quiſq; ſuos currus, magnaq́; uolantibus ijdem
Voce loquuntur equis. quatitur certamine circus
Certantum, ac nulli mentem non abſtulit ardor.
Inſtant præceptis, & equos clamore gubernant.
Fuluus arenoſa ſurgens tellure ſub undas
Erigitur globus, atq; operit caligine denſa
Cornipedumq́; uias, aurigarumq; labores.
Hic ſtudio furit acris equi, furit ille magiſtri,
Hos patriæ fauor, hos accendit nobile nomen
Antiqui ſtabuli. ſunt quos ſpes grata fatiget,
Et noua ferre iugum ceruix. ſunt cruda ſenectus
Quos iuuet, & longo ſonipes ſpectatus in æuo
Euolat ante omnis, rapidoq́; per aëra curſu
Callaicus lampon fugit, atq; ingentia tranat
Exultans ſpatia, & uentos poſt terga relinquit.
Conclamant, plauſuq́; fremunt, uotiq; peractam
Maiorem credunt præcepto limite partem.
At queis interior cura, & prudentia circi
Altior, effuſas primo certamine uoces
Damnare, & caſſis longe increpitare querelis
Indiſpenſato laſſantem corpora niſu,
Quo nimius, quo Cirne ruis? (nam Cirnus agebat)
Verbera dimitte, & reuoca moderatus habenas
Heu ſurdas aures. fertur ſecurus equorum,
Nec meminit quantum campi decurrere reſtet.
Proximus à primo diſtans, quantum æquore currus
Occupat ipſe loci, tantum ſed proximus ibat
Aſtur panchates. patrium frons alba nitebat

I nſigne, & patrio pes omnis concolor albo.
I ngentes animi, membra haud procera, decusq;
Corporis exiguum, ſed tum ſibi fecerat alas
C oncitus, atq; ibat campo indignatus habenas.
C reſcere ſublimem, atq; augeri membra putares,
C yniphio rector radiabat fronte peloro
C amphaſus ipſe aſper, nec qui ceruicis amaret
A pplauſæ blandos ſonitus, clauſumq; cruento
S pumeus admorſu gauderet mandere ferrum.
A t docilis freni & melior parere pelorus,
N on unquam effuſum ſinuabat deuius axem.
S ed leuo interior ſtringebat tramite metam.
I nſignis multa ceruice, & plurimus idem
L udentis per colla iubæ (mirabile dictu)
V nus erat, leuis, ut Zephyri noua flamina, campis
V ectorum eductum genitrix effuderat Harpe,
N obilis. hunc Durius ſtimulabat in æquore currum.
C amphaſus antiquo fidebat Atlante magiſtro,
I pſum ætola uago Diomedi condita Tyde
M iſerat, exceptum troiana ab origne equorum
C redebant, quos Aeneæ Simoentis ad undas
V ictor Tydides magnis abduxerat auſis.
I amq; ferè medium euecti certamine campum
I n ſpatia addebant, nuſuſq; apprendere primos
P anchates animoſus equos, ſuper altior ire
E t præcedentem iam iamq; aſcendere currum
P onè uidebatur, curuatiſq; ungula prima
C allaicum quatiens pulſabat calcibus axem.
A t poſtremus Atlas, ſed non & ſegnior ibat
P oſtremo Durio. pacis de more putares

Aequat

Aequata fronte & concordi currere freno.
Senſit, & exhauſtas, qui proximus ibat, Iberus,
Callaicas cernit uires, nec ut ante ſalire
Praecipitem currum, & fumantes uerbere cogi
Aſſiduo uiolenter equos. ceu monte procella
Cum ſubita ex alto ruit, usq; ad colla repente
Cornipedum protentus, & in capita ardua pendens
Concitat ardentem, quod ferret lora ſecundus,
Panchaten, uocesq; addit cum uerbere miſtas.
Te'ne aſtur certante feret quiſquam æquore palmam
Erepto? conſurge, uola, perlabere campum.
Aſſuetis uelox pennis decreſcit anhelo
Pectore conſumptus Lampon, nec reſtat hianti
Quem ferat ad metas iam ſpiritus. hæc ubi dicta,
Tollit ſe ſonipes, ceu tunc e carcere primo
Corriperet ſpatium, & nitentem opponere læuos
Aut æquare gradus, Cyrnum poſt terga relinquit.
Confremit & cælum, & percuſſus uocibus altis
Spectantum circus. fertur ſublimi per auras
Altius attollens ceruicem uictor ouantem
Panchates, ſociosq; trahit prior ipſe iugales.
At poſtremus Atlas, Durius poſtremus in orbem
Exercent artes. læuos nunc appetit ille
Conatus, nunc ille premit, certatq; ſubire
Dexter, & alterni nequicquam fallere tentant.
Donec confiſus primæuæ flore iuuentæ
Obliquum Durius conuerſis pronus habenis
Oppoſuit currum, atq; euerſum propulit axem
Atlantis ſenio inualidi, ſed iuſta querentis.
Quo ruis? aut qui nam hic rabidi certaminis eſt mos?

Et nobis & equis, letum commune laboras.
Dumq; ea proclamat, perfracto uoluitur axe
Cernuus, ac pariter fuſi (miſerabile) campo
Diſcordes ſternuntur equi. quatit æquore aperto
Lora ſuis uictor, mediaq; pellorus arena
Surgere nitentem fugiens Atlanta reliquit.
Nec longum Cirni defeſſos prendere currus,
Hunc quoq; cunctantem, et ſero moderamina equorũ
Diſcentem rapido præteruolat incitus axe.
Impellit currum clamor, uoceſq; fauentum.
Iamq; etiam dorſo atq; humeris trepidantis iberi
Ora ſuperpoſuit ſonipes, flatusq; uapore
Terga premi, & ſpumis auriga caleſcere ſentit.
Incubuit campo durius, miſitq; citatos
Verbere quadrupedes, nec fruſtra æquare uidetur,
Aut etiam æquauit iuga præcedentia dexter.
Attonitus tum ſpe tanta, genitore pelore
Te Zephyro eductum nunc nunc oſtendere tempus,
Diſcant, qui pecudum ducunt ab origine nomen,
Quantum diuini præcellit ſeminis ortus.
Victor dona dabis, ſtatueſq; altaria patri.
Et ni ſucceſſu nimio, lætoq; pauore
Proditus elapſo foret inter uerba flagello,
Forſan ſacraſſet Zephyro quas uouerat aras.
Tum uero infelix ueluti delapſa corona
Victoris capiti foret. in ſe uerſus ab ira
Auratam medio diſcindit pectore ueſtem,
Ac lachrymæ ſimul, & queſtus ad ſydera fuſi.
Nec iam ſubducto parebat uerbere currus.
Pro ſtimulis dorſo quatiuntur inania lora.

Interea

Interea metis, certus iam laudis agebat
Seſe panchates, & præmia prima petebat
Arduus, effuſas leuis per colla, per armos
Ventilat aura iubas, tum mollia crura ſuperbi
Attollens greſſus, magno clamore triumphat.
Par donum ſolido argento cælata bipennis
Omnibus, ac uario diſtantia cætera honore.
Primus equum uolucrem maſſyli munera regis
Haud ſpernenda tulit. tulit huic uirtute ſecundus
E tyria, quæ multa iacet, duo pocula præda.
Aurifero perfuſa Tago uilloſa leonis
Terga feri, & criſtis horrens ſidonia caſſis.
Tertius inde honor, & poſtremo munere Atlantis
Quamuis perfracto ſenior ſubſederat axe,
Attritum donat uictor miſeratus & æuum
Et ſortem caſus. famulus florente iuuenta
Huic datur, adiuncto gentilis honore galeri.
His actis ductor læta ad certamina plantæ
Inuitat, poſitisq; accendit pectora donis.
Hanc primus geleam, hac acies terrebat iberas
Haſdrubal. hunc enſem, cui proxima gloria curſu,
Accipiet, cæſo pater hunc detraxit Hyempſæ.
Tertius extremam tauro ſolabere palmam.
Cætera contenti diſcedent turba duobus
Quiſq; ferox iaculis, quæ dat gentile metallum.
Fulgentes pueri, Tartheſſos, & Heſperos, ora
Oſtendere ſimul, uulgi clamore ſecundo.
Hos tyria miſere domo patria inclyta Gades,
Beticus. hoc dederat puero cognomen ab amne
Corduba, & haud paruo certamine læta fouebat.

I nde comam rutilus, ſed cum fulgore niuali
C orporis impleuit caueam clamoribus omnem
E urytus· excelſo nutritum colle crearat
S etabis, atq; aderant trepidi pietate parentes.
T um Lamus, & Sicoris, proles bellacis Ilerdæ,
E t Theron potator aquæ ſub nomine lethes,
Q uæ fluit immemori perſtringens gurgite ripas.
Q ui poſtquam arrecti plantis, & corpora proni,
P ulſanteſq; æſtu laudum, exultantia corda,
A ccepere tuba ſpacium, exiluere per auras
O cyus, effuſis neruo exturbante ſagittis.
D iuerſa & ſtudia, & clamor, pendentq; fauentes.
V nguibus atq; ſuos, ut cuiq; eſt gratia, anheli
N omine quenq; cient· grex inclytus æquore fertur,
N ullaq; tranſmiſſa ueſtigia ſignat arena.
O mnes primæui, flauentiaq; ora decori,
O mnes ire leues, atq; omnes uincere digni.
E xtulit incumbens medio iam limite greſſum
E urytus & primus breuibus ſed primus abibat
P ræcedens ſpaciјs· inſtat non ſegnius acer
H eſperos, & prima ſtringit ueſtigia planta
P rogreſſæ calcis· ſatis eſt huic eſſe priori,
H uic ſperare ſat eſt fieri ſe poſſe priorem.
A crius hoc tendunt greſſus, animiq; uigore
C orpora agunt· auget pueris labor ipſe decorem.
E cce leni niſu poſtremoq; agmine curſus
P oſtquam ſat uiſum ſibi concepiſſe uigoris,
C elſus inexhauſtas effundit turbine uires
N on expectato, ſubituſq; erumpit ad auras.
P ræuehitur Theron, credas cyllenida planta

Aethere

A ethereo nexis curſu talaribus ire.
I amq; hos, iamq; illos populo mirante relinquit,
E t modo poſtremus, nunc ordine tertia palma
H eſperon infeſtat ſua per ueſtigia preſſum.
N ec iam quem ſequitur tantum, ſed prima coronæ
S pes trepidat tantis uenientibus Eurythus alis.
Q uartus ſorte loci, ſed ſi tres ordine ſeruent
I ncœptos curſus, nequicquam uana laborans
T artheſſos fratrem medio Therone premebat.
N ec patiens ultra tollit ſeſe æquore Theron
I gneus, & plenum præteruolat Heſperon iræ.
V nus erat ſuper, & metæ propioribus ægros
V rebat finis ſtimulis, quaſcunq; reliquit
H inc labor, hinc penetrans pauor in præcordia uires,
D um ſperare licet, breuia ad conamina uterq;
A duocat. æquatur curſus, pariterq; ruebant,
E t forſan gemina meruiſſent præmia palma
P eruecti ſimul ad metas, ni terga ſecutus
T heronis, fuſam late per lactea colla
H eſperos ingenti tenuiſſet ſæuus ab ira,
T raxiſſetq; comam. tardato lætus, ouansq;
D urythus euadit iuuene, atq; in prælia uictor
E micat, & galeæ fert donum inſigne coruſcæ.
C ætera promiſſo donata eſt munere pubes,
I ntonſasq; comas uiridi redimita corona
B ina tulit patrio quatiens haſtilia ferro.
H inc grauiora uirum certamina, comminus enſis
D iſtrictus, belliq; feri ſimulacra cientur.
N ec quos culpa tulit, quos crimina noxia uitæ,
S ed uirtus animusq; ferox ad laudis amorem,

D ecreuere pares ferro, ſpectacula digna
M artigena uulgo, ſuetiq; laboris imago.
H os inter, gemini quid iam non regibus auſum?
A ut quod iam regni reſtat ſcelus? impia circo
I nnumero, fratres cauea damnante furorem,
P ro ſceptro armatis inierunt prælia dextris.
I s genti mos dirus erat, patriumq; petebant
O rbati ſolium lucis diſcrimine fratres.
C oncurrêre animis, quantis confligere par eſt,
Q uos regni furor exagitat, multoq; cruore
E xatiata ſimul portantes corda ſub umbras.
O ccubuere pari niſu, per pectora ad actus
I ntima deſcendit mucro. ſuperaddita ſæuis
V ltima uulneribus uerba, & conuitia uoluens
D irus in inuitas effugit ſpiritus auras.
N ec manes pacem paſſi, nam corpora iunctus
V na cum raperet flamma rogus impius, ignis
D iſſiluit, cineresq; ſimul iacuiſſe negarunt.
C ætera diſtincto donata eſt munere turba,
V t uirtus & dextra fuit. duxere iuuencos
I mpreſſis dociles terram proſcindere aratris.
D uxere aſſuetos luſtra exagitare ferarum
V enatu iuuenes, quos dat mauruſia præda.
N ec non argenti, nec non inſignia ueſtis
C aptiuæ precia, & ſonipes, & criſta nitenti
I nſurgens cono, ſpolia, exuuiæq; libyſsæ.
T um iaculo petiere decus ſpectacula circi
P oſtrema, & metæ certarunt uincere finem.
Q ua tagus auriferis pallet turbatus arenis,
A ccola Burius auis maiorum, & ſtemmate clarus,
Et Glagus,

E t Glagus, inſignis uentos ante ire lacerto,
E t cuius nunquam fugiſſe haſtilia cerui
P rærapida potuere fuga uenator Acontheus.
I ndibilisq́; diu lætus bellare, Latinis
I am ſocius, uolucresq́; uagas deprendere nube
A ſſuetus iaculis, idem & bellator Ilerdes.
C ui ludus nullam curſu non tollere damam.
L aus Burni prima infixit qui ſpicula metæ
E ſt Damum ſerua, albentes inuertere lanas
M uricæ getulo docta. at quem proxima honorant
P ræmia, uicinam metæ qui propulit haſtam
A ccepto lætus puero diſceſſit Ilerdes.
T ertia palma, habuit geminos inſignis Acontheus
N ec timidos agitare canes latratibus aprum.
Q uos poſtq̃ clamor plauſusq́; probauit honores,
G ermanus ducis atq; effulgens Lælius oſtro
N omina magna uocant læti, manesq́; iacentum,
A tq; haſtas ſimul effundunt. celebrare iuuabat
S acratos cineres, atq; hoc decus addere ludis.
I pſe etiam mentis teſtatus gaudia uultu
D uctor, ut æquauit meritis pia pectora donis,
E t frater thoraca tulit multiplicis auri,
L ælius aſturicas rapidos de gente iugales,
C ontorquet magnis uictricem uiribus haſtam
C onſurgens, umbrisq́; dari teſtatus honorem.
H aſta uolans (mirum dictu) medio incita campo
S ubſtitit ante oculos, & terræ infixa cohæſit.
T um ſubitæ frondes, celſoq́; cacumine rami,
E t latam ſpargens quercus dum naſcitur umbram,
A d maiora iubent præſagi tendere uates.

Id monſtrare deos, atq; hoc portendere ſignis,
Quo ſuper augurio, pulſis de littore cunctis
Heſperio Pœnis, cultor patriæq;, domusq;,
Auſoniam repetit fama ducente triumphum.
Nec Latium curis ardet flagrantius ullis,
Quàm iuueni Libyam, & ſummos permittere faſces.
Sed frigens animis, nec bello proſpera turba
Ancipiti, ſenior temeraria cœpta uetabant,
Magnosq; horrebant cauta formidine caſus.
Ergo ubi delato conſul ſublimis honore
Ad patres conſulta refert, deturq; poteſtas
Orat delendæ Carthagnis. altius orſus
Hoc grandæua modo Fabius pater ora reſoluit.
Haud equidem metuiſſe queam ſatiatus, & æui
Et decoris, cui tam ſupereſt & gloria, & ætas,
Ne credat nos inuidiæ certamine conſul
Laudibus obtrectare ſuis. ſatis inclyta nomen
Geſtat fama meum, nec egent proſpera laude
Facta noua, uerum & patriæ dum uita manebit
Deeſſe nefas, animumq; nefas ſcelerare ſilendo.
Bella noua in Libyæ moliris ducere terras?
Hoſtis enim deeſt Auſonia, nec uincere nobis
Eſt ſatis Annibalem? petitur quæ gloria maior
Littore eliſeo? ſtimuli ſi laudis agunt nos?
Hanc ſegetem mete. compoſuit propioribus auſis
Dignum te fortuna parem. uult itala tellus
Ductoris ſæui, uult tandem haurire cruorem.
Quo martem, aut quo ſigna trahis? reſtinguere pri-
Ardentem Italiam. tu feſſos obuius hoſtes (mum eſt
Deſeris, ac ſeptem denudas protinus arces.

An, cum tu ſyrtin, ac ſteriles uaſtabis arenas,
Non dira illa lues notis iam mœnibus urbis
Aſſiliet? uaq; umquam Iouem ſine pube, ſine armis
Inuadet? quanti eſt ut cedas, Romamq; relinquas
Emerito? aſt tanto perculſi fulmine belli
Sicine te, ut nuper Capua eſt accitus ab alta
Fuluius, equoreis Libyæ reuocabimus oris?
Vince domi, & trinis mœrentem funera luſtris
Auſoniam purga bello, tum tende remotos
In Garamantas iter, naſamoniacosq; triumphos
Molire. anguſtæ prohibent nunc talia cœpta
Res italæ. pater ille tuus qui nomina ueſtræ
Addidit haud ſegnis genti, cum conſul Ibêri
Tenderet ad ripas, reuocato milite primus
Deſcendenti auide ſuperatis alpibus ultro
Oppoſuit ſeſe Annibali. tu conſul abire
A uictore paras hoſte, atq; auellere nobis
Scilicet hoc aſtu pœnum? ſi deinde ſedebit
Impauidus, nec te in Libyam, tuaq; arma ſequetur,
Capta damnabis conſulta improuida Roma.
Sed fac turbatum conuertere ſigna, tuæq;
Claſſis uela ſequi, nempe idem erit Annibal idem,
Cuius tu uallum uidiſti è mœnibus urbis.
Hæc Fabius, ſeniorq; manus paria ore fremebant.
Tum contra conſul, cæſis ductoribus olim
Magnanimis leto gemino, cui tota ſubiſſet
Sidonium poſſeſſa iugum tartheſia tellus?
Non Fabio, non queis eadem eſt ſententia cordi,
Quoquam ad opem uerſo (fateor) primoribus annis
Excepi nubem belli, ſolusq; ruenti

O bieci telo caput, atq; in me omnia uerti.
T um grandæua manus, puero male credita bella
A tq; idem hic uates temeraria cœpta canebat.
D ijs grates, laudemq́; fero, ſub nomine quorum
G ens troiana ſumus. puer ille & futilis ætas,
I mbelleśq; anni, nec dum maturus ad arma
S cipio reſtituit terras illæſus iberas
T roiugenis. pepulit Pœnos, ſolisq́; ſecutus
E xtremas ad Athlanta uias, exegit ab orbe
H eſperio nomen Libyæ, nec rettulit auri
S igna prius, quàm fumantes circa æquora uidit
R omano Phœbum ſoluentem littore currus.
A dſciuit reges idem, nunc ultimus actis
R eſtat Carthago noſtris labor. hoc ſator æui
I uppiter æterni monet, Annibalem ecce ſenectus
I ntremit, aut ægros ſimulat mentita timores.
N e finem longis tandem peperiſſe ruinis
S i noſter titulus, certe iam dextera nobis
E xperta, & robur florentibus auximus annis.
N e uero fabricate moras, ſed currere ſortem
H anc ſinite, ad ueterum delenda opprobria cladum,
Q uam mihi ſeruauere dei. ſat gloria cauto
N on uinci pulchra eſt Fabio, peperitq́; ſedendo
O mnia cunctator nobis. nec Mago, nec Hanno,
N ec Giſgone ſatus, nec Hamilcare terga dediſſent,
S egnes ſi clauſo traheremus prælia uallo.
S idonius'ne puer uix pubeſcente iuuenta
L aurenteis potuit populos, & troia adire
M œnia? flauentemq́; ſacro cum gurgite Tybrim?
E t potuit Latium longo depoſcere bello?

Nos Libyæ terris tranſmittere ſigna pigebit?
Et tyrias agitare domos? ſecura pericli
Littora lata patent, & opima pāce quieta
Stat tellus. timeat tandem Carthago, timeri
Aſſueta, & nobis, quamuis œnotria nondum
Annibale arua uacent, ſupereſſe intelligat arma.
Illum ego, quem uoſmet cauti, conſultaq; ueſtra
In Latio fecere ſenem, cui tertia large
Fundenti noſtrum dicuntur luſtra cruorem,
Illum ego, ad incenſas trepidantem, et ſæua pauentē
Aduertam patriæ ſedes. an Roma uidebit
Turpia agenoreæ muris ueſtigia dextra?
Carthago immunis noſtros ſecura labores
Audeat interea? & portis bellabit apertis?
Tum uero pulſet noſtras iterum improbus hoſtis
Ariete ſidonio turres, ſi templa ſuorum
Non ante audierit Rutulis crepitantia flammis.
Talibus accenſi patres, fatoq; uocante
Conſulis annuerant dictis, fauſtumq; precati
Vt foret Auſoniæ, tranſmittere bella dederunt.

Oſtis ut auſonijs diſcederet aduena terris,
h Fatidicæ fuerant oracula priſca Sibyllæ.
Cœlicolum phrygia genitricem ſede petitam,
Laomedonteæ ſacrandam mœnibus urbis
Aduectum exciperet numen. qui lectus ab omni
Concilio patrum, præſentis degeret æui
Optimus. heu numen melius, maiusq́; triumphis.
Iamq́; petita aderant, latia portante Cybelen
Puppe, atq; omnis magno cedente ſenatu
Obuius, accitis properabat Scipio ſacris.
Qui genitus patruo ductoris ad africa bella
Tunc lecti, multa fulgebat imagine auorum.
Isq́; ubi longinquo uenientia numina ponto
Accepit ſupplex palmis, thuſciq; ſonora
Tybridis adducit ſublimis ad oſtia puppim.
Fœmineæ tum deinde manus ſubiere per amnem,
Quæ traherent celſam religatis funibus alnum.
Circum arguta cauis tinnitibus æra, ſimulq;
Certabant rauco reſonantia tympana pulſu.
Semiuiriq; chori, gemino qui Dyndima monte
Caſta colunt, qui dictæo bacchantur in antro,
Quiq; idæa iuga, & lucos nouere ſilentes.
Hos inter fremitus, ac læto nota tumultu,
Subſtitit adductis renuens procedere uinclis
Sacra ratis, ſubitisq; uadis immobilis hæſit.

T um puppe è media magno clamore ſacerdos,
P arcite pollutis contingere uincula palmis,
E t procul hinc moneo, procul hinc quæcunq; profanæ
F erte gradus, nec uos caſto muſcæte labori.
D um ſatis eſt monuiſſe deæ, quod ſiqua pudica
M ente ualet, ſi qua illæſi ſibi corporis aſtat
C onſcia, uel ſola ſubeat pia munera dextra.
H ic priſca ducens clauſorum ab origine nomen
C laudia, non æqua populi male credita fama
I n puppim uerſis palmiſq; oculiſq; profatur.
C œlicolum genitrix numen quod numina nobis
C uncta creas, cuius proles terramq;, fretumq;,
S yderaq;, & manes regnorum ſorte gubernat,
S i noſtrum nullo uiolatum eſt crimine corpus,
T eſtis diua ueni, & facili me abſolue carina.
T um ſecura capit funem, fremituſq; leonum
A udiri uiſus ſubito, & grauiora per auras
N ulla pulſa manu ſonuerunt tympana Diuæ.
F ertur prona ratis, uentos impellere credas,
C ontraq; aduerſas ducentem præuenit undas.
E xtemplo maior cunctis ſpes pectora mulcet,
F inemq; armis tandem, finemq; uenire periclis.
I pſe alacer ſicula diſcedens Scipio terra,
A bſcondit late propulſis puppibus æquor,
C ui numen pelagi placauerat hoſtia taurus,
I actaq; cæruleis innabant fluctibus exta.
T unc à ſede deûm, purumq; per æthera lapſæ
A rmigeræ Iouis ante oculos cœpere uolucres,
A equoreas monſtrare uias, ac ducere claſſem.
A ugurium clangor lætum dabat, inde ſecuti

Tantum progreſſos liquida ſub nube uolatus,
Quantum non fruſtra ſpeculantum lumina ſeruant,
Littora agenoreæ tenuerunt perfida terræ.
Nec ſegnis, tanta in ſemet ueniente procella,
Africa terribilem magno ſub nomine molem
Reges opes contra, & maſſyla parauerat arma.
Spesq; Syphax libycis una, & Laurentibus unus,
Terror erat, campos pariter, uallesq; refuſas,
Littoráq; impleraт. nullo decorare tapete
Cornipedem Nomas aſſuetus, denſæq; per auras
Condebant iaculis ſtridentibus æthera nubes.
Immemoris dextræq; datæ, iunctiq; per aras
Fœderis, & menſas teſtes atq; hoſpita iura,
Fasq;, fidemq; ſimul prauo mutatus amore
Ruperat, atq; thoros regni mercede pararat.
Virgo erat eximia ſpecie, claroq; parente,
Hasdrubalis proles, thalamis quam cœpit ut altis
Ceu ſuccenſis prima, tedáq; iugali
Vertit opes gener ad Pœnos, Latiæq; ſoluto
Fœdere amicitiæ, dotalia tranſtulit arma.
Sed non auſonio curarum extrema ſyphacem
Ductori monuiſſe fuit. ſit fidus, & ictum
Obſeruet fœdus, neu pacis iura reſoluat.
Stet regno. reputet ſuperos. facta hoſpita ſeruet,
Longe coniugia, ac longe tyrios hymeneos
Inter dardanias acies fore, ſanguine quippe,
Si renuat, blando nimium faciliq; marito,
Statura obſequia, & thalami flagrantis amores.
Sic latius permiſta minis, & caſſa mouebat
Ductor, nam ſurdas coniux obſtruxerat aures.

Ergo

Ergo aſper, monitis fruſtra nitentibus enſes
Aduocat, & caſtas polluti fœderis aras
Teſtatus, uaria martem mouet impiger arte.
Caſtra leui calamo, cannaq; intorta paluſtri,
Qualia Maurus amat diſperſa mapalia paſtor,
Aggreditur furtim armorum tutantibus umbris,
Ac tacita ſpargit celata incendia nocte.
Inde ubi collecti rapidam diffundere peſtem
Cœperunt ignes, & ſe per pinguia magno
Pabula ferre ſono, clare expatiantur in auras,
Et frenos uolucri propellunt lumine flammæ.
It totis inimica lues cum turbine caſtris,
Atq; alimenta uorat ſtrepitu ululatus anhelo
Arida, & ex omni manant incendia tecto.
Sentitur pleriſq; prius, quàm cernitur ignis
Excitis ſomno, multorumq́; ora uocantum
Auxilium inuadunt flammæ. fluit undiq; uictor
Mulciber, & rapidis amplexibus arma, uiroſq;
Corripit. exundat peſtis, ſemiuſtaq́; caſtra
Ardenti uolitant per nubila ſumma fauilla.
Ipſius ingenti regis tentoria ſaltu
Lugubre increpitans late circumuolat ardor.
Hauſiſſetq́; uirum, trepidus ni clade ſatelles
E' ſomno ac ſtratis rapuiſſet multa precantem.
Verum ubi mox iuncto ſociarant aggere uires
Maſſylus tyriusq́; duces, acciáq; regno
Lenierat pubes infauſtæ uulnera noctis,
Ira, pudorq́; dabant, & coniux tertius ignis
Immanes animos, afflataq́; barbarus ora
Caſtrorum flammis, & ſe uelamine nullo

C

V ix inter trepidas ereptum ex hoſte cateruas
F rendebat minitans. ſed enim non luce Syphacem,
N ec claro potuiſſe die, nec ſole tuente,
A\` quoquam uinci. iactarat talia uecors.
S ed iam claudebat flatus, nec plura ſinebat
A tropos, & tumidæ properantur ſtamina linguæ.
N anq; ubi proſiluit caſtris, ceu turbidus amnis
Q ui ſyluas ac ſaxa trahens per deuia præceps
V oluitur, & ripas ſpumanti gurgite laxat,
A nte omnes præuectus equo. trahit agmina uoce
C ontra ſana manus Rutuli, celſusq; ruebat
V iſo rege procul raptis exercitus armis.
A c ſibi quisq;, uides ne? uides ait agmine primus
M aſſylus uolitat depoſcens prælia rector?
F ac noſtrum hoc mea dextra decus, uiolauit & aras
C œlicolum, & caſti ductores fœdera rupit.
S it ſatis hunc caſtris ſemel effugiſſe crematis.
S ic ſecum taciti, & certatim ſpicula fundunt.
P rima in cornipedis ſedit ſpirantibus ignem
N aribus haſta uolans, erexitq; ore cruento
Q uadrupedem elatis pulſantem calcibus auras.
C orruit aſper equus, confixaq; cuſpide membra
H uc illuc iactans, rectorem prodidit hoſti.
I nuadunt, uanamq; fugam, atq; attollere feſſos
A dnitentem artus, euocato a\` uulnere telo
C orripiunt, tum uincla uiro, manicæq; pudenda
A ddita, & exemplum non unquam fidere letis,
S ceptriferas arcta palmas uinxere cathena.
D ucitur ex alto deiectus culmine regni,
Q ui modo ſub pedibus terras, & ſceptra, pateñsq;

Littora ad oceani ſub nutu uiderat æquor.
Proſtratis opibus regni, phœniſſa metuntur
Agmina, & inuiſus marti, notusq́; fugarum
Vertit terga citus damnatis Haſdrubal auſis.
Stabat Carthago truncatis undiq; membris
Vni nixa uiro, tantoq́; fragore ruentem
Annibal abſenti retinebat nomine molem.
Id reliquum, feſſos opis, auxilijq́; ciere,
Rerum extrema iubent. huc confugêre pauentes.
Poſtquam ſe Superûm deſertos numine cernunt.
Nec mora propulſa ſulcant uada ſalſa carina
Qui reuocent, patrumq́; ferant mandata monentes.
Nec lentus nullas uideas Carthaginis arces.
Tolle moras, patriæq́; celer ſuccurre cadenti
Annibal, & noſtris depelle à mœnibus hoſtem.
Quarta aurora ratem Dauni deuexerat oras,
Et fera ductoris turbabant ſomnia mentem,
Nanq; grauis curis carpit dum nocte quietem
Cernere Flaminium, Gracchumq́;, & cernere Paulũ
Viſus erat. ſimul aduerſos mucronibus in ſe
Diſtrictis ruere, atq; itala depellere terra.
Omniſq́; à Cannis, Thraſimeniq́;, omnis ab undis
In pontum impellens umbrarumq́; exercitus ibat.
Ipſe fugam cupiens notas euadere ad alpes
Quærebat, terræq́; ulnis amplexus utriſq;
Hærebat latiæ, donec uix ſæua profundo
Truderet, & rapidum daret aſportare procellis.
His ægrum uiſis adeunt mandata ferentes
Legati, patriæq́; extrema pericula pandunt.
Maſsyla ut ruerint arma, ut ceruice cathenas

R egnator tulerit Libyæ, letoq́; negato
S eruetur noua pompa Ioui. Carthago laboret,
V t trepidi Haſdrubalis, qui rerũ agitabat habenas,
N on una concuſſá fuga, ſe triſte profatur
V idiſſe, arderent cum bina in nocte ſilenti
C aſtra, & luceret ſceleratis Africa flammis.
P ræ rapidum iuuenem minitari, brutia ſeruet
L ittora dum Pœnus, detracturum ignibus atris
O mnia, & excidium extremum Carthagini adeſſe.
I n quam ſe referant patriam, ſuáq; inclyta facta
C ommemorant, italis ſtrages quas fecerit oris.
H æc poſtquam dicta, & caſus patuere, metusq;,
E ffundunt lachrymas, dextrãq; ut numen adorans.
A udiuit toruo obtutu defixus, & ægra
E xpendit tacito cura ſecum ipſe uolutans.
A n tanti Carthago foret, ſic deinde profatur.
O' dirum exitium mortalibus, ò nihil unquam
C reſcere, nec magnas patiens exurgere laudes
I nuidia. euerſam iam pridem exſcindere Romam,
A tq; æquaſſe ſolo potui traducere captam
S eruitum gentem, Latioq́; imponere leges.
D um ſumptus, dumq́; arma duci, feſſosq́; ſecundis
S ummiſſo tyrone negant recreare maniplos,
D umq́; etiam cerere, & uictu fraudaſſe cohortes
H annoni placet. induitur tota Africa flammis.
P ulſat agenoreas rhetea lancea portas.
N unc patriæ decus, & patriæ nunc Annibal unus
S ubſidium, nunc in noſtra ſpes ultima dextra.
V ertentur ſigna, ut patres ſtatuere, ſimulq́;
E t patriæ muros, & te ſeruabimus Hannon

Hæc

Hæc ubi detonuit, celſas è littore puppes
Propellit, multumq; gemens mouet æquore claſſem.
Non tergi eſt auſus cedentum inuadere quiſquam,
Non reuocare uirum, cuncti præſtare uidentur
Quod ſponte abſcedat ſuperi, tandemq; reſoluat
Auſoniam uentos optant, & littora ab hoſte
Nuda uidere ſat eſt. ceu flamina comprimit auſter
Cum fera, & abſcedens reddit mare nauita parco
Interea uoto non auras poſcit amicas.
Contentus caruiſſe noto, pacemq; quietam
Pro facili curſu reputat ſalis. omnis in altum
Sidonius uiſu conuerterat undiq; miles.
Ductor defixos itala tellure tenebat
Intentus uultus, manantesq; ora rigabant
Per tacitum lachrymæ, & ſuſpiria crebra ciebat.
Haud ſecus ut patriam pulſus dulcisq; penates
Linqueret, & triſtes exul traheretur in oras.
Vt uero affuſis puppes procedere uentis,
Et ſenſim cœpere procul ſubſidere montes,
Nullaq; iam heſperia, et nuſquam iam daunia tellus,
Hæc ſecũ infrendens. mentis'ne ego cõpos, & hoc nũc
Indignus reditu, qui memet finibus unquam
Amorim Auſoniæ? flagraſſet ſubdita tedis
Carthago, & potius cecidiſſet nomen Eliſæ.
Quid tunc, ſat campos, qui non ardentia tela
A cannis in templa tuli tarpeia? Iouemq;
Detraxi ſolio? ſparſiſſem incendia montes
Per ſeptem bello uacuos, gentiq; ſuperbæ
Iliacum exitium, & proauorum fata dediſſem.
Cur porro hæc angant, nunc, nunc inuadere ferro

Quis prohibet? rurſumq́; ad mœnia tẽdere greſſum?
Ibo, & caſtrorum relegens monumenta meorum
Qua uia nota mihi eſt. remeabo Anienis ad undas.
Flectite in Italiam proras. auertite claſſem,
Faxo ut uallata reuocetur Scipio Roma.
Talibus ardentem furijs Neptunus ut alto
Proſpexit, uertiq; ratem ad litora uidit,
Quaſſans cæruleum genitor caput, æquora fundo
Eruit, & tumidum mouet ultra littora pontum.
Extemplo uentos, imbresq́;, è rupe procellas
Concitat æolias, ac nubibus æthera condit.
Tum penitus telo molitus regna tridenti
Intima, ab occaſu Thetyn impellit, & ortu,
Ac totum oceani turbat caput. æquora ſurgunt
Spumea, & illiſu ſcopulus tremit omnis aquarum.
Primus ſe attollens Naſamonum ſedibus auſter
Nudauit ſyrtim correpta nubilus unda.
Inſequitur ſublime ferens nigrantibus alis
Abruptum boreas ponti latus. intonat ater
Diſcordi flatu, & partem rapit æquoris eurus.
Hinc rupti reboare poli, atq; hinc crebra micare
Fulmina, & in claſſem ruere implacabile cœlum.
Conceſſere ignes, nimbiq́;, & fluctus, & ira
Ventorum, noctemq́; freto impoſuere tenebræ.
Ecce intorta noto, ueniensq́; à rupe procella
Antennæ immugit, ſtridorq́; immite rudentum
Sibilat, ac ſimilem monti, nigrante profundo
Ductoris frangit ſuper ora trementia fluctum.
Exclamat uoluens oculos, cœloq́; fretoq́;.
Fœlix ò frater, diuisq́; æquate cadendo

Haſdrubal,

H aſdrubal, egregiumq́; fortis cui dextera in armis
P ugnanti peperit letum, & cui fata dedere
A uſoniam extremo tellurem apprendere morſu.
A t mihi Cannarum campis, ubi Paulus & illæ
E gregiæ occubuere animæ, dimittere uitam
N on licitum, uel cum ferrem in capitolia flammas
T arpeij Iouis ad manes deſcendere telo.
T alia dum mœret diuerſis flatibus acta
I n geminum ruit unda latus, puppimq́; ſub atris
A equoris aggeribus tenuit, ceu turbine merſam.
M ox nigris altæ pulſa exundantis arenæ
V orticibus ratis, ætherias remeauit ad auras.
E t fluctus ſupra, uento librante, pependit.
A t geminas notus in ſcopulos, atq; horrida ſaxa
D ura ſorte rapit (miſerandum & triſte) biremes.
I ncrepuere ictu proræ. tum murice acuto
D iſſiliens ſonuit rupta compage carina.
H ic uaria ante oculos facies natat æquore toto
A rma inter, galeasq́; uirûm, criſtasq́; rubentes,
F lorentis Capuæ gaza, & ſepoſita triumpho
L aurens præda ducis, tripodes, menſæq́; deorum,
C ultaq́; nequicquam miſeris ſimulacra Latinis.
C um Venus emoti facie conterrita ponti
T alibus alloquitur regem maris, hoc ſatis iræ
I nterea genitor, ſatis ad maiora minarum.
C ætera parce precor pelago, ne tollat acerba
H oc Carthago decus, nullo ſuperabile bello
P rogenuiſſe caput, noſtrosq́; in funera Pœni
A eneadas, undis, totoq́; egiſſe profundo.
S ic uenus, & tumidi conſidunt gurgite fluctus,

Obuiaq́; aduerſis propellunt agmina caſtris.
Dux uetus armorum, ſcitusq́; accendere corda
Laudibus, ignifero mentes furiabat in iram
Hortatu, decorisq́; urebat pectora flammis.
Tu mihi Flaminij portas rorantia cæſi
Ora ducis, noſco dextram. tu primus in ictus
Ingentis Pauli ruis, ac defigis in oſſa
Mucronem, tibi pugnacis geſtantur opima
Marcelli, Grachusq́; cadens tibi proluit enſem.
Hæc manus, quæ te pulſantem belliger Appi
Mœnia ſublimis Capuæ, de culmine muri
Excelſo fuſa moribundum pertulit haſta.
Hæc aliud fulmen dextræ, quo nobile nomen
Fuluius, excepit non unum pectore uulnus.
Huc prima te ſiſte acie, cui conſul in armis
Criſpinus cecidit, metum comitante per hoſtes.
Qui uobis, memini ad Cannas lætiſſimus iræ
Seruili fers ora ducis ſuffixa ueruto.
Cerno flagrantes oculos, uultumq́; timendum
Non ipſo minus enſe tuum, fortiſſime Pœnûm
O iuuenis, qualem uidi cum flumine ſæuo
Inſignis Trebiæ, complexum ingentibus ulnis
Merſiſti fundo luctantem uana tribunum.
At tu qui gelidas Ticini primus ad undas
Scipiadæ patris tinxiſti ſanguine ferrum,
Incepta exequere, & nati mihi redde cruorem.
Horreſcam'ne ipſos ueniant ſi ad prælia diuos,
Cum ſteteris prope me? uidi certantia cœlo
Cum iuga calcaſtis, ſummas uolitare per alpes.
Cum uideam quorum ferro, manibuſq́; capaces

Arſere

A rſere Argyripæ campi·num ſegnior ibis
N unc mihi, qui primus torquens in mœnia telum
D ardana? nec noſtræ facilis concedere laudi?
T e uero, te, extimulem? qui fulmina contra
E t nimbos, tonitruſq́; ac ſummi nominis iras
C um ſtarem, perferre ferox ac uana iubebas
N ubila? & ante ducem capitolia celſa petebas?
Q uid uos? queis claro deletum eſt marte Saguntum
E xhorter? quos nobilitant primordia belli?
V t méq́; & uobis dignum, defendite quæſo
P ræteritas dextræ laudes· diuûm ipſe fauore,
V incendóq́; ſenex patriam poſt trina labantem
L uſtra, & non uiſos tam longa ætate penates,
A c natum, & fide iampridem coniugis ora
C onfiſus uobis repeto, non altera reſtat
I am Libyæ, nec Dardanijs pugna altera reſtat.
C ertatus nobis hodie dominum accipit orbis.
A nnibal hæc, ſed non patiens remorantia uerba
A uſonius miles, quatiens dux cœperat ora
S oluere, ad effatus, ſignum, pugnamq́; petebat.
H æc procul aëria ſpectantem nube ſororem,
V t uidit diuûm genitor, mœſtoſq́; ſub acri
O btutu uultus, ſic ore effatus amico eſt.
Q ui te mentis edunt morſus? da noſcere coniux,
N um Pœni caſus ducis, & Carthaginis angit
C ura tuæ? ſed enim reputa tecum ipſa furores
S idonios, gentem contra & fatalia regna
T eucrorum· quis erit quæſo germana rebelli
F ractis fœderibus populo modus? ipſa malorum
N on plus Carthago tulit, exhauſitq́; laboris,

Q uam pro cadmæa tu exercita gente tuliſti.
T urbaſti maria, ac terras, iuuenemq́; ferocem
I mmiſti Latio. tremuerunt mœnia Romæ,
P erq́; bis octonos primus fuit Annibal annos
H umani generis, tempus componere gentem.
A d finem uentum, & claudenda eſt ianua belli.
T um ſupplex Iuno, neq; ego mutare laborans,
Q uers eſt fixa dies, pendenti nube reſedi.
N ec reuocare acies, bellumq́; extendere quæro.
Q uæ donare potes, quoniam mihi gratia languet,
E t cecidit iam primus amor, nil fila ſororum
A duerſus poſco, uertat terga Annibal hoſti,
V t placet, & cineres Latij Carthagine regnent.
I llud te gemini per mutua pignora amoris
E t ſoror, & coniux oro, tranare pericla
M agnanimum patiare ducem, uitæq́; remittas.
N e'ue ſinas captum auſonias perferre cathenas.
S tent etiam contuſa malis meæ mœnia, fracto
N omine ſidonio, & noſtro ſeruentur honori.
S ic Iuno, & breuiter contra ſic Iuppiter orſus.
D o ſpacium muris ut uis Carthaginis altæ,
S tent lachrymis precibusq; tuis, ſed percipe coniux
Q uatenus indulſiſſe uacet, non longa ſuperſunt
F ata urbi, ueniet q́; pari ſub nomine ductor,
Q ui nunc ſeruatas euertat funditus arces.
A etherias quoq; uti poſcis trahat Annibal auras
E reptus pugnæ. miſcere hic ſydera ponto,
E t terras implere uolet redeuntibus armis.
N oui fœta uiri belli præcordia, ſed lex
M uneris hæc eſto noſtri, ſaturnia regna

N e poſt hac uideat, repetat ne'ue amplius unquam
A uſoniam. nunc inſtanti raptum aufer leto.
N e ſi miſcebit latis fera prælia campis,
R omulei nequeas iuuenis ſubducere dextræ.
D um ſtatuit fata omnipotens urbiq́;, duciq́;,
I nuadunt acies pugnam, & clamore laceſſunt
S ydera. non alio grauiores tempore uidit
A ut populos tellus, aut qui paria arma mouerent
M aiores certare duces. diſcriminis alta
I n medio merces, quicquid tegit undiq; cœlum.
I bat agenoreus præfulgens ductor in oſtro,
E xcelſumq́; caput penna nutante leuabat
C riſta rubens, ſæuus magno de nomine terror
P ræcedit, Latioq́; micat bene cognitus enſis.
A t contra ardenti radiabat Scipio cocco,
T erribilem oſtentans clypeum, quo patris & unà
C ælarat patrui ſpirantes prælia dira
E ffigies. flammam ingentem frons alta uomebat.
S ub tanta cunctis ui telorumq́; uirûmq́;,
I n ducibus ſtabat ſpes, & uictoria ſolis.
Q uin etiam ſubigit fauor, ut plerunq́;, metus'ue,
S cipio ſi libycis eſſet generatus in oris,
S ceptra ad agenoreos eſſent uentura nepotes.
A nnibal auſonia genitus ſi ſede fuiſſet,
H aud dubitant terras itala in ditione futuras.
C ontremuere auræ, rapido uibrantibus haſtis
T urbine, & horrificam traxere per æthera nubem.
I nde enſis, propiorq́; acies, & cominus ora
A dmota, ac dira flagrantia lumina flamma.
S ternitur in medium contemptrix turba pericli,

Quæ primus ſe præcipitem tulit obuia telis,
Gentilemq́; bibit tellus inuiſa cruorem.
Feruidus ingenij Maſiniſſa, & feruidus æui
In primas Macedum turmas, immania membra
Inſert, & iaculo circunuolat alite campum.
Cærulus haud aliter cum dimicat incola Thyles,
Agmina falcifero circumuenit arcta couinno.
Graia phalanx patrio denſarat more cateruas,
Innixisq́; aſtat nulli penetrabilis haſtis.
Immemor has pacti poſt fœdus in arma Philippus
Miſerat, & quaſſam refouebat Agenoris urbem.
Rareſcit multo laxatus uulnere miles,
Atq; aperit patulas proſtrato corpore late
Inter tela uias. irrumpit mole ruinæ.
Auſonius globus, & periuria graia reſignat.
Archemorum Rutilus, Teucrum Norbanus, & ambos
Mantua labenti genitrix dimiſerat æuo.
Obtruncat Samium bellacis dextra Caleni.
At Clytium Selius, Pellæum & uana tumentem
Ad nomen patriæ Clytium, ſed gloria Pellæ
Haud ualuit miſero defendere daunia tela.
Sæuior his Latios uaſtabat brutia ſigna
Lælius increpitans. adeo'ne œnotria tellus
Deteſtanda fuit. quam per maria aſpera, perq́;
Inſanos Tyrio fugeretis remige fluctus?
Sed fugiſſe ſatis fuerit. Latio'ne cruore
Inſuper externas petitis perfundere terras?
Hæc dicens Silarum meditantem in prælia, telo
Præuenit. haſta uolans imo ſub gutture ſedit,
Et uitæ, uocisq́; uias ſimul incita clauſit.

Virgilio Caudinus, acerbo Saris Amano
Sternitur. accendunt iras, uultusq; uirorum
Armorumq; habitus noti, & uox conſona linguæ.
Quos ubi nutantes conſpexit Hamilcare cretus
Terga fugæ, ſtate, ac noſtram ne prodite gentem,
Vociferans ſubit, & conuertit prælia dextra.
Qualis in æſtiferis Garamantum fœta ueneno
Attollit campis feruenti paſtus harena
Colla parethonius ſerpens, lateq; per auras
Vndantem torquet perfundens nubila tabem.
Continuo infeſta portantem cuſpide uulnus
Impedit anteuolans Herium, cui nobile nomen
Marrucina domus, clarumq; Theate ferebat.
Atq; illi magnum nitenti, & laudibus hoſtis
Arrecto, capuli ad finem manus incita fodit,
Quærebatq; miſer morienti lumine fratrem,
Cum iuuenis ſubit, & leto ſtimulatus acerbo
Pleminius ſæuum mucronem ante ora coruſcat.
Ac fratrem magno minitans clamore repoſcit.
Huic proles Barcæ, germanum reddere uero
Si placet, haud renuo. maneant modo fœdera noſtra
Haſdrubalem reuocare umbris. egone aſpera ponam
Vnq̄ in Romanos odia? aut manſueſcere corda
Noſtra ſinam? parcamq; uiro, quem terra crearit
Itala? dum manes inimica ſede repellat
Aeterna, ſocioq; abigat me frater auerno.
Sic ait, & clypei propulſum pondere toto
Lubrica qua tellus lapſantis ſanguine fratris
Fallebat nixus, proſternit, & occupat enſe.
Extendit labens palmas, Heriumq; iacentem

A mplexus iuncta leniuit morte dolorem.
T um Libys inuadit mistæ certamina turbæ,
C onuertitq; ruens per longum hoſtilia terga.
V t cum fulminibus permiſta tonitrua mundum
T errificant, ſummiq; dabat domus alta parentis.
O mne hominum terris trepidat genus, ipſaq; oborta
L ux atrox micat, & præſens aſtare uiritim
C reditur intento perculſis Iuppiter igne.
P arte alia, ceu ſola forent diſcrimina campo
Q ua miſcebat agens truculentus Scipio martem,
A ſpera pugna nouas uaria ſub imagine leti
D at formas. hic enſe iacet proſtratus adacto.
H ic ſaxo perfracta gemit lachrymabilis oſſa.
A tq; hos turpe pauor fuſos deiecit in ora,
H orum aduerſa dedit gradiuo pectora uirtus.
I pſe ſuper ſtrages ductor rheteius inſtat.
Q ualis apud gelidum currus quatit altior Ebrum,
E t geticas ſoluit feruenti ſanguine Mauors
L ætus cæde niues, glaciemq; aquilonibus auctam
P errumpit ſtridens ſub pondere belliger axis,
I amq; ardore truci luſtrans, fortiſſima quæq;
N omina obit ferro, claris ſpectata per orbem
S tragibus occumbit late inter tela iuuentus.
Q ui muros rapuere tuos, miſeraſq; nefandi
P rincipium belli, fecere Sagunte ruinas.
Q ui ſacros Thraſimene lacus, phaëtontia quiq;
P olluerant tabo ſtagna, ac fiducia tanta
Q uos tulit, ut ſuperum regi ſoliumq;, domoſq;
I rent direptum, mactantur cominus uno
E xitio, redduntq; animas. temerata ferebant

Qui ſecreta deûm, & primo reſeraſſe negatas
Greſſibus humanis alpes. formidinis huius
Plena acies, propere retro exanimata ruebat.
Haud ſecus, ac tectis urbis ululantia peſtis
Cum ſeſe infudit, rapidusq; incendia flatus
Ventilat, & uolucres ſpargit per nubila flammas.
Attonitum erumpit ſubita formidine uulgus,
Lateq; ut capta paſſim trepidatur in urbe.
Verum ubi cunctari tædet diſperſa uirorum
Prælia ſectantem, & leuiori marte teneri,
Omnes, in cauſam belli, authoremq; malorum
Vertere iam uires tandem placet. Annibal unus
Dum reſtet, non ſi muris Carthaginis ignis
Subdatur, cæſiq; cadant exercitus omnes,
Profectum eſt Latio, contra ſi concidat unus
Nequicquam fore agenoreis cuncta arma, uirosq;.
Illum igitur luſtrans circunfert lumina campo,
Rimaturq; ducem. iuuat in certamina ſumma
Ferre gradum, cuperetq; uiro concurrere tota
Spectante Auſonia, celſus clamore feroci
Prouocat increpitans hoſtem, & noua prælia poſcit.
Quas poſtquam audiuit uoces conterrita Iuno,
Ne libyci ducis impauidas ferrentur ad aures,
Effigiem informat latiam, propereq; coruſcis
Attollit criſtis, addit clypeumq;, iubasq;
Romulei ducis, atq; humeris imponit honorem
Fulgentis ſaguli. dat greſſus, habitusq; cientis
Prælia, & audaces addit ſine corpore motus.
Tum par effigies fallacis imagine uana
Cornipedis moderanda. cito per deuia paſſu

B elligeræ datur ad ſpeciem certaminis umbra.
S ic Pœni ducis ante oculos exultat, & ultro
S cipio Iunoni ſimulatus tela coruſcat.
A cuiſo lætus rectore ante ora latino,
E t tandem propius ſperans ingentia Pœnus,
Q uadrupedi citus imponit uelocia membra,
E t iacit aduerſam properati turbinis haſtam.
D at terga, & campo fugiens uolat ales imago,
T ranſmittitq; acies. tum uero ut uictor, & alti
I am compos uoti, ferrata calce cruentat
C ornipedem, & largas Pœnus quatit aſper habenas.
Q uo fuges oblitus noſtris te cedere regnis?
N ulla tibi libyca latebra eſt o Scipio terra.
H æc ait, & ſtricto ſequitur mucrone uolantem.
D onec longinquo fruſtratum duxit in arua
D iuerſa, ſpatio procul a certamine pugnæ,
T um fallax ſubito ſimulacrum in nubila ceſſit.
F ulmineus ductor, quis nam ſe lumine cæco
C ompoſuit nobis inquit deus? aut latet idem,
C ur monſtro? tantum'ne obſtat mea gloria Diuis?
S ed non auelles unquam quicunq; ſecundus
C œlicolum ſtas Auſoniæ. non artibus hoſtem
E ripies uerum nobis, frena inde citatis
C onuertit furibundus equis, campum'q; petebat.
C um ſubita occulto peſtis collapſa, tremore
C ornipedis moles ruit, atq; efflauit anhelo
P ectore Iunonis curis in nubila uitam.
T um uero impatiens, ueſtra eſt hæc altera noſtra,
F raus inquit ſuperi. non fallitis æquore merſum
T exiſſent ſcopuli, pelagus'q; hauſiſſet, & undæ.

A n'ne huic ſeruabar leto,mea ſigna ſecuti
Q ueis pugnæ auſpicium dedimus,cæduntur,& abſens
A ccipio gemitus,uoceſq; & uerba uocantum
A nnibalem·quis noſtra ſatis delicta piabit
T artareus torrens? ſimul hæc fundebat,& unà
S pectabat dextram,ac leti feruebat amore.
T um Iuno miſerata uirum,paſtoris in ora
V ertitur,ac ſyluis ſubito procedit opacis,
A tq; his alloquitur uerſantem ingloria fata.
Q uæ nam te ſyluis accedere cauſa ſubegit
A rmatum noſtris? num dura ad prælia tendis
M agnus ubi Auſoniæ reliquos domat Annibal armis?
S i uelox gaudes ire,& compendia grata
S unt tibi,uicino in medios te tramite ducam.
A nnuit,atq; onerat promiſſis pectora largis
P aſtoris,patreſq; docet Carthaginis altæ,
M agna repenſuros,nec ſe leuiora daturum.
P ræcipitem,& uaſto ſuperantem proxima ſaltu
C ircumagit Iuno,& fallens regione uiarum
N on gratam inuito ſeruat cælata ſalutem.
I nterea cadmæa manus deſerta,pauenſq;,
N on ullum Anniblem,nuſquam certamina cernit
S æui nota ducis·pars ferro occumbere credunt,
P ars damnaſſe aciem,& ſuperis ceſſiſſe ſiniſtris.
I ngruit auſonius,uerſoſq; agit æquore toto
R ector,iamq; ipſæ trepidant Carthaginis arces.
I mpletur terrore uago cuncta Africa pulſis
A gminibus,uolucriq; fuga ſine marte ruentes,
T endunt attonitos extrema ad littora curſus.
A c tartheſſiacas profugi ſparguntur in oras.

D'

P ars Batti petiere domos, pars flumina Lagi.
S ic ubi ui cæca tandem deuictus ad aſtra
E uomuit paſtos per ſæcula Veſbius ignes,
E t pelago, & terris fuſa eſt uulcania peſtis.
V idere eoi monſtrum admirabile Seres,
L anigeros cinere auſonio caneſcere lucos.
A t feſſum tumulo tandem regina propinquo
S iſtit Iuno ducem, facies unde omnis, & atræ
A pparent admota oculis ueſtigia pugnæ.
Q ualem Gargani campum Trebiæq; paludem,
E t tyrrhena uada, & Phaëtontis uiderat amnem
S trage uirum undantem. talis (miſerabile uiſu)
P roſtratis facies aperitur dira maniplis.
Tum ſuperas Iuno ſedes turbata reuiſit.
I amq́; propinquabant hoſtes, tumuloq́; ſubibant,
C um ſecum Pœnus, cœlum licet omne ſoluta
I n caput hoc compage ruat, terræq; dehiſcant,
N on ullo Cannas abolebis Iuppiter æuo.
D ecedesq́; prius regnis, q̃ nomina gentes
A ut facta Annibalis ſileant, nec deinde relinquo
S ecuram te Roma mei, patriæq; ſuperſtes.
A d ſpes armorum uiuam tibi. nam modo pugna
P ræcellis, reſident hoſtes, mihi ſatq́;, ſuperq;
V t me dardaniæ matres, atq; itala tellus
D um uiuam, expectent, nec pacem pectore norint.
S ic rapitur paucis fugientum miſtus, & altos
I nde petit retro montes, tutasq́; latebras.
H ic finis bello. reſerantur protinus arces
A uſonio iam ſponte duci, iura improba adempta,
A rmaq́;, & inciſæ leges, opibusq́; ſuperbis

Vis fracta,

V is fracta, & poſuit geſtatas bellua turres.
E xcelſæ tum ſæua rates ſpectacula Pœnus
F lammiferam accepere facem, ſubitaq; procella
A rſerunt maria, atq; expauit lumina Nereus.
M anſuri compos decoris per ſæcula rector,
D euictæ referens primus cognomina terræ,
S ecurus ſceptri repetit per cærula Romam,
E t patria inuehitur ſublimi tecta triumpho.
A nte Syphax feretro reſidens, captiua premebat
L umina, & auratæ ſeruabant colla cathenæ.
H ic Hanno, clariq; genus phœniſſa iuuenta,
E t Macedum primi, atq; incocti corpora Mauri,
T um Nomades, notusq; ſacro cum luſtrat arenas
A mmoni Garamas, & ſemper naufraga Syrtis.
M ox uictas tendens Carthago ad ſydera palmas
I bat, & effigies oræ iam lenis ibêræ
T errarum finis Gades, ac laudibus olim
T erminus herculeis Calpe, Betisq; lauare
S olis equos dulci conſuetus fluminis unda,
F rondoſumq; apicem ſubigens ad ſydera mater
B ellorum fera Pyrene, nec mitis Ibêrus
C um ſimul illidit ponto, quos attulit amnes.
S ed non ulla magis mentesq;, oculosq; tenebat.
Q uàm uiſa Anniblis campis fugientis imago.
I pſe aſtans curru, atq; auro decoratus, & oſtro
M artia præbebat ſpectanda Quiritibus ora.
Q ualis odoratis deſcendens Liber ab Indis
E git pampineos frenata tigride currus.
A ut cum Phlegræis confecta mole gigantum,
I nceſſit campis tangens Tyrinthius aſtra.

S alue inuicte parens non conceſſure Quirino
L audibus, ac meritis non conceſſure Camillo.
N ec uero, cum te memorat de ſtirpe deorum,
P rolem tarpeij mentitur Roma tonantis.

FINIS.

VENETIIS IN AEDIBVS
ALDI, ET ANDREAE
ASVLANI SOCERI,
MENSE IVLIO
M. D. XXIII.

a b c d e f g h i K l m n o p q r ſ t u x y z
A B C D.

Omnes quaterniones præter D *duernionum.*

AL DVS

13229

PA
6695
.A26
1523

4102820